

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Ali Ulvi Temel	"Son Kuşlar"	3
Mehmet Kahraman	Hikâye Biriktirmek	4
Emine Batar	Necip Tosun Öyküleri	5
Recep Şükrü Güngör	Öykümü Nasıl Yazamadım	6
Naime Erkovan	Kadın ve Sesi	7

ÖYKÜLER

Necati Mert	Vasiyet	12
Cemal Sakar	Cennet Kokusu	16
Yunus Develi	Hikâyeler Harmanlanırken	19
Dilek Aslaner	Uzak Ülke/Son Menzil	27
Mehmet Harmancı	Aah Hüseyinim Vahh Hüseyinim	30
Hasibe Çerko	Kuşlar Düşer	32
Köksal Alver	Kentsel Dönüşüm Geldi!!!	37
Ahmet Sarı	Ben, Haydar ve Durgun Göl	38
İsahag Uygur Eskiciyan	Dâhi Çocuk	42
Murat Taş	Kemo	43
Celal Gür	Son Akşam Sefası	46
Bedia Koçakoğlu	Kekik Kokulu Hüzünler	53
Handan Acar Yıldız	Minnet	57
Merve Koçak Kurt	Yüz Yazıcı	62
Ercan Y. Yılmaz	Baston	67
Şule Köklü	Mübarek Tarla	68
Hasan Aycın	Çizgi	70

DOSYA

GÜNÜMÜZ TÜRK ÖYKÜSÜNDE KADININ SESİ

A. Ali Ural	Kadın Gözünden Dünya Resimleri	72
Hatice Meryem	Mutfak Dedikoduları ile Kocakarı Hikâyeleri Arasında	
	Bir Ses Gezintisi	78
Yıldız Ramazanoğlu	Kadın Öykücülerin Muhayyilesinde Kadınlar	82
Gülsemin Hazer	Günümüz Kadın Öykücülerin Eserlerinde Postmodern Eğilimler	87
Naime Erkovan	Kadın Öykücülerin Eserlerinde Fantastik Unsurlar	100
H. Hümeysa Şahin	Kadın Öykücülerin Beslenme Kaynakları ve Konu Seçimleri	104
Beyhan Kanter	Mihriban İnönü Karatepe'nin Hikâyelerinde Kadın Kimliği	113

ÖYKÜLER

Mehmet Kahraman	İşıklar Açık Kalsın	121
Murat Çelik	Gidişlerden Bir Gün	125
Ali Işık	Gizli Özne	129
İsmail Isparta	Ali ve Alice	134
Numan Altuğ Öksüz	Annemin Sağ Elindeyim	137
Rabia Boran	Çocuk Mezarı	139
Tahsin Görmüş	Fakirlik Özentisi	141
Özlem Gürhan	Her Şeye Rağmen	145
Ekrem Sakar	İstanbul'u Koklamak	148
Didem Esen	Menemen	151
Şeniz Bayır	Asimetrik	153
Necip Mahfuz	Mucize	155

Necip Tosun	Ali Ulvi Temelle Bildiri Öyküler Üzerine Söyleşi: "Söz Yoğunlaştırılarak Azaltılabilir"	163
Cemile Sümeysa	Ahmet Sariyla Merhamet Dilercesine Gökyüzüne Bakmak	
	Adli Öykü Kitabı Üzerine Söyleşi	165
Hüseyin Su	Türk Öykücülüğünün Kültürel Dokusu	172
Cemal Sakar	Öykü Vesilesiyle Kendini Göstermek	176
Hatice Bildirici	Coşkuyla Ölmek	180

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Necip Tosun	Bildiri Öyküler	184
Cemile Sümeysa	Merhamet Dilercesine Gökyüzüne Bakmak	185
Hatice Bildirici	Yağmur Kesigi	187

O Y K Ü
İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 10 SAYI: 56 NİSAN-MAYIS 2013

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 Fax: (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi Tel: 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2013 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 50 TL.
Kurumlar İçin: 120 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. fti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri
verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.03.2013

H E C E Ö Y K Ü

ALİ ULVİ TEMEL

"SON KUŞLAR"

Georges Duhamel'in "Medeniyet" adıyla Türkçeye çevrilen öykü kitabının aynı adı taşıyan öyküsünde; kahraman "yirminci yüzyıldan nefret ettiğini, Avrupa'dan nefret ettiğini" söyler. Bu nefretinin temelinde de mevcut Avrupa medeniyetinin 'makine'ye dayanması yatmaktadır. Çünkü makine insanı "sessizlikten, yalnızlıktan mahrum ediyor." Ona göre medeniyet; "insanların gönlünde" olmalıdır, kullanılan "parlak aletlerde" değil. "Tasavvurundaki medeniyet"te "ahenk içinde dua eden bir ses topluluğudur."

Duhamel 'makine'ye, yirminci yüzyılda makineyle anılan Avrupa (Batı) Medeniyetine nefret duyarken aynı yüzyılın insanı Nazım Hikmet "makineleşmek istiyorum" diyor. Sanatçılar, yazarlar büyük ölçüde yaşadıkları toplumların duyarlıklarını yansıtan, dile getiren insanlardır. Avrupa'da yaşayanın nefret ettiği makineyi Türkiye'de yaşayan özlemle mi istiyor? Sanatçıların 'gerçek'le teması nasıl oluyor? O yıllarda Türkiye henüz makine ile yaşamaya başlamadığı için "makinenin zararları" olduğu gerçeğini yaşamadığı, "makinenin insanı tutsak eden" yanını görmediği için mi bir şair "makineleşmek istiyor", belki toplum da mı makineleşmek istiyor? Dönemin zorunlu ihtiyaçları, yoksulluk, yoksunluk insanların makinelerin zararlarını düşünecek 'lüks'e varmamış olmalarıyla açıklanabilir mi? Toplum için böyle olsa bile sanatçılar, şairler, düşünürler zararı göreni okuyarak, duyarak ve sanatçı duyarlığı ile duyumsayarak düşünür sorumluluğu ile öngörerek bunu dile getiremezler miydi?

Ya da sanatçıların, düşünürlerin 'inandıkları', 'gerçeği' görmelerine engel mi oluyor? 'Maddecilik'e inanan "gerçek"i bütünüyle algılayamıyor mu? Yoksa bu fark Doğu-Batı farkına bir gerekçe olarak gösterilebilir mi?

Ayrıca dönemlerinde Duhamel gibi Avrupa medeniyetinin makineci, maddeci, mekanik ruhuna eleştirel bakan, bu anlayışı reddeden yerli aydınlar olduğunu da anımsama-

M ÖYKÜ GÜNDEMİ M

mız gerekiyor. Necip Fazıl Kısakürek'in, Nurettin Topçu'nun, Sezai Karakoç'un, Nuri Pakdil'in yazdıklarına dönüp bakmalıyız.

Hikâyenin 'mesele'si olur mu? Buradan Sait Faik'in 'Son Kuşlar' hikâyesine geçelim. Yazar Ada'da bir sonbahar gününü anlatır: "Bin tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri toplayanları" anlatır. "Sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musikî, mesut insanlarla dolu anlaşılmış, sevimli, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir." Bir de çimenleri sökenler vardır. "Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

Dünya değişiyor dostlar. Günün birinde gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi. Son yüzyılda görülen, 'doğaya egemen olma' hırslarının 'makine'yle birlikte insanlığı getirdiği yer burası.

Kenar notu: Georges Duhamel'in 'Medeniyet' adlı kitabı Varlık Yayınlarının Cep Kitapları dizisinin 100. kitabı olarak Mart 1954'de yayınlanmıştır. Kitabı Türkçeye Zahir Güvemli ile Tahsin Yücel aktarmıştır. Kitabın arka kapak yazısında; G. Duhamel'in Salavin ve Pasquier'ler gibi iki romanı için "sel-roman serisi" denmiştir. O zaman böyle söyleniyormuş demek ki ya da belki ilk kez bu şekilde bir çeviri denenmiş olabilir. Artık 'sel-roman' değil nehir roman' diyoruz. Hatta 'nehir söyleşi' bile var.

MEHMET KAHRAMAN

HİKÂYE BİRİKTİRMEK

"İnsanın anlatacak hikâyesi olmalı," dedi arkadaşım. Ofisinde oturuyorduk. Önce der-

gilerden, kitaplardan, okur yazarlıktan konuştuk. Sonra konu çocuklara geldi. Bana çocuklarıyla yaptıklarını anlattı. O zaman söyledi ilk cümledeki sözü. Pürdikkat onu dinliyordum. Yaşça küçük olduğum için dinlemek düşerdi bana. Onun karşısında sözümü tartmadan konuşamazdım. Sözün sonunu bir yerlere bağlardı mutlaka. Bekliyordum.

Çayından bir yudum aldı, bardağı kibarca çay tabağına koydu. Gözlerimin içine bakarak: "İnsanın anlatacak hikâyesi olmalı dostum." dedi. "Şimdiki çocukların anlatacak bir şeyleri yok. Büyüdükleri zaman ne konuşacak bunlar, birbirlerine ne anlatacaklar?" Durduklarını yalayıp sustu. O suskunluk anında bir şeyler söylemek istedim ama içimden gelmedi. Ne söyleyeceğimi bilemedim belki de. Kendi çocuklarımı düşündüm. Büyüdüklerini hayal ettim. Konuşmalarını... Yirmi beş yaşına kadar okul hayatları sürecekti muhtemelen. Zorlu eğitim hayatı, dört duvar ve sıralar. Kişinin kendini inşa ettiği gençlik döneminde hayata dair hiçbir şey öğrenemeden gelinmiş bir yaş; yirmi beş, otuzlu yaşlar.

Televizyonlarda bazen rastlıyoruz; sokak röportajları yapıyorlar. Çoğu üniversite öğrencisi en basit soruları bile bilemiyor. Epey oldu bir haber görmüştüm, şöyle bir başlık vardı: Portakal soyamayan üniversiteli. Ne acı değil mi? Sosyal ilişkileri zayıflamış, yaşam becerileri olmayan, yetenek gerektirmeyen en kolay işleri bile yapamayan bir insan. Düşünün şimdi, bu insan yarın çocuklarına ne anlatacak?

Anlatmak deyince, "Çocuk olsam yeneden..." dizesini hatırladım. Arkadaşımın söylediklerini düşündüm. "Çocuklarımla büyüdüğümde anlatacakları bir şeyleri olması için uğraşıyorum." demişti. "Hikâyeler biriktirsinler cüzdanlarında. Hikâyeleriyle insan olsunlar, insanlığı öğrensinler. Hikâye deyip geçme; insanın özü hikâyenin içinde gizlidir. Hangi hikâyenin o özü tetikleyeceğini bilemezsin. Sana önemsiz gelebilir, belki binlerce kişiye de önemsiz gelebilir ama ona aç bir insan vardır ve bir insan için o hikâye onun zihnini, gönülünü, yüreğini aydınlatır. Hele bu hikâye onun kendi hikâyesi ise!" İnsan anlatmaya başladı

H E C E Ö Y K Ü

mı kelimeler çocukluğun sınırına kadar dayanır. Gizem, anlam oradadır; eski bayramlar, eski günler, eski... Ne kadar eski diye başlasa da cümleler, eskimeyen, yıpranmayan ve hep taze kalacak bir geçmiştir çocukluk. O yüzden çocukluğun hikâyeleri bambaşkadır.

İnsan hayatı yaşayarak öğrenir. Tecrübe bu yaşantılardan damıtılanlardır. Anılar biriktirmek ne kadar anlamlı ve önemli. Çocukluğunun hikâyesini düşünen bir baba; bunun için sinemaya götürüyor, birlikte parkta oynuyorlar, tanıdığı insanlarla tanıştırıyor, ders harici kurslara gönderiyor, o günü anlamlı kılacak şeyler yapıyor. Çocuklarının büyüdüklerinde anlatacak bir şeyleri olsun diye.

Nedense bazı insanlar hikâye kelimesini duyduklarında anlamsız tepkiler veriyor. Oysa hikâyeler hayat denen bütünün parçaları değil mi? Kişi kendi hikâyesiyle varlığına anlam katar, tamamlanır. Yaşantılarımız başkasına benzemeziğimizi ortaya koyar. Yaşadıklarımız, okuduklarımız, duyduklarımız hayatımız üzerinde etkilidir. Kişinin kendi oluşumundan uzaklaşıp uzaklaşmadığının, yabancılaşıp yabancılaşmadığının nirengi noktasıdır hikâyeler.

"İncinin bir istiridyeye için önemi neyse, hikâyenin de insanlar için önemi odur." der Joseph Gold. Kişinin şifresi onda gizlidir. Bu, okuduğumuz metinler için de geçerlidir, yaşadığımız olaylar için de. Acılar, hüznler; mutluluklar, sevinçler şifrenin içinde saklıdır. Şifreyi çözmek içinse onun derinliğine vâkıf olmak gerekir. Necip Tosun, *Modern Öykü Kuramında* şöyle der: "Hikâye insanlığın kalbidir ve hakikat orada saklıdır." Kim olduğumuz, hayat arayışımız, yolumuz hikâyemizin içinde gizlidir. Abdullah Harman'ın "Seni Ne İhtiyarlattı?" adlı öyküsü de bu açıdan manidardır. Öyküde yedi kişi vardır konuşan; insan ömrünü nerede ve nasıl geçirdiğine dair güzel bir örnektir. "Seni ne ihtiyarlattı? Ben halde iyi karpuz atardım. Aslında kavun da atardım. Atarken atarken. Bir de baktım ki... Kocamışım..." Bu mudur? Meslekleri farklı olsa da pek çok kişi geriye bakarak buna benzer sözler söyleyecektir ne yazık ki. Oysa farkında olunan hayat bize farklı an-

lamlar ve yeni imkanlar sunar. Kim olduğumuzu, kim olmamız gerektiğini hatırlatır. Bu nedenle önemlidir hikâyeler.

Tekrar başa dönersek, anlatmak ihtiyaçsa anlatacak bir şeylerin olması da bir zorunluluktur. Kavramlarla, terimlerle, mesleki bilgilerle bir ömür konuşulamayacağına göre hikâyeler biriktirip onlar üzerinden konuşmak mühim mevzudur. Oscar Wilde'nin şu sözü konuyu daha iyi özetleyecektir sanırım: "Kimse geçmişini geri satın alabilecek kadar zengin değildir!"

Ne mutlu hikâyesinden haberdar olanlara!

EMİNE BATAR

NECİP TOSUN ÖYKÜLERİ

Öykü yazarı, kelimelerin peşinden gider. Sesi yoktur. Görüntüsü siliktir. Parçayı ele alır. Onu açar, an'ı çoğaltır. Ayrıntıyı verir. Yaşamın gerçekleriye an'da saklıdır. Onların izini sürenlerden biri de Necip Tosun'dur. Necip Tosun *Onuz Üçüncü Peron*'dan sonra bir süre öykü yayınlamadı. İnceleme yazıları yazdı. Yerli ve yabancı yazarların öyküleri üzerinden, öykünün tarihi serüvenini inceledi. Bu yolculuk uzun yıllar sürdü. Öykünün zaman içindeki gelişimini/değişimini takip etti. Okuru öyküye yaklaştırdı, rehberlik etti. İnceleme yazılarının yayımlandığı dönemde öyküye ara vermesi okura, Necip Tosun'un aslında öykü yazarı olduğunu unutturdu. Öyküye gönül vermiş biri için bu durum hem sevindirici, hem de üzücüdür. İnceleme yazıları yazması da öyküye tutkusundandır. İnceleme yazıları bir bakıma, öyküye olan tutkusunun bir başka yansımasıdır.

Onuz Üçüncü Peron, yazarın ikinci öykü kitabı. 2005 yılında Türkiye Yazarlar Birliği'nden Yılın Öykü Kitabı ödülünü aldı. Öykülerde anlatıcı ses bazen olayı dışarıdan izler, bazen de karakterle bütünleşip onun iç dünyasına girer. Genelde monolog anlatım tercih edilmiş. Yazar, toplumla birlikte yaşayan ama herkesten uzak insanların ruh hallerini, özlemlerini ve kederli yalnızlıklarını konu edinir.

H E C E Ö Y K Ü

Birçok öyküde kurgu tek kişi üzerinden yürür. Dış konuşmalar yok denecek kadar azdır. Yüzünü aynada kaybeden adam, ölen kızına mektup yazan kadın, rüyasında ıslanan adam. Düz anlatımın içine fantastik bir anlatım yerleştirir. Şaşırtır. Düşüncesini gizlemek istediğinde ona bir beden biçer. Odalarda gezdirir. Bu bedenın başına tuhaf olaylar gelir. Birden bire bir rüyanın içine atılır. Çünkü bu olsa olsa bir rüyadır. Sonra kahramanı yeniden oradan alır ve gerçek hayata bırakır.

Öykülerde adı geçen yerler sahil kenarında bir kasaba, otel odaları, boş caddeler, veya metropol şehirlerden birinde ışıksız ve sessiz evlerdir. Dünya dönmeye devam ediyor. Karakterin çevresindeki hayat akıyor. Fakat karakter bunlara ilgisizdir. Geçit adlı öyküde aynı kompartımanda yolculuk yaptığı dört kişilik bir aile vardır ama bunlardan bahsetmez; söyler, geçer. İnsanlardan çok kendi içine ve doğaya yakındır. Doğanın işlenmesinin sebebi, karakterin psikolojisindeki etkileridir. Göstermek yerine anlatmak tercih edilmiştir. Bu yüzden karakterin görüş ve duyguları ön plandadır. Öykülerin hemen hepsinde yalnız yolculuklar yapan, herkesten uzaklaşmak isteyen, kendini arayan adam var. Bu adam kimi zaman ellerine ayaklarına, kendi bedenine yabancılaşır, kimi zaman çevresine.

Bazı öykülerde rüya ile gerçek birbirine geçer. Rühayı alıp gerçeğin içine oturtuyor ve onları rüya olmaktan çıkarıyor. Öykülerin bir çoğunda hava bulutlu veya yağmurlu. Öykünün geçtiği mekanda bulunan nesne ve renkler karakter üzerinde etkili. Çoğu zaman beklenmedik bir sonla bitiyor. Hemen her öyküde karakterlerin ruh halleri üzerinden aktarılan bir boşluk kavramı var. Arayış içindeki insanın toplumdan kopukluğu her öyküde yansıtılır. Necip Tosun'un öykülerinde tek kişilik hayatlar yaşanıyor. İki kişi bir aradaysa bile konuşurmuyor onları. Her bireyi iç konuşmalarıyla tanıyoruz.

Yazar, beş altı yıl aradan sonra yeniden öykü yayınlamaya başladı. Yine sessiz odalar, kalabalıklardan soyutlanmış yalnız insanların öyküleri. Bunlar geçmişi sorgulayan, geç kalmışlıkların ardından kabuğuna çekilen,

yanılgılar, ihanetler yaşamış, kendiyle hesaplaşan insanlar. Bazı öykülerde kavramlar üzerinden bir anlatım seçiyor. Emekliliği gelmiş insanların birden bire düştüğü boşluk hissi, kadın erkek ilişkilerindeki yarım yaşamışlıklar. Bunun yanında belli bir amaca bağlanmış insana kabullenişin verdiği huzur, yazarın baktığı pencereden âdeta resmedilmiş.

Necip Tosun'un öykülerinde öne çıkan olaylar değil *durum* 'lardır. Dışta duyu organlarıyla algılanan nesne ya da olayın bilinçte oluşan yansımaları işler. Fantastik anlatıma geçtiği bölümlere bir miktar gerilim katar. Anlatmak istediği duygudur ve bunun dış dünyaya yansımaları somutla birleştirir. Böylece çıplak anlatımı gizler. Anlatım gelenekselinden çok modern öyküye yakındır. Olağanüstü olaylar değil, iç çatışmalardır. İnsan ve insanın iç dünyasıdır

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

ÖYKÜMÜ NASIL YAZAMADIM

Bir öykü için Sakarya'dan otobüse biner Çorum'da Ensar Dayı'yı bulur musun, deselerdi, düşünürdüm.

Bahar vakti, havalar güzel, okullar tatile girmiş, yeni görev yerim Zaim Lisesi'nin bahçesindeki kamelyalar, çalgüller, serviler, sevdiler, cevizler, beşbıyıklar, elmalar... gölgeleğinde huzuru solukluyorum. Bu kadar ağaç saydım, sanmayın ki ormanlık, her birinden birer ikiye tane. Sevincime diyecek yok. Mesai arkadaşlarımla müdürüm de dünyalar kadar güzel insanlar. Cuma akşamı telefon çaldı. Çorum'da Ensar Dayı var, dedi, ağabeyim. Sırbıya sürgününü yaşayıp da hayatta kalan birkaç kişiden biri. Anladım ki öykü orada beni bekliyor. Çorum'a kardeşinin yanına gelmiş. Yıllar sonra -elli yıl- bulmuşlar birbirlerini.

Heyecanlandım. Siz de heyecanlanmaz mısınız böyle bir adamın yaşadığını duysanız?

Çantamı alıp terminale koştum. Güç bela bir otobüste bilet buldum. Gece yarısı Osmancık ilçesine varıp oradan da Çorum'a geçeceğim. Osmancık'ta Ahmet Taban karşıla-

H E C E Ö Y K Ü

dı beni. Sivas'tan, öğrencilik yıllarından tanırız. Orada gazete temsilciliği yapıyormuş. Yollar insanı dostlarla buluşturuyor işte.

Ensar Dayı'nın yanına sabahın sekizinde vardım. Ensar Dayı'yı görünce içime heybetli bir öykünün imgeleri yığıldı. Heybetli. Evet, iman insanı büyük gösterir. Görüntüsü bile bir öykü. Yüzündeki çizgiler, kırışıklıklar, saçlarındaki aklar, ellerindeki titreme yaşıtlarının şahidi.

Akşama kadar anlattı. Akşam yemeğini yedikten sonra ayrıldım oradan. Kardeşi Telekom Çorum müdürü. O bizimle kahvaltı yaptıktan sonra işine gitti, akşam yemeğinde geldi.

Ensar Dayı, şu an Gürcistan sınırlarında kalan bir köyde doğmuş. Sovyet zamanında aile oradan sürgün edilmiş. Her beş kişi başka bir bölgeye gönderilmiş. Kendini annesi ve üç kardeşiyle Türkmenistan'da bir köye sürmüşler. Orada yıllarca Kolhoz'a çalışmışlar.

Dayı anlatırken titredi, ağladı, hüzünlendi. Yeniden, yeniden yaşadı o günleri.

Ben not alıyordum onun sözlerini. Öykünü yazacaktım. Çorum'a kadar öykü için gitmiştim.

Trenle sürmüşler. Vagonlarda ölenlerin cesetleri kokmaya başlayınca Rus askerleri o cenazeleri traverslerin kenarındaki dikenli otların arasına fırlatıyorlarmış. Aklıma bir an mezarsızların öyküsü yazılmalı fikri geliyor. Neyse bunu sonra ayrıca düşünürüm, şimdi dedeyi dinleme zamanı.

Kur'an'ı gizli gizli taşımışlar. Kitabı yakalatsalar sonlarının derin bir çukur olduğunu önceki vakalardan biliyorlar. Bizde de bir zamanlar saklanmış, dedem anlatırdı, iç odadaki duvarın içine gizledik derdi. Açlıktan ot yemişler. Kardeşlerinin cenazelerini nasıl gömdüklerini anlatamadı. Çok heyecanlandı. Her biri kendinden bir parça. Baba yadigarı. Ensar Dayı da en büyük çocuk, kardeşlerine babalık da yapıyor.

Rusya dağılmaya başlayınca Ensar Dayı ile hayatta kalan kardeşi ve annesi Bakü'ye gelmişler. Oradan da Gürcistan sınırlarında kalan köylerine gidecekler. Gidememişler. Kalmışlar Bakü'nün dışında bir köyde. O sürgünde babası askerde imiş. Göçle birlikte irtibat da kop-

muş. Adam askerden kaçmış ve Türkiye'ye sığınmış. Babasının yerini söyletmek için dayıya ve annesine çok dayak atmışlar. Babadan haber yok. Mektup bile yok. Sadece Türkiye'ye gittiğine dair bulanık bir haber. O da gerçek mi ya-lan mı belli değil. Belki de Rusların dayak atmak için uydurduğu bir bahane.

Bakü'ye geldiklerinde babadan bir mektup geliyor. Türkiye'ye gittiği doğru imiş. Burada evlenmiş, çocuğu olmuş. Aslında o da yıllarca hanımı ile çocuklarını aramış. Türkiye'ye sığındıktan sonra beş yıl oraya buraya mektuplar yazmış. Hiçbirinden cevap alamamış. Öldürüldüler diye düşünmeye başlamış ve evlenmiş.

Ensar Dayı'nın annesi Bakü'de kocasından mektubu aldığı hafta vefat etmiş. Dayı, o mektuptan sonra babasını bulmaya çalışmış. Mektupta adres yok. Mektubu getiren zat Çorumlu. Büyük ihtimal Çorumdadır diye düşünüyorlar. Mektup var, Çorum var ama parasızlık, hastalık, yolların kapalı oluşu bağlıyor ellerini. İki bin on yılının bahar ayında ulaşmış Çorum'a. Ama babası vefat etmiş bu arada. Babasından yadigar kardeşler ve eş kalmış. Ensar Dayı, onlara nasıl sarılıyor, nasıl sarılıyor. Öz kardeşten daha öz. Çünkü senen yılın hasreti ancak bunlarla geçiyor.

Ensar Dayı'nın öyküsünü birkaç kere yazmaya çalıştım. Üç dört teknik kullandım. Ben anlatıcıyı denedim, hakim anlatıcıyı denedim. İkinci şahıs anlatımı denedim. Ama öykü çıkmadı. O acı kalemimi kaydırdı. Ben de öyküsünü yazamadığım yolculuğu yazdım. Malzeme-yi araya verdim, çürüttüm. Öykü yap şunu dedi arkadaşlarım. Osman Alagöz'le Yılmaz Yılmaz hâlâ sitem ederler. Büyük acıların yazamayacağımı anladım. Küçük olayların, küçük acıların öyküsünü yazmalıyım ben.

NAİME ERKOVAN

KADIN VE SESİ

İlk insanın yaratılması birçok soru işaretine hayat veriyse de ikinci insanın yaratılması başlı başına bir muammaya dönüşmüştür. Çünkü

H E C E Ö Y K Ü

yeryüzüne gölgesi düşen ikinci insan bir kadındı. Onu anlamak şöyle dursun, evrimini tamamlamış âdemler, her şeye isim vermişken kadına bir yer göstermekte aciz kalmışlardır. O yüzden de görmezden gelinmenin en sevilen muhatabı yüzyıllar boyunca kadınlar olmuştur.

Bu sorunu bilime havale etmek belki de verilecek en doğru karardır. Bilimin yegâne gayesi hayatı kolaylaştırmak olduğuna göre, başboş nesnelere bir yer tayin etmek de onun birincil görevlerinden addedilmeli. İşte bu doğrultuda bilimsel bir yaklaşım: Bazı dilbilimciler bir kelimenin ancak zıddıyla var olduğunu savunur. Yani hayatın anlamı olmazdı, karşısında ölüm olmasaydı; siyahın karanlığı tahmin edilemezdi beyazın aydınlığı bilinmeseydi. "Erkek" kelimesinin cazibesi olmazdı karşısında "Kadın" sözcüğü durmasaydı. Bu kadar önemli bir mesele olmasaydı bu, her yılın 8 Mart'ı "Dünya Kadınlar Günü" olarak kutlanmazdı.

Her sene çeşitli aktivitelerle kutlanan Dünya Kadınlar Günü, bu yıl önemli bir sempozyumla taçlandı. Sempozyumun mimarı, Fatih Andı'ydı. İki gün süren etkinlik 7-8 Mart günlerinde "Günümüz Türk Öyküsünde Kadının Sesi" adıyla Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Küçükçekmece Belediyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin ortak çalışmasıyla yürütüldü. Birçok yazar ve akademisyenin konuşmacı olarak katıldığı etkinlik, kadının edebiyattaki konumuna genişçe yer verdi.

Ömer Lekesiz'in "Hikâyenin Kadim Varsisleri: Kadın Öykücüler" başlıklı açılış bildirisiyle başlayan sempozyumun ilk oturumunun konusu "Günümüz Türk Öyküsünde Kadının Sesine Dair Bir Çerçeve"ydi. Oturum başkanlığını Doğan Hızlan'ın yaptığı panelde Cihan Aktaş, Nalan Barbarosoğlu ve Zeynep Kevser Şerefoğlu yer aldı.

Küçükçekmece Cennet Kültür ve Sanat Merkezi'nde yapılan açılışın ardından Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Topkapı Yerleşkesi'nde II. ve III. oturumlar gerçekleştirildi. Başkanlığını Fatih Andı'nın yaptığı II. oturumda Fatma Barbarosoğlu "Kadın Yazar Ne Yazar?", A. Ali Ural "Kadın Gözünden Dünya Resimleri", Bahtiyar Aslan "Kusursuz Piknik'in Bilinci" ve Gülsemin Hazer "Günümüz Kadın Öykücülerin Eserlerinde Postmodern Eğilimler" başlıklı tebliğlerini sundular.

Yine aynı mekânda yapılan III. oturumun başkanlığını Ali Çolak yürüttü. Yazar H. Hümeysra Şahin, "Değişimin Öyküsü/Öykünün Değişimi: Kadın Öykücülerin Beslenme Kaynakları ve Konu Seçimleri", Ahmet Ağır, "Fatma Barbarosoğlu'nun Öykülerinde Kah-

ramanlar ve Moderniteye Bakış", yazar Hatice Meryem "Mutfak Dedikoduları ile Kocakarı Hikâyeleri Arasında Bir Ses Gezintisi" ve Özlem Fedai "Nazan Bekiroğlu'nun Nun Masalları ve Cam Irmağı Taş Gemi Adlı Eserlerinde Dil ve Gelenek" başlıklı konuşmalarını gerçekleştirdiler.

Sempozyumun ikinci günü Yıldız Teknik Üniversitesi Oditoryumu'nda yapılan oturumlarla başladı. Başkanlığını Belkıs İbrahimhakkıoğlu'nun yaptığı IV. oturumda İsa Kocakaplan

"Sevinç Çokum'un Al Çiçeğin Moru Kitabı Üzerine Çoğulcu Bir İnceleme", Beyhan Kanter "Mihriban İnan Karatepe'nin Öykülerinde Kadın Tipi", Naime Erkovan "Kadın Öykücülerin Eserlerinde Fantastik Unsurlar" ve Emel Kefeli "Günlüklerde/Mektuplarda Yaşanan Hayatlar: Suzan Defter Örneği" adlı tebliğlerini sundular.

Hülya Argunşah tarafından yönetilen V. oturumda Ülkü Eliuz "Cinsel Kimlik Paniği ve Nesne-Özne Çatışması: Kahramanlar Hep Erkek", Sevinç Çokum "Kadın ve Hayatın Olduğu Yer", Yakup Çelik "Büyükşehir ve Kadın Olmak: Aslı Erdoğan'ın Taş Bina ve Di-

H E C E Ö Y K Ü

ğerleri Öykülerinde Kadın" ve Aynur Koçak, "Nazan Bekiroğlu'nun Hikâyelerinde Mitik Unsurlar" başlıklı konuşmalarını yaptılar.

Sempozyumun son oturumları İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde gerçekleştirildi. Başkanlığını Yakup Çelik'in yaptığı VI. oturumda Yıldız Ramazanoğlu "Kadın Öykücülerin Kadını Edebileştirme Biçimi", Müge İplikçi "Yazarın Serüveni: Yaşam ve Yazma Arasındaki Köprü", Âlim Kahraman "Nursel Duruel'in Öykülerine Dair Dikkatler", Cemal Sakar "Günümüz Kadın Öykücülerinin Dili" ve Meral Demiryürek, "Kadın Birey Toplum Bağlamında Selma Fındıklı'nın Hikâyeleri" başlıklı tebliğlerini sundular.

Sempozyumun son oturumunu Hüseyin Su yönetti. Öykücü Karin Karakaşlı'nın "Ses ve Nefes Olarak Kadın", Sibel Eraslan "Kadınlar Niçin Yazarlar?", Yılmaz Daşcıoğlu "Naime Erkovan'ın Soğuk Taht Adlı Eserinde Söylem-İçerik İlişkisi", Mehmet Narlı "Deliliğin Öyküsü Öykünün Deliliği" ve Mehmet Gürlek/Ahmet Çiçekler "Sevinç Çokum'un Hikâyelerinde Kalıplaşmış İfadeler ve Ağızlar" konulu bildirileriyle sempozyumu bitirdiler. İki günlük

maraton Küçükçekmece Cennet Kültür Merkezi'nde yapılan kapanış konuşmaları ve bir konserle tamamlandı.

Günümüz Türk öyküsünde kadının sesini aramak üzere düzenlenen renkli etkinlik başarıyla sonuçlandı. Kâh aydınlatıcı söylemlere şahit olundu kâh yeni soru işaretleri doğran konuşmalar yapıldı. Peki, erkek egemenliğindeki dünyada kadının, dahası kadın yazarın yeri belli oldu mu? Olsaydı gelecek sene kutlayacak bir şeyimiz kalmazdı.

Sempozyumdan akılda kalan cümlelerden bazıları:

"Evlisiniz, çocuklarınız var, niye yazıyorsunuz o halde, diye sorulur bana sürekli." (Fatma Barbarosoğlu)

"Her anne bir masal anasıdır aslında." (A. Ali Ural)

"25 sene sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne başörtümle girmenin mutluluğunu yaşıyorum." (Sibel Eraslan)

"Yılların yayıncısı olarak bu kapakta bir hata görüyorum." (Hüseyin Su)

"Kadının kadına yaptığı haksızlıktan kimse söz etmez." (Karin Karakaşlı)

CEMAL ŞAKAR'A ÖMER SEYFETTİN ÖDÜLÜ

24. Ömer Seyfettin Kültür-Sanat Haftası etkinlikleri içinde yer alan Ömer Seyfettin Hikâye Yarışması sonuçları açıklandı. Cemal Sakar *Mürekkep* kitabıyla Ömer Seyfettin Hikâye ödülüne layık görüldü. 24 yıldır Gönen Belediyesi tarafından düzenlenen Ömer Seyfettin Kültür-Sanat Haftası etkinlikleri kapsamında,

hikâye yarışması yanında, son iki yıldır yayınlanmış bir kitapta ödül veren jüri bu yıl, 2012'de çıkan kitaplar içinden yaptığı değerlendirmede Cemal Sakar'ın *Mürekkep* isimli kitabını ödüle değer gördü. Öğrenciler bölümünde Sevgi Akkaya birinci, Sıla Mutlu ikinci,

Esmanur Kılınc üçüncü oldu. Yetişkinler bölümünde ise Caner Çaylak birinci, Yusuf Turan ikinci, Ünal Geçeci üçüncü oldu. Hikâyecilere ödülleri 9 Mart'ta Gönen'de düzenlenecek törende verildi. Cemal Sakar, yazı hayatına 1982 yılında *Aylık Dergi*'de yayınlanan öyküsüyle başladı. Daha sonra öykü ve denemeleri; *Aylık Dergi*, *Mavera*, *Yönelişler*, *Kayıtlar*, *Yedi iklim*, *G*, *Tasfiye*, *Eski Yeni*, *Söz* ve *Adalet*, *Kur'anî Hayat*'da yayınlandı. *Esenlik Zamanları* öykü kitabıyla 1999 yılında TYB tarafından yılın öykücüsü seçildi. *Mürekkep* kitabı ESKADER tarafından 2012 yılın öykü kitabı seçildi. Halen öykü ve denemelerini *Hece*, *Hece Öykü* ve *İtibar* dergilerinde yayınlamayı sürdürmektedir. **Kitapları: Öykü: Gidenler**

C e m a l Ş A K A R

Gidenler (1990), *Yol Düşleri* (1996), *Esenlik Zamanları* (1999) *Pencere* (2003), *Hayalperdesi* (2008), *Hikâyât* (2010), *Sular Tutuştuğunda* (2010), *Sel ve Kum* (2011). *Mürekkep* (2012). **İnceleme:** *Yazı Bilinci* (2006), *Yazının Gizledikleri* (2010), *Edebiyatın Sırça Kulesi* (2011), *imge, Gerçeklik ve Kültür* (2012).

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

BEDİA KOÇAKOĞLU, YARIM SEVMELER (Palet Yayınları, İstanbul 2013, 16 öykü: Şarkı Arası İhanet Düşleri; Organze Perdelerim ve Çatıdaki Kıskaç Baykuş; Filiz A-Kın, Evi Ya-Kın O-Nu Se- Ven Cü-Neyt Ar-Kın; Eski Ev, Eski Yara; At, Avrat, Silah!; Bay K.; Hacı Musa'nın Meyhanesi'nde Hüsamettin Çelebi Olmak!; Asma Yapraklı Azap; Mor Sevda Kekik Kokulu Hüzünler; Hicaz Gazel; Yarım Yanım; İtiraf Değil; Beyanname; El-Cevâb; Gidemediğim; Erguvanlar Açmadı Bu Mevsim)

FERYAL TILMAÇ, ESNEYEN ADAM (YKY Yayınları, İstanbul 2013, 7 öykü: Esneyen Adam; El; Ciğerdendir; Sevgilim; Solvitur Ambulando; Çılgılık; Aslı Gibidir)

OSMAN ALAGÖZ, OSMANLI SIRLI DÜNYA (Zambak Yayınları, İstanbul 2013, 19 öykü: Rüya İşaret; Siftah; Savunmasız Bir Ülkedir Gönül; Çölde Serinlik; Kalbe Düşen Lale; Kaybolan Yüzük; Denizin Dudağında; Vasiyetler Bahsidir; On Dört Hikâyesi; Ölümle Çözülen Sır; Bulutları Özleyen Sumbül; Tılsımlı Gömlek; Pişmanlık; Kapı; Sırlı Söz; Erguvan Gülümsemesi; Teneşir ve Taht; Yaprığın Savruluşu; Saltanatın Son Bestesi)

FARUK DUMAN, BAYKUŞ VİRANE SEVER (Can Yayınları, İstanbul 2013, 8 öykü: Kayıp İnci; Teyzem O Burhan'lı Günleri Nasıl Atlattı?; Eriyen Gelin; Amcam Nasıl Bambaşka Biri Oldu?; Emanet; Kostümlü Öykü; Rüyalı Üç Öykü; Zürafa)

OSMAN ALAGÖZ, UNUTMA BENİ (Sütun Yayınları, İstanbul 2013, 16 öykü: Beni Kimse Sobeleyemedi; Şadırvan Suskunluğu; Unutmabeni Çiçeği; İlk Pişmanlık; Kara Gece Menevişlenir mi; Beyaza Yazgılı Anılar; Tek Lahmacun; Babanın Hazinesi;

Hastalık; Ekmeğimizi Bölüşmez Misin; Tespih Kapmaca; Donuk Süt; Mesafeleri Kurban Etmek; Zaman Çarkı; Bir Yusuf Güzellemesi; Yüreğimde Diken)

ZEKERİYYA KANTAŞ, ÇAĞRI MERKEZİ (Sütun Yayınları, İstanbul 2013, 16 öykü: Abanoz; Dürümcü Vosvos; Çağrı Merkezi; Filipis; Kömür Sobası; Geveze; Yukcell Towers; Transandantal Kâbus; Pancar; Serkisof; FBI; Şaka; Şadırvan; Babamın Sevgilisi; Deja Vu; Salyangoz)

MUSTAFA BAŞPINAR, MELEĞİN GÖLGESİ (Dergah Yayınları, İstanbul 2013, 13 öykü: Bir Çocuk Kadar Saftı; Kalbinde Çırpınan Kuş; Kuyu; Olur mu Öyle?; İstasyonda; Yağmur Tanesi; Hiç; Melek Babam; Dolgun Ücretli; Günaydın Gülsen; Selvinaz'ın Oyuncakları; Şeftali Ağacı; Su Gözesi Gibi)

FERİD EDGÜ, GİDEN BİR KEDİNİN ARDINDAN (Notos Kitap, İstanbul 2013, 30 öykü: Denizde; Firarî; Haberci Yarın Geldi; İki Dost; İn; Çadır; Ölüler; Film; Benim Tufanım; Bir Öykü; Yokuş; Tartışma; Fotoğraflar; Giderayak; Zaman; Penceredeki Kadın; Baba Ressam Dayı; Anı; Onları Tanıyordum; Yalnız Adam; Yüz Yüze; Kitapsız Bir; Kitaplıkta Konuşma; Korku; Dostoyevski'nin Oğlu Osman; Hani Balığı; Kırmızı Şapkalı Kız; Karga ile Tilkinin Gerçek Öyküsü; Urfalı Mateos'un Yazgısı; Giden Bir Kedinin Ardından)

ABDULLAH AYATA, KÜÇÜK DAĞLARIN GÖLGELERİ (Altın Kitaplar, İstanbul 2013, 14 öykü: Doksancık Kuşları; Cuma; Çerçi; Sabote Edilen Rüya; Kalender Gecekten Umutlu; Deniz Kızı; Hasan Avrupa Oldu; İçgüveyisi; Defineci, Diyet Evliliği; Son Oyun; Yolcu Para; Gök Memet; Halk Filozofu)

FATİH DEMİR, YEL ETEKLİ KUŞ KANATLI (Alakarga Yayınları, İstanbul 2013, 12 öykü: Ateşçi; Doğu Ekspresi'nde Rötâr; Dalga Boyu Aşınca; Dediler; Yel Etekli Kuşkanatlı; Heybesinde Korkular; Gazete Okumadığı Gün Babası Ölür; Süleyman'ın&Hellip; Kızılçakçak Treni; İsmi Da-yı; Demokrat Nâzım; Bir Kahve İçimi; Karargan'dan Geçen Tren)

HANDE GÜNDÜZ, ÇAPARİDE ÇIRPINMAK (Alakarga Yayınları, İstanbul 2013, 15 öykü: Truvalı; Fazla Kalabalık Ol-

madan; Kilimanjaro'nun Duvarları; Yeşil Ejderha; Aynı Yer; Kayık; Sihirbazlar; Başka Çocuklar; Kardan Adam; Hatırladığım Kadarıyla; Üzüm Sümbülü Projesi; Köşe Kapmaca; Tahterevallı; Canlı Müzik; Dönüş Yolu)

NESLİHAN ÖNDEROĞLU, İÇERİ GİRMEZMİYDİNİZ? (Alakarga Yayınları, İstanbul 2013, 20 öykü: Bir Prenses Masalı; İçeri Girmez miydiniz?; Bozkır Sıkıntısı; Heb-lu-leb; Camlı Aynalar; Düşbozumu; Kapak; Trampa; Damdaki Deli;

Saide; Başkasının Mutfağı; İki; Usulca ve Yalnız; Tersyüz; Kısır; Bay Hankuk'un Akıllamaz Değişimi; Halıdaki Rus Lekesi; Tilia; Refakatçi; Dışarda)

FATMA BARBAROSOĞLU, RÜZGAR AVI (Profil Yayınları, İstanbul 2013, 9 öykü: Etiket; Köle; Bir Köşem Olsaydı Şöyle Denize Nazır; Bu Kumaş Bu Kumaşı Sevmemiş; Yoğun Gündem Yoğun Bakım; Dengeli Beslenme; Seninle Hesabımız Bitmedi Julya; Haset; Eflatun Prenses; Her Sabah Paris; Gitmiyor Gibi Gittim. blokspot.com)

TEMEL KARATAŞ, POYRAZIN İŞÇİLERİ (Granada Yayınları, İstanbul 2013, 12 öykü: Yedekteki Hasan; Poyrazın İşçileri; Karavana; Eko; Rüveyda; Yediemin; Karkuyusu; Hızır Sesi; Babanı Bul; Bozuk Havaalar; Yaz Eskisi; İkinci Ezanları; Dokuz Kahraman)

İFFET ORAL, ADALILAR (Granada Yayınları, İstanbul 2013, 15 öykü: Adalılar; Babaannem ve Kale; Bayburt ne Yana Düşer; Çay Bardakçı; Çermik; Çeyiz; Fikriye; Islak; Yeşim; Kötürüm; Menekşe İstasyonu; Site; Yeşil Tebessüm; Yıkıntı; Ziyaret)

AYKUT ERTUĞRUL, MÜMKÜN ÖYKÜLERİN EN İYİSİ (Dedalus Yayınları, İstanbul 2013, 24 öykü: Kuyudakiler; Güneş Yaralarımızı Yakıyor; Nefes Kontrolü; Yedi Uyuyanlar; Yaşsın Ritim; Şişlerin Ucunda Zaman; Rüya; Merhamet; Suskunluk; Kâğıt; Duvar; Kahramanın Sonsuz Yolu; Büyük Dünya Atlas'ı; Atiye'nin Ölülere; Adımlar; Çoban ile Atmaca; Urdn Medeniyeti Hakkında Birkaç Mühim Belge; İlk Cümle; Yok Kimse Yok; Erzurum Üçlemesi; Kırmızı Pazartesi; Borges ve Ben; Son Anahtar ve Başka İhtimaller; Mahir Ressam ya da Babamı Nasıl Öldürdüm?)

TUNCER ERDEM, GÜZEL EŞYA, ALELADE DÜNYA (YKY Yayınları, İstanbul 2013, 24 öykü: Gün; İz; Toz; Şey; Plaj; Ses; Tepe; Dün; Pusu; Gece; Ev; Vız; Yas; Künk; Ağ; Aynı; Kum; Tv; Kış; Yedi; Leke; Eşya; Tüy; Buz)

GÜRGENÇ KORKMAZEL, SIR KIRAN (YKY Yayınları, İstanbul 2013, 37 öykü: Arıkuşlan; Bahçe; Alkolikler Derneği; Şeytanım ve Ben; Arabada Aşk; Damda; Kaya; Gülümseyen; Bitmeyen Roman; Gündönümü; Otostopçular; Duyular Tiyatrosu; Fare; Bitti'den Sonrası; Verilmiş Söz; Punk; Aynasız Odada; Kedisi Basılan Komşu Kadın; İlk Müşteri; Tilki; Unutmak; İtiraf; Salyangoz; Bağ; Hayatta Sanılan; Kardeşimin Korkusu; Behiç; Kapının Üstünde Unutulmuş Anahtar; Beyaz; Mango Ağacı; Köpek Dolaştırmak; İki Şişman Melek; Zührevi; Ateş; Juju'nun Bahçesinde; Öküz ile Domuz; Rüya)

ALİ ULVİ TEMEL, BİLDİRİ ÖYKÜLER (Hece Yayınları, Ankara 2013, 37 öykü: İbrahim'le; Bir Adım Daha; İlişki; Suç; Yapı; Duvarın Öte Yakası; İçine Doğru Bir Koşu; Bir Nöbetçi Gibi; Şölen Var; Dinler Misiniz?; Önce Kitabı; Güzelleme; Tut Elimden; Güncel; Varoluşçuluk; Bölüşünler; İktisat; Suskunluk; Gelecek; Görevli; Tarih; Bir Demet Karanfil; Ali; Sabah Kapısı; Sandım Kan Damlamış; Basamaklar; Karaya Vurdu Balık; Tatlı Sert; Geleceğin Babası; Bilmece; Diri Canlar; Kavga Öyküleri; Her Yerde Sabah; Bilgece; Harita; Dağda Tak Tak; Ünledim

AHMET SARI, MERHAMET DİLERCESİNE GÖKYÜZÜNE BAKMAK (Hece Yayınları, Ankara 2013, 19 öykü: Boşlukla Bir; Deri Dökülmesi; Kafadan Doğumlar; İçte Bastırılmamış Bir Yalnızlık Sevgisi; Karan Karga; Dipsizlik Korkusu; "Kendisi Olmayan Bir Sırtış Gibi Bir Kılıcın Işıltısı"; Takma Bacak Tıkırtısı; Hızlı Göz Hareketleri; Uyku Durağı; Ahmed'e Konmaya Çalışan Bir Sineğin Arzusu; Ölümüne Yakın Yüzün Görünümü; İçte Korkulu Bir Köpek Uluyuşu; Odradek; Kambur ve Deniz Aşığı; Oğuz'un Oku; Köpeğin Kuş Uykusu; Ağzından Gelen Kan ve saire; Bayan Korb ve Yalnızlık; Melanie Klein)

NECATİ MERT

VASİYET

Sadık ölmüş. Haberi geldi, cenazesine gittik. Köyü, Kaynarca yolu üzerinde, Emirdağ Mezarlığı'ndan hemen sonra, yoldan az içerde. Sotalıca bir yer. Sotalıca, Sadık'ın lafı. İki köy bunlar. Yoldakinin adı İkizce, Sadıkların-ki İkizce Müslim. Vaktiyle başkaymış. Sadık bunları kullanır, Rum İkizcesi derdi kendi köyü için, ötekine de İkizce Osmaniye.

Zirai Donatım'dan arkadaşım. Köyünü, evini bilmem. O da pek anlatmazdı. Musa'nın anlattıkları var; Musa köylüsü, babası muhtar, bildikleri buralardan; yarım yamalaklar gerçi, bütünü oluşturmayan parçacıklar, ama hiç olmamasından iyidir. Oğluyla -ki biricik oğlu, bir ikincisi yok- neden dargındı Sadık? Oğlan bayramlarda bile neden gelmezdi köye? Sadık'a Yaşar'ın oğlu derlermiş köyde, kaçıp giden oğlana da Yaşar'ın torunu. Niye Yaşar? Musa mahalleden komşumuz. Oğlum gibi. Köyde evlendi, şehre geldi. Ailecek görüşürüz. Pazarları köye gider, pazartesi sabahı köyden Sadık'la gelip işbaşı yapar, bildiği niye sınırlıdır?

Fabrika su boyunda. Bahçesi ağaçlık. Yazın bazı akşamlar paydostan sonra domatesle peynir, fırından da sıcak bir büyük somun alır, suya iner, kenarında Halil İbrahim sofrası kurarız. Salatayla yoğurt Sadık'ın illakileri. Elbette sarmısak da. Sadık salataları soyar, dörde yarar, yarım parmak boyunda doğrar; Musa sarmısağı eşzamanlı olarak ayıklamış, dişlerini ufak ufak yapıp yoğurda karıştırmıştır; karıştı mı karıştı parmakları yoğurda boca eder Sadık, iyice de gizler, örter. Ben n'aparım? Öğretmen çocuğuyum; iş bırakmazlar ki bana. Ekmeği kapmışsam eğer, ne büyük mutluluk! Bir yarısını Musa'ya veririm, gençtir, götürsün, öbür yarısını da Sadık'la ben bölüşürüz. Hadi siz de buyurun!

Su boyundayız yine. Nedir bu be? diyoruz yoğurdu göstererek. Cacık. Cacık böyle mi olur? Hakikisi böyledir. Atma! Salatalar parçacık parçacık olacak, yoğurt çırpılıp sulandırılmış. Cacık, bu! Hadi be! Ayran o. Ellerimizde fabrika mutfağının çatalları, onları gösterip soruyor: Ayran içilir mi bununla? Cacık kaşıklanır Sadık Ağbi, diyor Musa da. Sadık dalıyor -şakayı kesiyoruz- tarih içinde bir rüyada gibi: Babam böyle yapardı. Yoğurt süzme. Salataları doğramayıp rendelerdi bazen. Suyunu sıkar -zeytinyağı ve sarmısakla iyice karılmış olmalı yoğurt- rendelenmiş öyle kuru kuru atardı, sirke de eklerdi. Üstüne de süs kabilinden nane.

Babasından anlattığı bu kadardı. Musa çocucağının öğrendikleriyse firaklı: Köyün çobanı. Ailesini bilen yok. Asıl adını da. Yaşar gel, Yaşar git! Büyü-
yük bir yangın olmuş padişahlık zamanında; Yaşar o zaman küçük, olsun olsun yedi yaşında; o yangında samanlıktaymışlar, üç beş kişi dışında yanmışlar hep, Yaşar da kurtulanlardan, yaraları ağır, yaşamaz demişler, Yaşar adı oradan. Yaşamış ama akli da uçmuş; Yürürler deriz bir ağa sülalesi vardır, onların dedeleri almış çocuğu, o yangında aklını sıçratmış bir de kız varmış, onu da, yedirmiş, giydirmiş, birini çobanlığa, birini ev hizmetine almış, vakti gelince de ikisini evlendirmiş.

Nane neyse de sirke de neyin nesiydi? Sadık Ağbi'sini uyandırmak istencesine sesli ve dalgacı sorardı Musa: Ne bu şimdi? Cacık mı bu? Cacık mı? Yarısi tarihte, yarısi rüyada, sabah ezanı makamında ve neye üfler gibi, cacık değil cacıkı derdi dilini çalıklştırarak. Gülerdik.

Çok ağrıma gitti Sadık'ın ölümü. Birkaç yaş küçüğümdü. En fazla altmış. Benimki de çileliydi ama onun hayatıyla kıyaslanmaz. Erkenden yalnız kaldı. Dindar mıydı? Benim kadar. Cumaya gider, kandil bilir, oruç tutardı. Oğlunun ardından hacca gidip hacı oldu ki buna şaşırdık. Bu kadarı niyeydi? Tezgâh komşumdu, hac dönüşü dökümhaneyi istedi. Dökümhane, fabrikanın en pis bölümü. Hava değil kalın kalın tozlar alırsın orda. Ciğer diye bir şeyin kalmaz. Kalmamış demiş doktor da. Ağrıma gidiyor.

Minibüsten indik; Musa karşıladı bizi. Allah Allah! Köy bu! Bilinmez bir yer değil. Cami de işte. Karısı Esmâ'yı kaldırdığımız cami. Bir şey var ama ne? Musa da bizi aldı camiden tarafa değil de kahveye götürdü. Kahve kala-balık. Ağızdan ağıza, kulaktan kulağa, kâh ortaya herkes konuşuyor. Bir şey anlayamadık. Musa'ya baktık. Bu ne iştir? "Oğlu çıktı geldi. Gelmesiyle köy karıştı. Biz mezarı kazdık, hazırladık ta sabanan. Oğlu 'Vasiyeti var, kilisenin bahçesinde toprağa verilecek' dedi." Bakındı! Sadık, hacı; oğlunun dediği ne! Hem ne zaman görüşmüş babasıyla da vasiyetini öğrenmiş? Sordukça, dinledikçe söz sözle buluştu, kahvedeki fiskos anlaşılır oldu. Anladığımız: Vasiyetini Esmâ Hanım'ın ölümü üzerine yapmış Sadık. Hatırlıyorum, pek garipsediydi ölümünü. Israr da etmiş kilisenin bahçesi diye. Sadık'ı bu ısrarı üzerine bir başına bırakmış oğlu. Müslüman mahallesinde Müslüman gibi oturulur baba, demiş. Ben bu vasiyetin arkasında duramam. Bir daha da görüşmemişler. Deniyor ki: Kilise falan yok bugün. Yaşlılar işte surdan şuraya kadardı diye yerini gösterebiliyorlar ancak, bir de çanını, putunu galiba mübalağa ile anlatanlar çıkıyor arada. Gerçekten bomboştu toprak. Dümdüz. Ne ekilmiş ne sahiplenilmişti. Sadık için bekletilmişti sanki. Oğlu da Sadık'ın ölümünü mü beklemişti dönmek için? Neden kaçtı o zaman? Bunu sormuşlar hep. Benim önümde de sordular. "Önce korktum!" dedi oğlucuk, "Düş-

manlık çıkar sandım. Yine kavga, kıyım. Haberi aldığım da vasiyet bütün ağırlığıyla hatırlattı kendini. Çöktü göğsüme."

Üç arkadaş gitmiştik, dönüşü yine aynı üç arkadaş yaptık. Köyün minibüsü iki saat sonra kalkacakmış, bunu duyunca yola kadar indik, Kaynarca'dan gelene bindik. Minibüsteyiz. Şoför çılgın. Gaza bir basıyor, virajlara aynı hızla bir giriyor, salavat getirtiyor her birimize. Yol yeni ve duble değil de eski yol olsa kaç kez takla atmış, kaç kez ölmüştük kim bilir. Sadık'tan, oğlundan, geçmişte ve bugün yaşananlardan konuşmak istiyor insan, ne mümkün! Bir yandan da iyice ezik, iyice jiletlik, iyice anasonlu ama gayet yüksek sesli bir şarkıyla boğulmakta değil miyiz? "Bir yıkılmış dünyam var, bir de kırılmış kalbim var" diyor Müslüm Baba, "Ne gecem ne gündüzüm ne de gülen yüzüm." Dünyadan bir şikâyet, bir şikâyet! Baba haklı. Ama ben, biz, cenazeden geliyoruz, "Sevmezsen olmuyor / Her ayrılık sonunda içmezsen olmuyor" değmiyor hiçbirimize. O kadar ki "Yaklaşıyor günbegün ömrümüz son mevsime / Kimi şen bu âlemde kimi çekmede çile" olsa okunan, dinleyecek halde değiliz.

Muavin küçük kafalı, kara yüzlü bir çocuk. Paraları topladı, "içmezsen olmuyor"da yakaladı şarkıyı. Çağırdım. "İçmezsen olmuyor"la geldi; "Müziği kapat!" dedim, "Boğuluyoruz." Başını salladı, olur demek mi, olmaz demek mi bu anlayamadım; "Hasret çeken gönlüme teselli kâr etmiyor"la döndü, camdan bakmaya durdu, ağzını da yükseltti.

Sözümü dinlememesine, üstüne bir de volüm açmasına canım sıkıldı. Tekrar çağırayım, fırçalayayım, diyorum; genç çocuk, lafın altında kalmayabilecek, belki terbiyesizlik de edebileceği geliyor aklıma; ben de altta kalmam, al başına belayı!

Derken döndü çocuk. İçimden geçenleri duymuş gibi hızla. Yahut dışarıda bir şey görmüş de onun haberini verecekmiş gibi pürtelaş. Sonra şoföre yanaştı, motora abandı, müziği kapattı. Oh, dünya varmış! Dönüşünde gülümsedim çocuğa sağ ol anlamında. Gençlik bu! Dinleyecekleri sözü bile geç dinleyecekler, karakter atacaklar, tersi asla! yoksa karizma çizilir. Fakat gecikilmedi de. Bu iyi. Dinlenilmem uzatılmadı, hem de çocuk ezilmedi. Bunları söylemek, çocuğun gönlünü almak istedim tam... Aferin! İki tarafı da idare ettin, diyeceğim, diyemedim.

Yine döndü çocuk. Yine şoföre yanaştı. Yine motor. Çat! "İçki nedir bilmezdim şimdi bir ayyaş oldum."

E, çocuk! Sıktın ama.

Dönüşünde kestim yolunu, durdurdum. Bileğinden tuttum.

"N'aptın sen?"

"Müziği açtım."

H E C E Ö Y K Ü

"Niye? Kapat! dedim sana. Sen de, hemen değil, ama yine de kapattın. Şimdi niye açtın?"

Çocuk şaşkın, belki korkmuş, suspus, öyle boş boş bakıyor yüzüme.

"Sözümü dinlediğine pişman mı oldun yoksa? Açman bundan mı?"

Yeni satıra geçiyor İbo da: "Kederle ızdırapla ben arkadaş oldum."

"Söz dinlediğin için aferin! demeye hazırlanıyordum t a m . "

Öfkemin kalıcı olmadığını anladı çocuk, üzerindeki ağırlıkları attı, yine çene oldu:

"Sizi kızdırmak için mi müziği açtım sanıyorsunuz?"

"Ya neden açtın?"

"Kapatırken de siz istediniz diye kapatmamıştım zaten."

"Niye kapattın?"

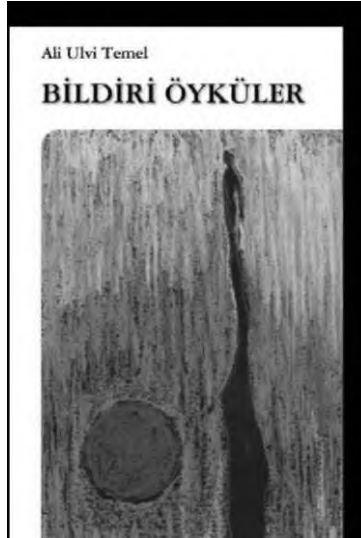
"Mezarlıktan geçiyorduk. Girerken kapattım, çıkarken açtım."

Gel de kızma! Fakat belli etsem olmaz. Komik. Ben de laf çarptırdım:

"Yaşadıkça öğreniyor insan. Sözün dinlenilmesi için söyleyenin ölmesi gerekiyor demek!" «

©OGG
Y A Y I N L A R I

YEntf öykü

H E C E Ö Y K Ü

CEMAL SAKAR

CENNET KOKUSU

Denizin nemini de alıp esen imbat, köyün virane sokaklarında dolaşarak meydanda dağıldı. Kahvenin önünde oturanların terli yanaklarını, enselerini okşadı: gerginlikleri gideremedi; endişeleri yerinden sökemedi.

Olsun!

Rüzgar işte!

Mikail'in köyün üzerinden geçtiğini düşündüler; - ürperdiler. Belki bu yüzdendir bombaların kesilmesi diye düşündüler.

Hep düşünüyorlardı!

Düşüyorlardı!

Rüzgara da, düşmelere / düşlemelere de: düş/e dair daha her ne varsa'lara da alışmışlardı.

Artık bin parça yerlerini bin parça yerlerde; - nasıl? Paramparça zamanın, paramparça mekanın dört bir yanında.

Kaybetmenin bir sonu yokmuş; -bildiler:

Yıkık;

kırık;

karanlık;

karamsar:

Ne yapsınlardı? Ne söylesinlerdi? Kime seslensinlerdi?

Gençler gitmişti; -çocuklar bile. Küçük bir köyde kalıvermişlerdi. Kapanmışlardı köye; kendilerine.

Kaybediyorlardı işte!

Çoktan öğrenmişlerdi, kaybetmenin bir sonunun olmadığını.

Sonra, bir mucize oluyor kaybettikleri ortaya çıkıveriyordu: her şey değişiveriyordu: Yaşadıkları hayat geri çekiliyor; dedelerinden, atalarından duydukları: barut kokulu toprağa; her seferde pamuklar gibi atılan dağlara; meleklerin indiği göklere; sonsuzluğa akan sulara sinmiş hayat diriliveriyordu: Hayat buluyorlardı.

Köyün güneyinden gelen bir avuç genci gördüklerinde, bildiler bunun bir mucize olduğunu.

H E C E Ö Y K Ü

Biliyorlardı;

her şeyi;

apaçık;

ayan:

Bilseler de, ellerinden bir şey gelmiyordu: durmadan maruz kalıyorlardı. Hayat artık bir yük; evlat acılarının çoğalttığı. Çoğalıyorlardı: kendilerini aşıyorlardı. Bitmiyordu: kalmışlardı işte her nasılsa; bir ceza; bir sürgün; evlat acılarıyla çoğalan bir ömür.

Açık yakalarından koyunlarına giren imbatı bildiler.

Gençlerin yüzünde belli belirsiz, mahcup, ezik, yanık bir mutluluk (mu?)?

Nasılsa güçlü kalmış olanın sırtında bir çuval; ağır: dizleri çözöldü çözölecek / ağır kokulu: burun direkleri kırıldı kırılacak / çuvaldan sızan ağır kan: / .

Meydana büyükçe bir çarşaf yayıldı.

Çuval boşaltıldı çarşafa.

Çarşafın üzerinde kollar, bacaklar...

Tanınamamış, bilenememiş. Alınıp getirilmiş: tanınsın, bilinsin diye. / Kaçınıcı?

Tek tük gömlek parçalarından, pantolon parçalarından bilemedi babalar, dedeler.

Anneler doldu meydana: -çember; genişçe...

Cennet kokusu yayıldı çemberin içine: anneler bildi.

Bir çocuktu bu.

Çocuğu olmayanlar çıktı çemberden.

Anneler bilir, çocukların en çok enselerinden yayılır cennet kokusu.

Bir, bir.

Sıra sıra.

Eksildiler çemberden.

Eksiliyorlardı.

Eksilmenin sonu yoktu: birisi düşekaldı: yığıldı: bilemedi neresinden sarılacağını.

İçine çekti kokuyu; çekti derince; missss!

Çektikçe kokuyu içine; içine içine... Kollar bitişti, bacaklar, kafa, gövde...

Sarıldı.

Cennet kokularına sarılmış karısını görünce, koştu adam, adamların içinden. Bir muştu gibi sarıldı oğluna.

Çocuk imbatı çekti içine; içine denizleri. içine denizlerin. Bir nefes gibiydi, Cebrazil'i gördü. Güldü. Anneciğim, babacığım diye sarıldı.

Annesi, sağ işaret parmağını tükürüğüyle ıslatıp çocuğun vücudunda gezdirdi: Morluklar, ezikler, yaralar, sıyrıklar sağaldı. Sıkıca sarıldı şimdi oğluna. Mutlulukla baktı kocasının yüzüne.

H E C E Ö Y K Ü

Çocuk, yemyeşil yapraklarla gizlenmiş bir bahçenin serinliğinden baktı; annesine, babasına, insanlara, köyüne: okulu yıkılmıştı; okul yolunda devasa çukurlar... savrulmuş çantasını gördü; saçılmış kitaplarını, defterlerini.

Çukurları aşı aşı okula giden arkadaşlarını gördü. Yıkık binanın kuytularında ders başlayacaktı. Kalktı. Çantasını astı omzuna. Annesi sırtını sıvazladı: Allah zihin açıklığı versindi oğluna.

Dualarla yolcu etti.«

Y A Y I N L A R I

YENİ/inceleme

FELSEFEDEN EDEBİYATA

HİKÂYELER HARMANLANIRKEN

Eyyvah eyvah eyvah!

Yok, bunu beklemiyorduk. Gözlerimize de kulaklarımıza da inanamadık o an. Sevincimiz, coşkumuz kursağımızda kaldı. İçimizden biri yaptı yapacağını ve hayretin o soğuk esintisi kaplayıverdi ortalığı. Donakaldık! Bu nasıl olabilirdi? Daha düne kadar birlikte oturup kalktığımız ve üstelik de aklına, bilgisine imrendiğimiz biri bunu nasıl yapabiliirdi? Rabbinin kudretini, büyüklüğünü bilip dururken, onun emrine itaatsizliği nasıl düşünebilir ve üstelik de bunu nasıl böyle ukalâca yapabiliirdi?

Daha neler! Ateş, topraktan üstünmüş...

Aslında, onun bilgisine imrenirken ve belki de içten içe onun gibi olmadığımıza hayıflanırken, hep bir endişeyi de beraber yaşırdık. Çünkü bizleri hayrete düşüren şeyler anlatırdı kimi zaman. O kalkıp gittiğinde biz çoğu zaman Rabbimizin ona verdiği bu nimetin hikmeti üzerinde düşünür ama işin içinden çıkamazdık. Çünkü bu, sonuçta O'nun takdiri idi ve O, hikmetinden sual olunmayandı.

Ya Toprak?

Onun hikâyesi bambaşka bir hikâye bizim için. Kıskanılasi, hayret edilesi bir hikâye hem de. Acıyı, pişmanlığı, umudu içinde saklayan bir hikâye.

Bu gökler ve yer, ikisi arasındakiler ve bu uçsuz bucaksız kâinat ne olacak böyle? Bu zaman, nereye akıp gidiyor?

Kimi geceler gökyüzünü seyrederken, yıldızları, ayı ve onların gerisindeki sonsuzluğu seyrederken, Rabbimizin bütün bu güzelliği, bütün bu âlemleri 'öylesine' yaratmış olamayacağını düşünür, merakımızı giderecek cevabı bir türlü bulamazdık. Çünkü biz nihayetinde ancak bize bildirileni bilebilirdik. Aslında cevabını bulamayacağımızı bile bile sorardık bu soruları kendimize. Gökyüzü öyle de yeryüzü ondan farklı mıydı? Kimi zaman o güzelliğin içinde kaybolmayı, gidip oralarda gezip dolaşmayı düşünenimiz bile olmuştur. (Kınamayın bizi lütfen!) Kuş cıvıltılarına, kelebeklerin kanat çırpmasına, ırmaklara, okyanuslara, dağlara, ovalara ve o rengârenk çiçeklere bakıp da böyle düşünmemek olası mı? Bakalım, hikmetinden sual olunmayan Rabbimizin hikmeti bize ne gösterecek?

Böyle diyorduk.

İşte bir gün o sorumuzun cevabı gelip bizi buldu. "Ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım!" sesini duyduğumuzda, aradığımız cevabı bulmuştuk. Demek bütün bu hazırlıklar onun içinmiş. Doğrusu, aramıza yeni biri katılacağı için sevindik. Ama bu sevinçle birlikte bir endişe de beliriverdi içimizde. İnsan? Çünkü nihayetinde onu topraktan yaratacak, ona akıl ve irade verecek? Ya bu kardeşimiz yeryüzünde yolunu şaşırır, Rabbini unutur ve oralarda perişan olursa? Ya kan döker, bozgunculuk çıkarırsa?

Haddimiz değil elbet ama bunu yine de Rabbimize söyleme gereği duyduk. Buna ne gerek var ya Rabbi! Hem, biz seni hamd ile tesbih edip dururken, üstelik de yeryüzünde kan dökecek birini neden yaratıyorsun?

"Ben sizin bilmediklerinizi bilirim!"

Merak da endişe de bitmişti o an. Çünkü O, ne diyorsa odur. "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim!" diyorsa demek ki, bu bizi aşan bir konudur ve bize düşen artık susmaktır. Öyle yaptık. Sustuk ve bekledik...

Şimdi bir büyük merak sarmıştı hepimizi. Olacakları dört gözle beklemeye başlamıştık.

İşte böyle bir zamandı aramıza katıldığı. Böyle bir zamandı hikâyelerden bir hikâyenin, belki de bütün hikâyelerin kendinde gizlendiği o büyük, gizemli hikâyenin aramıza katılması. Sonra gökler gök oldu, yerler yer. Hikâye açtı sayfalarını sonra.

Evet, öyle oldu.

Bizim şaşkınlığımız neyse ne de Toprak'ın şaşkınlığı daha bir başkaydı o an. Hani siz insanlar 'şok oldum!' dersiniz ya, aynen öyleydi Toprak'ın hâli. Bir ona bakıyor, bir bize bakıyor ve olup biteni anlamaya çalışıyordu. Daha deminden yoktu, şimdi şaşkın gözlerle, var oluşunu çözmeye çalışıyordu. Henüz hikâyesinin başındaydı ve tüm hikâye kahramanları gibi o da bilmiyordu kaderinin nereye akacağını. Onu ancak O biliyordu çünkü. Herkes susmuş, merakla hikâyenin başlamasını bekliyordu. Birazdan biri başlatacaktı...

Sonra bir ses duyuldu. Tuhaf, tanıdık, bildik bir ses. Hikâye o sesle başladı... Bu kimdi ve ne demek istiyordu? Nelerden bahsediyordu böyle? Üstünlük diyordu, ateş diyordu, toprak diyordu... Dahası, ondan ne istiyordu da böyle sorun çıkarıyordu durup dururken? Derdi neydi, niye öyle öfkeyle bakıyordu gözlerinin içine? Böyle birinin buralarda ne işi vardı? Deli miydi, neydi? Yoksa yanlış bir yere mi gelmişti? Nasıl gelmişti? Niye gelmişti...?

Hem buralar nerelerdi?

Buralar anlatılmaz yerler sevgili Toprak! Buralar, zamanın öncesi ve sonrasıyla birbirine eklendiği yerler. Yoklukla varlığın buluştuğu yerler buralar. 'Kün!' emrinin 'Feyekün'a dönüştüğü, hikâyelerin harmanlandığı, Rabbinin

hazinelерinin dağıtıldığı yerler buralar. Seslerin birbirine karıştığı, hikâyelerin iç içe girdiğı, insanın, şeytanın ve meleklerin, insanın yeryüzü macerası öncesinde buluştuğı, tanıştığı ve sonra yollar ayrıldığında herkesin hikâyesini alıp gittiğı bir kavşak noktası. Senden önce, Ateş'in ve Nûr'un oturup sohbetler yaptığı, âlemlerin Rabbini hamd ile tesbih ettiği yerler...

Sonra Rabbimiz o ukalâya haddini bildirdi. Defol git buralardan, gözüm seni görmesin dedi. O da defolup gitti. Bizleri hayrette bırakarak hem de. Ama yine de bir burukluk olmadı değil. Çünkü hayat nerede ve neden koparsa kopsun, yollar neden ayrılırsa ayrılısın anılar silinip atılmıyor. Yaşanan hiçbir şey yaşanmamış gibi olmuyor. Hele de bunca güzel zaman, böyle tatsız bir olayla noktalanınca.

Öyle oldu, sonra herkes kendi yoluna gitti. Toprak cennete, biz kendi işlerimize ve o mel'un da kendi yalnızlığına... Elbette kendi yalnızlığına dönecekti. Herhalde Rabbimize bu saygısızlığı yaptıktan sonra onunla eskisi gibi oturup kalkamazdık. Elbette Rabbimizi inciten biriyle dostluğumuzu sürdüremezdik. Ama şimdiye değin hiç böyle sessiz, hem de bu denli derin sessiz olmamıştı buralar. Bütün hikâyeler durmuştu sanki bir an. Bu hepimizin, Rabbimizin az önce Ateş'e öfkesinden yayılan korkunun sessizliği idi. Ne ki, böyle bir şey ilk kez oluyordu. Sanki Rabbimiz, Ateş'i bahane ederek tüm varlığa göstermişti öfkesini. Ama bize kalırsa (çünkü bunu aramızda konuştuk) bütün bu olup bitenler, aslında bundan sonra olacakların bir işaretiydi. Çünkü Rabbimiz o anda Ateş'i helâk etseydi, hiçbir sorun yoktu. Ama bunu yapmadı, yalnızca kovdu, azarladı onu. Sen artık benim yanımda bir kıymet ifade etmiyorsun, dedi. Takdir elbette Rabbimizin ama bu ukâla hiç rahat duracak gibi gözüküyor. Hani 'gözleri fildir fildir' derler ya, aynen öyle. Üstelik bunun aklı da fildir fildir! Ama sanki ortada bir tuhafılık var gibi. Tamam, Ateş o ukalâlığı yaptı yapmasına da, sonuçta eğer Rabbimiz izin vermeseydi, o bunu yapamazdı ki! Kimin gücü yeter bu âlemde, O'nun izni olmadan böyle bir eylemde bulunmaya? O istediğı kadar bilgili olsun, akıllı, zeki olsun, bunların hiçbir önemi yok ki. Çünkü Rabbim isterse, bir anda onun ilmini de, ukalâlığını da elinden alıverir de o, şaşkınlığıyla kalakalır ortalıkta. O zaman anlar tabi, ateş mi üstünmüş, toprak mı?

Anlar mı gerçekten? (Zavallı Ateş!)

Çünkü o anda olması gereken bir şey vardı. Hatasını anlayıp, Rabbinden özür dilemesi gerekmez miydi Ateş'in? Hem kendisine neydi, toprak mı üstün, ateş mi üstün? Kim kendini seçmişti de bu onun için bir ayrıcalık olacaktı? Nûr neydi, ateş neydi, toprak neydi? Hem O'nun emri tartışılabilir bir şey miydi ki? O, kimi dilerse onu halife seçer, kimi hangi hikâyeyle yaratmak isterse, bunu yapar.

Ama yine de biz şöyle demekten kendimizi alamadık o gün: Durup dururken ne oldu da Ateş böyle bir şey yaptı? Niçin yaptı, nasıl yaptı?

Sonra bir bir açıldı sayfaları hikâyenin. Levh-i Mahfûz'dan kalem cızırtıları geliyordu. Sanki hikâyeye yeni bölümler ekleniyordu da onun sesiydi bunlar. Doğrusu orada görevli arkadaşlarımızı kıskanmıyor değildik.

Öyle oldu. Sessizlik bozuldu ve sefer başladı sonra. Seferler, daha doğrusu. Bir büyük kaderden, herkesin kendi küçük kaderine doğru bir yolculuk. Yokluktan varlığa, oradan cennete, cennetten yeryüzüne, yeryüzünden tekrar cennete ve cehenneme doğru bir yolculuk. Herkesin bir vakte kadar kendi kaderinin etrafında dönmeye başlayacağı bir yolculuk. Semazenlerden çok önce, kaderleri dönmeye başladı çünkü insanların. Dünya ne kadar kader varsa içinde, hepsini almış dönüyordu. Durarak taşınmazdı bunca kader çünkü. Ses de duyuluyordu üstelik. Hûûû, diyen bir ses!

Yolculuk varsa, yollar ve yolcular var demektir. Yolculuk varsa, zorluk var demektir. Kar, fırtına, tipi var demektir. Arada bir kendini gösteren bahar var demektir. Yolculuk varsa, sesler var demektir.

'Ben ikinize de bu ağacı yasaklamadım mı, şeytan size apaçık bir düşman demedim mi?'

'Ey Rabbimiz! Kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, kuşkusuz kaybedenlerden oluruz.'

'Bir kısmınız bir kısmınıza düşman olarak inin. Yerde sizin için bir zamana kadar yerleşip kalmak ve geçinmek var.'

Sonra kesildi sesler. Zaman, nereden nereye geldi diyorduk. Her birimiz kendi hayretinde, olup biteni anlamaya çalışıyordu. Bunun rahat durmayacağı belliydi. Aklının onu rahat bırakmayacağı belliydi. Ama galiba hikâye kendine böyle bir yol bulmuştu. Yoksa insanın şu yaptığı olacak şey mi? Meğer bir ağaçta koskoca bir kader gizliymiş. Elleri bir meyveye değil, bir kadeze uzanmış meğer. İnsan, elma(!) zannederek kendi hikâyesini koparmış ağaçtan. O nedenle diyorlarmış ya, insanın kaderi kendi elinde diye.

Sevgili İnsan!

Şu kısacık zamanda ne ilginç şeyler oldu değil mi? Dün, gelişini merakla beklerken, şimdi aramızdan ayrılacak olmanın üzüntüsünü yaşıyoruz. Üzüntü diyorsam lafın gelişi tabi. Çünkü sen de biliyorsun ki (ya da bir gün elbette anlayacaksın ki) bütün bunlar Rabbimizin ince hesabı gereği olan şeyler. Çünkü hiçbir şey durup dururken olmaz değil mi? Hiçbir şey kendi başına, ne kendine, ne de bir başkasına kader çizemez değil mi? O, hesapların en incisini yapandır. Hem o kadar incedir ki O'nun hesabı, gönül gözüyle bakmayanlar, gözlerinden öte bir gözle bakmayanlar, işlerin öylesine olup gittiğini zannederler. Hiç öyle şey olur mu? Bunu ancak hikâyelerinin bir başlangıcı olduğu-

nu, dahası bir hikâyeleri olduğunu bilmeyenler düşünebilir. Oysa insan dönüp geriye, en başa (işte senin ve bizim de tanık olduğumuz bu zamanlara) yani, nereden geldiğine bir bakabilse, acıklı hikâyeleri daha az okuyacağız.

Evet, gidiyorsun!

Sonunda Ateş, yaptı yapacağını ve hem senden intikamını aldı (oysa burada senin ne suçun var? Sonuçta her şey Rabbimizin iradesiyle oluyor çünkü. Tabi o bunu bilmeyecek kadar cahil değil, ama neyse...) hem de seni bizlerden ayırdı. Oysa ne hayaller kurmuştuk senin üzerine. Eşyanın isimlerini bir bir saydığında, o, bizi rabbimizin huzurunda mahcup eden (aslında ne üstümüzün gereğiymiş onları söylemek değil mi? "Ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım!" dediğinde, susup beklemeliydik! Bir an boş bulunduk işte.) bilgini ortaya koyduğunda, seninle güzel zamanlarımızın olacağını düşünmüştük. Toprak, ondan bile bilgili diye konuşmuştuk aramızda. Bilmek başka bir şey sevgili insan. Keşfetmek, akıl yürütmek, kendi kendine bir şeyler öğrenmek müthiş bir şey. Ondan öğreneceğimiz çok şey var, diyorduk. Oysa Rabbimiz başka şeyler plânlamış...

Evet, hikâyeler nerede başlar, nerede biter bilmiyoruz. Kimin hikâyesi kimin hikâyesinin içinde saklı, onu da bilmiyoruz. Olsun, bilmek kadar bilmemek de güzel. Bilmediklerimizi, bir bilenin olduğunu bilmek güzel bir şey. Bilmemenin zevkini yaşamak 'bilmiyorum!' deyip, bilene teslim olmak güzel bir şey. Bilgide bilgisizliği, bilgisizlikte bilgiyi sezmek güzel bir şey...

Şimdi yitik bir cennet var geride. Rabbinin yalnızca senin için hazırladığı, kıskanılası bir yer. Uğruna dünyaların verileceği, zevklerin, arzuların tepelenip geçileceği bir yer orası. O mel'unun eline geçse, değil bir, binlerce secdeyi birden edeceği bir yer. Rabbinin imana, salih amellere karşılık olarak hazırladığı bir yer. Sen dönüp gelinceye kadar, ırmakları Allah deyu deyu akacak ve Tuba ağacının dalları da yine aynı şekilde salınacak. Çünkü sen bir gün dönüp geleceksin. Bu hem Rabbinin size söylediği söz gereği, hem de hikâyelerin özelliği nedeniyle böyle. Evet, bütün hikâyeler biticidir. Çünkü bitmemek bir hikâyenin güç yetirebileceği bir şey değildir. Sonsuz hayat, sonsuz insan, sonsuz varlık olamayacağı gibi, hikâye de sonsuz olamaz. Çünkü bütün hikâyeler 'kün!' emriyle başlamıştır. O nedenle her hikâye kün'den bir parça taşır içinde. Bu bir bakıma hasret demektir. Yani sevgili insan, aslında bütün hikâyeler sona doğru (yani en başa demek istiyorum) akıp gitmektedir. Hem de büyük bir hızla, şevkle, hasretle... Bütün hikâyeler, Rabbimizin 'okuyun öykünüzü!' diyeceği güne doğru gelişmektedir. (Giriş, gelişme ve sonuç açısından baktığımızda da durum bunu gösteriyor.) O günün nasıl bir gün olacağını sen de biliyorsun. Ben diyeyim 'Dünya Hikâye Günü' sen de 'Ahiret Öykü Günleri'. Milyarlarca öykünün okunacağı bir gün işte. Kimi

acı, kimi tatlı, kimi trajik milyarlarca öykü... İşte o zaman anlayacağız hikâyelerin nerede başlayıp nerede bittiğini ve kimin hikâyesinin kimin hikâyesinde saklı olduğunu.

Şimdi ayrılık zamanı. Şimdi hasret zamanı. Şimdi hikâye zamanı!

Heey! Duyduk duymadık demeyin, insan yeryüzüne iniyor. Artık yeryüzünde hayat başlıyor ve artık hikâyeler birbirine karışıyor. Acıyla tatlı, sevinçle keder, korkuyla ümit birbirine karışıyor. Babayla oğulun, kuyuyla aşkın, balıkla pişmanlığın hikâyeleri birbirine karışıyor...

Hayat hüzünle tanışıyor!

Bir dakika, bir dakika! Ben bir ses duydum galiba. Sanki bir ses 'iyi ama siz neredesiniz?' diyor.

Bu da tuhaf değil mi? Henüz hikâyeler yeryüzüne inmemişken, oradan seslerin gelmesi. Şu zaman denilen şey ne ilginç! Hiç yerinde duramaz. Bir bakmışsın burada, bir bakmışsın ıssızlıkta, bir bakmışsın kıyametin kıyısında oturmuş sûr'u bekliyor. Sana 'henüz yeryüzünde hikâyeler başlamadı' derken, bir başkasına da 'şunun şurasında ne kaldı ki, kıyamete?' diyebiliyor. Ama o ne derse desin, ortada bir gerçek var ve o da henüz hikâyelerin yeryüzüne inmediği. Henüz in cin top oynuyor orada. Birazdan aralarına ins de katılacak ve işte o zaman gerçek oyun başlayacak. Tabi ins, üzerindeki şoku atlatılabilir ve kendini toparlayabilirse. Çünkü gerçekten yazık oldu. Bunu yapmamalıydı. Her şey apaçık söylenmişken, yapmamalıydı bunu. Bir ses nereden gelir, niçin gelir bilebilmeliydi. Eğer Rabbi onları ölümsüz yaratmak isteseydi yaratırdı. Bunu bilmeliydi. Bilmeliydiler ki, rabbın vermediği bir şeyi, O'ndan başka verecek kimse yoktur. Neyse...

Evet, biz!

Kiminin toprak, kiminin ateş, kiminin yağmur, kiminin hüdhüd, kiminin kıpti, kiminin başka şeylerle döndüğü (ama hiç kimsenin elinin boş dönmediği) o büyük varoluş gününde, bize de Nûr düştü işte. Düşene de, düşürene de eyvallah! O'nu her daim hamd ile tesbih ederiz biz. Kimimiz kıyam, kimimiz rûkû, kimimiz secde ile tesbih ederiz O'nu. Göklerde ve yerde ve her zaman ve her yerde onu tenzih ederiz noksan sıfatlardan. Bize nasıl öğrettiyse öyle hamd ederiz. Zâtının celâline, sultanlığının azametine lâayık olan hamd ile hamdederiz O'na. Gâh Cibrail olur vahiy taşıyıcı, gâh bir Mikâil ki, yağmura, kara, fırtınaya düşer yolumuz. Kimi zaman bir yaşlıyla, kimi zaman bir bebekle ecel kavşağında kesişir yolumuz da Azrail oluruz. Geride bıraktığımız acının haddi hesabı yoktur o nedenle. Ve bazen de bir İsrâfil, elinde sûr, vakti bekleyen.

Zaten ne kaldı şunun şurasında değil mi?

Biz!

Sonra, Kirâmen Kâtibin olan biz. (Ah o notları bir görmelisiniz!) Münker olan ve Nekir olan ve her geleni, geldiği hâl üzere karşılayan biz. (Hâlini bir görmelisiniz o an, insanlar çekip gittikten ve sesler kesildikten sonra bir görmelisiniz hâlini. Hâllerini daha doğrusu. Pek azı telaş göstermeden kabulle—niyor yeni yerini. Zaten onlar da hazırlıklarını yaparak gelenler. El fenerleri, azık torbaları, kıyamete kadar vakit geçirecek hatırat kitapları, her şeylerini hazırlamışlar. Kimileri azık torbasını taşıyamıyor da, bizden birileri yardımcı oluyor inanın. Böyleleri gelince kabir, kabir olmaktan çıkıp cennet bahçesine dönüyor. O da neşeleniyor, biz de. Özlem giderircesine kokluyorlar bahçedekileri. Ama ya diğerleri. Ya hazırlıksız gelenler? Ya buraya geleceğini aklının ucundan bile geçirmeyen zavallılar? Öyleleri de mi var demeyin, buraya ne ilginç tipler geliyor bilseniz. (Bir gün anlatırım size bunlardan birini.) Sonra Cennete bekçi, cehenneme nöbetçi olan biz. Kimi geceler, yeryüzü semalarına inip de, tâ fecre kadar yazacak sevap peşinde koşan biz. Yolcusunu Sidretü'l Münteha'ya sağ salım ulaştıran biz. Sonra, ordular kurup Bedir'de, Uhud'da küffâr ile cenk eden biz...

Biz!

Sevgili insan!

Sonunda, hepimiz O'nun tayin ettiği bir kaderle varız. Bu kader, zamanın başladığı yere dönmesine kadar yine O'nun istediği gibi devam edecek. Sonrasında neler olacak, bunu bütünüyle bilmiyoruz ve bu zaten bizi ilgilendirmiyor. Çünkü artık sen de bizler de, şu kısacık zamanda üstümüze vazife olmayan bir şeye karışmamayı öğrendik. Öğrendik ki bize düşen, tam bir teslimiyetle O'na teslim olmak.

Biz senin dostların olarak, bu yeryüzü maceranda hep yanında olacağız. Duyabilirsen eğer, sesimiz eksik olmayacak yüreğinden. Çünkü biz bu iyi-kötü kavgasında tarafız. Çünkü her şey gözümüzün önünde oldu. O nedenle bir tarafında sen, bir tarafında o mel'unun olduğu bu oyunda tarafız biz. Dahası bu yalnızca seninle onun arasında bir kavga da değil. Yeter ki sen oyununu iyi oyna ve onun hilelerine aldanma. Artık sen de en az bizim kadar biliyorsun, onun ne denli usta bir oyuncu, usta bir düzenbaz olduğunu. Aklını kötü yolda kullandı işte ne yapalım. Oysa gururuna yenik düşmeseydi, bugün her şey çok daha farklı olabilirdi. Senin de aramıza katılmanla çok daha keyifli sohbetler yapabilirdik gökyüzü gecelerinde. Neyse... Evet işin zor ama imkânsız değil. Unutma ki onun düzenbazlığı, şeytânî aklı varsa, senin de 'Eşref-i Mahlûkât' olmak gibi bir ayrıcalığın var. Aklın var, iraden var, bilgin var ve belki de en önemlisi, sürekli aklının bir köşesinde olması gereken bir tövben, bir pişmanlığın var. Dostların var. Rabbin her ne kadar sana kızsada da, seni azarlasa da, bil ki seni ona karşı koruyacaktır. Seni yalnız, başıboş

H E C E Ö Y K Ü

ve çaresiz bırakmayacaktır ona karşı. Çünkü sen de biliyorsun ki, O'nun senin hakkındaki nihâi muradı, seni yeniden cennette görmektir. Yitirdiğin cennetine yeniden kavuşmandır. Ama artık orayı yeniden hak etmek için yapman gereken şeyler var. O mel'unun seninle hesabının bitmediğini unutmamalı-sın. Çünkü o, bütün bu başına gelenlerin senin yüzünden olduğuna inanıyor. Sen yaratılmasaydın, ya da sen 'böyle' yaratılmasaydın, o güzel günlerin ilelebet sürüp gideceğini sanıyor. Dilim varmıyor söylemeye ama aklınca inatlaşıyor bu mel'un, Rabbiyle. Sen onu yaratırsın ha, sen onu eşref-i mahlûkat yaparsın ha, sen onu benden üstün yaparsın ha, diyerek rabbimizle inatlaşıyor. Gör bak, ben senin bu özene bezene yarattığın eşref-i mahlûkâtı ne hal-lere düşüreceğim, diyor. Burnuna ip takıp onu oynatmazsam, bana da iblis demesinler diyor. Onu, senin yolundan uzaklaştırmak için elimden geleni ardıma koymayacağım diyor. O cenneti, ona yâr etmeyeceğim diyor.

Allah akıl versin, ne diyelim. Eğer o, bunca yaşadıklarına rağmen hâlâ Allah'la inatlaşılmayacağını anlayamadıysa, diyecek bir şey yok!

İşte her şey böyle oldu. Her şey Kitap'ların yazdığı ve elçilerin söylediği gibi oldu. İnsan, dağların kabul etmediği sorumluluğu alarak indi yeryüzüne. Böylece büyük oyuna talip oldu. Ne ki, ona yakışan da buydu. Çünkü ancak öyle bir donanım böyle büyük bir oyunun üstesinden gelebilirdi. Öyle oldu. Sonra Âdem oldu, Havva oldu, Kabil oldu, Lût, İbrahim, Yunus, Musa, İsa ve Muhammed oldu da sürdürdü oyununu. Kimi aşk, kimi hüzn, kimi umut olan hikâyesini.

Biz buradayız sevgili insan, sen neredesin?-*»

H E C E Ö Y K Ü

DİLEK ASLANER

UZAK ÜLKE/SON MENZİL

Karşımda bir adam var, mağmum ve mahzun bakıyor. Gözlerim üzerinde geziniyor. O sürekli gözlerini kaçırıyor, ellerini saçlarına götürmüyor, terlekli sandalyesinde dolaştırıyor. Otuzlu yaşlarda, adı Ali, soyadı ne, kimin nesidir bilmiyorum. Belli ki o da daha önceden almaya karar verdiği dairenin son görüşmesi için gelmiş buraya. Birbirimizle hiç konuşmadan, aynı ofiste aynı kişiyi bekliyoruz. Ben zaman zaman hava alma bahanesiyle dışarı çıkıyorum; o içeride mi dışarda mı olacağına karar verememiş bir halde kapının kenarında kalakalmış öylece bekliyor.

Hemen kapının yanı başında emanet gibi duran küçük bahçeye bakıyorum. Çok sulanmaktan çamur haline gelmiş toprak yeşilliklerle dolup taşıyor adeta. Ara ara, kızarmış domatesler, küçük yeşil biberler göze çarpıyor. Ortalarda bir yerlerde birkaç küçük patlıcan görünce şaşkınlığımı gizleyemiyorum. Ne işi var bu kalabalık binaların arasında bu bahçeciğin. "A a patlıcan bile var" diyerek ağzımdan kaçırıyor kelimeler. Oysa beni duyabilecek sadece o var; Ali. Birden bahçe hakkında konuşmaya başlıyoruz ve yine birden bitiveriyor konuşma. Başladığı gibi zamansız ve gereksiz. Mıknatısın çekim gücünden daha güçlü bir kuvvet var aramızda. Sebebini bilmiyorum...

Gün azalıyor giderek, kolumdaki saat akşamüstünü gösteriyor. Kızılık, etraftaki yüksek binaların arasından süzülüyor yanı başımıza. Parlayan gözleri güneşe dönük, ona bakıyorum bakışını yakalayabilmek için, yine kaçırıyor gözlerini ofisin içine doğru; bu kez handiyse duvarı kaplayan köprü posterine bakıyor. Köprünün altındaki deniz sisten görünmüyor posterde. San Francisco mu İstanbul mu tanıyamıyorum fotoğrafın çekildiği yeri. Her iki köprünün altından çok sular aktı ben görmeyeli.

Beklediğimiz kişi geliyor yanımıza nihayet. Açık alınlı, göbekli, kollarını dirseklerine kadar kıvrımış mavi gömleğinin. Durmadan konuşuyor, terliyor, cebinden mendilini çıkarıp yüzünü siliyor tekrar konuşuyor, adeta kendiyse yarışıyor. "Biraz yeşillik, bir cami, bir de çocuk parkı gerek, birkaç yıla kalmayacak şehrin en aranan bölgesi olacak burası" diyor ve büyük bir güven ve gururla devam ediyor: "Gecekonduları tek tek bitirdik, sıra sıra dizili apartmanlar inşa ettik, şehre yeni bir hava kattık, yeniden kuruyoruz". Aslında daha önceden pazarlamayı başardığı mülklerini nedense yeni baştan anlatmaya koyuluyor büyük bir iştiaqla bize.

Gecekondularda sabırla biriktirilen hayatı apartmanlarda birdenbire oluşturmaya çalışıyor. Bir tutam muhabbet kuşu, bir avuç kelebek serpiştiriyor apartmanların arasına. Bir de yol var uzunca, üzerinden pahalı arabaların geçeceği. Bu yoldan, kibrit kutusu apartman dairelerine bitkin halde gidecek olan ve birbirleriyle sadece hayatlarındaki önemsiz şeyleri paylaşan insanlar geçecek. Üzerlerine giydikleri elbiseler bu evlere dönüş için dikilmiş/giyilmiş olacak. Hiç bitmemecesine yaşadıkları dünyalarında rengi azalan güneşle birlikte, rengi azalan elbiseleriyle girecekler bu mahalle bakkalı bile olmayan apartmanlardan birine. Zamanla apartman kapısını çarpmadan yavaşça kapamayı unutacaklar. Tanışmadıkları komşularıyla selamlaşmadan, adeta görmüyormuş gibi yaparak, yanlarından geçip gidecekler. Küçük balkonlarına sadece çöp kovası için çıkıp, kaçarcasına fındık kabuğu evlerine geri dönecekler. Asansörde on altıncı kata kadar hiç konuşmadan birbirlerine yokmuş gibi davranmayı da öğrenecekler. Her yılın modasına göre değiştirdikleri mobilyaları olacak salonlarında, tam televizyonun karşısına kurulmuş koltukları... Evlerindeki tüm kahverengileri beyaza boyatacaklar. Aynada gördükleri beyaz saçlarını sararttıkça, kara kaşlarını her defasında cımbızla daha da incelterek modernleşecek kadınlar. Sadece kendi çocuklarına oyuncaklar alıp, sadece kendi çocuklarına şefkat duyacak erkekler. Evin en büyük odasına birkaç saksı koyup akıllarına geldiğinde sulayacaklar. Beyaza boyadıkları, kapıları sımsıkı kapalı çelik duvarlı sitelerinde otururken dışarıda kalan siyah yüzlü çocukları da, susuzluktan kurumuş çiçekleri de unutacaklar. Tıpkı aynı odalarda birbirlerini de unuttukları gibi.

Konuşurken terleyen satıcı adam Karadeniz şivesiyle, "benim bal kovanlarım var, arıcılık bile yapıyorum burada" diyerek kendince oluşturduğu doğa atmosferine vurgu yapıyor. Çevre düzenlemesini övüyor yarattığı (!) site nin. Yerinde duramıyor, ha bire hareket ediyor, daha önceden yaptığı balkonsuz binaların maketlerini gösteriyor bize. Ali ve ben "biz" oluveriyoruz sayesinde. Karşıda bir salkım söğüt, altında yaşlı bir adam bankta tek başına oturuyor. Sanki fırın kapağı açılmış gibi, sıcak hava vuruyor yüzüme.

Nihayet gereken işlemleri bitirdikten sonra, ayaküstü konuşmaya devam ediyorum, evlerini birer ikişer satmakla zenginleşen adamlar. Ali ise karşı caddedeki dolmuşlardan birine binip gözden kayboluyor.

Karşı caddede henüz tekerlekli bir sandalyeye ihtiyacı olmadığı zamanları yaşayan; otuzlu yaşlarda bir adam gelip geçen dolmuşlara el kaldırıyor çekimlik. Bir tanesi duruyor, içi boş, dolmamış. İki kişilik koltuğa tek başına oturuyor. "Bağlarbaşı" diyor; kime diyor, kimse onu duyuyor mu o da farkında değil. O ne söylediğini değil bunu neden söylediğini düşünüyor sadece. Camdan dışarı uzatarak kafasını rüzgara teslim edesi geliyor. Kafası camdan dışarı uza-

yamıyor. Yandıkça yanıyor. İçi boş dolmuş Bağlarbaşı'na gelmeden, iniyor. Sahile yürüyor. Yürürken pantolonunun paçaları bacaklarına çarpsın istiyor, olmuyor, ya rüzgar ya da bacakları onun bu hayalini umursamıyor. Hüzün var gökyüzünde, bir yağmur damlası damlıyor yanaklarına, göz kenarları kızarık. Vapurdan gelen kurt ulumasına benzeyen ses onu kendine getiriyor. Karşı kıyıda sarı ışıklar yanıp sönüyor. Akşam ezanı epey önce okunmuş olmalı, ha—va iyice kararmak üzere. Tam da yıllar öncesindeki gibi gözleri yine dolu dolu bakıyor. Bu kez çok uzaklara gitmek istiyor, çok uzaklardan çok uzun zaman geri dönmek istemiyor. Belki de hiç dönmek istemiyor. Elleri üşüyor, başı yanıyor. Dalıyor denize bakışları Ali'nin, dalıyor, dalıyor derinlere...

"Bu senin başarın mı yoksa benim başarısızlığım mı bilemedim. Yüzüne son bir kez daha bakamadım, çünkü aklımda sulu gözlerin kalsın istemedim. Hayat da aynı böyle değil mi, bir gün son bulacak, geriye bıraktıklarını düşünmeye fırsatın olmadan ansızın gidiyeceksin. Gittiğine değil geride kalanlara yanarak gidiyeceksin. En sevdiğin yemeklerin tadını, pencereden gelen çocuk seslerini, denizin kokusunu bir daha duymamacasına gidiyeceksin. Sürekli yetişmek için koşuşturduğun hayatının ardında ben kaldım. Belki sıkışıp kaldım. Her yanına gelişimde heyecandan birbirine dolanmayacak adımlarım. Ürkek, çekingen, titreyen gözbebeklerine o kadar yakından bakamayacağım. Belki bir daha senden başka kimseyle göz göze gelemeyeceğim. İnce uzun parmaklarınla dalgalı saçlarını geriye attığını, sana her baktığımda pembeleşen yanaklarını göremeyeceğim. Kime koşacağım şimdi. Kim tutacak ellerimden, her aradığımda kim açacak yüreğini bana. Yıllardır taşıdığım başımı tutamıyorum gövdemde. Bırakıp gittin beni işte. Tek başına kalakaldım. Sana gitme bile diyemedim, ne çare ki gideceksin. Bu uzak yolculukta seni durdurmaya ne benim ne de bir başkasının gücü yetebilir. Kadir Mevlam bir ol der ve olur. Okuduğum kalın kitapların sonlarını bulamadığım gibi hayatım da yarım kaldı bak. Merak edip de son sayfasına bakmama gerek kalmadan, içimden geçen sona kavuşmadan bitiverdi. Bir daha ışığını göremeyeceğim gözlerinin, toprak rengi kalın perdelerle kapandı pencerelerin artık. İpince, kırılğan hayatınla birlikte ardındakileri de bıraktın. Her gidişle birlikte ansızın gidişin geliyor aklıma. Arkana bakmadan, kara ırmak gibi belinden aşağı akan saçlarını salarak, dupduru, dosdoğru, asıl menzile gidişin ..."

Vapurun düdüğü bir kez daha çalarken, bacasından yayılan duman, gece oldu artık bu son sefer diyor.

Ardında,
köpüren dalgalar
ve çılgınlıkları kalıyor martılarla Ali'nin.
....&

H E C E Ö Y K Ü

MEHMET HARMANCI

AAH HÜSEYNİM VAHH HÜSEYNİM

*"Lî hamsetûn uftî bihâ harre-l vebâi'l-hâtme,
El Mustafâ ve-l Mürtezâ ve'bnâhümâ ve'l-Fâtme"*
Abdülkâdir Geylânî

Eskidenmiş o; mütemadiyen radyosu açık yahut plak çalan, olmadı teybebant koyup dinle babam dinle çevirip duran berberler. Şimdi zıpır gibi, dükkânın neresine koysan göze batan, adı batasınca televizyonlar var. Berberler de hem çalışıp hem dizi izleyemeyeceklerine göre... Müzik/Klip kanallarını bangır bangır yahut tıngır mıngır söyletip duruyorlar.

Onlar ne çalarlarsa çalsınlar, ben berberin koltuğuna çökünce fark etmiyor. Hepsi tıngır mıngır... Hatta mışıl mışıl... Berber koltuğunda değil de beşikteymişim sanki. Sağlı sakallı koca bir çocuk değil de kundakta masum bir bebek gibi. Uyku, yakaza. Her neyse. Dalıp gidiyorum işte.

Yine dalmışız. Berber başımızı gassalin elinde meyyit gibi çevirip dururken kafa başka yerde.. Geçinip gitmişim.

Gırtlığımda ince bir sızı yüreğimi yakarak beynime sıçrayınca, gözlerim açılıveriyor, isteksizce. Aynada kendimi göremeden kulağım arkadan gelen sese kilitleniyor:

Müslüm Baba'nın sesi! Televizyondan değil, hemen ardımdan geliyor gibi. Ardımdan da değil içimden geliyor sanki.

Baktığım yeri görmeye başlıyorum. Aynada, tam arkamda yüksekçe bir konuma raptedilmiş duran televizyonun görüntüsü, bir de ben varım. Kanıyor gırtlığım. İpince biz sızı süzülüyor kesikten. Tırtılın dut yaprağından akar sürünür vaziyette inişi gibi, bir damla kan boğazımdan aşağı sürüne sürüne, yavaş yavaş ilerliyor...

İlerliyor şarkı. Müslüm Baba; *"Şah Hüseynim attan düştü/Yezit gelip kanın içti"* diye ünlüyor.

Aynadaki televizyonun sağ alt köşesinde, *"Sufi Klip: Müslüm Gürses"* yazıyor. Aynanın tam ortasından bir at kalkıp Medine'ye doğru koşmaya başlıyor. At o kadar parlak ki ekran kararıyor. Ayna çatlıyor.

Kan, çatlakların arasından süzüle süzüle boynumu sımsıkı saran bembeyaz havluya ulaşıyor. Havlu bir anda kan kesiliyor. Kıpırmızı. Ümmet-i

H E C E Ö Y K Ü

Muhammed'in yüzü aynada gözükmüyor. Çatlakların arasından bitimsiz sızıyor kan. Ayna sızlanıyor. Ümmetin yüreği sızlıyor mu, ayna söylemiyor.

At çatlarcasına koşuyor. Terkisi boş. Kerbela yazılarını geçip Medine'nin hurmalıklarına ulaşmak için çabalıyor.

Görklü Elçi'nin sevgisi düşüyor yere. Düşürülüyor. Düşüyor Ali Baba'nın göz nûru, gönül sevinci de... Fatmana'nın sütü ile sulanıyor Kerbela'nın toprağı.

Bu sefer, toprak çatlıyor. Dayanamayıp ayna gibi çatlıyor boydan boya, daima.

Ayna çatlıyor.

At çatlıyor.

Toprak çatlıyor.

Müslüm Baba söylüyor ha söylüyor:

(...)

Fatma ana kuzuları,

Fatma ana kuzuları,

Ahh Hasanım ahhh Hüseynim

Şehit düşmüş şâh-ı merdân

Aaah Hüseynim can hüseynim.

(. • •)**

HASİBE ÇERKO

KUŞLAR DÜŞER

Baş usta Kâinat Hanımla sohbet ediyoruz. Bir taraftan, köprünün başında bir tokuğu dövdüğü barbunyaları savuruyor. Çocuksu bir heyecana kapıldım, hemen dövme odununu istedim. Azıcık çırpıtsam. Karnına karnına, kırma—dan... İşini gücünü bitirip ambara -barbunya olduğuna eminim- taşımaya seve seve yardım edeceğim. Kuru kırmızı kabukların tokuğ altındaki hışırtısı müt—hiş dinlendirici ezgilerle bir redif patlatıyor. Her bir kabuktan, şirazesinden çıkmış Zakkum pervaneleri fırlıyor bazen; çiçekten çiçeğe gezinmesine, yoğun bir vızıltı çıkararak taç yaprakların üzerinde durmasına, seyiren kanatlarının çevre—sinde aylalar oluşturmaya gülüyorum. Baş usta neden güldüğümü merak eden gözlerle bana bakıyor. Görüyor musun Kâinat Hanım? Meğer ne kontrol edilemez mizaçları varmış bu fasulyelerin! "Hay Allah iyiliğini versin!" diyor güle—rek. Sıkılı avuçlarımız altında hoplayıp zıplayan bu cennetsi varlıkların benekli saten yüzeyleri alnımıza yüzümüze göz kapaklarımıza sürülüyor. Ne var ki kırıp kırır tatlı hırçınlığa ve uçarı kanatlara burada son vermek gerek. Çulu silkeleyip kucağım dolu dolu ambara gittim. Öteki işler sonra görülecek. Bırakalım kuş geçimi fırtınası köprüyü yalasın. Kalan toz ve kabukları meydanlara savursun. Canım barbunyalar ve canım mükerrer kuş geçimi rüzgârı! Öykünüz başka baharlarda çiçek açsın olur mu? Artık sohbet acılaştı, keder baş gösterdi.

"Dokuma atölyesine çırak verilmişti. Ufak tefek narin bir kızdı. Adı Nergis. Kara gür saçları kıvrır kıvrırdı. İçtiği çayı, yediği çöreği bile ballandıra ballandıra anlatır, bütün gün çehresinde gülücük, ilmik örerdı. İlmik arası eteklerini kanat gibi pırlatıp küçük zarif adımlar ata ata hoş bir hava tutturduğundan atölyede herkes ona Bülbül adını yakıştırdı. Halı arkadaşları 'anasının gözüydü, nasıl kandı anlamadık...' dese de o kendini ezelden şanslıymış gibi göstermek için inadından dert anlatmaz, akıllılık boyasıyla boyanırdı. Yaşına göre görmüş geçirmiş bir kız olduğuna ben bile inanmıştım." Ne tuhaf! Koca atölyenin baş ustası Kâinat'ı ayakta uyutmuştu demek. "İplikçiyi duymuşsundur. Nergis'in kanına giren Muhacir'i" dedi kalkmaya yeltenmiş gibi kırırdanıp entarisini çekiştirirken.

Baş usta Kâinat, lütfen bağışlayın ama bir şey bilmiyorum, bütün bildiğim kıyıdan bir kulaç öteye götüremeyecek üç beş bilgi kırıntısı, hepsi bu dedim. Benden Nergis'in hikâyesini esirgemedi. Geçmişin tozları arasından bulup çıkardıklarıyla yetinmek zorunda olduğumu nazikçe belirterek veda etti.

Dokuma fabrikası mezarlığın alçak tuğla çitle çevrili duvarına bitişik geniş bir üçgen bahçede eskiden mektep binası olarak konumlanmıştı. Avlu kapısından çıkarken bir kez daha bu kiremit çatılı atölyeye geleceğini -ölü ya da diri- nasılsa mutlak bir önseziyle biliyordu. Ardına bakmadı. Kızıl aşı boyası rengi kiremitlere, pervazlardan sızan kirkir seslerine ve bahçeyi saran devasa ağaçlara şeytani bir kin duyması söylenenlerin aksine buradaki düzyak yaşamdan ne denli dışlanmış olduğunun ispatıydı. On dört yaşlarında bir kızken sürüklendiği ilişkiler ağının huzursuzluğu ona ayaklarını yerden kesecek bir yol bulmayı dayattığında seçiminin göz ardı edilemez risklerini düş gücüyle bertaraf etmeyi öğrenmişti.

Ereğli keteninden dantel işlemeli bir bohça kolundaydı. Taş avlunun kapısını şangırtıyla kapadı. Dağların arasından meyve bahçelerini ikiye bölerek kıvrılan yolu üç kilometre ötede kesen tren istasyonuna yollandı. Tırnağından başına vücudunun uyuşmasında, çevresindeki ağaçların çatırdayarak deli gibi koşturmasında, yolun çatallanıp ayakları altından su gibi kaymasında, boğum boğum kalbinin çarpmasında acınası bir alay vardı. "Git kurtar kendini." diyen zalim iplikçiler kralının dün geceki sesini yankılıyordu hepsi. "Git ne duruyorsun" demişti arkası dönük, sahte bir sevecenlikle gömleğini iliklerken. Ağlayıp içini dökme avuntusunu bir kenara atmıştı kız. Hiç itiraz etmeden giyindi, yatağın ucuna bırakılan parayı aldı, sıkıntıyla çantasına yerleştirdi.

* * *

Sağında ve solunda uzanan pembe beyaz çiçek deniziyle boz bir tavşan önünü kesene dek ilgilenmedi. Ancak o zaman hayvanı izlerken dalgın kafasını kaldırdı. Kısa bir an çıldırmış doğa manzarasının tadını çıkartıp meyve ağaçlarının tuhaf haykırıışlarına katılabildi.

İstasyon görünür görünmez bej pardösülü kumral, hafif tombul bir dev aradı. Boynunda sütlü kahve atkı, ensesine inen kırılmış saçlar, şakaklarına dökülen kirli perçemleriyle adam az ötede duruyordu. Soğukluğu içini ürpertse de gölgesinin üstünden geçti kız. Adam onu buldu. Gri elleriyle elini tuttu, bu garip tutuş sürdü de sürdü. Çıkık elmacık kemiklerinin dikkat çektiği dolgun yüz tekinsiz bir ölçülülükle gülümsedi kıza.

* * *

Ekspres acı fren sesinin ardından adamla kıza kentin sakin bir semtine attı. Adam konuşmama hastalığına tutulmuş donuk, tuhaf herifin biriydi. Dört ay böyle neredeyse sohbetsiz geçti. Bazı bazı sabahlara dek sigara içip çene çalmaktan uykuyu yitirmeye alışık kıza iplikçiye nefreti gün günden büyüdü.

Borcuna karşılık bütün değerli eşyaları elinden alınan adam tıktır mobil-yaların kıvrımında içine kapandıkça kapandı. Gel gelelim Nergis ne sessizliğin ne de ilgisizliğin insanı değildi.

Hep düşündüğü gibi durumla baş etmenin tek yolu vardı: Çekmecede duran tabancayı şakağına dayamak. Yaptı sonunda. Kendi kafasına namlunun ucunu dayadı. İlk karşılık pek sarsıcı olmasa da fena sayılmazdı. Adam korku dolu gözlerini açarak:

"Ne yapıyorsun sen Allah aşkına!" diye inledi. "Ne istersen yaparım ama önce şunu indir."

"Tek isteğim benimle konuşmandı, n'apalım, her telden konuşmayı severim."

İşe yarayıp yaramayacağı konusunda tahmin yürütürken bir anda oluverdi, eylem gerçekleşti. Her bakımdan başarısız buldu bir kez daha kendini. Eylem yakışkınsızdı. "İstersen konuşmazsın canın cehenneme!" diyerek silahı yere attı, parmaklarını yüzüne örtüp hıçkırığa boğuldu.

"Eh! Bu kadar numara yeter. Bırak şunu kuzum, bırak. Git de yat."

"Biraz konuşalım istersen ha! Lütfen azıcık konuşamaz mıyız?"

Koca önünde diz çöküp, "İki çift laf et de ölmeyeyim. Beni böyle hafife alma n'olur."

Boynuna sarılıp koklayarak, "Derdin ne? Bari bunu bilsem."

Öpücüklerle boğup saçlarına asılarak "Beni avut, günlerdir uykusuzum. Konuşsam huzura kavuşurum."

"Muhabbet kumkuması. Yetti be!" diye homurdanarak dilinin ucuyla çık çık sesler çıkarıp bir elini çenesine dayadı adam.

İsterik bir çınlama salonu doldurdu: "Lütfen! Lütfen! Lütfen!"

Şiddetli bir dürtü kızı hemen banyoya attı. Avucundaki minik parlak toz tepeliğini açgözlülükle burun deliklerine sundu, kalan parlak tozları yalayıp yuttu.

Ayakları yerden kesik, belli bir sokağa yol almayı, parmak ucuyla perçemini kösnüyle düzleştirmeyi, kırıtmayı, çantasını bir sağa bir sola sallayıp kayışı omzundan kusursuzca kalçasına sarkıtmayı, o iffetsiz ara sokağa düşmüş bir fahişeden kapmış olması akla zıt gelmiyor. Fakat üzerinde ucuz orta sınıf bir esvapla gündüz gözüyle sürçe sürçe adı kötüye çıkmış bir otele yürütüldüğünün iplikçinin kulağına çalınmış olması pek ve kötücül bir kasabalının uydurması olmalı.

Aşağılanmanın karşılığı olarak evdeki kocayı -herifin yüzde yüz tozuttuğuna karar vermişti- artık hiç iplememesi az bile gelirdi. Üstüne üstlük onunrunu temsilen o canavarın yüzünde açtığı bıçak yarası unutulur gibi değildi. "Muhabbet kumkuması neymiş gör bakalım benim zavallı yaşlı devim." İyi bildiği yürek çarpıntısıyla telefonun yuvarlak tuş yuvalarına parmağını sokup ahizeye arzu yüklü tiz sesler bıraktı: "Saat gece on sularında orada olurum. O mu o zaten bir ölü. Anla işte benim için yok artık ve bu kadar çok parayla ne yapacağımı bilemiyorum... Bir şey daha... Gelince söylerim... Ha ha!"

Bir hayalin peşine düşüp gittiği gün bıraktığı her şey gözünün önünde canlandı. Mutlu bir anı, bir kimlik, bir başarı tablosu belirmedi. Değersizim. Yaşamımın şuncacık bile önemi yok diye iç geçirdi. Hemen şu anda ölmek

kolay olurdu. Kafa o biçim güzel, allak bullak bir halde ben ne yapacağım diye düşündü. Belli değil hiçbir şey. Fabrikanın ışıkları sönüktü. Ayın şavkı kiremitlerde ve taşlarda parlıyordu. Ağaçların hayaletimsi duruşu en ufak bir korku salmadı içine. Artık eski zavallı, satılmış, kimsenin arayıp sormadığı ürkek kız değildi. O bir aidiyetsiz olarak işini kusursuz görmesi için ihtiyacı olan cesarete sahipti artık. Ufak çatırtılarla ağaçların arasından sinsice kapıya yanaştı. Fabrikanın bitişiğindeki küçük evin kapısını eski bir alışkanlık üzere çalmadan girdi. Musluktan akan suya ve ısıklık sesine kulak kesilerek ya tağın ucuna oturdu. Kara saten çantasından dudak boyası çıkarıp yoğun bir şekilde dudaklarını fırçaladı. Saçını taradı, parfümünü odanın havasına püskürttü. İlk defa gelirken giyindiği bluzunun düğmelerini çözerken eli titriyordu. Yine bir sinir krizi nöbetinden ödü koparak şarkı mırıldanmaya başladı.

Aynayı örtmek için kalktığı sırada karşı karşıya geldiler. "Kendimden tiksiniyorum da" dedi yüzünün kusurlarını iyice açığa çıkaran bir yan bakışla. Üzerinde yalnız çorapları ve şeftali tonlarında ipekli çamaşırı duruyordu. "Şimdi hiç konuşmayalım" diyen ağzı bir kaçığinkiydi. Şoku atlattıktan sonra adam acımayla baktı ona; dehşetle açılmış parıltılı gözlerinde tiksintiyi, ağgözlülüğü, pişmanlığı okudu, açlıkla bu bakışı bekliyordu kız. Tamamdır! dedi içinden. İkinci ihtiyaç duyduğu şey, hemen bu sahte şefkat dolu bakışın ardından gelse iyi olurdu. Bu alçağın yüzündeki en ufak kıpırtının bir değeri vardı. Adamın, sigarasını yakma bahanesine sığınıp iğrenmeyle yüzüne baktığına emindi. Olsun, bu bakış gücünü eksiltmedi. Sarhoşça, ağız açık berbat bir hâlde durdu adam, "Bana öyle bakma!" diye tiz sesiyle vızıldayan kızın dudaklarında kalıcı bir kasılma bırakan bıçak izinden öptü ve ışığı söndürdü. "Kafayı çabuk buldu ayı!" diye mırıldarken Bir an her şeyin bitmesinden, bütün nefretinin eriyip yok olmasından korktu. Tatlı bir merhamet kabartısı altüst etmek üzereydi her şeyi. Işığı aç diye üsteledi. Gece lambasının yeşil camından iltihap gibi bir ışık seli doldurdu odayı.

"Zengin beyefendiyle aranızdakileri merak ediyorum. Sahi ilk karşılaşmanız nasıl oldu?" diye soran sarhoşa cevap verse miydi? Yastığın ucuna uzanıp "Adi herifbunu çoktan hak ettin!" İrkildi, bomboş eline baktı. "Hayır yapamam. Allah'ım yardım et, ışığınla ruhumun yaralarını sar." Ve bastırılmış refleks geri geldi, zembereğinden boşanmış bulantı harekete geçti:

"Zengin beyefendiyle sonsuz bir anda göz göze geldik. Kendimi bir biçimden tümüyle ayırmış korkunç, zavallı, insan-altı bir mahlûk gibi hissettiğim nadir anlardan biriydi bu an. Çünkü bu durumlarda hayatının dümdüz, kara bir çizgiden farksız akışını görür, sonunu bildiği bir hayatı yaşamaktansa ölümü yeğler insan. Belki de aşırı heyecanlıyım... Ah evet benim Nergis! diye tekrarlayıp tanışma provası yapmama rağmen yapış yapış, yıkıcı bir sessizliğin çemberinde kaybolmuştum. Donuk, düşünceden sıyrılmış bir tavırla yere attığı yarısı içilmiş sigarayı ayağıyla ezip bir tane daha yaktı. Par-

mağının ucuyla çaktığı çakmağın ateşine hafifçe eğilişini boynundaki yaşlılık kırışıklıklarına katıp izledim. Bunun ne demek olduğunu bilmezsin sen. İçimde bulantı mı incinme mi ayırt edemediğim dayanılmaz bir his vardı. Gümbürdeyerek gelen tren, frenlerin uzun vınıltılı iç çekişiyle durduğunda içimdeki kopmayı anlatamam. Tanrım, ne sefil bir tarafı vardır benim durumumda sallana sarsıla sigara dumanı kaplı kompartımana yerleşmenin.

Dalgın gözlerim kompartımanın camlı kapısından koridora uzandığında sağanak yağmur her şeyi kuşatan tombul damlalar halinde camlardan yuvarlanıyor, bu karanlık taşra kasabasının evleri uzaktan titreşip kayboluyordu. Tanıdık birine rastlamamanın ferahlığıyla koridor penceresinden hızla yukarı kayan kara servilere, dost canlısı telgraf direklerine, kayıp giden tepelere bütün bir varlığımı gözden geçirerek odaklandım. Küstümotu gibi titreşen bu geçkini o an bir yerlerde unutmuş olmayı yeğlerdim. Zehir gibi baktım suratına. Elini dizime koyup bir şeyler geveledi, "Güzelim..." dedi, "inan ki benden hoşlanacaksın." Ağzını şaplatıp dudağını yalıyordu. Nasıl incindim, yolculardan nasıl utandım bilsen. Buluşma yerine gelirkenki cesaretimden, çehremin yumuşak, umut dolu ifadesinden eser kalmamış yerini bezgin bir ifade almıştı. Kadife derinlikte göklere dek uzayan dağlar günbatımının kızıl ışıyla yıkandı. Huzur doldum birden. Mutluluk aslında başka bir şeydi. Aradığımdan bambaşka, dağın gurubu omuzlamasında yatan şefkatti, anladım. Gurubun kızıllığı içimi sarmışken toprak kokusu duydum, bir çığlık atmışım. Adam, "Ne oluyorsun kuzum" diyen ve yatıştırmaktan çok iyice çileden çıkartan samimi ses tonuyla bir şeyler geveleyip dudaklarımın arasına ittiştirmediği sigarayı yaktı. Bitkin vücuduma azıcık enerji dolmuştu.

"Neyse boş ver böyle karamsar maramsar lafları da feleğin işine bak. Buradasın kuzum."

Hâlihazırda bütün plan saçma sapan bir dönemeç aldı. Her şey saçma sapan ve çirkindi. Dudaklarını ısırıp, hıçkırmamak için zor tuttu kendini.

"Gerçek şu ki ben günbatımı olacağım, sen de paraya kavuşmadan ölmüş olacaksın. Gerilme öyle. Sen adamı tanıyordun değil mi? Yani paralı herifin biriydi. Ama eminim bu hiçbir şeyi açıklamaz."

Adam, alkolün etkisiyle peltek peltek konuşuyordu. Son konuşulanları anlamış mıydı? Zihninde soğuk bir rüzgâr eserek konuşmak istediği kelimeleri uçuşturuyordu. İçini yakan bir şüpheyle irkildi. Yastığın ucundaki silahın kabzasını kavradı kız. Kara sulu gözleri ufak bir sevgi kabartısına meydan vermeyişinin ıslak mührüydü. Adamın kayıtsız bakışları altında bir el ateş etti, başından vurmuştu kendini. Karın üstü düştü. Yüzü duvara dönüktü. Bir bacağı yatağın kenarından sarkıyordu. &

H E C E Ö Y K Ü

KÖKSAL ALVER

KENTSEL DÖNÜŞÜM GELDİ!!!

- Komşu, komşu!
- Hu, hu!
- Kentsel dönüşüm geldi mi?
- Geldi.
- Ne getirdi?
- Villalar, güvenli siteler, residanslar, fitness centerlar, göletler, parklar.
- Başka, başka?
- Statüler, etiketler, kibirler, hasetler, uzaklıklar.
- Kime, kime?
- Sana, bana, uygun olan herkese, yeni yaşama heves edenlere.
- Başka kime?
- Ak akçeliye, dolu keseliye, mirasyediye, kara kediye.
- Ne götürdü?
- Eskiileri, konu-komşuyu, hatıraları, yıllanmış kederleri, ihtiyarları.
- Nereye?
- Uzaklara, kenarlara, kuytulara.
- Peki yoksullar nerede?
- Toki kuyruklarında, umut kapılarında.
- Toki nerede?
- Kentin gözbebeğinde, altında, üstünde. Gözünü kestirdiği her yerde.
- Kent nerede?
- Rant kaptı.
- Rant nerede?
- Küresel sermaye içti.
- Küresel sermaye nerede?
- Dağda, kırdada, ovada, hazine arazilerinde, ormanlarda, mahallede.
- Dağ nerede?
- Yandı, bitti, kül oldu.«

AHMET SARI

BEN, HAYDAR VE DURGUN GÖL

*"Hadi gel! Balık tutmaya gidelim!" dedi balıkçı solucana."
"Balık tutmak, insanın karnını doyuran tek felsefe biçimidir"*

Bertolt Brecht

Tıstım başım kan içinde. Kanın sıvılığı ve kayganlığı midemi bulandırıyor. Kan, havayla temassonucu pıhtılaştığından, ellerim kuru kırmızı bir güz yaprağını andırıyor. Hâlâ titriyor ellerim. Kalbim hızlı hızlı çarpmaya devam ediyor. Geniş ve muazzam bir soluk alarak ancak, kalbimin çarpıntısını durdurabiliyorum. Derin derin nefes alıyorum şimdi. Şimdi içimde donmuş kan, ağır ağır damarlarımda normal kıvamını buluyor.

Kötü giden bir balık avı sonucu bıçakladım Haydar'ı. Balık avlamak benim ve Haydar'ın tutkusuydu. Her insanın bir tutkusu vardır, bu bilinir. Kimi top oynamaktan, kimi pul koleksiyonu yapmaktan, kimi fotoğraf çekmekten, kimi de bıldırcın avlamaktan hoşlanır. Bu tutku irsî mi, değil mi bunun tartışmasına şimdi girmeyeceğim. Elbette bunun bir etkisi olmalıdır. İnsan genetik bir kodla mı sevdiği ve tutku haline getirdiği hobisini ömrü boyunca sürdürür? Paralı parasız dönemlerinde, aç biilaç olduğu zamanlarda ömrü boyunca tutkusundan vazgeçemez. Yoksa insanın içine bir anda düşüveren bir kalp yumuşaklığı, kalbin bir eğilimi mi insanı sevdiği işini, hobisini bir ömür boyu sürdürmeye iter, bu da şüphelidir.

Neyse benim ve Haydar'ın tutkusu da tutku ne demek; tutku ötesi bir tutkusu da -belki hayatımızın anlamı- uzaktan baktığınızda bizim için GÖRÜNMEYENİ, BİLİNMEYENİ temsil eden durgun gölde ne tür balıkların saklı olabileceği düşüncesi idi.

İnsan içindeki avcı yanını modern dönemlerin rutininde yitirdiğinden doğada onun için saklanmış, bir perdeyle üzeri örtülmüş besinleri *acelenin yarı uykusuyla* bir türlü görememektedir. Oysa ağaçlarda sınırsız meyveler; şırıl şırıl akan derelerde, durgun göllerde, masmavi denizlerde ve sonsuz büyüklükte tuzlu okyanuslarda irili ufaklı rengârenk balıklar; dağlarda, bağlarda yelmikten yabani soğanlara kadar yeşilin her çeşidini ücretsiz bulabileceğiniz bir dünya işte sizi hâlihazırda orada, oracıkta, açık alanlarda beklemektedir.

Modern insanın bir yere bağlılığı ve gündelik rutine adanmışlığı hızla etrafını yani doğayı görmemesi beni ve Haydar'ı pek de ilgilendiren bir şey de-

ğildi. Bir kere bulunduğumuz yer metropol değil taşra olduğundan modern insanın gündelik hayattaki sonsuz hızı bizi pek de ilgilendirmiyordu. Bu bizi yakından uzaktan ırgalamıyordu anlayacağınız. Tanrımın yaşadığımız yere bu gölü hediye etmesi bizim için büyük bir lütuftu. Şimdi o gölde kim bilir ne balıklar yüzüyordu. Bizi bekleyen *güzel bir sabırla* oltamıza ne büyük lezzet balıklar kapılacaktı. Bunu balık değil Halik bilirdi.

Haydar sert biriydi. Törpülenmemişti daha. Kaba olduğu kesindi, yeri geldiğinde kibar olabilirdi ama. Ben konuşmayı seviyordum; o ise kitap okumayı seviyordu balık tutarken. Ben konuşmayı istiyordum onunla, o ise dilini damağına vurmayı seviyordu ona bakılırsa. Dilini damağına vurmasıyla, baltığı Halik yardımıyla oltaya getirilebileceğine inanıyordu. Dil damağına vurduğunda, doğanın bereket kapılarının açıldığı kanaatine sahipti. Dil damağına vurduğunda, gölün bulanıklığını yitireceğine, şiddetlenmeyeceğine, nobran olmayacağına, uysallaşacağına inanıyordu. Dil damağına vurduğunda, balıkların oltaya gelmek için birbirleriyle yarışacağına inanıyordu.

Haydar konuşmayı sevmiyordu vesselam. Konuşmayı başlatan, konuşurken ara sorular soran, konuşmayı tınmama durumundan canlı bir eylem olmaya sürükleyen genelde bendim. Bir soru soruyordum balık tutarken, sorduğum soru Haydar'ın sert cisim duvarlarına çarpıyordu; sorum karşımdaki bu ten, bu beden tarafından soğuruluyor, emiliyor, yutuluyor muydu? Bu bir muammaydı. Sorumu algılıyor, anlıyor muydu? Bunu bile bilmiyordum. İfade-siz bir yüzle dik-katini durgun göle vermeyi yeğliyordu. Sanki bir yitik elin dümdüz ütülediği bu durgun göle bakarak bazen heyecanlanıp ansızın oturduğu yerden kalkıyordu. At-çek yapıp eliyle tuttuğu oltayı, oltanın ucundaki misinayı, misinanın ucunda solucanı, ekmeği, küçük balık parçalarını sağ kolunu büyük halkacılar halinde çevirerek, arkaya doğru eğerek ve taç atan bir futbolcunun sırtını esnetmesi gibi esneterek göle fırlatıyordu. Sonra heyecanı geçiyordu. Dil damağına vurmaya devam ediyor olmalıydı bu sıralar. Benimle konuşmuyordu. Atılan misinanın ucundaki rapala, durgun gölde düştüğü yerden bulunduğumuz yere küçükten büyüğe halkacıklar oluşturunuyordu. Haydar benimle nadir konuşmalarında balık tutmanın ruhun dinginliği açısından şart olduğunu da dillendiriyordu.

Modern ruh sağaltım merkezlerinde balık tutmaya yeterli değerin verilmediğini, balık tutma eyleminin aslında bu gibi ruhsal hastalıklar merkezlerinde kesinlikle "olmazsa olmaz" olması gerektiğini dillendiriyordu. Sessizliğin kadim haline ve çıplak, süssüz kökenine ancak gözün durgun bir göle umutla baktığı esnada varabileceğini; gözün ve bedenın rızkı için durgun göle, o BİLİNMEYENE bakışının aslında bir dua olduğunu da savunuyordu. "Bilinmeyen durgun göle dikilen göz, bir dua eylemi içine girer!" diyordu. "Çünkü kendi aciziyetini biliyor" diyordu. Çünkü rızkı sayılan ve gölden çı-

kan nasıl bir balık olursa olsun onunla iktifa edeceğinden, kullukbilincinin balık tutma eylemiyle cilalanacağını düşünüyordu. Haydar at-çekle yakaladığı birkaç balıktan sonra yine yanımda oturarak balık tutmaya karar veriyordu. Burada da oltasını sabitlediğinden dolayı, oltası o yokken bile durgun bir bekleyişle misinin ucunda yer alan sahtenin peşine takılarak, kendisini yutacak balığı bekliyordu. Balık tuzağa düşüyordu da. Sahte, kocaman bir aynalı sazan tutmaya yetiyordu. Gözümün önünde aynalı sazanın; derya kuzusu değil de durgun göl kuzusu aynalı sazanın ağzından sahteyi çıkararak, aynayı sahteyi yeni bir av için yine sahte yem olarak kullanıyordu.

Haydar konuşmayı sevmiyordu. Balık tutmanın biraz da kafa dinlemek olduğunu, insanın kendi içine yaptığı bir yolculuk olduğunu, içinin durgun gölüne temaşa anlamını taşıdığını; bu yolculukla mayalandığını, durgunlaştığını, dinlendiğini, demlendiğini; nabzını, kanının damarlarındaki deveranı dinlediğini, beyninin gündelik stresten şişkinliğini yine dinlenerek normal hale getirdiğini; insanın karşısındaki durgun göle bakarak aslında kendi içindeki durgun göle baktığını dillendiriyordu. Balık tutmanın bir felsefi edim olduğunu, ütü yapmak, yün eğirmek, arıcılık yapmak, nalbant olup körükle çalışmak ve ateşe bakmak gibi insanın sabrının test edildiğini ve balık tutma edimiyle insanın suskusuyla, içrek suskusuyla bir iç medeniyet inşa ettiğini de dillendiriyordu. Kendini dinlemeye vakti olmayanın, başkasını dinleyemeyeceğini, modern insan için kendini dinleme mekânları tahsis edilmesi gerektiğini savunuyordu. Modern zamanlarda tek eksikimizin dışı aşırı dinlediğimizden kendi içimizi bir türlü dinleyememiş olmamız olduğunu söylüyordu. Ana rahmindeki çocuğun yalnızlığı nasıl kadim bir yalnızlık, biz modern zaman insanlarının da öyle bir sessizliğe ihtiyacımız olduğu görüşünü savunuyordu. Haydar konuşmayı sevmiyordu. Konuşmak bir medeniyetse, susmanın, sükûnun, sessizliğin ondan daha büyük bir medeniyet olduğunu söylüyordu. İnsanın dışrak olduğunda sesle kurduğu medeniyetin (gürültü kirliliği), insanın içrek olduğunda sessizlikle kuracağı medeniyetle ancak giderilebileceğindillendiriyordu. İnsan dikey bir yaratık olduğu için hayatında uyanık olduğu sürece dikey bir medeniyet inşa ettiğini, büyük gökdelenlerin, devasa evlerin, bulutları delen yüksek yapıların, günden güne dikey büyüyen mimarinin aslında uyanık oluş ve sesle bağlantısı olduğunu söylüyordu. İnsan uyurken, yatarken rüya gördüğü için bir rüya medeniyeti yani uykudayken sessizliği seçtiğinden bir susku medeniyeti kurabileceği görüşüne de dikkat çekiyordu. Uyanıklığın sesle, uykunun sessizlikle bağlantısının kurulduğu ve bir rüya medeniyeti, sessizlikten oluşturulacak yatay bir medeniyet kurma fikri de garibime gitmedi dersem yalan olurdu. Sessizlikle bağlantılı kurulan bir yatay medeniyet. Rüya sessizliği, uyku sessizliği medeniyeti.

Bense sohbet arıyordum. Kepçe, kazanı nasıl karıştırmıyorsa, oltalarımız, oltalarımıza bağlı misinalarımız gölde gölü öyle karıştırarak balık arıyordu. Saatlerce sessiz kaldığımdan konuşacak, susku orucumuzu bozacak, her orucun bir iftarı olduğundan bu susku orucumuzun da bir konuşma iftarı olması gerektiği bilinciyle onunla hasbihal etme, yalnızlığımızın koyu karanlığını dilimizin aydınlığıyla ısıtma yolunu arıyordum. Haydar tınmıyordu. Gölün suyu nasıl dingin ve sessizdi. Haydar'ın içinin de gölün sessizliğine uyduğunu, bir ikili sessizlik durumuna kapıldıklarını, Haydar'ın göle bakarak artık göl, gölün Haydar'a kendini teslim ederek Haydar'laştığını farkediyordum. Haydar sessiz kaldıkça iri iri balıklar tutuyordu. Bir yayın balığı tutuyordu, bir aynalı sazan. Bir pullu sazan tutuyordu, bir kızıl kanat. Çapalı kadife tutuyordu sonra, sonra gökkuşağı alabalık. Göl alasıtutuyordu Haydar. Turna, Tatlısu levreği. Bıyıklı balık Haydar'ın elinde bizlere selam veriyordu hatta bir iki yılan balığı tuttuğuna daiçim içimi kemirerek şahit oluyordum.

Ben oturduğum yerde sessiz sakın elimde olta, misinamda bir titreme, bir sallanma beklerken; o bu kaçınıcı at-çekleri ile gâh benden uzaklaşıp gölün dibine sokuluyor, gâh yanıma gelip sessiz sakın oturmalarıyla türlü türlü bü-yüklükte balıkları yakalıyordu. Tanrının sevdiği bir kul olduğunu düşünüyordum Haydar'ın. Onu kıskanıyordum. Şansımın sadece bugün yaver gitmediğini söylesem yalan olurdu. Haydar'la balık tutmaya başladığım günden beri bu durumun zaten hep böyle olduğunu size söylemeden edemeyeceğim. İşte yine yerine oturuyor, oltayı kontrol ediyor, misina ipini ayarlıyor ve oltasında yine bir balıkla çıkıyordugölden. İşte yine ayağa kalkıp ayaklarının ıslanmasından çekinmeyerek gölün kıyısında suya giriyor ve gölle bir oluyordu Haydar. At-çek yaparak, elinde tuttuğu misinayı hafif sallayarak, sahte balığın canlı balık olduğu intibasını veriyordu göldeki balıklara. Hayret, ben göl balıkları zamanla gerçek yemi sahtesinden ayırırlar ve sahtenin peşine düşmezler diye düşünürken nasıl da Haydar'ın bu tuzağına düşüyorlardı anlamıyorum. Haydar gölden balık çıkardıkça, ondan nefretim kat kat artıyordu. Gölden yayın balığını, pullu sazanları çekip çıkardıkça sanki canımı benimden çekip çıkarıyordu. Karşımda dostum Haydar yerine, gittikçe doğanın kendisini ödüllendirdiği, Tanrının kayrasına her daim ulaşmış, doğayla barışçıl diyalog içinde bir düşman görmeye başlıyordum. Sessizliğimiz sürdükçe içte kinim mayalanıyordu. Kabarıyor, kabarıyor, kabarıyordu. O an, tam da şimdi arkasından sokulsam diye geçirmiştım içimden ve bıçağı... &

İSAHAG UYGAR ESKİCİYAN

DÂHİ ÇOCUK

Üç yaşında okumayı söktü. Bu, iki yaşında eldeli toplama işlemi yapması kadar şaşırtmamıştı. Dört yaşında beş haneli iki sayıyı kalem kâğıt kullanmadan çarpıyor, zor karekök işlemlerini rahatlıkla yapabiliyordu ki kalem kullandığı tek yer buydu. Bir sonraki yaşında ne sürprizler yapacağını herkes merak ediyordu.

Bilim dünyası onu incelemek istiyordu. Milliyetçi medya beyin göçüne bir kayıp daha vermemek için beş yaşında elinde pergel ve pi sayısını çözüm-lerken çekilmiş fotoğrafını yerlimalı haftasında ücretsiz ve dev boyutlarda afiş olarak dağıttı.

Ailesi ajanslardan para istemeye başladığında; "Döviz Kurlarından Nasıl Kolay Para Kazanılır" başlıklı ilk makalesini yazdı. Program başına güzel paralar aldılar. Dâhi Çocuk'a şehrin anahtarı, Cumhurbaşkanlığı şeref madalyası ve ISO9001 kalite belgeleri verildi. İstihbarat teşkilatı aileyi ikinci bir çocuk için çok zorladı ama kim bilecek ki yeni sürüm, morun olacak. Aile, Dâhi Çocuk'un embesil kardeşi, diye haber yapan bir gazeteye, manevi tazminat davası açtı. Oradan da para kazandı.

Beş yaşında aruz veznini çözdü, ilk şiirlerinde Bahr-i Recez ölçüsünü kullandı: Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün. Divan şiirinin kurtarıcısı olarak muhafazakâr basında ilan edilirken, görsel şiirleriyle çağdaşlığı, denemeleriyle de laisizmi, sosyalizmi önerdi.

Resimde sürrealistti ama Kaplumbağa Terbiyecisi hakkında derin incelemeleri de vardı. İlk uzun metrajlı filmini beş yaşında kendi geliştirdiği kamerayla çekmesi olay oldu. Dünyaya adını ezberletmişti. Uzaya gitmek için yetkililere başvuruda bulundu. Başvurusu, askerlik yapmış olma, şartından dolayı kabul edilmedi. Kendisini içkiye vermek istedi. Geliştirdiği toz birayı bir bardak soğuk suda beş saniye karıştırdıktan sonra içiyordu. Patenti çok yüksek fiyata dünya içki devine sattı. İçki ve sigarayı beş saniyede bıraktıran bir kapsül keşfetti. Bunu da sağlık firmalarına sattı. Babasının yeni işi para toplayıcılığı idi. Morun kardeşi için yapay zekâ geliştirdi. İlk onun üzerinde denedi. Ailenin sevinci ikiye katlandı; zekâ ve patent. Kilo verdirmeye işine bilerek girmede.

Dâhi Çocuk, ilkokula başladı. Cumhuriyet şiiri, Ela Lale el ele, bir elma bir elma kaç eder, baba işte anne mutfakta, kırmızıda dur yeşilde geç, yazın tütün bacası resimler, yaz meyvesi kış meyvesi...

On beş yıl sonra Dâhi Çocuk, zabıta memuru olmak için bir dayı arıyordu.&

MURAT TAŞ

KEMO

Kâğıt. Kalem. Hep cebimde. İlaç gibi. Eksik etmem. Canım fena çekiyor bu günlerde. Yazmak. İlla ki hikâye. Şifa. Amansız illetin başka ilacı mı var? Dördü buldu. Beşincisi bu. Takıldı kaldı kör olası! Akşamdan beri derman niyetine sözcük düşmedi kalemden. Biliyorum, yazı ur'dur. Mutlak yayılır. Yayılır, yayılır. Ur. Yayıldıkça ölüdür. Hikâye. Son sözcükle ölür.

Suyu çektik. Doktor bir, dedi. İki çektim. Çaktırmadan. Anam. (Ah anam! Canımın canı!) Soluğum, dedi. Ohhh! O gece rahat uyudu. Üçüncü gün yine. Kemo mu? Yok, dedi doktor. Ur yapıyor. Benden önce uyanmış. Oysa kaç gecedir direniyorum uykuya. Olur ya, canı su çeker. Sırtını yaslamak ister. Tek başına oturamıyor artık. Beşinciye bitirsem. Ur'un suyudur. Bir hikâyenin sancısı. Uzun zamandır ilk kez bir şey istedi. Canımın canı! Yeter ki iste. Çin'e gideyim. Cehenneme varayım. Mandık, tuzzik, dedi. Salatası.

Derenin damarını kesik. Damla su yok. Siyah çizmeli; kayısı yüzünden, demişti. Bir bizim derenin otu değil ya! Bulunur elbet. Moralı, dedim, gidiyoruz. Sağ elinin iki parmağı aktı cebine. Cigara. Yaktı. Öleceksin, dedim. Gebereceksin. Zipponun kapağı tırink. Zipponun kapağı şiling. Etti. Ötesi duman. Kesif bir mantar. Öksürdü. Bir. İki. Üç. Suratı sisli. Nefesi cıgaralı. Kuzulkurt, demeliydim. Yeri ydi. İçimden gelmedi. Baktı. Kalk Moralı. Oturmanın çağı mı? Nereye? Mandık tuzzik bulmaya. Nereden? Cehennemden. İyi. Cennet olsaydı gelmezdim. Yürü. Yürüdük. Beşinci kıvamında değil. Ur'laşmamış. Henüz. Henüz kelimeler var. Henüz cümle yok. Moralı anam! Küçücük göletten atladık. Ölecek mi? Bakmadı. Sanki duymadı. Sanki sis ve dumandı. Ölecek mi Moralı? Ciğerindeki uru besleyen dumanı püfledi. Veren bilir. Ne denir? Aptal! Sonda söylenecek başta söylenir mi? Dilin iki laf etsin. De sene, olur mu öyle şey. Doktorun gün biçtiği kaç işi hâlâ Azrail'i beklemekte, de. Kaç kişi kefen eskitti. Mezar kimeydi, kime kısmet oldu. Şeytanın oğlu! Kovulmuş ve aşağılanmışın veledi. Sıra sıra evleri, demiryolunu, metruk sağlık ocağını... Şimdi ham yoldayız. Traktörlerin-biz de motor derler- yolunda. Akşam yine yağmış. Hep yağmasa da, artık sık sık. Vaktidir. Lanet herifin tekisin Moralı! O lanet çeneni kapa ve o lanet fikirlerini kendine sakla! Bu lanet olası "lanet"lafı da iki gündür dilime pelesenk. Salinger. Çavdar Tarlasında Çocuklar. Anam azıcık uykuya dalınca... Şu la-

net Amerikalı p...lere acıyorum. Zavallılar. Lügatlerinde laf yok herhalde. Dilleri kepir. Kıçımıöp. Git kendini becer. Lanet olası pizzam nerede kaldı? Hey adamım!.. Nasılsın Co, Cesika? Sanırım bu hatırlamana yardımcı olur. Ooo az pişmiş bifteğe hayır diyecek kadar salak değilim. Jeri Ketmın hemen buraya geliyorsun ve şu lanet odanı topluyorsun! Tanrı aşkına Maykıl! Ooo may gart! Gel buraya ahabap. Kahrolası kaçık! Canın cehenneme. Tamam, banyanlar baylar... F...k! F...king! Tek küfürleri bu olsa gerek. Oysa bizde. Birri çıkıp bir lügat hazırlasa. Türkçe Küfürler Sözlüğü. Ciltler. Verdiğin morale tüküreyim Moralı! Adam gibi moral verir, adam! Hasta olan değil, vadesi dolan ölür, der mesela. Cıgarasını attı. İncecik dudakları yırtılır gibi aralandı yine. Yürü. Yürüdük.

Yol, minnacık göletlerle dolu. Bahçeleri geçtik. Kayısı. Elma. Ceviz. Armut. Dut. Erik. Vişne. Yapraklar her dakika azalmakta. Ömür her saniye kırmalmakta. Yerler sarı, turuncu, kırmızı. Ne güzellik! Moralı bak, demek istemedim. Hafiften bir gömlek şiddetli efili bir yel esti. Kaç sarı, kaç turuncu, kaç kırmızı uçtu. Anam, dedim. Ağlamaklı. Anam bir daha bu güzellikleri göremeyecek Moralı. Çiçek koklayamayacak Moralı. Çağla koparamayacak. Kemmo işe yaramıyor Moralı. Bir umut Moralı. Anam ölmesin Moralı. İnsanın anası ölmemeli Moralı. Büyük de olsa. Anasız olmaz Moralı. Moralı bakmadı. Çatlaksın, kaçıksın, delisin demedi. Berbat herifin tekidir. Hissizdir. Sistir. Baraja giden yola saptık. Dönüp arkama baktım. Evler kaybolmuştu. *Kül rengi, yoğun bir duman*, göremediğim bir evin çatısından akıyordu. Nedim Gürsel. "Dönüş." Annem bu illete yakalanalı kaç kez okudum. Beşinci "Dönüş" gibi bir şey olsa. Olmasın. Dayanılmaz bu azaba. Nerede okudum? "Karakterinize acımayın. Başından bela eksik olmasın." Acırım aga! Şu an herkese acırım. Yılan görsem bile acırım. Birilerinin merakı kamçılansın diye hayali de olsa bir insana yapılır mı bu? Yazının kanunu. Lanet olası yazının, lanet olası kanunundan bana ne! Sen kahrolası kıçını yumuşacık koltuğa gömeceksin, keyifle kahveni yudumlayacaksın, çip kurusu bir herifin yahut aşığılık bir rüstüğün zavallı karaktere çektiydiklerini zevkle okuyacaksın. Pehhh! Moralı! Bakmadı. Canın cehenneme! Beşinciye yazmam lazım. Bir sözcük. Derman niyetine. Aslında. Evet, bu işte! Son sözcük. Hikâyeyi öldürecek o son sözcük. Bulsam, tamam.

Baraj. Koca bir damla. Mavisi ipil ipil. Setin altına ineceğiz Moralı. Varsa orada vardır. Yürüdük. Kıyıda değil, yamaçta. Tepeler boz. Rüzgâr. Efilden kuvvetli. Karşıda hara. Atlar. Osmanlının yarı ömrüne tanık olmuş devasa çınar. Sete yaklaşınca vurduk aşağıya. Yaprığını dökmüş, meyveleri dallarda sapsarı kalmış. Alıç. Biz giviç, deriz. Yemeyeli kaç zaman oldu? Kasvetim dağıldı. Uzandım. Kopardım. Serin. Mayhoş. Unuttuğum çocukluk tat-

larından. Hikmet Birand. Alıç Ağacı ile Sohbetler. Yarım bıraktığım kitaplardan. Fotoğraflar da vardı. Sapsarı bir buğday tarlasının kıyısında bir alıç ağacı. Yalnızlık. Böyle yalın anlatılamaz. Moralı, ye! Cıgara çekti Moralı. Tiring. Şiling. Duman. Allahın belası Moralı! Kovulmuş ve aşağılanmışın veledi. Şu canım gıviç yenilmez mi? Mis gibi havada. İlaçsız. Gübresiz. Yüzüne bakmadığımız dutun bir avucunu natürel, diye beş papele satıyor alışveriş mabetleri. Öksürdü. Bir. İki. Üç. Kuzzulkurt Moralı, kuzzulkurt! Ceplerimi doldurdum. Belki anam da ister. Anam!.. Sete vardık. Haranın dibinde Sultansuyu, söğütlerin, kavakların, sazların, böğürtlenlerin, kamışların arasından kıvrıla kıvrıla akıyor. Apak. Işıltılı. Huzurlu. Setten aşağı indik. Buraya yağmur düşmemiş. Toprak kuru. Yürüdük. Çınara uğrayacaktık ilk. İlkokuldayken pikniğe gelirdik buraya. Altında buz gibi su. Ağustos sıcaklığında birle gölgesi efili. Dallarında, gövdesinde kalpler. Sevgililerin baş harfleri. Benim de olacak. Duruyor mudur? Hesapladım. Yirmi yedi yıl. Birden çayın kıyısında kesif bir duman yükseldi. Çatır çatır. Ateşin sesi. Eyvah! Bu güzellik. İndim. Adamın biri-haranın işçilerinden- elinde kürek; kamışların, böğürtlenlerin, sazların, söğütlerin, yaban asmalarının çığlıklarını zevkle dinliyor. Beni gördü. Selam vermedim.

"Hayırdır?"

Alevlerin yüksekliğine baktı. Daha da keyiflendi.

"Gördüğün gibi."

"Sen mi yaktın."

"Her sene yakarız."

"Niye? Yazık değil mi?"

"Yayılıyor namussuzlar."

"Zararımı var?"

"Var ya, ekilecek burası."

"Toprağı da yakıyorsun ama."

"Olsun. O ki bunlar da yanıyor ya."

Verilen kemo haftalık. Az değil mi, dedim doktora. Kaldıramaz, dedi. Araştırdım. Ur'la birlikte sağlıklı hücreleri, dokuları da... Anam! Anacığım! Şu kamışlar, şu söğütler, şu sazlar, şu böğürtlenler gibi yanıyordu içim. Çınara doğru koşar adım yürüdüm. Asırlığın köküne oturdum. Kâğıdımı kalemimi çıkardım. Yazdım: *Yerinizde olsam bu saçma sapan hikâyeyi okumayı bırakır, gider anneme sarılırdım. &*

CELAL GÜR

SON AKŞAM SEFASI

^ ^Kurşun sol göğsünden girmiş. Neyse ki şanslıymış. Kalbini sıyrıp kürek kemiğine saplanmış."

İki gündür kederli bir şarkının nakaratı gibi istemsizce tekrarlayıp duruyordum bu sözleri.

"Kim diyor?" dedim Selim'e.

"Doktor öyle söylemiş," dedi. "Ama durumu iyiymiş. Atlatmış tehlikeyi."

Yeni bir öykü için bitirim bir başlangıç, diyerek çok zorladım kendimi ama olmadı. Olmayınca olmuyordu işte. Belki de elimde yeterince ayrıntı olmadığından. Yani sonrasında ne olmuş, neden olmuş, kimmiş bu adam, bu ürkütücü el kiminmiş, bilmiyordu Selim. Biraz üstelesem yine atmaya başlayacaktı. Bunlar hep böyle değil miydi zaten? Söyledikleri yalan döner dolaşır kendi kulaklarına gelir ve, "Yaa! Öyle miymiş?" diyerek kaptırır giderlerdi kendilerini. Benim de onlardan geri kalır yanımda yoktu ya! Abartının yetmediği kimi durumlarda yalanın o büyüleyici daha doğrusu tamamlayıcı rolüne kendimi kaptırdığım çok olmuştur. Buna rağmen Doğrucu Davut rolüne bürünmüş birine sorsanız, olur mu öyle şey canım, yalan yalandır, der çıkardı işin içinden. Hiç elmalarla armutlar toplanır mıydı? Ama benimkisi kutsal bir yalandı. Ben zemezdi onlara. Raskolnikov'un işlediği cinayetin yanında fazlasıyla masum kalırdı. Boşuna mı derdi Cumali, doğrunun değil, yalanın altı dolar, diye. Ne haklı söz... Ama olmayınca olmuyordu işte. Selim'in yarısı kadar inansam şu söylentilere çözülecekti belki de sorun. Alıp onu yumak yumak saracak, sonra da nakış nakış işleyecektim hikayemi. Kaç gündür elim şakağımda, gözlerimi kırmış dilimi bir o yana bir bu yana çevirip yanağımı şişiriyor, heykeltıraşa poz vermiş bir model gibi düşünüyordum böyle. Ama olmayınca olmuyordu işte. İmkansız hayallerin peşine takılıp da dere tepe koşmanın, ısrar etmenin ne anlamı var, diyerek sonunda pes ettim. Çıkıp biraz dolaşayım bari dedim. Belki zihnim açılır, gözüm gönlüm bir şeyler görür de yüreğim kabırır, dedim.

İyi ki de demişim. Sürprizler beklenmedik zamanda gelir ya hani, tam da öyle oldu işte. Aylardır görmediğim Ömer'i kahvenin önünde üzerinde çapalı tişörtü, elinde çayı, dudağında piposuyla Mars'tan gelmiş bir uzaylı gibi güneş gözlüğüyle etrafı izlerken buldum. İyi ki de bulmuşum. Yoksa onun o Karayip Korsanları'nı aratmayan uzun deniz yolculuğunu nasıl dinleyecektim?

H E C E Ö Y K Ü

Hem de neredeyse aralıksız, soluk soluğa... O anlattıkça içimdeki iştah, açık denizin dalgaları gibi kabardıkça kabarmıştı. İçimde yüzen kapkara bir kütle kıyısız denizlere açılmış, dev dalgalarla, fırtınalarla boğuşmuştu. Ne heyecan verici bir yolculuktu. Aramıza bir sis gibi çöken mavi dumanın gerisinden elimi gözlerime siper edip Ömer'e baktım bir ara. Orada mıydı? Oradaydı. Durmaksızın konuşuyordu. Gözetleme direğinden seslenir gibi tam ağzımı açmış bağırıacaktım ki ben sormadan o söyledi. Kavruk derili bir yerli kendi elleriyle yapmış bu pipoyu ona. (Ömer'in sımsıkı avuçladığı piponun yuvarlak topuzu şişman bir zenci kadının poposu şeklinde yontulmuş. Dahiyane bir fikir. Körükledikçe dumanlar fışkırıyor üzerinden. Dikkatli baksan da anlaşılıyor üstelik. Ya arkasını çevirmesi ya da Ömer'in yaptığı gibi yukarı kaldırıp altını göstermesi gerekiyor.) O da işte başımın üzerine pipoyu kaldırıp da, "Eğil bak hele hoca, bak neye benziyor?" diye sorunca farkına vardım.

"Evet, çok komikmiş," dedim.

"Pipo değil de hoca, yerliler," dedi. "Çok tuhaf adamlar valla."

"Nerenin yerlileri?"

"Bahama'nın. Amerikalılar talan etmiş ama adamların toprağını. Yoksa bir güzel yerler, görsen. Taşı toprağı altın derler ya, öyle bir yer."

"Nasıl gezdin ya oraları?"

"Gemi yanaştı mı limana prosedürü, şuyu buyu derken bir hafta sürüyor boşaltılması. Antepli, fırlama bir arkadaş vardı, onunla gezdik. Kızları da fena değil valla, çok rahatlar."

Gözleri parlıyordu Ömer'in. Puposunu püfördetti. O anı yeniden yaşıyor-muş gibi uzaklara daldı gözleri.

"Çapkınlık ha!" dedim.

"Eee, bu işin tuzu biberi de bu hoca," diyerek piposunu dişlerinin arasına sıkıştırıp kıs kıs güldü. Derin bir nefes çekip, gelip geçenlerin tuhaf bakışları hoşuna gidiyormuş gibi göstere göstere yola doğru üfledi.

"Tütünü çok sert hoca. Bir içimi bir sigara kuvvetinde," diyerek bana uzattı. "Dene istersen."

"Yok," dedim. "Sağol. Akşam oluyor. Halama uğramam lazım. Hadi görüşürüz," diyerek bir yalan da ben attım. Üst üste içtiğim sigaraların ve demli çayların dilimde bıraktığı o iğrenç pas tadıyla bir an önce eve dönmek, masama oturmak, bilgisayarımı açıp, içerden yemeğin hazır olduğunu söyleyen anneme, ders çalışmam gerekiyor, diyerek bir hevesle ilk cümlemi kurmak istiyordum.

"Uçsuz bucaksız okyanusun masmavi sularında ağır ağır yol alıyorduk," diye başlayacaktım.

Durdum. Düşündüm. Sonra beğenmeyip sildim bu cümleyi. Bomboş sayfaya bomboş gözlerle bakıp durdum. Sanki saatin tik takları gibi yanıp sönen

H E C E Ö Y K Ü

imleç dikkatimi dağıtıyormuş da ondan yazamıyormuşum gibi uyduruk bahaneler üretiyordum. Bahane üretmesi basitti de iş ona inanmaktaydı. Gerçekçi olmak gerekirse şu deniz hikayeleri de bana göre değildi zaten. Ömrümde hiç gemiye binmemiş bir insandım. Nasıl yazacaktım? En uzun turistik gezim bir haftalığına çıktığım Karadeniz turuydu o kadar. Şu kadarcık bir seyahatla olacak iş değildi yazarlık. Yeni yerler görmeliydim. Yeni insanlar tanımalıyım. Ne çok gezmiş ne de çok okumuştum. Nasıl olacaktı peki? Nasıl yazacaktım? Yanımda yöremdeki birkaç dost ahabpla olacak iş miydi bu? "Yemek buz gibi oldu evladım, ye de öyle çalış bari," dedi annem içerden. Anneler her zaman haklıdır, dedim. Belki de karnım aç olduğu için sağlıklı düşünemiyordum. Sıcak da bir yandan, fırıl fırıl dönen vantilatöre rağmen yapış yapış olmuştu üzerim. Yarın ola hayrola, diyerek yemekten sonra dama çıktım.

Uzun yaz gecelerinin en güzel yanı da işte buydu. Çardağa uzanıp tepemde yanan sarı ampule rağmen serin serin kitap okumak. Bir de şu Selim'in sesi kulaklarımda çınlayıp durmasa: "Kurşun sol göğsünden girmiş. Neyse ki şanslıymış. Kalbini sıyrıp kürek kemiğine saplanmış." Ziya'nın başına böyle bir iş geleceği de belliymiş üstelik. Düşüp kalktığı adamlar sağlam ayak değilmiş çünkü.

"Bekir'le bir ilgisi var mıydı peki?"

Varmış. O gün Bekir'in yanındaymış Ziya. Karşılıklı içmişler yine. Kör kütük sarhoş olmuşlar.

"Eee!"

"E'si şu: Yüklü bir işe girmişler galiba. Bekir sorun çıkartınca Ziya birkaç adam ayarlayıp dövdürmüş Bekir'i."

"Doğru muydu bunlar peki?"

"Orasını bilemem gayri. Bekir de öç almak için fırsat kolluyormuş güya. Zula bir yerde sıkıştırıp çekmiş tabancayı."

"Atma," dedim.

"Ne atması hoca? Polisler evinden almış dün akşam Bekir'i," dedi.

Olağan şüphelileri toplamışlardır o kadar. Sorguya çekip bırakırlar sonra. Bekir... Tanırdım onu. Böyle bir işe bulaşacak cesarete biri değildir o. Yunus'a sormalı aslında. O bilir. Mahallenin ayaklı gazetesi gibidir. Bir de şu Ömer'in popolu piposu. Aklıma geldikçe deli gibi gülüyordum. Usulca hırsırdayan asma yapraklarının arasından ıslıl ıslıl parıldayan yıldızları seyrederek hayallere dalmak varken... Şimdi de bu takılmıştı dilime: Popolu pipo. Ne tuhaf şey şu kelimeler. Popolu pipo. Ağzımın içinde şekerli bir sakız gibi çiğneyip duruyordum bu sözü. Sonra çiğnemek de yetmiyor üstelik. Arada bir şişirip Çehov'un tüfeği gibi güm diye patlatmak gerekiyor. Biraz daha okumalı aslında. Zihni yufka gibi açan bir yanı var çünkü okumanın. Ne demiş, nasıl

demiş, kim nasıl kurmuş hikayesini bakmalı, kazma kürekle eşer gibi esmeli kelimeleri, hikayenin ruhuna sızmalı. Belki o zaman ilham perilerim imdadı—ma koşar da yazmaya başlardım. Şöyle olmuş olamaz mıydı mesela?

Ziya köşe bir masa bulup oturdu. Canı çok sıkındı. Kimseyi çekecek durumda değildi. O akşam sadece içecekti. Masalardan bol kahkahalı gürültüler yükseliyordu. Birazdan Müslüm Gürses'in o dokunaklı sesini duyacaktı. Sanki onun için söylüyormuş gibi, Ziya da işte bu yüzden gelmiş gibi oraya kederli gözlerle mırıldanarak eşlik edecekti ona. Yalnızca o mu? Başgarson Ali Kerim de bayılırdı Müslüm'e. Hele de bu şarkısına:

*Aldanma çocuksu mahzun yüzüne
Mutlaka terk edip gidecek bir gün*

Zaten ne zaman Müslüm'den söz açılrsa, o başkadır, derdi Ali Kerim. Sonra da başlardı anlatmaya. Gençliğinden ama... "Biz şu jiletçiler gibi hiç olmadık," derdi. "Edebimizle dinler, edebimizle içerdik. Efendi adamlardık. Büyüklerimize saygıda kusur etmez, mahallemizin karısına kızına öyle ulu—orta yerde sarkıvermezdik. Kim yeltenebilir ki zaten!"

Ziya sıkılmış gibi sandalyesinde kıpırdandı. "İyi halt etmişsiniz," dedi içinden. Eli bardağına uzandı. "Surda iki dakika rahat bırakmazlar insanı. Yok şöyle edermiş, böyle edermiş, bana ne kardeşim ne halt yediğinizden sizin," diyerek söylendi. Ali Kerim gibi iflah olmaz bir kumarcıdan bu sözleri duymak hiç şaşırtmamıştı ama Ziya'yı. Piyango davasından sonra zaten bozuk olan sicili iyice bozulmuş, insanların yanında şu karcık kıymeti kalmamıştı. "Yeter senden çektiğim," diyerek iki çocuğunu kaptığı gibi evi terk eden karısından sonra zaten kendini toparlayamamıştı bir türlü. Bir Allah'ın kulu da, vah zavalılık, diyerek arka çıkmayınca iyice çökmüştü Ali Kerim. İçki, kumar ve yalan onu ayakta tutan yegane yaşam kaynaklarıydı. Ziya, acımak mı yoksa tiksirmek mi gerektiğine bir türlü karar veremezdi. Bu durumda, "Ne de olsa insanız yahu, düşmez kalkmaz bir Allah," diyen rahmetli dedesine hak vermemesi mümkün müydü?

Ali Kerim, konuşmasına aralıksız çalışan bir motorun pat patlarını andıran o tuhaf kahkahasıyla ara verdi. Dönüp arkasına baktı. Müşteriler hallerinden memnun, garsonlar vızır vızır dolaşıyordu. Ziya edindiği kötü bir alışkanlığı tekrarlıyormuş gibi gözlerini dikip Ali Kerim'e baktı. Baktı ve başını iki yanında umutsuzca gezdirip kadehi başına dikti. O sırada Bekir'in içeri girdiğinden, gözleriyle etrafı tarayıp, avuçlarını sıkıntıdan terlemiş alnına götürüp, silip, boş bir masaya geçip oturduğundan habersizdi. Ziya. Evet, Ziya. Elindeki barda—ğı hırsıyla sıkışmış, gözlerini Ali Kerim'in durmaksızın kıpırdayan dudaklarına dikmiş, sanki aklı başka yerlerdeymiş gibi dalgın düşünüyordu o sırada.

H E C E Ö Y K Ü

Ben de öyle. Elimdeki kitabı göğsüme indirmiş düşünüyordum. Gözlerim gökyüzünde ışıldayan yıldızlardaydı. Ne çoklardı öyle. Her biri bir güneş büyüklüğünde binlerce, milyonlarca yıldız... Ama şimdilik bir kenara bırakmalı bunları. Serin serin esen rüzgarı, geceyi, hayallerimi. Bir kenara bırakmalı. Beynimde kıvranıp duran şu meraklı kurdu ne yapıp edip doyurmam gerekiyordu çünkü. Sorular. Evet, sorularla başlamalı işe.

"Bu kadar uysal bir adamın böyle bir işe kalkışması normal miydi mesela?"

"Değildi."

"Ama zor durumda kalmışsa iş değişirdi."

"Nasıl?"

"Hani derler ya, denize düşen yılana sardırmış, diye."

"Yani..?"

"Yani Bekir'in diyorum. Selim'in dediğine göre Ziya'nın kuzeni Emrah o gün uyarmış kendisini."

"Kimi?"

"Kimi olacak canım, Ziya'yı tabi."

"Hayır hayır, hiç mantıklı değildi bu."

"Üzerini ört yavrum, üşütme," dedi annem. Ne zaman gelmişti. Gelmişlerdi. Kardeşlerim, babam ve o. Elinde koca bir tabak dolusu karpuzla yanı başıma bağdaş kurdu babam, kardeşlerimle halka olup tabağın etrafına... Serin serin yemeye başladılar. "Öf ne sıcaktı bugün," diyerek anlatmaya başladı annem. "Yaylaya da gidemedik Süleyman. Makinenin merdanesi bozuldu gene. Takılıyor, dönmüyor. Elimde çitile çitile. Adana'nın sıcaklığı da öldürüyor valla."

Sanki kendi kendisine konuşuyormuş gibiydi annem. Babam hiç oralı değildi. Koca koca karpuz dilimlerini ağzına atıp, uzaklara bakıp, şapır şupur yemekle meşguldü. Sırtımı dönüp kitabı önüme açtım.

Yağmur öncesi gibi sıcak, sessizdi hava. Koruda hafif bir buğu yükseliyordu topraktan; çamurlardan, çürüyen yapraklardan ağır bir koku yayılıyor-du çevreye. Pyotor Mihayloviç sık sık duruyor, terleyen alnını kuruluyordu. Kışlık buğday ekili tarlalarla ilkbaharda ürün verecek tarlaları gözden geçir-di, yonca tarlasına girmeden geçti yanından; korunun içindeki çayırda yavru-larıyla birlikte keklik kalktı önünden iki kere... Pyotr Mihayloviç düşünüyordu hep; bu dayanılmaz durumun böyle sürüp gidemeyeceğini, nasıl olursa olsun, bu duruma bir son vermenin gerektiğini.

Ne hoş yazmıştı şu Çehov. Ne kadar akıcı, etkileyici... Birkaç cümleyle bile insanı hemencecik sarıveren, kendine çeken, ısıtan, sıcacık öyküler yazmış adam.

"Belki de şöyleydi."

"Nasıl?"

Ziya köşe bir masa bulup oturdu. İçerisi kalabalıktı. Hafta sonları kalabalık olurdu zaten. Salim amca da (Ama Salim amca deyince kimse tanımazdı

onu. Herkes kuşçu Salim diye tanırды çünkü.) geçim derdi işte! Kalabalık artıkça ellerini ovuşturur, heyecanla gülümserdi. Garsonlara emirler yağdırır, arada bir masaları gezerek müşterileriyle kısa ama oldukça sıcak sohbetlere girerdi. Garsonlardan birini yakalayıp Ziya'yı gösterdi. Koş koş, ilgilen dercesine sırtına vurup gönderdi. Ziya dalgın gözlerle garsona baktı.

"Sizin şu iş ne oldu?"

Garson çocuk şaşkınlıkla başını eğip, kulağını ondan yana çevirdi.

"Anlamadım abi."

"Bir bira," dedi Ziya. "Biraz da çerez getir. Fıstık olsun."

Aklı hâlâ başka yerlerdeydi. Eli çenesinde, gözleri garsonun bıraktığı boşluktan duvarda yanan mavi lambaya takılmıştı. Ne demek istemişti Necati? Hem de uluorta yerde, "Sizin şu iş ne oldu?" diye bas bas bağırırken. Başını arabanın camından içeri çekerken de pis pis sırtıtmıştı üstelik. Ziya olduğu yerde kalakalmıştı. Sanki dünya ayaklarının altından bir kilim gibi kayıp gidiyordu. Çözemediği bir kimsesizlik hali... Derin bir boşluk... Birbirlerinin üzerine yıkılacakmış gibi zorla ayakta duran evler sanki üzerine üzerine geliyordu. Koskoca dünyada yapayalnızmış gibi, tek başına, bir başınaymış gibi... Öylece kalakalmıştı ortada. Sanki herkes kafa kafaya vermiş de fısır fısır onu konuşuyordu. Kaçamak gözlerle bakıp bıyık altından kıs kıs gülüyorlardı. Yoksa Emrah herkese yumurtlamış mıydı? Patronun kulağına giderse işi kötüydü. Sığdırmazdı mahalleye, dünyayı dar ederdi. "Vakit geldi mi, ne bir saniye ileri ne de geri. Vadesi doldu mu insanın dünyanın öte ucuna da gitsen kar etmez," derdi ninesi. "Allah Allah! Ne büyüsun ya rabbim," diyerek haykırır, başını önüne eğip mırıldanır ve sonra gözlerini kapayıp iki yanına üfleyiverirdi.

Kafası karmakarışık olmuştu Ziya'nın. Kalbi hızla inip yükselen göğsünden fırlayacakmış gibi atıyordu. Her şey ne kadar da boş ve anlamsız geliyordu şimdi ona.

"Biranı iç soğutma," dedi Ali Kerim. Başına dikilmiş kıs kıs gülüyordu.

"Ne o Ziya Karadeniz de gemilerin mi battı."

Ziya kabus görmüş gibi irkildi. Tanıyamamış da sanki gözleri bir yerlerden ısıtıyormuş gibi uzun bir süre Ali Kerim'e baktı.

"Ne o lan ziyoş, tanıyamadın mı?"

Birden ayağa fırladı Ziya. Yumruğunu gözleri faltaşı gibi açılmış Ali Kerim'in yüzüne doğru kaldırdı. "Git işine lan!" diyerek tersleyiverdi birden. Herkes sus pus olmuş Ziya'ya bakıyordu. Ali Kerim'in nutku tutulmuş gibi öylece kalakaldı. Ziya'nın üzerine yürüyeceğinden mi çekindi bilinmez, birden dönüp gitti sonra. Birkaç adım atıp, durdu ve hızlıca döndü. İşaret parmağını bir tabanca gibi Ziya'ya doğru uzattı. Dudakları titriyordu. Bir şeyler mi diyecekti yoksa? Beklenti o yöndeydi. Herkes sus pus olmuş Ali Kerim'in

ne diyeceğini bekliyordu. Tehlikeyi sezen Salim amca kolundan tuttuğu gibi çekip öteye itti Ali Kerim'i. Ziya'nın yanına gidip, sıkılı yumruğunu aşağıya indirdi ve kulağına eğilip usulünce dışarı çıkmasını istedi.

"Karadeniz'de gemilerin mi battı evladım. Ne düşünüyorsun öyle?" dedi annem. Elinde çay bardağıyla yanı başıma çöktü. "Sabahtan beri ders çalışıyorsun. Doğru düzgün yemek de yemedin. Bırak şu kitabı da kalk bir çay iç," dedi.

Babamla kardeşlerim uyumuşlar. Daha saat dokuz bile olmamıştı oysa.

"Işığı da söndür artık," dedi annem. "Baban rahatsız olmasın."

"Olmasın," dedim, "doğru söyledin."

Söndürdüm. Çayımı içip aşağıya indim. Uykum da zihnim de açılmıştı. Vantilatörü çalıştırdım. Bilgisayarımı açıp yazmaya başladım.

Ziya tabancanın ısıll ısıll parıldayan namlusunu gördü. Ardından karanlığın içinde gök gürültüsüne benzeyen şiddetli bir patlama duydu.

Sonra düşünmüş, aslında fena olmadı, diyerek sonrası için beklemeye başlamıştım. Elim yine şakağımdaydı. Gözlerim kısıktı. Dilimi bir o yana bir bu yana çeviriyor, yanağımlı şişiriyor, düşünüyordum. O an orada veya diğer oda-da veya dünyanın öte ucunda olmak arasında hiç bir fark yoktu benim için. Kayıp bir zaman için söylenebilecek o kadar çok söz vardı ki, iş o sözleri yazıya dökkebilmekteydi. Onu da Proust yapmış zaten. Bize söyleyecek pek bir şey bırakmamış kendisi. Ama yine de tuhaf bir zamandı. Dalıp gitmişim. Şiddetli bir patlama sesiyle irkildim. Ardından ince bir çığlık duydum. Kalktığım gibi pencereye doğru koştum. Belime kadar sarkıp iki yanıma baktım. Bomboştı sokak. İn cin top oynuyordu. Ses filan yoktu da kendim mi uyduruyordum yoksa? Halbuki yanı başımda patlamış gibiydi. Eğilip tekrar baktım iki yanıma. Evet, doğru, kimsecikler yoktu ama o sesle birlikte sanki içimde bir şeyler yerinden oynamış gibiydi. Aklım başımdan gitmiş de bambaşka bir insan oluvermişim gibi karşı koyulmaz bir yazma isteği uyanmıştı içimde. Galiba ilham perilerim sonunda sesimi duymuş ve imdadıma koşmuştu. Hemen bilgisayarımın karşısına geçip kaldığım yerden devam ettim. "Kurşun sol göğsünden girmişti," dedim. "Bir anda kalbini sıyrıp kürek kemiğine saplanmıştı."^

H E C E Ö Y K Ü

BEDİA KOÇAKOĞLU

KEKİK KOKULU HÜZÜNLER

^ ^ Hazan vurunca, ağırlığı taşıyamayıp sararan yapraklara, el değmedik hüznler yüklemek şanındandır erkekliğin. Orada öylece yapayalnız sırtı dönük duran adama, gözlerimi yumup baktım. Ağır bir kıştan aynı incecik pardösü ile çıkan, paltosunun altından hayatın ucu sarkan bu güçsüz adama baktım. Ona sarılmak ve yaralarım tuz basmak istedim.

Sonra aynayı tersine çevirdim, tekrar okudum, tekrar yazdım aynı ezgiyi... Bu defa o bana baktı. Etrafı nazar boncukları ve rengârenk kumaşlarla süslü, bir dilek ağacına dönen Şaman gönlümü göremedi kalın mantom yüzünden. Öylece baktı bir boşluğu süzer gibi... Bana sarılmak ve yaralarına tuz basmak istedi.

Sonra ayrı odalarda uzandık acının üzerine. Yaralarımıza basmak için aldığımız tuzlar, avuçlarımızdan döküldü. Gönülde ayrı ayrı iki sızı. Biri vicdana bakar; biri sevdaya. Hayat boca eder bütün sitemleri, olmazlıkları, yanılğıları, yanlışlıkları, yanlış anlamışlıkları, var sanmışlıkları, adına yanlışlıkla 'Sevda' denmişlikleri..."

Diye başlamak istedim öyküye. Amacım Sevda'ya ihanet etmek değildi ama yaşadıklarını da yazmasam, kelimelerin göğsü inip kalkmasa sayfalarda, bu garip aşk mahzun kalacaktı sanki. Tek şahit bendim. Kısa boylu, şehla bakışlı adama bu sırrı ve aşkı anlatabilecek tek kişi bendim.

Sevda... Hani şu, hep bildik komşu kızlarından. Parke taşlı, tozların çamurluktan bir türlü kurtulamadığı, daracık pencerelerin, camlarına emanet edilen sırlara ihanet etmek için birbirine biraz daha yaklaştığı, dedikodunun pervazlara sıkışıp kaldığı, gecesi terli kadın, gündüzü terli erkek kokan, kedi köpeklerin kavga etmeye güç yetiremeyip yerlerini kedi bakışlı yosmalara ve köpek sırtışlı ergenlere bıraktığı mahallelerden birinin kızı işte.

Uzun uzun tasvirlerle girişerek anlatmak isterdim klasik yanımla ama kelimeler sürçüp duruyor modern tuzaklara. Hüznü yüklenmekten endişeli satırlar, bir de sonunun nerede biteceği belirsiz kalıplarla uğraşmayı göze alamıyor. "Sevda" dememin yeterli olacağı kanısındalar; ya da "bir ayağı diğerinden kısa kız".

Bacasından her daireye; hatta odaya özgü dumanların havayı yalayarak çıktığı, üç katlı evin ikinci katının ikinci odasında ahların, varlığı yoklukla sınıadığı bir çift gözdü "bir ayağı diğerinden kısa kız". Perde arkasında bıraktığı bakışları, her sabah karşı kaldırımda bir süre çığırtkanlık yapan kısa boylu, şehla bakışlı adama sürtünerek geçerken, geride kalın bir olmazlık bırakır-

H E C E Ö Y K Ü

dı. Anası, karlı beyaz bir tülün incecikten savrulduğu bir Şubat gecesi, küçücük kerpiç evlerinin, ahırla bitişik duvarına yaslanarak doğurmuştu onu. Yan tarafta aynı anda ineklerini doğurtmaya giden babası, farketmemişti bile bu talihsiz anı. İneğin imdadına koşan herkese inat, inek kendi canını bu acınası anaya ve aynı yazgıyı yüklenen kız çocuğuna verircesine ölümün kollarına giderken, biri öksüz biri sakat iki bebek geliyordu dünyaya. Adına Sevda dedi anacığı, babasının altısı özürlü çocuğun ardından buna nasıl bakılacağı kaygısının ortasında. Neyin Sevda'sını taşıyordu kadın da bu adı vermişti ona, bilinmez. Belki kocasından azar ıstımeden, sevgiyle ısıtılacak bir yatağa, belki kekik kokulu sabahlarda kadınlığının örselenmemiş yanıyla sobaya odun atan nasırsız ellere, belki görülememiş gözlerine görmek için bakan nazarlara, belkisi yok varlığa sevdasıydı Sevda.

Sonra çok geçmeden anlaşıldı. Bunun da diğerleri gibi bir azası yarımды. Ayaklarından biri öbüründen kısaydı. Onca yükü tek tarafa emanet edecek, bir yanı hep sitemkâr, öbürü küskün bakacaklardı birbirlerine. Uzunca bir zaman sürünen bir bebek olacak, ilkokul yıllarında alaylara maruz kalacaktı. Sonra ne idüğü belirsiz bir öykücü çıkacak ve kendinin tek tarif edilecek yanı, kısa ayağıymış gibi hiç bahsetmeyecekti kapkara saçlarından, göz değmedik ela bakışlarından...

Yıllar sonra bir gün gidenlerin ardından geriye bir tek yaşlı anası, bir ayağının başparmağı eksik kız kardeşi, gözleri görmeyen ablası ve yüreği yok, yaşlı babaları ile kalakalınca, köy yerinde tarla tapan ne varsa satıp, büyük şehrin bu küçücük arka mahallesine taşınmışlardı. Yanlarına kekik kokulu dağları, Hüsmen Ağa'ya satılan öksüz yavrunun ayrılık kokulu bakışlarını, sobanın üzerinde her sabah aynı saatte kutsal bir vazifeymiş gibi tıslayan çaydanlığın sesini, babanın uykuları gün ışımadan bölen takunya tıkırtılarını, ananın gecenin kapısına bir hışımla varıp dayanan, sonra da mağlubiyetle suskunluğun içine gömülen hıçkırıklarını, "bir ayağı diğerinden kısa kız"ın "Allah'ın gücüne varmasın ama böyle yaşamaktan yaşlandım." cümlelerini alıp çıkmışlardı gurbete.

Daha o gün farketmişti "bir ayağı diğerinden kısa kız", kısa boylu şehla bakışlı adamı. Denkler, homurtularla egzoz dumanları arasından zorlukla indirilirken, sokağın köşesinde "eskiler alıp satıyordu" kısa boylu, şehla bakışlı adam. Ailenin bütün yükünü tek başına sırtlanan babasına yardıma koşmuştu hemen. Bir ayağı diğerinden kısa kız, kendine yormuştu bu durumu. Çünkü üç tekerlekli, ahşap arabanın üzerine özenle dizilmiş mandallardan, bakır tencerelerden, çelik kaşıklardan, naylon kap kactan bakışlarını derleyip topladığında, eskicinin incecik bir gülüşe sığdırdığı anlamları yakalamıştı. Birkaç saniye ya sürmüş ya sürmemişti ama yetmişti işte kızın kekik kokulu hüznelerini buram buram tüttürmeye. Sonra adam ve baba uzun uzun taşımışlardı kısacık bir hayatın boy boy eşyalarını. Evin odalara açılan avlusuna yükler tek tek atılırken kısa boylu, şehla bakışlı adam sırtında özenle taşı-

dığı çeyiz sandığını, genç kızın odası olmaya layık gördüğü bir yere bırakıyordu. Tam da sokağa bakan pencerenin önüne konacaktı, tam da Sevda'nın yüreciğine ateş düşüren manalı bakışların ortasına düşüverecekti sandık. Bu ikinci kez buluşmasıydı gözlerin, son da olmayacaktı.

"Avrat kahve getirin Seyyit'e."

"Gerek yok ağam, komşuluk öldü mü? Buraların yabancısısınız. Yardım edeyim dedim. Daha sonra içeriz kahveyi. Haydi kalın sağlıcakla."

"Daha sonra içeriz" demişti kısa boylu, şehla bakışlı adam. Sevda'nın erkek sesi düşmemiş gönlüne, derin bir umut bırakarak. Sonra, ne zaman? Belki oturmaya gelirdi evlerine eskici. Bu ilk gelişte kuruyemiş falan getirirdi. Sevda kahve yapardı ona. Sonra bir akşamüstü manava uğrar, üç beş kilo portakal alır, "çocuklar yesin diye" derdi. Genç kız ona yine kahve yapardı. Sonra babasıyla kahveden birlikte dönerler, tavlaya evde devam ederlerdi. Bu sefer anası kahve pişirirdi onlara, Sevda naz yapardı azıcık. Sonra Seyyit anasıyla gelirdi. Ve en sonunda bir ayağı diğerinden kısa kız kahve yapardı. Düşlerinin burasında durdu genç kız. Bu haliyle kendisini beğenecek miydi adam? Belki onu küçük görecekti, evinin kadını yapmaya layık bulmayacaktı. Ama yok yok, öyle olsaydı hiç o kadar davetkâr, sevgi dolu bakar mıydı?

Sevda'nın bu kuruyemişli, portakallı, tavlalı, kahveli düşü birebir aynı olmasa da gerçekleşti. Eskici sık sık bu iki göz eve geldi. Gelmediği günlerde genç kız yolunu gözledi perde gerisinde. Hiç açmadı ince ince sökülmüş bu örme perdeyi. Küçük aralıklar bırakan bu sökümler, şahit oldu yarım sevdaya, bir de ben tabii.

Köşeden sesler yükselmeye başlayınca, "eskiciiii" bir yakarış gibi görünürdü parke yolun çamurlarında. Bir müddet evlerinin önünde durur, sanki izlendiğini bilircesine limon suyuyla sertleştirilmiş saçlarını düzeltir, kendine ait olduğunu çok iyi bildiği ve bununla da içten içe gurur duyduğu bakışları arardı. Neden sonra aradığını bulmanın huzuruna benzer bir sırtışla, ağır ağır kaybolurdu sokağın ucunda. Sevda'nın çamura bulanmış bakışları bir müddet izlerdi sonsuzluğu, yüreciği avuçlarında atardı sonra. Hele de o gün "eskiciiii" birkaç kez ve daha uzun bağırarak inlettirse mahalleyi, çok küçük de olsa bir fark varsa sıradanlığı bozan, bir ayağı diğerinden kısa kız neredeyse o haftayı uçarcasına geçirir, evvel sürümekte zorlandığı ayağının hızına bu sefer diğeri yetişmekte zorlanırdı.

O hafta boyu öyle çok düş onunla beraber nefes alırdı ki... Belki eksikliğindendi, genç kız hep aza kanaat eden hayaller kurardı. Evde yapılacak mütevazı bir düğün; duvağının iki yanında telleri sarkan bir gelinlik; küçücük bir yuva; kabalak başlı bir oğlan çocuğu; upuzun belikli, kara saçlı bir kız çocuğu; akşamları sobanın sıcağına karışan kıkırdaşmalar; sabahları sobanın üzerinden yayılan gözleme kokuları; her kelimeye sığdırılan bir çift göz; her göze yüklenen binlerce sevda ve ille de kekik kokulu arzular.

H E C E Ö Y K Ü

Ama o gün, nedense her şey bambaşka göründü genç kıza. İlk kez pencereyi açtı, ardında bıraktığı kekik kokulu hüznünün burnunu sızlatmasını ister gibi çekti soba dumanlı, zehir havayı içine. Kutsal bir törene hazırlanırcasına örme perdeyi kapadı. Her zamanki gibi, taa o gün eskicinin bıraktığı yerden hiç kıpırdatılmayan çeyiz sandığının üzerine oturup beklemeye başladı. Gün yüzünü göstermeye meyledince, köşeden görünen kısa boylu, şehla bakışlı adam çıkmadı bir türlü ortaya. Gün yavaş yavaş tepeye doğru tırmanırken, sokak seyyar satıcılarla, trikoya yetiştirmeye çalışan işçi kadın ve erkeklerle, bilyelerini birbirine vura vura okul yoluna koşan çocuklarla, kadınların el değmedik dedikodularıyla dolup taştı. Bir tek eskici görünmedi köşeden. Sevda telaşlanmaya başladı. Acaba hasta mı oldu? Öyle ya yağmur yağ demeden ekmek parası için koşturan adamcağız, elbet düşüp kalacaktı bir gün. İçi acıdı genç kızın. Keşke bir sıcak çorba götürebilseydi. Biraz canı sıkıldı. Doğruldu çeyiz sandığının üzerinden, işte o zaman farketti sandığın kilidinin yere düşmüş olduğunu. Kapak açılmıştı. O sırada anası can yakan bir haykırıyla feryat ediyordu.

"Herif kalk, küçük kız Seyyit'len kaçmış. Boyu posu devrile, yerişip yet-meyesin. Yanın yere gele, oyyy malamat olasıca. Bir de kâğıt bırakmış. Al-nının çatından vurulasın. Ekmek at ola sen it olasıca, çapasın çapasın yetiše-meyesin."

Bir ayağı diğerinden kısa kız, hiç ses etmedi. Bir ayağının başparmağı ek-sik kardeşi, daha tamam görünmüştü kısa boylu, şehla bakışlı adamın gözüne demek ki. Usulca geri döndü, açtı çeyiz sandığının kapağını. Tek tek bütün sı-temlerini, öfkesini topladı, hepsini kelimelere sığdırıp attı içinden. Kelimelerin yüklenemediklerini de tek tek çeyiz sandığının içine boca etti. Önce iki yanın-da telleri kopmuş bir gelinlik; kabalak başlı, burnu sümüklü bir oğlan çocuğu; upuzun belikli, kara saçlı, hıçkırıklarla nefesi kesilmiş bir kız çocuğu; sobanın sıcağına hiç yüz sürememiş kıkırdaşmalar; kokmaya hasret gözlemeler; en so-nunda da kekik kokulu arzular devrildi içi boşalmış sandığa. Bir ayağı diğerin-den kısa kızın elinde kala kala kekik kokusuna bulanmış hüzneler... Bense ne yapacağını şaşırılmış bir halde, öylece kalakaldım Sevda'nın yanı başında. Ben onun taa içine bakarken, o beni farketmedi bile. Oysa tek şahit bendim.

"Sonra aylardan Nisan olur; adam ve ben çeker giderim ayrı ayrı yolla-ra. Yürekte aslına yer olmayan sahte sancılar. Zavallı gönül bir kayıktır, lodossuz, küreksiz ve şarapsız... Sezen'se söver aşkın böylesine..."

"Söverim gelmişine geçmişine ayıpsa ayıp..."

Diye bitirmek istedim öyküyü. Ama nicedir çeyiz sandığının üzerinde, kalem ve kâğıtla uğraşan kızına, bir anlam veremeyen annem başucumda dikiliyordu.

"Sevda hadi kızım. Haftalardır odadan çıkmadın. Ne oldu sana? Bak Sey-yit'len Güldane el öpmeye gelmişler."-»

HANDAN ACAR YILDIZ

MİNNET

•j irinci O (Müzekker):

Çok ihtiyar bir çığlık attı. Oysa gençti daha. Yine de çığlıkların en ihtiyar olanıydı, boğazından kopan. Çığlık, kollarını açmıştı. Hızla koşarken koparabildiği kadar çok ses telini koparsın diye. Sonraki günler adamı sessizliğe gömebilsin diye.

Bu kadar genç bir sestən nasıl bu kadar yaşlı bir çığlık çıkmıştı? Çünkü terk edilmişti. Terk ediliş çığlığı, Âdem'den doğan ilk çığlıktı. Ortak hafızanın ilk çocuğuydu terk ediliş çığlığı. Terk edenin ardından atılan çığlık, ölenin ardından atılan çığlıktan daha şiddetliydi. Kendi ölümüne ağlamak gibi... Kildi bozulmuş bir kapıyı kapatmaya çalışmak gibi... Ne kadar sert çarparsan o kadar kapanmamış hâle gelir her şey. Ne kadar inatlaşırsan o kadar açık kalır.

Çığlık, en yapışkan haline bürünmüştü. Kimine az kimine çok ama herke-se biraz yapışan... Yüreği olanın vicdanına, yüreği olmayanın sinirlerine yapışan... İşte öyle bir çığlıktı o sabah evden yükselen. Kendisi yükselirken, sahibini alçaltan çığlık!

Tasma gibi bir çığlıktı!

Terk edilmiş bir adama aitti. Yenilmişliğini asla yenemeyecek birinin se-siydi. Dünya birdenbire ters tarafa dönmeye başlayınca O da, güneşten kaçmak için, içine dönmeye başladı.

Bütün renkler O'nda pekiştirme sıfatıyla varlık kazanmıştı. Bembeyaz yüzü, simsiyah saçları, masmavi gözleri, upuzun boyu vardı. Bir heykeltıraşın elinden çıkmış kadar güzel olan bu adam, şimdi evin içinde karısını arıyordu. Kısa boy-lu, zayıf ve çirkin karısını. Evin içinde, kendi zıtlığını arıyordu. *Çelişki'sini* kaybetmişti, nasıl devam edecekti hayata? Avazı çıktığı kadar bağıırıyordu:

- Ve-siiiiii-leeee, neredesin Ve-si-le!!!!!!

Boyu omzuna bile gelmeyen küçük kadın sanki eşyaların arasına saklanmıştı. Aslında karısı çok uzun zaman önce kendi dünyasına saklanmıştı. O dünya ise bu köye sığmamıştı. O kadar sığmamıştı ki, iki çocuğuna anne olamamıştı.

Şimdi hırsını, kendisi kadar yumuşak yorganlardan alıyordu. Kendine atmak istediği her yumruğu yorganlara savuruyordu. Dünyada ne kadar yumuşak nesne varsa hepsini toplayıp ateşe vermek istiyordu. Karısına bile kendi-

H E C E Ö Y K Ü

ne olduğu kadar kızgın değildi. Yüklüğü devirdi. Bembeyaz ve düzgün çar-
safların kendisi kadar pısırik göründüklerini düşündü. Buruşturdu, çiğnedi.
Uzun parmaklarıyla parçaladığı yastıkların pamukları havada uçuşuyordu. İş-
te yaz ortasında kar yağıyordu bu eve. Etrafı buz kestiren ayazda uçuşan kar
taneleriymiş pamuklar.

ikinci O (Müennes):

Duyguları, en büyük haliyle hissedebilecek kadar küçük yaşıyordu. Duygu-
ları, anlamdan soyutlayarak, kendi haliyle hissedebilmenin henüz mümkün
olduğu yaşlarda... 'Korkma' demişti. Bir babanın delirme ihtimali en cesur
çocukları bile korkutur.

Bir kere kardeşine, iki kere kendisine 'korkma' demişti.

Bir kere kardeşine, iki kere kendine 'Annem dönecek' demişti.

Bir kere kardeşine, iki kere kendine 'Babama bir şey olmayacak' demişti.

Çocuklar, annelerini çaresiz gördüğünde yanar, babalarını çaresiz gördü-
ğünde üşürler. Bir kız çocuğunun ne kadar üşümesi gerekiyorsa, tam da o ka-
dar üşüyerek (ne az ne de fazla), kardeşine sarıldı.

Yaz mevsiminde üşünür mü?

Üşümenin mevsimi mi olur? Üşümenin günü, ayı, yılı, ırkı, cinsiyeti, ya-
şı mı olur? En anarşist duygulardan biridir üşüme.

Tekrar Birinci O:

Gözleri camdaki silüetine takıldı. Düşecek yer arayan pamukların arasın-
da, yere akan bir yumuşaklığın arasında yüzü duruyordu. Yüzü durmuştu.
Gitmiyordu yüzü. Tıpkı kol ve bacağın kıpırdaman durması gibi... Pek çok
sokağı birleştiren ıssız bir meydandaydı sanki. Sokaklar birbiriyle aynıydı.
Hepsi de yaşadığı evin sokağıydı. Ama evi, içlerinden sadece birindeydi ve
O, hangisinde olduğunu bilmiyordu. Tüm bunları pencerenin camında görü-
yordu.

Meydanın ortasında kendi heykeli vardı. Yapayalnızdı ve bedenini beton-
la kaplanmış hissediyordu. Duyguları vardı ama duyularını kaybetmişti.
Duygularının şiddetinden duyularını kaybetmişti. Heykelin karşısında ama
içindeydi. Kendi gözlerinden heykeli, heykelin gözlerinden kendini izliyor-
du. Bir başkası gibi kendini, kendisiymiş gibi bir başkasını izleme hissi...

Heykeller hep meydanlara konur. Neden? Kalabalıklara suskunluğu öğüt-
lemek için mi?

Beton.

Boşluk...

Soğuk.

Boş bir soğukluk...

Soğuk bir boşluk...

Başını pencereden çevirdi. Çocuklarına baktı. Birbirlerine sarılmışlardı. Bir günde büyüdükleri yüzlerinden okunan kız ve oğlan çocuğu... Kız elini kaldırıp ona uzatmıştı. Yanlarına gitmek istedi. Heykelin içinden çıkıp kendi yanına gidemedi ki, çocukların yanına nasıl gitsin?

Üçüncü O (Müennes):

Mutfaktaydı. Tam beyaz peynire batıracakken bıçak havada kaldı. Nasıl bir çılgıktı o öyle? Vesile'ye bir şey mi olmuştu? Öyle bir çılgıktı ki, merak duygusuna rağmen yanına yaklaşma cesareti bırakmıyordu insanda. Çılgılık vicdanına yapıştı. Koştı. Bıçağı elinden bırakmadığını bahçede fark etti. Adamın (*Birinci O*) çılgılığı, doğum yapan kadınlar gibi, ara ara kesiliyor, sonra artarak devam ediyordu.

Bu çılgılığa bıçakla mı yoksa bıçaksız yaklaşmalıydı?

Tereddüt etti. Sonra bıçağı yere attı. Koştı. Kapının eşiğinde durdu. İçeri baktı. Onları gördü. Üzerlerine pamuktan kar yağıyordu. Bu evde mevsimler birbirine karışmıştı.

ikinci O, bir eliyle kardeşini sıkıca tutarken. Diğer elini babasına doğru uzatmıştı.

Havadaki El:

Havada bir el vardı. *ikinci O*'nun eli gibi görünse de bu, aslında biraz da *Üçüncü O*'nun eliydi. Çünkü havadaki bir el herkesindir. Tutulması gereken bir el herkesindir. Tuttuğunda kendini yakalarsın. Tutmadığında o seni yakalar. Şimdi küçük kadının eli büyük kadının eline karışmıştı. Havadaki eli tuttuğunda kendi elini tutacak, çocukluğunu, gençliğini tekrar bulmuş olacaktı. Çünkü *O*'nun eli de bir zamanlar aynı şekilde havada kalmıştı.

Tekrar Üçüncü O (Müennes):

Bedenini boşlukta asılı hissetti. O kadar çok şey söylemek istiyordu ki, hiç konuşmamayı tercih etti. Yürümek için kendini zorladı. Havadaki ele yaklaşmaya çalıştıkça omuzlarındaki ağırlık artıyordu. Yine de tutabilmek için çok güçlü bir arzu duyuyordu. Bazen kadınların elini yalnız kadınlar tutabilir, biliyordu. Kaybolmuş çocukluğuna ulaşmış olacaktı. İki adımlık mesafeyi aşıp çocuğa varabilmesi (yılları içinde taşıyan) dakikalar sürdü. Eli tutabildiğinde ayakları yere değdi. Zamana ve mekâna geri döndü. Birbirine temas eden avuçlar arasında çok güçlü ve sözsüz bir akit oluştu o an. Çok güçlü bir yemindi bu. Geçmişleri ve gelecekleri birbirine değen iki avuç kadar kuvvetli bir yemindi. Pamuklar uçuşmuyordu artık. Odadaki sis kaybolmuştu. Belki de kar dinmiş, mevsim geri dönmüştü.

Dizleri üzerine çökmüş bir babayı uzun süre izleyen her çocuğun kendi dizleri üzerinde durma gücünü kaybedeceğini biliyordu. İki çocuğu babaları—nın yanından aldı. Kız çocuğunu (*İkinci O*) tutan elinde serinlik hissediyor—

du. Kız çocuğu olmamıştı hiç. Arada göz göze geliyorlar, ikisinin içlerine de güven ve sevgi yayılıyordu.

Sıfatların kadınların üzerine çok kolay yapıştırıldığını ama zor kazındığını biliyordu. Evi terk etmiş bir annenin kızı olarak köye kendini kabul ettirmek için yarı erkek çocuğu gibi büyümüşü. Ve şimdi gözlerine baktığı bu kız çocuğunun Vesile'den çok kendisine benzediğini sezmişti.

Tekrar ikinci O:

Başını kaldırdığında gördüğü kadın annesi değildi. Annesini hiç göremeyeceğini kavradı. Bir gün bir yerde bir kez bile. Elini sıkın kadına baktı. Gülümsedi. Avuçları serinledi. Arada yiyecek getirip götürdüğü komşu evin kapısından bu defa başka biri olarak giriyordu. Yabancı bir ev şimdi sığınaktı. Sofraya yaklaştı. Sofradakilerin yanaşmasını bekledi. Zaman ve mekan birbirinden bağımsız parçalara bölündü ve şaşkın yüzlerdeki bakışların hepsini aynı anda gördü. Yavaşça birbirlerine yaklaştılar. O'na yer açtılar. Yer açan kişinin öte yanındaki genişlik ile oturacağı yerin darlığını kıyasladı. Yokluğunun, varlığına tercih edildiği, bu kıyasla zihnine kazındı.

O kadar derin bir çukur gördü ki orada... O çukur, yabancı bir evde yabancı insanların birbirine yanaşarak açtığı yer kadar derindi. Oturdu. Uyluk kemiği diğer çocuklara yapışınca vücudundan daha çok yüreği sıkıştı. İştahını temelli kaybetti. Yediği her lokma, sırtında borç olarak birikti. Çünkü uyluk kemiği, vücuttaki en büyük ve güçlü kemiktir. Uyluk kemiğinin sıkıştığı bir sofrada iştah kakıp gider. O, sofraya her oturduğunda iştahı kalkıp gitti. Bazen çok uzağa gitmek yerine kardeşine yapışan iştahını da kontrol altına aldı. Her öğünde kardeşini sık sık dürttü, çok yememesi için.

ikinci O Büyüdü - (mü?):

Babasının çılgılığı, ters dönmüş bir kirpi gibi dalağına yapışmıştı o gün. Yıllar geçip de iç organları büyüdükçe kirpi büyüyor ve dikenleri daha çok batıyordu. Annesinden nefret ediyordu. Kim bilir neredeydi? Ne yapıyordu? Nefreti büyüdüğüne göre hâlâ hayatta olmalıydı. Öldüğünde nefretinin de dineceğini umut ediyordu. Bir sabah kalktığında içinde nefret ve boğazında sarıllı parmaklar hissetmediğinde anlayacaktı ki annesi o gece ölmüş. Yani O, öyle olmasını umuyordu. Çünkü bu nefrete bir ömür katlanamazdı.

Terk edilmişlik tesettürü sarmıştı üstünü. Akranlarının giyinip süslenip gittiği köy düğünlerinin hiçbirine gitmiyordu. Güzel bir elbise giyse, birdenbire başından aşağı su boşalacak ve üzerine yapışmış elbiseler, gözünden akmış boyalarla herkesin ortasında öylece kalakalacak, 'İşte Vesile'nin kızı' diyerek yanından geçecekler sanıyordu. Bunları düşündükçe nefreti katlanıyordu.

Vesile'nin kızı değil de Komşu Kadın'ın kızı olarak hatırlanmak için elinden geleni yaptı. Yüreğinden gelenin ise tam tersini... Erkek gibi olmaya ça-

lıştı. En halsiz zamanlarında bile güçlü ve dayanıklıymış gibi davrandı. Köyün kızları dantel örerken o duvar ördü, badana yaptı.

Ne çok duvar ördü, ne çok boya yaptı; bir kimlik yaratmaya çalışan her insan gibi. Ne çok çit çekti bahçeye; terk edilmişliğin tesettürüne bürünen her çocuk gibi. Kavga eden köy erkeklerini ayırdı. Kendi kardeşini abladan öte, ağabey gibi korudu. Yan evde büyüyen üvey kardeşlerini de sakındı. Çıgıllıkları çok çabuk duyan biri olmuştu. Bir gün, oğlunu kemerle döven komşunun evine pencereden girmiş, kemeri adamın boğazına dolamıştı da elinden zor almışlardı.

Duygularını gizlemeyi ve bastırmayı öğrenmişti. Güzel olup olmadığını tek bir kez bile merak etmedi. Bir elbisenin üzerine yakışıp yakışmadığını da. Köydeki erkeklerin kız kardeşi ya da ablası olmayı bir erdemmiş gibi kendine zorla kabul ettirdi. Kendini, bu durumdan memnun olduğuna inandırdı. Bir kişi hariç; evlerine misafir olarak gelip giden, bazen yatıya kalan *Dördüncü O*. Dördüncü O tarafından sevilip sevilmediğini merak etmeyi kendine yasakladı. Sevgisini belli etmemek için o kadar düşmanca davrandı ki, sonunda bu durum dikkat çekti.

(Taraflı Bölge) Beşinci O ile Evlilik:

Evlilik kelimesini ilk duyduğunda, aklına Dördüncü O'yu getirmekle elbette büyük hata yapmıştı. Eve geldiği ilk sabah sofrada boşluk bırakarak kenara yaklaşan, yarı kardeş yarı arkadaşıyla evlenmesi isteniyordu. Çünkü büyüdükları halde aynı evde kalmaları uzun zamandır dedikodu konusuyla köyde.

Su gibiydi minnet duygusu. Kaynama noktası da vardı donma noktası da. İki nokta arasında 1 derecelik fark vardı. Söz konusu minnetse, bir derecelik farkla donar ya da yanardı insan. Şimdi donma noktasındaydı, minnet. Şimdi bir borcu öderken başka bir yükün altına giriyordu. Ömür boyu taşınacak bir yük. Bir kadının kocasını sevmemesinden daha kötü bir şey varsa o da kocasını kardeşi gibi sevmesidir. Çünkü kardeş gibi sevmek, sevmek gerektiği gibi sevmemenin vicdan azabını üzerine yükler.

'Siz nasıl uygun gördüyseniz öyle olsun, anneciğim' dedi.

Bunu derken, yıllar önce havada kalan elini tutan kadının yüzüne baktı. Elleri o günkü serinliği hissetti. Şimdi serin avuçlarını yüreğinin üzerine koysa, yüreği de serinler miydi?-*»

H E C E Ö Y K Ü

MERVE KOÇAK KURT

YÜZ YAZICI

'Ayna'ya...

*Ç*Yüzüm ol!" diyen o sesi şimdiye dek içimde duymuştum hep. Şimdiyse aynanın tam karşısında durup bakıyordum. Gördüğüm yüz seninkiydi. Bil ki, yüzün olmayı çok istemiştin, onu yazmayı da. Yazacağım, aslında yalnız senin hikâyen değildi. Ayna'da gördüğüm o yüzdü aynı zamanda. Seninle...

Sen ki, *"Hikâyemsin."* diyebilecek kadar yakınım/da mısın bilmiyorum. Yanımda, yöremde, civarımda değilsin. Ama kelimelerime aşinasın. Yeri geldiğinde onları uyutacak, yeri geldiğindeyse uçuracak kadar... Bildiksin, tanıdık, dilime. Yakın sayılırsın o yüzdən. Bana bir şiir okusan şimdi; biz zamanın bir asır öncesine dalsak şu zamandan... Yazdıklarımızı yaşasak. Yaşadıklarımızı yazsak.

Sen ki, bir yüz yazıcı değilsin biliyorum. O, benim: Yazıcı. Gelinlerin yüzünü süsleyen... Görkemli bir Ege evinde -Birgi mesela- düğününü bekleyen o tazeyi süslemeden önce yaşadıklarını anlatmalı şimdi. *"Sesim güzeldir benim."* diyerek. Kendi kendine. Anlatıp dur-ul-malı belki de. Anlatılan, bir hikâyeden çok masala benzemeli senin yüzünde/n.

Belki yüz yıldan fazla oldu adımı anmayalı birileri, belki daha çok. Kimse bana yüzünü süsletmedi. Kimse dövme yaptırmadı alınına. Kimse çektirmede sürmeyi alt kirpiklerine karasıyla. Ondandı zamanın tozuna bulayıp kendi yazgımı yazmaya karar verişim.

Arnavut kaldırımlı taş sokaktan ilerleyip ürkek adımlarla kuzulu kapıya geldiğimde kalbim artık çoktan fırlamıştı kafesinden. Kendi efsununu her daim içinde barındıran o kâgir evin gölgeliğinde kendimi dinlendirmeliydim biraz.

Sedir ağacından yapılmış dikmeleri ve asma yapraklarıyla bezenmiş pergola, avludan evin giriş kapısına doğru uzanan yolun üzerinde bulunan çakıl taşları, bahçedeki zeytin ve nar ağaçları ve çiçeklikte bulunan sümbül ile şimşirler, bu evin masalını fısıldıyordu kulağıma usulca. Daha önce gelip gördüğüm, görüp bildiğim, bilip yaşadığım, bir masal değildi bu. Çünkü senindi. Senin düşün! Senin evin! Senin yuvan!

H E C E Ö Y K Ü

Kapıda eşin karşıladı beni. İlk gelişim evine... Dar ve yüksek pencerele-
rini taş sövelerin kuşattığı evin mermer basamaklarından çıkıp da giriş kapı-
sına yöneldiğimde duraksıyorum biraz. Pervazların üzerindeki simetrik mo-
tifler, sanki evrenin sonsuzluğunu simgeler gibi.

*Ben yüz yıl öncesinde bir düşe yatarken... Şimdi burada ne işim var, di-
yorum kendi kendime!.. Oysa, her çağırana gitmeye yazgılı bir yüze sahibim.*

Eşin beni, muteber konukların ve ekâbirlerin ağırlandığı baş odaya alıyor
önce. Bir demirhindi şerbetiyle ferahlıyor içim. Yorulmuşum. Yaz günü.
Odanın duvarından tavanına geçişte kullanılan ahşap silmeler, akantus yap-
rağı motifleriyle bezenmiş. Baş odanın içindeki ihtişamlı bir sergen, duvarın-
daki alçı lambalıklar, gündüzü örten bir nesne. Orada biraz dinlendikten son-
ra, taşlıktan üst kata, yani köşklü odaya çıkıyorum. Ahşaptan yapılmış bir
merdivenden geçerek, bitki desenleri verilmiş profilden tırabzan ve köşklü
odaya girişteki göz kamaştırıcı eşik taşlarını süzerek...

Salondan içeri giriyorum. Önce ışığı kamaştırıyor gözlerimi etraftakilerin.
Kelimelerin yetmediği bir görkemi var her şeyin. *"Ne güzelmiş eviniz!"* di-
yorum eşine. İçimden söyleniyorum ama, *"Neden bu evde yaşamadım ki
ben?"* diye. Şöyle bir bakıyorum. O büyük ihtişamını kendi içinde sakla-
yan eski zaman tınılarıyla büyüleniyorum. Pencerelelerin ölçüleri hep aynı...
Sürme pencerelelerin yarattığı ritim duygusu sokağa da bütünlük katıyor. Ne-
fes aldırıyor ahşabın o sıcak dokusu.

Başımı kaldırıp baktığımda tavan geometrik bölümlere ayrılmış. Boyalar-
la bezeli. Ahşap direklere süsler asılmış. Ne kadar değişken her şey: Üzerine
basıp geldiğim toprak, pencereden gördüğüm mavi göğün yüzü. Üst katlar-
da büyük büyük pencereleler var, hem de çok sayıda. Bakışı genişletmek ve ışı-
ğı içine alabilmek için iyice... Sanki zaman, başka bir zaman... Mekân, se-
nin evin de olsa!

Yüz yıllık bir uykudan uyanmış gibiyim.

Salonda beni bekleyen bir gelin var, gencecik, henüz kadınlığının bile far-
kında değil... Karşımdaki yüzü görmüyorum henüz. Bir tül perdenin ardına
gizlenmiş sanki. Usulca bekliyor gelmemi yanına. Bekledikçe zaman uzuyor
ve gözleri iyice dalıyor. Daldıkça kelimelerle oyalanıyor sessizliğin denizin-
de. Bir ağıt yakılacak belki onun diliyle, belki yüreğiyle bir yakı!.. Tenine bir
damga... *'Kadehlerde dudak izi'* kalacak belki de. O geceden ilk içişteki sar-
hoşlukla ayılacak yarın. Eşiyle birlikte, tam bir kadın olacak. Güneşle yeni-
den doğacak. İçmeden sarhoş olmayı da öğrenecek; eş, dost, aynı zamanda
yar olmayı da. Yoldaşıyla...

H E C E Ö Y K Ü

Geceyi bekliyor şimdi. Ürkerek. Bir yaprak gibi titreyerek... Gelinliğini giymiş öylece oturuyor bir köşede. Avuçlarında dün geceden kalma kınadan iki kızıl küçük gölet... Mahcubiyeti ona derinlik katıyor. Yüzünü yazmam gerek. Yazdığım yüzlerce yüzden biri. Farkı var mı, var: Senin kızın o. Ama benim de kızım olmalıydı!

Yanına yaklaşıyorum. Yüzünü çizmeliyim. Ne yapmalıyım şimdi? Ben onun çağına ait değilim. Rastık nasıl çekilir, yanak nasıl kızartılır pek bilmem. Varsa yoksa allık, ruj, pudra, rimel, oje... Nasıl yapmalı? Yazmalı mı yine de... Yazmalı!

Sen ki, genç kızlığımdan beri beklediğim!.. Hiç bilmediğin o gizli yüz bendim; gizlenen ve kendini gizleyen... Hiçbir zaman öğrenemediğin de benim hikâyem. Seni uzaktan izleyip dururken yıllar geçti ve doğuramadığım onlarca kızı gelin ettim kendi kızımıymış gibi. Yüzlerini yazdım. Şimdi ise seninkini gelin etmek için buradayız. Onu yazmak da bana düştü. Hem de bir rüyanın içine doğan anlamıyla: Adı "Ayna" imiş. Az bulunur cinsten. Türkmenlerde var ama... Sessiz sedasız bir güzelliği var, dupduru bir teni. Anlatması öyle zor ki onu... O yüzden susup kalıyorum karşısında. Bir köşede usulca bekliyor geceyi, ama önce yazılmasını.

Sanki anlar yitik. Bir şimdi. Bir o zaman. Bir şimdi. Bir o zaman. Bir sarı kaç salınımında gidip geliyor kadranın ucu. Takılıp takılıp duruyoruz cümlede. Tökezlediğimiz. Düştüğümüz. Kuyu, gecenin içindeki karanlıkta. Beklediğimiz. Sevdığımız. Yirmi yıl öncesindeki gibi tıpkı...

Annem de sana gelen o güzel gelinin yüzünü süslemişti. "Annenin kadere kıza." derler ya, tekrarlanan bir yaz(g)ı... Kireç gibi olmalı yüzü gelinlerin. Çünkü 'kireç yüz' moda şimdilerde. Yaşadığımız yer küçük de olsa, kadınların evreni oldukça büyük. Sınırları yaşadıkları şehirlerden geniş bazen... Mekânlardan taşan bir coğrafyaları var içlerinin.

Şimdi, kızının yanındayım. Ayna'nın. Annesi, yanına oturmuş, hüzünlü gözlerle bekliyor gidişini. Biliyor ki kızı gittiğinde bir daha hiçbir şey onun eksikliğini tamamlamayacak. Dili diline uymayacak. Gözünde en ufak bir gölge görse acıya dair, kelimesizlikten kavrulacak içi. Ancak yine de susmasını bilecek. Tıpkı zamanının diğer tüm kadınları gibi.

Oysa zamansız olmak vardı ya... 'Zamansızım' diyebilmek ya da...

Çantamı açıyorum. Önce yuvarlak mermerlerimi çıkarıyorum. Yüzünde gezdiriyorum o mermerin soğukluğunu. Ferahlatsın diye. Dinginleştirdiğini hissediyorum biraz. Acemice dokunuşlarla... Bekliyorum. Ellerim titrerken, kesik kesik bakıyorum göz ucuyla kızına. Gözleri harelenmiş. Yeşil yeşil bakıyor o da bana. Masum ve ürkek. Yaprak gibi titriyor.

Gülsuyu sürüyorum yüzüne. İyice temizliyorum. Arınıp nefes alsın diye cildi... Sonra kaşlarından başlamalıyım, diyorum. Yaya benzetmeyeceğim, çünkü zaten yayın ta kendisi. Kavislerinin ucundan ay damlıyor sanki. Annesine ne çok benziyor. Çok güzeldi o da genç bir kız iken... Hoş, hâlâ öyle ya...

Bir parça rastık alıp kaşlarını koyultuyorum Ayna'nın. Sonra sürmedanlığa uzanıyor elim... Ama önce derinlik katmalıyım bakışlarına. Elimdeki kırık aynaya kibriti tutuyorum ve çaktığım alevden arda kalan ise buluyorum parmaklarımı. Sonra onları gözkapaklarına sürüyorum. Koyu bir buğuyla, yeşil gözleri iyice belirginleşiyor. Sürmeyi çekiyorum.

Kirpikleri o kadar uzun ki, kıvırmama hiç gerek kalmıyor. Yanaklarına azıcık allık vuruyorum ama. Biraz daha kızıllaşınsın diye gonca, ona da... Dudaklarının kıvrımları şimdi daha belirgin... Teni beyaz ya, öyle çok çaba sarf etmeme gerek kalmıyor zaten.

Arada sırada annesine dönüyorum, konuşuyoruz bir yandan. Hiç bu kadar yakın olmamıştık onunla. Kaçıp durduğum yalnızca sen değildin yıllarca. Seni kuşatan halelerdi aynı zamanda. Kaçtıkça durgun göle atılan taşların oluşturduğu halkalar çoğaldı. Oysa atılan bir taşı sadece. Dibe vuran. Tortusunda zamanın saklanıp duran bir kalp ağrısıydı belki de. Şimdi, her şey ne kadar uzakta, ne kadar derinde ve ne kadar kuytuda.

"*Sen niye hiç evlenmedin?*" diye soruyor eşin. Sanki gözlerimi okumak istemiş gibi. Eğilip bakıyor yüzüme, "*Oysa ne güzel kızdın!*" Neyin yoklaması bu şimdi? Hangi sorunun cevabını arıyor sesimde? Nedenini bilmek hoşuna gider miydi acaba? Yok, yok, diyorum. Kendine gel! Silkinip uyanıveriyorum daldığım durgun göl düşünden. Gözlerimi gözlerinin içine kenetleyip cevaplıyorum onu, "*Kismet olmadı işte!*" diyerek. "*Haklısın, kismetten ötesi yok!*" diyor o da.

İnsanın sevdiğinden gayrısı hep aynı kişiydi aslında! Hep aynı yüzü gördüyordum aynalarda. Aynı isimdi sayıkladığım rüyalarda. Ama yıllar yıllar geçmişti üzerinden. Aynadaki yüzün silinmeye yüz tutmuştu neredeyse. Ta ki kızının düğününe çağrıldığı ana dek.

Sana seni sevdiğimi hiç söyleyememiştım. Söyleyemezdım de.

Halıların, kilimlerin, yazmaların, oyların dili olsaydı da konuşsaydı. Hep lal. Hep susku. Hep sen. Bilip de söyleyemediğim. Söyleyemeyince... Başka birine sözlediler beni. Sonra nişan. Alın yazımda güzel bir iz. Ancak onunla da birleşmedi kader çizgimiz. Cepheye gidip de dönemeyen bir nişanlıdan sonra kimse istemedi beni. İstemezdi zaten. Ne tuhaf, ben de istemedim hiç kimseyi.

İşte, gelmeye başladılar misafirler de tek tek. Şimdi ben ve doğmamış kızım. Düğündeyiz. Onun yüzünü yazarken seninkini de yazdım aslında; se-

H E C E Ö Y K Ü

ni ve *Ayna*'yı... Yaşadığımız ve yaşayamadığımız o hayatı da... İnsan yaza yaza kendi yazgısını çağırırmış. Annem gibi... Yüz yazmak istedim ben de hep. Gelinlerin gözlerindeki o mahcup ışıltıya şahitlik edebilmek için. Oysa şimdi, beyaz bir güvercinin kınalı ellerindeki boğumda boğuluyorum. Nefes alamıyorum. Bu nasıl bir düş Allah'ım, diye diye... Sayıklıyorum. Her gece her gece *"Üşüyorum!"* diyerek uyandığım o kış gecelerindeki yakaza halimi avutuyorum yazarken şimdi.

Bir gün gelip de onun yüzünü süsleyeceğimi de biliyordum. *'Kalemkâr'* olmak kolay mı? Yüz yazıcılık yapışır üzerine işte böyle. Anneden kıza, nice yüzlerle, yüzlerce yıl, sürgit bir yazgının peşinde sürüklenip gideceğim, bunu biliyorum. Yine de yazmayı seviyorum. Hep aynı yüzü yazdığımdan mıdır bilmem. Yazıyor ve rahatlıyorum.

Ayna, geceye hazır şimdi...

Yüzünü yazdıkça, daha da güzelleşti.

Biliyorum, gece gelecek ve Adam, *"Yüzüm ol!"* diyecek daha önce hiç görmediği *Ayna'sına*.

Hikâye, hep böylece başlayacak.

Ve bitecek.&

H E C E Ö Y K Ü

ERCAN Y. YILMAZ

BASTON

Üç fotoğrafı var dedemin. İlki namaz durumunda. İkincisi elinde bastonla. Üçüncüsü baston elinde değil. Dönerek tehlike oluşturuyor. Havada. Hattırladığım kadarıyla fotoğrafı, ben daha okula başlamadığım bir dönemde, köyümüzün kadın öğretmenlerinden biri çekmişti. Öğretmen iyi; fotoğraf makinesinden haber alınamıyor.

TANDIR

Ateşin ve dumanın hikâyesini bilmiyorum. Çalının nasıl yandığını bilmiyorum. Ateşin niçin yükseldiğini bilmiyorum. Dumanın nereye gittiğini bilmiyorum. Külün nerede kaldığını bilmiyorum. Çalının ve külün serencamını bilmiyorum.

Leyla güzeldir. Pencerede daha güzel. Diyelim ki o ateştir.

Ateşin niçin yükseldiğini biliyorum. Çalının nasıl yandığını biliyorum. Dumanın nereye gittiğini biliyorum. Külün nerede kaldığını biliyorum. Çalının ve külün serencamını biliyorum. Ateşin ve dumanın hikâyesini biliyorum.

Lâl, delikanlılığın nişanında surettir. Sureti avludan taşan su. Diyelim ki o çalıdır.

Çalının nasıl yandığını gördüm. Ateşin niçin yükseldiğini gördüm. Dumanın nereye gittiğini gördüm. Külün nerede kaldığını gördüm. Çalının ve külün serencamını gördüm. Ateşin ve dumanın hikâyesini gördüm.

Lâl ile Leyla. Lâl ya da Leyla. Lâl çünkü Leyla. Lâl asla Leyla. Lâl yoksa Leyla.

Külün nerede kaldığını yaşadım. Çalının nasıl yandığını yaşadım. Ateşin niçin yükseldiğini yaşadım. Dumanın nereye gittiğini yaşadım. Çalının ve külün serencamını yaşadım. Ateşin ve dumanın hikâyesini yaşadım.

Lâl. Leyla.

Çalı. Ateş. Duman. Kül. Serencam. Hikâye.&

ŞULE KÖKLÜ

MÜBAREK TARLA

Olgunlaşan erik dalından ayrılıp yapraklara çarpa çarpa şıp diye arkin içindeki suya gömüldü. Rüzgâr ağaçların arasında usulca dolaşırken, güneş yakıcıydı. Sıcakta bunalan karga ağzını açmış, başını ileri geri itip çekerken, ayyaş bir adamı andırıp gövdesini dalda tutmakta zorlanıyordu. Hilal biçiminde eğilen ayçiçekleri toprağa yüz sürüp serinlemeye çalışırken, gölgesine sokuldu böcekler. Çağıl çağıl akan ırmak yazın ortalarına doğru daralıp bir dereye dönüşse de şırıl tısı duyuluyor; taşlara çarpıp savrulan su tanecikleri güneşin ışıyla buluşup minik gökkuşaklarına dönüşüyordu.

Arkin içinde bata çıka gelen eriği yakalayıp ağzına attı. Islanan elini yüzünde gezdirirken gözü kargadaydı. Başı hâlâ ileri geri gidip gelirken, açık ağzında dili sivrilmiş, ıslık gibi ses çıkarıyordu. Kasketini suya daldırıp başına taktı. Boynundan sızan su gömleğini sırlıslıkla etse de bir türlü ferahlamıyordu.

İhtiyar kavağın gölgesine uzandı. Gün doğmadan gelmiş, köstebek yuvalarına bin bir zahmetle tuzakları yerleştirmişti. Beklemekten başka yapabileceği bir şey yoktu. Tuzağa düşmeleri için Allah'a dua edip, yalvarıyor, karısının kazmayla öldürüp önüne attığı köstebekleri düşününce midesi bulanıyordu. Bilek kalınlığındaki patates dallarının kökünden kesilip bir bir bostana düştüğü aklına gelince yerinden fırladı. Eline geçirdiği kovayı kapıp ırmağa koşarken gözleri parlamış, uyuşuk vücudu dinçleşmişti. Kovayı bacağına çarpa çarpa getirirken pantolonu ıslanmış toprağa değen ucu çamur olmuştu. Çömelip köstebeğin yaptığı küçük tepeciği iki eliyle kenara çekti. Yuvanın girişini bulup suyu oraya boşalttı. Gözlerini diğer tepeciklerde gezdirdi. Bir hareket göremeyince bir, iki, üç... sekiz kova daha boşalttı. Döktüğü suyun ucu karanlıkta kaybolurken toprak emdikçe emiyordu.

Kovuğu dolu bir çuvalı alırdı yaşlı kavağın. Ağaca üç kişi kollarını sarsa elleri değmezdi. Kalın kabuğun sardığı hasta gövdeden yükselen dallarda yapraklar titrerken, dibine düşen gölgeler oynadı. Bacaklarına konan sinekleri kopardığı yaprağı bol bir dalla kovdu. Gözü yuvalardaydı. Tuzakta çıt sesini duysa rahat edecek, kazmayla öldürme işine hiç girişmeyecekti. Tabakasını cebinden çıkarıp ağaca sırtını verdi. İşaret parmağıyla baş parmağının ucunu birleştirip kağıdı arasına sıkıştırdı. Tel tel ayırdığı tütünü içine yayıp kapattı. Parmaklarının arasında yuvarlarken kağıdı dışarıda kalan ucunu di-

liyle ıslayıp yapıştırdı. Ayaklarının üzerine koyduğu başını saatlerdir kaldırmayan köpek, bir anda sıçrayıp koşmaya başladı. Kovaladığı kedi ağacın tepesine attı kendini. Karga daldan havalanıp gözden kayboldu. Saatlerdir her şeyi hareketsiz bırakan güneşin ferisi kesilmiş, rüzgârın artan nefesiyle dirilmeye başlamıştı canlar.

Tam uykuya dalacaktı ki bir sese sıçradı. Köstebek tuzağı fırlatıp uzun tırnaklarını toprağa geçirmiş, minik kulakları ve küçük gözleriyle pişkin pişkin etrafı seyreliyordu. Kan beynine aktı. Kazmayı alıp koştu. Havaya kaldırıp vuracaktı ki hızla yuvasında kayboldu meret. Rastgele vurdu. O delikten kaçan köstebek diğerinden çıkıp onunla alay ediyor, yaklaşınca kaçıyordu. Elalemin diline düşmekten korkarken, karısının "Herif! herif! Bostanda akşam ettin de bir kör kösnüyü yakalayamadın mı?" sözünü duymayı hiç istemiyordu.

Kan tuttu vuramadım, dese kim inanırdı koskoca adama. Toprakta yüksele selen güneşin buhuru, tatlı bir serinliğe bırakınca yerini, kazmayı kapıp yuvanın başına dikildi. Yukarı kaldırıp indirmeden içi bir hoş oluyor, midesi bulamıyordu. Bayılınca, kazma bir yana o bir yana düşmüş bulurlarsa diye düşünüp, "Tövbe, tövbe" dedi usulca.

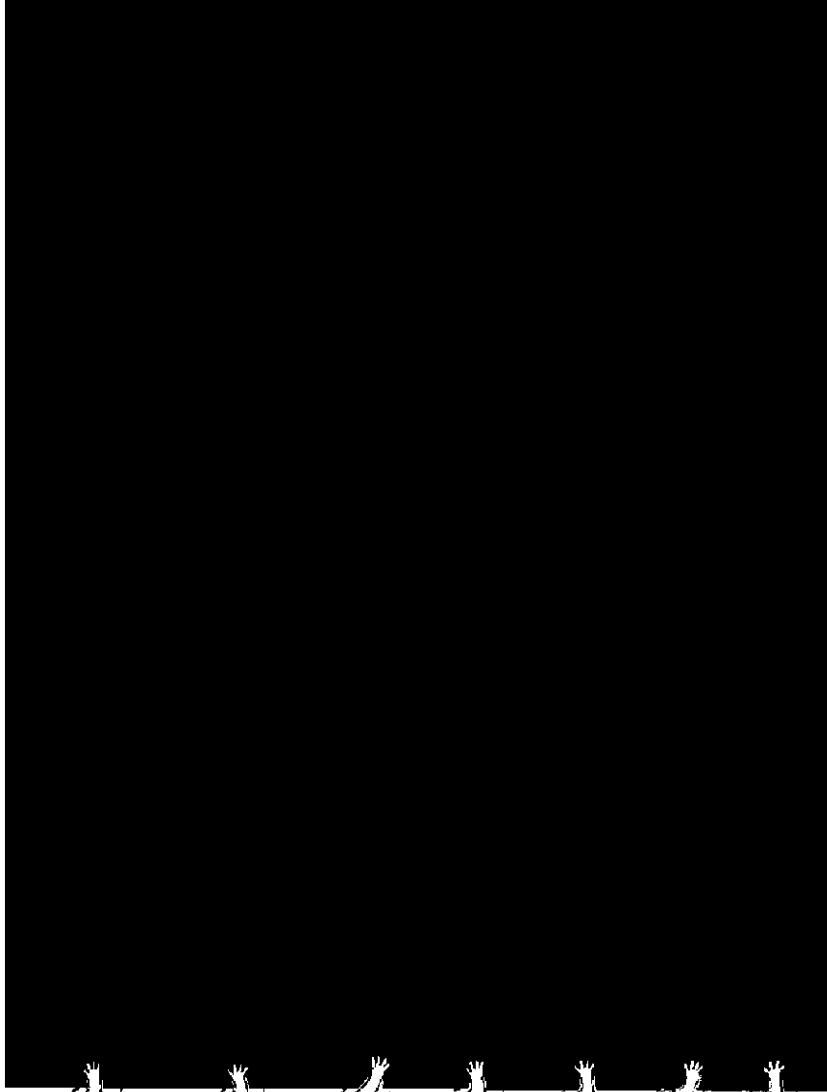
Ağacın dalında sallanan ceketinin cebine soktu elini. Tam beş tane üçgen muska duruyordu avucunda. Kasketini parmağının ucuyla itip alnında oluşan çizgiyi kaşdı. Kaygılı yüzü alaylı bir hal alıp gülümsedi. Nerde görülmüştü tarlaya muska gömüldüğü. Cinci hoca köstebeklerin dadandığını duyunca, sıkıştırmıştı avucuna. Yok diyememiş, iç cebine saklamıştı. Olmadı tarlanın bir köşesinde yakıp küllerini toprağa gömerdi. Tarlanın beş tarafına tek tek besmele çekerek yerleştirdi. Akşam yaklaşmış, hava serinlemeye başlamıştı. Ayçiçekleri az da olsa başlarını yukarı kaldırmış, rüzgârda sallanıyordu. Silkelediği erikten onlarca başına omuzlarına değip yere serildi. Gömleğinin içine girdi biri. Ceplerini doldurup kazmayı küreği patatesin dibine gizleyip yola koyuldu.

Akşamdan karısının sorularını geçiştirip pek umutlu olmasa da; "Hele bir yarın olsun" demişti. O gece rüyasında köstebeklerle uğraştı durdu. Sabah erkenden bostanın yoluna düşmüştü ki yolda köyden biriyle karşılaştı. "Yav senin bostanı kör kösnüler basmış, daha iflah olmaz o patates" deyince, adımlarını sıklaştırdı. Dün birkaç tane olan köstebek yuvası bugün iki üç katına çıkmış, patatesin birçoğunu tırpanlamıştı. Bir süre elini ağzına kapatıp seyretti. Şaşkınlığı azalınca "Buldunuz mübarek tarlayı elbet cem olursunuz" diye bağıyor, gömdüğü muskaları bir bir çıkarıyordu. Hepsini bir araya getirip çakmakla tutuşturdu. Ateşten ince bir duman yükselirken, dirseğini bacağına dayamış yüzü avucunun için de tarlaya bakıyordu.&

H E C E Ö Y K Ü

HASAN AYCIN

ÇİZGİ

DOSYA
GÜNÜMÜZ TÜRK ÖYKÜSÜNDE
KADININ SESİ

A. ALİ URAL

KADIN GÖZÜNDEN DÜNYA RESİMLERİ

Göz kapakları yeryüzünün en ağır kapılarıdır, çoğu insan onları aralayamadan gözlerini kapar dünyaya. Kapının arkasındadır milyonlarca resim, seçilmeyi beklemektedir. Seçilmeyi, işlenmeyi ve dönüştürülmeyi. İşlenen resimlerin değeri yükselir birden. Yükselir ve yükseltir ruhları yanına. Çerçevesini kıran tabloları bunlar, bakışı sarsan. Sarsan ve yeni bir raya oturtan. Öyküleyerek yeryüzündeki öyküsünün farkına varır insan.

Önce masal anlatarak yapar bunu. Ünlü masalcıların erkek oluşu sizi aldatmasın. Erkekler analarından ninelerinden işittikleri masalları yazarlar. İlk eseri "Duygusal Bir Kır Şiiri"yle şairlik kapısını çalan ve kapının açılmaması üzerine kitabını kitapçılardan bizzat kendi elleriyle toplayıp yakan Gogol'un büyükannesinden dinlediği Ukrayna masallarını derlemesiyle değişir dünyası. "Dikanka Yakınlarındaki Bir Çiftlikte Geceler" adını verdiği bu kitabı Gogol'a büyük ün kazandırır, Puşkin gibi bir şaire: "Dikanka'yı şimdi bitirdim. Eser hayrete düşürdü beni. İşte gerçek, içten, yapmacıktan uzak neşe buna denir. Nasıl bir şiir bu, nasıl bir duygusallıktır. Bu hikayeler bugünkü edebiyatımızın ne kadar dışında! Halkı bu neşe dolu kitapla kutluyor, tüm içtenliğimle genç yazarın başarılarının devamını diliyorum," dedirtir.

Cengiz Aytmatov farklı mı Gogol'dan! Gogol'un büyükannesi var da onun babaannesi yok mu! Var elbette, adı Ayımkan. Beş altı yaşlarında Aytmatov'un hamurunu yoğurmaya başlar Ayımkan Nene. Hafızasında ne çok şiir var, ne çok masal, efsane... "Ben onun yanında büyüdüm," der Cengiz Aytmatov, "dinleyerek büyüdüm bunları." Çocuğun büyümesi boyunun uzaması değildir yalnız.

Her anne bir masal anasıdır aslında. Masal anaları, kadının çocuk doğurmakla sorumluluklarının bitmediğini, o çocuklar için hayaller doğurmak yükümlülüklerinin de olduğunu ilan ederler dünyaya. Çocuklar anne sütüne ihtiyaçları olduğu kadar anne hayallerine ihtiyaç duyarlar. Anne sütü kadar heledir anne hayalleri.

Burada Bahtiyar Vahapzade'nin annesinden bahsetmek gerekiyor, bir çocukluk anısını dinleyerek ondan: "Ömrümde ilk defa gök gürültüsünü duyarak korktuğumda, annemin yanına koştum ve bu sesin ne olduğunu sordum. Annem beni koynuna aldı: 'Korkma, melekler gökte at koşturuyorlar,' dedi. Allah'ım bu ne kadar güzel bir sözdü. Sözün sihrine büründüm; gökte at koş-

H E C E Ö Y K Ü

turan melekleri hayal gözümle gördüm: Üstüne beyaz tül den elbise giymiş güzel melekler, arşa kalkan güzel atların sırtında, bulutların üzerinde nasıl da koşturuyorlar! Vahapzade, yıllar sonra farkına varır ki, annesinin hafızasına tohumlar gibi serptiği resimlerdir kendisini şair kılan. Bu yüzden kaleminin gerçek sahibini latif bir şekilde ilan eder bir şiirinde:

"Yok men hiçem,
Men yalanam,
Kitap Kitap sözlerimin
Müellifi benim anam"

Annesinin hayalleriyle beslenen bir başka şair de Goethe'dir. Masal dinleyen Goethe'yi bakın nasıl anlatıyor annesi: "İri kara gözleriyle sanki beni yiyecek gibi bakardı. Sevdği bir masal istediği gibi bitmediğinde hiddetinden alın damarlarının kabardığını ve üzüntüsünden gözlerine yaş dolduğunu görürdüm. Bazen masala karışır ve: 'Öyle değil mi, anne, prenses bu melun terziye, o devi öldürse bile varmayacak?' der ve yorardı beni. Masalın sonunu ertesi akşama bırakacak olsam bilirdim ki o süre içerisinde tamamlanacaktır öykü düş dünyasında. Böylece benim hayalimin yetişemediği yerler çok defa onun buluşlarıyla dolardı. Ertesi akşam öykünün dizginini onun düşüncesine göre idare ederek: 'Çok iyi buldun, tıpkı senin söylediğin gibi oldu,' dersem sevincinden yerinde duramaz olur, kırmalı yakalığının altında yüreğinin hızlı hızlı atışı fark edilirdi."

"Hatice Anne"nin, yani rahmetli babaannemin şiir ve masallarıyla büyüdü ben. Düşüne giderken çamura saplanan kara böcek, Kafka'nın Gregor Samsa'sından önce yer etti zihnimde. Çamurdan kurtarmak istiyor oradan geçenlerden biri onu, "Karaböcek, ver elini!" diyerek. Fakat yanaşmıyor buna ve "Vıış neden karaböcek olayım, saç uzun sercan, boyu uzun mercan hatun." diyerek yardımı reddediyor. Yardım etmek isteyenle aralarında defalarca şu diyalog geçiyor:

- Ver elini tatlıcak!
- Git ben senden küstücek!

Sonunda kızıyor elini uzatan ve küstücek, küstücek diyerek ayağıyla batırıyor onu iyice çamura. Bu masalın sonuna üzüldüm her seferinde. Kızsa bile yapmamalıydı bunu elini uzatan. Onu bırakıp yoluna devam etse belki de şu sözü duyacaktı arkasından, "Al elimi tatlıcak!"

Her erkek yazarın arkasında bir kadın vardır diyerek işin içinden çıkacak değilim. Kadınlar erkeklerin hayallerini beslemekle yetinmeyip, kendi hayallerini ete kemiğe büründürmeyi, özgün eserler ortaya koymayı da başardılar çünkü. Her ne kadar kendilerini gizlemek ya da kabul ettirebilmek amacıyla erkek adlarıyla çıkmak zorunda kalsalar da sahneye.

H E C E Ö Y K Ü

Kitabın ilk sayfasında "Sağduyu ve Duyarlık, Jane Austen" yazacağı yerde "Sağduyu ve Duyarlık, Bir Hanım" yazıyordu. "Sağduyu ve Duyarlık" romanı edebiyat çevrelerinde saygıyla karşılaşıncı bir yıl sonra "Aşk ve Gurur" yayımlandı. Kitabın son okuması yapılması için kendisine gönderildiğinde açılış sayfasında şu yazıyı gördü Austen: "Aşk ve Gurur, Sağduyu ve Duyarlık'ın yazarından" Austen 41 yaşında öldü. Winchester Katedralinde adına bir anıt dikildi. Bunu yazarın değerinin zamanla anlaşıldığına yormakta acele etmeyin. Üstündeki yazıtta İngiliz edebiyatının seçkin bir kalemi olduğu değil, iyi bir Hristiyan kadını ve evladı olduğu yazıyordu.

Bir başka İngiliz romancısı Charlotte Bronte'ye gelince; "Jane Eyre" basılacağı zaman yayıncı, hangi adı kullanacağını sormuştu kendisine. "Elbette gerçek adımlı," dedi Charlotte. Bunun mümkün olmadığını söylediler. O vakte kadar kadınlar tarafından yazılan romanlar kabul görmediğinden yüzlerce kadın, romanlarının yayınlanması için erkek adları kullanıyordu. Charlotte, bir erkeğe dönüşmeyi reddetti. Fakat kitabını da yayınlamak istiyordu. Sonunda "Adımı erkek adıyla değiştirmem. Soyadımı Bell, adımlı Currer olarak değiştiririm. Currer Bell olmasını istiyorum. Currer hem kadın hem de erkek adı. İkisi de olabilir," dedi. Bronte kardeşlerden Emily ve Anne da aynı yolu izlediler kitapları için. Emily, "Ellis Bell" , Anne "Acton Bell" adıyla imzaladılar eserlerini.

Çağdaş edebiyatta psikolojik çözümleme yöntemini geliştiren, küçük ayrıntıları gerçekçi gözlemlerle veren, özgün anlatımı, yapısal yetkinliğiyle anlatıyı bir eğlence aracı olmaktan çıkarıp yüksek bir entelektüel sanata dönüştüren Victoria dönemi romancısı George Eliot da Marian Cross değil miydi aslında.

Fransızların ilk büyük kadın yazarının da adı "George"tu. George Sand. Daha çocuk yaşlarda alay edilmeye başlamıştı hayal gücüyle. Ne diyor Sand: "Neredeyse daha beşikteyken elde edinilmiş, benim için anlaşılması imkansız bir düşünme alışkanlığı, çok erkenden "alılık" sayılmama yol açmıştı. Kelimeleri bütün açıklığıyla söylüyorum; çünkü bütün ömrüm boyunca; çocukluğumda, manastırda ve evde beni hep "alılık" diye çağırdılar." Gerçek adı Aurere Dupin'di Sand'ın. Kendi isimlerinden bile mahrum bırakılmıştı kadın yazarlar. Oysa eşyalara isim vermede üstlerine yoktu kadınların. Belki de en çok kendi isimlerini taşımayı hak ediyorlardı.

Eşyalara isim verme, dediğimiz zaman ister istemez Mark Twain'in ironik öyküsü "Adem'le Havva'nın Güncesi" geliyor aklımıza. Twain, kadın bakışıyla görünen dünyayı resmederken, yalnız tebessüm etmiyor, ayrıntılara yönelen kadın bakışının kelimelerimiz için ne kadar önemli olduğunu da farkına varıyoruz. "Uyandığımda yalnız değildim artık. Uzun saçlı bir yaratık belirmişti yanımda" diye başlıyordu öykü. İşte Âdemin güncesinden birkaç satır: " Yeni yaratık hiç aralıksız konuşuyor. En hoşlandığı şey de her

H E C E Ö Y K Ü

gördüğü nesneye bir ad takmak. Benim şu çok sevdiğim büyük çağlayanı Niagara adını taktı. Neden öyle dedi, bir türlü bilemiyorum. Sözde, Niagara adına benzer bir görünüşü varmış bu çağlayanın...

Ben artık hiçbir şeye ad takamaz oldum. Yeni yaratık, karşımıza çıkan her şeye daha ben ağzımı açmaya kalmadan bir ad koyuveriyor. Koyduğu her adı da aynı nedenle açıklıyor: Öyle bir görünüşü varmış o nesnenin. Dudu kuşunu örnek alalım. Sözde insan bu yeni kuşa daha ilk bakışta, onun dududan başkası olmayacağını hemen anlayabilirmiş. Dudu dedi, duduyu kaldı kuşun adı tabii..."

Bu satırlar da Havva'nın güncesinden: " Her neyse, bundan böyle dört açacağım gözümü, bir önceki gün daha geçerse kaçırmamaya çalışacağım, bir köşeye yazacağım. Hemen şimdi başlayacağım anılarımı yazmaya, yoksa her şey birbirine karışacak, çünkü içimden bir ses anlatacaklarımın bir gün tarihçiler için önem taşıyacağını söylüyor bana.

Bir deney gibi duyuyorum kendimi, evet tıpkı bir deney gibi. Hiç kimse benden daha çok kapılamaz bu duyguyu.

Peki bir deney isem, bu deneyin bütünü bitiyor mu benimle? Hayır, hiç sanmıyorum. Bence geri kalan bir parçası daha var bu deneyin. Ana parçası benim deneyin, ama o geri kalan parçanın da payı var bu işte. Burada güven altında bir durumda mıyım, yoksa güvenliğim için hep çevreyi kollamam mı gerekiyor? Öyle gerekiyor belki. İçimden bir ses sürekli uyanıklığın, her üstünlüğün başlıca temeli olduğunu söylüyor bana...

Soylu, güzel sanat yapıtları öyle çabucak çırpıştırılmaya gelmez. Bu göz kamaştırıcı yeni dünya, gerçekten de en soylu en güzel türden bir yapıt. Çok kısa bir sürede yaratılmış olmakla birlikte hemen hemen hiç eksiği yok...

Yaradılışımın özünde güzel şeyleri sevmek için büyük bir tutku var. Elimde değil ne yapayım.

Yıldızlar da hoş. Birkaçını ele geçirebilseydim, saçlarıma takardım ne güzel...Yıldızların ne kadar uzakta olduğunu bir bilseniz şaşarsınız. Oysa hiç de öyle gözükmüyorlar değil mi? Dün gece ilk gördüklerinde uzun bir sırlıkla birkaçını düşürmeyi denedim, sırlığın yetmediğini görünce şaşıtm doğrusu. Sonra toprak kesekleri attım, yine düşüremedim...

.. .Konuşmaya bayılırım. Bütün gün konuşurum, geceleri uyurken bile konuşmadan edemem. Anlattığım şeyler de çok ilginçtir, ama kendisiyle konuşabileceğim biri olursa, iki kat daha ilginç şeyler anlatabilirim...

Dudukuşu ile karşılaştığımızda bir yaban kedisi sandıydı bu yeni yaratığı - gözlerinden anladım böyle sandığını- Ama hemen kurtardım kendisini. Bir adla yetiştirm yardımına. Bu işi yaparken gururunu incitmemeye de dikkat ettim. Ona yeni bir şey öğretiyormuşum gibi değil de, tatlı bir şaşkınlık içindeymişim gibi, çok doğal bir sesle "Aaa, şu gelene bak! Dudu! Dudu!" dey-

H E C E Ö Y K Ü

verdim. Sonra ona bu kuşun Dudu'luğunu nerden anladığımı açıklamaya çalıştım- açıklama yaptığımı sezdirmeden tabii- ...

.Çiçeklere ilgi duyduğu yok zaten. Çerçöp diyor çiçeklere, birini ötekin-den ayırt edemiyor, aklınca da bir üstünlük sanıyor bunu. Çiçekleri umursamıyor, beni umursamıyor, alacalı akşam göğünü umursamıyor, neyi umursuyor bilmem ki.

Başlangıçta ne diye yaratıldığımı bir türlü anlayamıyordum.Ama şimdi anlamaya başladım: Bu güzel dünyanın gizli yönlerini bulmak...

Mark Twain'in Adem'le Havva'nın Güncesi öyküsünün satır araları bana kadın gözünün dünyayı nasıl algıladığına ve resmettiğine dair ipuçları veriyor.

1- Nesneleri soyutlama yeteneği. Eşyalara isim vermek görüntüyü kelimeye taşımaktır ki zeka, kavrayış ve dönüştürme gücü ister. (Koyduğu her adı da aynı nedenle açıklıyor: Öyle bir görünüşü varmış o nesnenin.)

2- Biriktirme arzusu. Olayları, resimleri, anıları ve o anıları hatırlatan nesneleri saklar kadınlar. (Hemen şimdi başlayacağım anılarımı yazmaya, yoksa her şey birbirine karışacak) Masumiyet Müzesi bir kadın duyarlılığıyla oluşturulmuştur bana göre.

3- Kendini gözlemleme. Kadının aynayla ilişkisi sadece aynanın karşısındayken devam etmez. Ona göre kâinatın tamamı aynadır kendini görebilmek için. Bir deney nesnesi gibi inceleyebilir kendini kadın.(Bir deney gibi duyuyorum kendimi, evet tıpkı bir deney gibi. Hiç kimse benden daha çok kapılamaz bu duyguya. Peki bir deney isem, bu deneyin bütünü bitiyor mu benimle?) Montaigne "Herkes önüne bakar ben içime bakarım."

4- Uyanıklık. (İçimden bir ses sürekli uyanıklığın, her üstünlüğün başlıca temeli olduğunu söylüyor bana.)

5- Sabır. (Soylu, güzel sanat yapıtları öyle çabucak çırpıştırılmaya gelmez.)

6- Yeryüzüne sevgiyle bakabilmek (Yaradılışımın özünde güzel şeyleri sevmek için büyük bir tutku var. Elimde değil ne yapayım.)

7- Hayal gücü (Yıldızlar da hoş. Birkaçını ele geçirebilseydim, saçlarıma takardım ne güzel.)

8- Konuşma ve ilginç şeyler anlatma (Konuşmaya bayılırım. Bütün gün konuşurum, geceleri uyurken bile konuşmadan edemem. Anlattığım şeyler de çok ilginçtir)

Uğultulu Tepeler'in yazarı Emily Bronte, kardeşi Charlotte'un anlattığına göre genc kızken beş altı saat boyunca pencerenin önüne dikilip dışarı bakarmış. Hatta evin beyaz perdeleri kapalıyken bile pencereye bakakalmış. Charlotte, "Bu durağan anlarında Emily'ye ağzını görecekt kadar yaklaşırsanız konuştuğunu fark ederdim," diyor. Yarattığı karakterleri beyaz perdede izleyip onları konuşturuyordu.

H E C E Ö Y K Ü

9- Sezdirme Didaktik sunum edebiyata kan kaybettirir. Anlatanlar değil sezdirenler adlarını edebiyat tarihine kazdırırlar. Bu yüzden kadın sezgisine ihtiyacı vardır edebiyatın. Kadın sezgisine ve sezdirmesine.(Ona yeni bir şey öğretiyormuşum gibi değil de, tatlı bir şaşkınlık içindeymişim gibi, çok doğal bir sesle "Aaa, şu gelene bak! Dudu! Dudu!" deyiverdim. Sonra ona bu kuşun Dudu'luğunu nerden anladığımı açıklamaya çalıştım- açıklama yaptığımı sezdirmeden tabii- .)

10- Tabiata hayranlık (Çiçekleri umursamıyor, beni umursamıyor, alacalı akşam göğünü umursamıyor, neyi umursuyor bilmem ki...)

11- Keşif (Başlangıçta ne diye yaratıldığımı bir türlü anlayamıyordum. Ama şimdi anlamaya başladım: Bu güzel dünyanın gizli yönlerini bulmak...)

Bu çıkarımları devam ettirmek mümkün. Fakat bir nokta koymak gerekiyor yeni cümleler kurabilmek için. Son olarak modern zamanların okur olarak da yazar olarak da kadınlara edebiyat sahnesinde büyük roller verdiği ve vereceğine dair sezgilerimle, "Kadın yazarlara dikkat!" diyorum.-*»

H E C E Ö Y K Ü

HATİCE MERYEM

MUTFAK DEDİKODULARI İLE KOCAKARI HİKÂYELERİ ARASINDA BİR SES GEZİNTİSİ

Hikâye denince aklıma ilkin hikâye anlatıcılığı gelir; hikâye anlatıcılığı denince de ses. Binlerce yıllık bir ses. İlk tınıları ninniler, uğultular, inle-yişler, mırıltılar, tekrarlar olan. Çocukluğumdan beri duyduğum ancak çok sonraları keşfettiğim bu sesin daha çok kadınlar aracılığıyla aldığı formlardan bahsetmek istiyorum.

Kendimi şanslı bulurum. Ailemdeki kadınların hemen tamamı usta birer anlatıcıdır da ondan. Çok gevezedirler, insanı bıktıracak kadar. Kendini beğenmişlikleri de çoktur. Konuşmayanları sevmeyiz. Suyun yavaş akanından insanın sessiz durup yere bakanından korktuklarını söylerler sık sık ayıplarını örtmek ister gibi.

Hemen hepsi sıkı birer mutfak dedikoducusudur. Soğan kavururken, aşu-re kaynatırken dedikodunun hasını yaparlar. Alt kattaki komşunun yıkayıp astığı çamaşırın sapsarı kaldığından girer, üst kattaki komşunun oğlunun itliğinden, yan komşuda yedikleri kısırın bulgurunun diş kıracak kadar çiğ kaldığından çıkarlar. Kim hangi düğünde ne takmış, kim pazarın akşam saatine ayakları sırtına vura vura koşturuyormuş, kim gizli gizli para biriktirip yazlık ev yaptırmıyormuş...

Çocukken en sevdiğim şey hamaratça çalışan bu kadınların sesini duymak için mutfağa kulak kesilmektir. Çevrelerindeki insanlar ve olaylar hakkında yaptıkları makul ya da aşırı yorumlar gerçekten de hem bilgilendirici hem de zenginleştiriciydi. Bu konuşmalar sırasında sesleri de tuhaflaşır, kâh fisiltiya dönüşür kâh küçük çıgıllıklarla bezenir; böylece gündelik hayatın sıkıcı monoton sesini sert bir rüzgâr gibi önüne katıp götürürdü. Buna "**hikâyenin yapı bozucu sesi**" diyelim.

Tabii bazen de çekilmez olurlardı. Her nesnenin hikâyesini, tarihçesini bilmeleri sinir bozucudur çünkü. Banyodaki maşrapanın, lavabodaki bulaşık bezinin, teki kaybolmuş terliğin, kulbu kırık cezvenin, tarağın tornavidanın, bardağın sürahinin, saksının çiçeğin tarihini bilirler. Adeta hepsi birer Maşumiyet Müzesi kurucusu ya da en azından bekçisi gibidirler. Sanki bir aşkın peşinde o aşka tanıklık eden nesneleri toplamıyor da hayata dair kimi dokuları, kimi nesneleri ortak bir hafızaya kaydediyor gibidirler.

Hatırlıyorum, *borcam* denen kalın camdan mürekkep mutfak kapları piya-saya çıktığı zaman esip kopan fırtınayı. Sohbetleri doyumsuzdu. Hele çelik tencerelerin ilk çıktığı zamanlarda beşli set alan kadınların çalımı gerçekten unutulmazdı. Buna "**hikâyenin nesnelere çarpan sesi**" diyelim.

İşte gündüzlerini böyle nesnelerle haşır neşir geçirip dedikodu eden aile-min kadınları akşam olup da karanlık bastıktan epeyi sonra, yani bulaşıklar yıkanıp kurulanıp raflara kaldırıldıktan, yatak döşek açılıp çocuklar uyutul-duktan, mutfak ve salon son kez gözden geçirilip dağınıklık toparlandıktan sonra, müthiş birer hikâye anlatıcısına dönüşür ve bu defa nesneleri bir kena-ra bırakıp kendi hikâyelerine dönerler.

Çocukken siz de gece yatısına misafirliğe gitmekten hoşlanır mıydınız? Ben bayılırdım. Çünkü o zaman, annem ve akranı kadınlar gece konuşmayı uzattıkça uzatır, köyde geçirdikleri çocukluk zamanlarından, İstanbul'a gel-dikleri ilk zamanlarda çektikleri çilelerden, hayırsız evlatlarından, vefasız ko-calarından anlattıkça anlatır, şafak sökmeden az önce, gün ışığından korkar gibi yataklarına koşarlardı. Gelin buna "**hikâyenin gece sesi**" diyelim.

Gündüz toplantıları vardı bir de. Gün'ler yani. Bu toplantıların sevilesi tek yanı nefis sarmalar kısırlar poğaçalar değil kadınların aralarında erkek yok-luğunun rahatlığıyla cinsellik dolu şeyler anlatabilmeleriydi. Cinsel yaşantı-larına dair doğrudan olmasa da imalı göndermeler, edepsiz fıkralar gırla gi-der; kocalarının, çocuklarının yahut kaynanalarının yanında atamadıkları ar-sız kahkahaları atarlardı.

Hiç unutmam, komşumuz olan bir kadın gün'ün birinde, kocasının her öğ-len tatilinde işyerinden eve gelip kendisiyle yattığını edepsiz bir neşeyle an-latmıştı da, sonraki günlerde kadının evini gören pencereye sinek gibi yapış-mıştım. Buna da "**hikâyenin özgürleştirici sesi**" diyelim isterseniz. Çünkü bu tür hikâyeler, kendilerini değilse bile, dinleyicileri arasındaki bir nesil sonrasının kadınlarını özgürleştirmiş, onların kafasında otoritenin gücünü kırmış, en azından ehemmiyetini zedelemiştir.

Anlatım dili olarak baktığımda da hepsinde farklı anlatım biçimleri gör-müşümdür. Haksızca hep söylendiği üzere, konuşmaya taa 'taş devri'nden başlamaz, ortasından, sonundan, kestirmeden giriverirlerdi. Zaman, mekân, atmosfer, karakter umursamaksızın binbir anlatı biçimini ustalıkla becerirler-di. Tabii bu karmaşa diğerlerini uyarır, diklenmeler başgösterirdi. (*Bu aslin-da modern edebiyattaki okurun tepkisidir tam da*) "Kardeşim baştan anlatsa-na sen şu hikâyeyi!" Anlatıcı zevklenirdi; çünkü dinleyicisini, (*yani bir an-lamda okuru*) uyarmıştır. Bundan sonra daha dikkatli dinleneceğini (*ya da okunacağını*) bilir. Kimi anlatısının başlangıcına geri dönüşlerle anlatır; kimi başlangıçtan sonra konuyu o derece dallandırıp budaklandırır ki başlangıca

H E C E Ö Y K Ü

dönmeyi unuttur ve cümlelerin sonu asla gelmez. Noktasız, virgülsüz, başsız sonsuz bu anlatı bugünkü modern öyküye yaklaşır bence. Buna **"hikâyenin kabına sığmayan sesi"** diyelim yine şimdilik.

Sizlere biraz da "hikâyenin" çok daha geleneksel seslerini duyduğum bir kadından bahsetmek istiyorum. Kendisi benim rahmetli babaannem. Hayati bir mecburiyetle yanına bırakılmıştım. Her gece uyumadan önce elime dini hikâyelerin yazılı olduğu bir kitap tutuşturur, okumamı isterdi. Gaz lambasının ışığında okurdum. Sonra ben de masal anlatmasını isterdim ondan. Anlatırdı. Periler, cinler, ormanlar, mağaralar... Aradan yıllar geçti; geçenlerde halamla babama sordum, babaannemin onlara da masal anlatıp anlatmadığını. Anlatmadığını söylediler. Düşündüm. Neden çocuklarına değil de torununa anlatmıştı? Acaba bilinçsizce bir tür terapi mi uygulamıştı? Komik, zeki-ce, bazen de ayıp şeyler anlatıp güldürürdü beni. Acaba torununun aklının melankoliye savrulmaması için hikâyenin ses gücünden mi yararlanıyordu? Bilmiyorum. En fazla Hazreti Yusuf'un hikâyesini okuturdu. Küçük Yusuf'un çektiği çilelerden sonra refaha erişini; sabırla, dürüstlikle, ama en çok kabiliyetle (rüya tabiri kabiliyetiyle) tüm sıkıntıların üstesinden gelinebileceğini, mutsuzluğun sürekli olmayacağını mı söylemeye çalışmıştı acaba alttan alta? Şimdilik bu sese de **"hikâyenin teselli gücünün sesi"** adını verelim.

Bazı geceler de bazı yerler anlatırdı. Daha önce hiç görmediğim bir coğrafyanın suyu buz gibi çaylarını, derelerini, erenlerin yatır yerlerini, dağlarını, köylerini, yaylalarını, toz toprak içindeki yollarını. Hiç görmediğim bu yerleri görmüş gibi biliyorum hala. Buna **"hikâyenin mekân kurma, hatta coğrafya inşa etme sesi"** diyelim.

Yatağının altında bir de bohçası vardı. İçinde irili ufaklı taşların olduğu bu bohçanın düğümünü yalvar yakar olduğum zamanlarda nazla niyazla açar, her bir taşın hikâyesini, eğer keyfi yerindeyse tek tek anlatırdı. Ufak yeşil bir çaputun içindeki buğdaya benzeyen bir taşınki misal şöyleydi: Ermişlerden biri bir gün bir dilenci kılığında, zengin bir adamın kapısını çalıp bir avuç buğday dilenmiş. Zengin adam, buğdayı olmadığını söyleyerek kapıyı ermişin yüzüne çarpmış ya, işte o dakika ambarındaki tepeleme buğday yığını taş kesmiş. İşte taşa kesen o buğday yığınının bir taneymiş elinde tuttuğu. Sekiz yaşındaydım. Soyut bir anlatının somut nesnesiyle karşılaşmanın etkisiyle büyülenirdim. Karşılaştığım mucizenin etkisiyle gözlerim yaşarırdı. Gelin **"hikâyenin efsunlu sesi"** diyelim buna da.

Yetmişindeki bu kadın, ağrıdığı anda elini karnıma koyup "Benim elim değil Fatma anamızın eli, ağrıları sızıları al Kaf dağının ardına at," diye mırıldanmaya başlardı. Ağrı sızı kalmazdı bünyemde. Buna da **"hikâyenin hem soyut hem de en somut haliyle şifa verici sesi"** diyelim.

H E C E Ö Y K Ü

Yine bazı sabahlar uyandığında mutfığa koşup musluğu açar ve rüyalarını akan suya anlatırdı. Yattığım yerden duyar dinlerdim onu. Bu ritüel, şimdi öyle yorumluyorum ki, hikâyenin her önüne gelene anlatılmayacağını ilk işaretiydi. Suyla anlat, taşla toprağa anlat ama herkese anlatma diyordu belki. Buna da **"hikâyenin dinleyicisini (ya da okurunu) seçen sesi"** diyelim.

Buraya kadar çok dağıttım, tıpkı ailemin kadınları gibi. Şimdi hızla toparlayacağım.

Evet, ailemin erkeklerine haksızlık etmek istemem ve onlar da kadınlarımızdan pek aşağı sayılmaz çene kuvvetinde ama yine de hikâyenin seslerini en çok kadınlar aracılığıyla duydum ben. Bunda hem avantajlar hem kimi dezavantajlar var elbet. Hareketsizlik, bir yerde sabit kalmak, adeta 'taşlaşmak' kadının bugüne kadar var olan şekli sanki. Nedenlerini şimdilik sorgulamıyorum. İster istemez nesnelerle yakından bağ kuruyor, durduğu yerden görüş açısı içindeki dağa taşla hikâyeler yazıyor, yani hikâyenin bin yıllık sesinin taşıyıcısı oluyorlar ister istemez.

Onları yakından tanıyoruz. Büyüye, fala, şeytana, alkarısına, karakoncolosa, iyi saatte olsunlara, uğura, uğursuzluğa, berekete, bereketsizliğe, nazara, muskaya, bedduaya, adağa inanan; dedikoduyu, rüya tabirini önemseyen bu kadınlar kâh babaanne kâh anneanne ama daha çok yaşlı bir kadın kılığında karşımıza çıkıyor.

Ve zihnimizde sözel bir anlatı evreni kuran bu kadınlar bizlere çok çok büyük bir hikâyenin, belki de insanlığın ortak hikâyesinin gündelik dilini, nesnelerle kurduğu bağı, özgürleştirici ruhunu, gece seslerini, teselli gücünü, mekân ve zaman yaratma gücünü, büyüleme ve şifa verici gücünü sesleri aracılığıyla aktarıyorlar. Modern zamanların tanımıyla hepsi gerçek birer iletişim emekçisidir diyebilirim gönül rahatlığıyla. &

H E C E Ö Y K Ü

YILDIZ RAMAZANOĞLU

KADIN ÖYKÜCÜLERİN MUHAYYİLESİNDE KADINLAR

Kadın medeniyetlerin vitrini için kurgulanmaktan hiçbir dönemde kurtulamadı. Kim olduğunu, ne istediğini anlatmak, müstakil varlığını ortaya koyabilmek için Osmanlının son asrında Beyaz Konferanslar düzenleyen kadınlar, Şükûfezar, Hanımlara Mahsus Gazete, Kadınlar Dünyası gibi uzun soluklu yayınları da gerçekleştirdiler. Buralarda hayata ve dünyadaki alt üst oluşa bakışlarını anlatmaya çalışan kadınların, doğal fikri seyir içinde kendilerini gerçekleştirmelerine izin verilseydi Türkiye'nin kurulumundaki hataların birçoğu olmayabilirdi.

Kadınlar yazmaya başladıklarında "yeni kadın"ın nasıl olacağına dair erkek kanaat önderleri tarafından sayısız fikir ileri sürülmüş, muhtemel sözleri kesilmişti bile. Elbette mahremiyetin çok geniş bir alanı kapsadığı bir dönemde bireysel hikayelerden, tanıklıklardan yola çıkılarak hikayeler yazmak neredeyse imkansızdı. Osmanlı kadınının İslam dairesi içinde gerçekleştirdiği yazma serüveni açıkçası cumhuriyetin kadın ve erkek elitleri tarafından görmezden gelindi. Bu yaklaşım günümüze kadar sürmüş şimdi de varlığını güçlü bir şekilde hissettirmektedir.

18. yüzyılın sonundan itibaren yayınlanmaya başlayan kadın kıyafetiyle ilgili fermanların sıklığı, artık genelgelerle değil özgür iradeleriyle yaşamlarını ele almak isteyen kadınların eskisi gibi kolayca gözetim altında vesayet altında tutulamayacağını göstergesi. Bu dönemin kadınların yazmaya başlamasıyla da eş zamanlı olması hiç tesadüf değil.

Erkeklerin yazdığı hikaye ve romanlarda kadınlara Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu romanındaki fedakar, idealist memleket hizmeti aşkıyla dolu Feride rolü uygun görülür, kadının evden çıkışı ancak kutsal annelik rolünün topluma doğru genişlemesi olarak yorumlandığında onaylanır. Bu rolü kabul etmeyen kadın figürü beyinsiz, sefih bir hayatın kurbanı, geleneğin içinde cahil bırakılan ya da modernleşmenin getirdiği aşırı serbestiye kapılan sorumsuzun tekidir.

Kadınların kadını anlatma diline baktığımızda durum çok farklı. Osmanlı topraklarında bir kadının yazdığı ilk roman olan Muhadarat'ta Fatma Aliye'nin özgürleşme uğruna gerekirse iradesiyle hizmetçiliği göze alacak bir kadını, Fazıla'yı anlatması son derece manidar. Üzerine yeni bir kadın getirme kararını açıklayan eşine, sen zaten benim kıratıma uyun biri değilken ben

H E C E Ö Y K Ü

bunu sineye çekiyorken bir de başka kadın meselesi tahammülfersadır demesi ve evi terk etmesi, din ileri sürülerek gerçekleşen toplumsal baskıları reddetmenin dışavurumu. Bu kitap kadınların gündelik yaşam içinde yaşadıklarını anlatmadaki dil arayışının çarpıcı örneği. Burada hep kız çocuk reşitsizliğinde kalması beklenen kadının, özgün ve hür varlığına ulaşma çabası sonrakı kadın hikayelerinin de öncülü olarak görülebilir.

Halide Edip'in hatıralarını(Memoirs), Namık Kemal'in torunu Selma Ekrem'in seyahat yazılarını İngilizce kaleme almaları analiz edilmek zorunda. Çünkü burada Türkçede anlaşılma kınanma korkusu mu var, yoksa bir kadının yalnız seyahati Batılı zihniyete daha uygun da bu yüzden mi yabancı dilde yazdılar, yazılanların ehil olmayan ellere geçip bir silah olarak kullanılma endişesinden söz edilebilir mi. Çünkü sıra dışı, sorgulayan, zamanın telakkilerinin dışına taşan sorular soran kadınlar olarak elbette tekinsizliklerinin farkındaydılar. Aynı zamanlarda Kazan'lı alim Musa Carullah'ın da Hatun adlı eserini yayınlamaması, ancak Berlin'de bastırabilmesi de dönemin genel ruhu hakkında fikir veriyor. Sonuçta Atatürk'ün eşi Latife hanımın bile rol model olarak sunulmasından imtina edilmiş, sonsuza dek susturulmuş, ondan bize hiçbir şey ulaşmaması için adeta seferber olunmuştur, hatıratı hala bir sır gibi saklanmaktadır. Kadınları güya geleneğin tutsak eden pençesinden kurtaranlar da parıltılı özgürlük vaatlerine rağmen kadının hür düşüncesine geçit vermedi. Feministlerin annesi sayılabilecek olan Nezihe Muhittin öncülüğünde Kadınlar Fırkası'nı kurarak siyasette yer almak isteyen kadınların sert bir veto yediği unutulmamalı.

Halide Edip kadınların ruhsal hallerini anlattığında dar alana sıkışma zafiyetiyle, memleket meselelerine eğilmeye başladığında da edebiyattan uzaklaşıp Fransızların angaje edebiyat diyerek aşağıladığı çizgiye geçmekle suçlanmıştır.

Yazan kadınlara neyi nasıl yazacaklarına dair rol verme arzusu her zamanda alttan alta işliyor. En iyi niyetli anlama çabalarında bile kadınların sağaltıcı, toplumsal ve bireysel olarak korumacı, aşk dostluk fedakarlık yüklü hikayeler yazıp geçmişe özlem duydukları yorumları yapılır. Günümüz hikayesinde geçmişe özlem duymanın çok ötesinde bu günü insanıyetle ve adanletle kurma istenci yukarı tırmanmaktadır oysa. Aslında kadınlar incelik dikkat zarafet sezgi ve merhametle yazıyor denilmesi böyle yazmalılar buyurganlığını da hissettirmiyor değil.

Mesela Yağmur dergisinde(temmuz-ağustos eylül 2001) Kadın Öykücülerimiz Üzerine başlıklı bir söyleşide kadın öykücülerin tahkiye yeteneği anlatılırken en güzel kelimelerle kadın ikincil konuma yerleştiriliyor :

"İlk kadına dönüyorum kuşkusuz, yanında gönlümüz ısınsın, huzur bulalım diye yaratılana. Gönül ısınması ve huzur bulmak. Konunun özü bu. Erkeğin hikayesini 'tekil bir hikaye' olmaktan çıkaran kadın, varlığıyla, konuşmasıyla, davranışlarıyla ilgileriyle erkeğe esenlik dinginlik sağlayan kadın, kadim bir yalnızın hikayesine değen hikayesiyle "ana Hikaye"yi tümleyen ka-

dın". Bu cümleler yüzyılların içinden süzülüp gelen esas insanın erkek olduğu bilincini günümüze aktarıyor farkına varmadan. Bu biraz yumuşar sonra, kadın ana hikayedeki etkin rolü ve cennet özleminin etkin taşıyıcısı kimliğiyle anlatma eyleminin gerçek failidir, düşüncesine evrilir.

Aslında kadın yazar kategorisini reddetmek o kadar kolay görünmüyor. Yazan kadını cinsiyetli tanımlamak konforlu görünüyor. Kadın Yazarların 2009'daki Öykü Kitapları Arasında bir Gezinti başlıklı yazısında Hülya Soyşekerci (Lacivert Öykü şiir dergisi, Mayıs 2010)kadın öykücülerin hangi konuları nasıl ele aldıklarını anlatırken "öykü kurgularının incelikli ipeksi imgesel şiirsel ve bir o kadar da sağlam bir dil ve anlatımla dantela gibi örüldüğünü tespit ettim" der. Öyküler yaşam senfonisiyle beslenmekte ve öykü sanatı böylelikle yukarılara taşınmaktadır.

Radikal gazetesi kitap ekinde Yusuf Çopur'un İşte Gidiyorum adlı göç öyküleri kitabı (2009)vesilesiyle yaptığı söyleşide Feyza Hepçilingirler göçün kadınlar üzerindeki etkilerine eğilen hikayelerini anlatır.

Ona göre kadınların gizemli bir dünyaları olduğunu, bu dünyanın anlatılabılır çok şeyi barındırdığını erkek yazarlar da gayet iyi bildiğinden genellikle kadınlardan seçerler kahramanlarını. Ben de öyle yaparım der, aynı nedenlerle. Üstelik hemcinsimi anlatmak, bir erkek yazardan daha kolaydır benim için. Ne de olsa kadın olarak doğmuş, kadın olarak yaşamışım şimdiye değin. "Bu öyküleri yazarken öyküyü kimin üzerinden anlatacağımı düşündüğümde hep kadınlar çekti beni. Göç olgusu ile kadının duygusal bağı daha fazla çünkü. Kadın, yaşamı kuran, mekânı yaşanır kılandır. Mekânla ilişkisi de, mekâna bağlılığı da erkeğinkinden farklı ve hiç kuşku yok ki daha güçlü. O toprağa kök salınmasını kendisi sağlıyor. Koparılışlara somut tepkiler veremese, karşı çıkamasa, boyun eğmek zorunda kalsa da acıyı en derinden yaşayan yine o".

Bu konuda haklılık payı olsa da aslında feminist bakış açısına ihtiyacımız var. İşin başka veçheleri açığa çıkıyor çünkü bu çözümlemelerle. Kadınlar neden geldikleri yere erkekler kadar çabuk uyum sağlayamaz acaba. Mesela İstanbul'a göç eden bir ailenin erkekleri şehrin birçok yerini kolaçan eder de kadınları gelişin üzerinden on yıl geçse bile bir kez vapura binmemiş, denizi hiç mi hiç görmemiş olurlar. Kadının karşısına çıkan sosyo-ekonomik bariyerler imkansızlıklar neden daha fazladır. Koptuğu yeri aramak mı, geldiği yerde gettonun yoksunlukları ve baskıları içinde sıkışmak mıdır asıl mesele. İşte feminist diye marjinalize edilme-ye çalışılan yazarlar bu açılardan da bakarak ferasetimizi genişletebilirler.

Kadın yazarların kadınları öykülerken bireyin toplumdan ayrı bir varlık olmadığı bilinciyle hareket edebilmeleri çok değerli. Kahramanları ait oldukları toplumsal ilişkiler ağı içinde yerli yerine yerleştirdikten sonra birey olarak hareketlerine odaklanıyorlar ki bu da yazarları yaşadığı zamanın tanığı yapıyor. Kadın karakterler ancak bu sağlam zeminden kendi öznel gerçeklikleri içinde

görülüyorlar, dilin sağlamı biraz da buradan geliyor. Böylece öykülerde varolan toplum, özel alandaki ikili ilişkiler, olması gerekene doğru kelimeler yoluyla hareket ediyor, muhayyilenin yardımıyla özlenen dünya satır aralarından yükselmiş oluyor. Öyküler yoluyla yaşadığımız dünyayla kurduğumuz adil olmayan ilişki biçimleriyle, cinsel eşitsizliklerle, içinde varolduğumuz kültürün kadın telakkisiyle yüzleşmiş, aynada kendimizi görmüş oluyoruz.

Sempozyum 2000 sonrası öyküsüne odaklandığı için bir örnek seçki olması dolayısıyla Kadın öykülerinde İstanbul, Ankara ve Doğu adlı üç öykü antolojisine yöneldim çalışırken. 2011'de çıkan antolojilerde kadınlar özellikle kadınları anlatmış ve çoğu kez de birinci tekil şahsı tercih etmişlerdi. Öykülerde erkeğin tahkim edilmesi, hayata kadifemsi bir üslupla yaklaşılmasının çok ötesinde hayata birinci elden bakış son derece gerçekçi bir anlatım var. Büyülü gerçekçilikten fantastiğe çeşitli teknikler kullanılarak, kadının kimsenin dolayımından geçmeyen tek ve biricik varoluşu inşa edilmiş. Anlatılar hayatla aynı anda ilerliyor.

Avusturyalı kadın şair Ingeborg Bachman biricik romanı Malina'yı yazdığında II. Dünya Savaşına tanıklık etmiş biri olarak neden savaşı ve insanlığı yerle bir eden bombaları görmezden gelen bir roman yazdığı sorulmuştu. Bachman'a göre toplum en kanlı arenaydı çünkü. Faşizm atılan ilk bombalarla başlamaz ve her gazetede üzerine bir şeyler yazılabilecek olan terörle de başlamaz. Faşizm insanlar arasındaki ilişkide özellikle de iki insan arasındaki temasta başlar diyordu. İnsanın ölümü de hastalıklardan değil insanın insana yaptıklarındandı ona göre. İnsanların birbirlerini ağır ağır öldürdüklerine inanmıyor musunuz, bu sözde uygar dünyada, görünüşte uygar davranan insanlar arasında, gerçekte sürekli bir savaşın egemenliğinden kuşku mu duyuyorsunuz diyordu. Kimi zaman herkes açık seçik görebiliyor bu gerçeği ama uzun zaman parçaları boyunca da insanlar yine belli bir dinginlik içinde yaşayıp gidiyorlar küçük yaralarıyla yarananmalarıyla birlikte. Kitabın mütercimi Ahmet Cemal'in deyiimiyle Malina günlük cinayetlerin romanı.

İşte kadınların öykülerindeki kadın kahramanların anlatılış biçimine ve konu edilme maksadına bakınca hep bu yaklaşımın izini görebiliyorum. Ev içlerindeki ve toplumdaki göze görünmeyen kusursuz cinayetleri kadınların oldukça iyi anlattıklarına şüphe yok. Çünkü toplumumuz aile şampiyonluğu iddialarına rağmen daima ilgisizliğin, şefkatsizliğin, ihmalkarlığın ve bu yüzden solan ölen kadınların gayya kuyusu..

Büyük cinayetlere yol açan şeylere, günlük yaşamda insanın insanı nasıl öldürdüğüne kadınların öyküleri üzerinden daha çok tanıklık edebiliriz. Bahsi geçen hikaye antolojilerinde kadınların şehirlerle kurdukları derinlikli ilişkide gözler önüne serilmiş. Unutmak unutulmak yalnızlık göç, yeni yerdeki derin uyumsuzluk acıları, bütün bu hengamedeki küçük mutlulukların kadri-

nin kıymetinin ortaya çıkarılışı, çoğu kez tutunacak bir dalın uzatılması, bir gün gelecek her şey bambaşka olabilecek inancı öykülerin derininde yer alabiliyor. Bireysel tanıklık ve birinci elden gözlemlerin, kadın karakterlerin katlanma özgürleşme kendini ifade etme istenci kurgulanırken çok işe yaradığı söylenebilir. Cinsel ve fiziki şiddetin kısıracındaki kadın bedeni etkileyici biçimde işlenebiliyor. Çoğu yazar gerçekçi bir tutumla yazıyor ama en gerçekçi anlatımda bile mitoloji ve fantazyaya başarıyla kullanılmış.

Kadın Öykülerinde Doğu(2011) adlı hikaye antolojisini hazırlayan Hande Ögüt önsözde öykülerdeki kadınların gerçek kadınlar olduğunu söylüyor. Batının zihninde kadın ve kadınsılık şeklinde kurgulanan Doğu, özgür feminist kadın kimliğinin devamını sağlamada araç olarak kullanılmıştı. Kimi Batılı kadın yazarlar kendilerini Doğulu kadınlarla samimiyetsiz bir karşılaştırma üzerinden tanımlamış ve onlara kurtarılabilecek özneler(ötekiler) olarak bakmışlardır. Eserlerindeki Doğulu kadın, Batılı kadın özne üzerinden incelenen, ölçülüp biçilen, eksik, özseliği sorunlu, kusurlu ya da egzotik bir temsil olarak yüceltilen kadınlardır, gerçek değil muhayyeldirler Ögüt'ün dediği gibi. Kendini, kendine yeterli ve özerk olarak kurgulayan batı söyleminde, özellikle de Müslüman kadının kendini ve failliğini belirleyip konumlandırarak akıldan yoksun olduğu varsayılır. İslam dünyasının erkekleri tarafından kadının ikincil konumundan söz edilmesi ya da bilinçaltında kadına esas insanı eğlendirme huzur verme cennete gitmesini sağlama rolü verilmesi bu düşünceleri bolca besliyor. Bu bağlamda yazan kadınların ne yapmaya çalıştığı bile layıkıyla anlamlandırılmış değil zihinlerde.

Adı geçen kitapta modern-gelenek tartışmasının, üzerinde uyuşan nesnesi konumuna sokulmamış, sembolik bir simgeye indirgenmemiş, tarihin bir yerine sabitlenmemiş, tekil ve yekpare bir kadınlık durumu içine hapsedilmemiş kadınların anlatıldığını söylüyor Hande Ögüt. İşkencelerin, göçlerin, en onulmaz hak ihlallerinin, hasretin, onurunu korumanın içinden geçmiş kadınların hikayeleri.

Sayısız kadın gibi benim de zamanım yoktu yazmaya. Hayat yazmamıza izin vermez, erkeğe de izin vermez amansız koşullar ama en çok da kadının canını yakar. Sonuçta bohem bir hayatımız yok ve çocukları büyütürken, mutfakta pirinç ayıklarken, işten dönüşte yazıyoruz açıkçası. Virginia Woolf'un kendine ait bir oda, ayda beşyüz pound gelir koşulunu kaç kişi gerçekleştirebiliyor bilemiyorum ama "evin meleğini öldürmek" şartı başlı başına bir sıkıntı. İki cinayetten biri işlenmek zorundadır Woolf'a göre, eğer bir kadın yazmaya kalkışsa. Ya aile, eş dost, toplumun yaraları derken içinizdeki melek yazma iradenizi bitirecek ya da yazar meleği öldürüp tutkuyla işine yönelecek.

Evin meleğini öldüremeyiz, bu temel önceliklerimize ihanet olur ama "melek" de bir istismar konusu olmamalı, yazarak varolmamıza kastetmemeli. Yazmak fantezi değil bir hayat memmat meselesidir sonuçta. Her şeyin önüne geçebilecek bir gücü barındırır içinde, bu unutulmamalı.*»

GÜNÜMÜZ KADIN ÖYKÜCÜLERİN ESERLERİNDE POSTMODERN EĞİLİMLER¹

Giriş

Postmodernizm, sunduğu yeni ve farklı ifade imkânlarıyla romandan sonra öykü türünü de etkiler ve bu türün de kurmaca yapısını büyük oranda değiştirir. Öncelikle bütünlük, tutarlı yapı bozulur ve metin üretilen, parçalı, çok sesli bir anlatıya dönüşür (Bk. Ecevit 2002:67). Romanda olduğu gibi öyküde de, türe ait kesin ve değişmez olarak algılanan anlatımın dışına çıkılır. Başka türlere ait anlatım biçimleri öykü içinde yer almaya başlar. Dolayısıyla mektuplar, dilekçeler, şiirler, televizyon programları, teatral biçimler vb. kolaylıkla bu yeni öykü evreninin içinde kendilerine yer bulurlar. Öyle ki, okur da artık öykünün içinde, onun bir parçası haline gelir. Kurmaca içinde kurmacaya yer verilir ve şaşırtıcı bir biçimde, anlatılanların gerçekliği konusunda okur şüpheye düşürülür. Artık, öykü de klasik kalıpların dışına çıkmıştır. Bu noktadan hareketle incelemede, günümüz öykü dünyasında kadın yazarların, kurmaca evreni oluştururken postmodernizmin sunduğu bu farklı anlatım imkânlarından ne ölçüde yararlandıkları ve postmodern unsurları anlatıda nasıl kullandıkları incelenmeye gayret edilecektir.

Üstkurmaca

Postmodern anlatının ana özelliklerinden biri üstkurmaca "metafiction/metafiktion/surfiktion" dır. Kurmaca evreni, nesnel gerçekliğin dışında kalarak kurgulamaya çalışmanın "üstkurmaca"ya kapı araladığı söylenebilir. Eserin içinde, metnin yazılış sürecine yer verilmesi, kurmaca içinde yeni bir kurmacanın ortaya çıkmasına neden olur. Aytaç üstkurmacayı; *"kurmacanın örtülü ya da açıkça bozulup, (mesela figürlerin olay alanını terk edip anlatı çerçevesinde ortaya çıkarak anlatıcıya ya da yazara hitap etmesiyle veya anlatıcının hikâyeyi nasıl kurguladığını anlatmasıyla) başka bir kurmacaya yer vermesiyle oluşan 'kurmaca içinde kurmaca'" (Aytaç 1999: 247) olarak tanımlar.*

Postmodern anlatıda yazar, anlatı içinde kendini gizlemez, hatta varlığını açıkça ortaya koyar. Özellikle metnin akışının bozulduğu, olayların ve kişilerin tam bir karmaşa içinde verildiği, kurmaca ile gerçeğin iç içe geçtiği yerlerde, anlatıcı araya girerek okura yardımcı olacak açıklamalara yer vermek-

ten çekinmez (Sazyek 2002: 497). Bu tutum, postmodern anlatıcı tipini, yanıtsımacı romanın didaktik kimlikli yazarından ayırır. Postmodern anlatıda yazar, eserini *hem yazmakta hem de kurmacasının içinde kendine figüratif anlamda yer açmaktadır. Zira postmodernist (anlatıda) yazmak ve yaşamak iç içe geçmiştir* (Sazyek 2002: 498).

Üstkurmacada yazar, anlatı içinde, daha önce yazdığı bir başka kurmaca olayı, kişiyi ya da durumu anabilir, kullanabilir, o metne göndermede bulunabilir. Bu tür bir gönderme, başka bir yazarla ilişkili söz konusu olmadığı için üstkurmaca içinde değerlendirilmektedir (Bk. Sazyek 2002:497).

Postmodern anlatıda, kurmaca ile gerçeklik ilişkisi tartışmaya açılarak anlatının gerçekle olan bağı koparılmaya çalışılır. Gerçeklik kurmaca ilişkisini sorgulama, dış dünyanın katı ve somut gerçeğinden uzaklaşma çabasına bağlı olduğu gibi, kurmaca evrenin kendi gerçeğini öne çıkarma gayretiyle de ilişkilidir. Anlatıda, okuyucuya okuduğu metnin bir kurmaca olduğunun hatırlatılması, okuyucunun kurmaca dünyada kalmasını da kolaylaştırmaktadır (bk. Ecevit 2002& Sazyek 2002).

Bu bağlamda günümüz kadın yazarların öykülerine bakıldığında üstkurmacanın bilinçli olarak kullanıldığı görülür. Öyküde üstkurmacaya yer verilmiş olması öncelikle, metnin oyunsu bir yapı içinde üretilmesiyle ilişkilidir. (Ecevit 2002:105) Bu yolla romanda olduğu gibi öykü de klasik hikâye anlatımından çıkar ve yazılan, üretilen bir metne dönüşür.

Nezihe Meriç, *Çisenti* adlı öykü kitabında, üstkurmacaya farklı bir ifade imkânı olarak yer vermektedir. Kitapta yer alan "Hani Bir Zamanlar, Yeşim Küçükken, Boğaziçi'nde Hani Yalı Daha Sağlamken, Hani Onlar Daha Hayattayken" başlıklı öykü şöyle başlar:

"Bu öykü, biraz tuhaf bir öykü. Çünkü ilk yazılışından sonra, bazı nedenlerden ötürü, kendi kendini geliştirdi. Genel anlamlanması eksik buluyordu. ilk yazısını çok sevmekle beraber, başka bir kanal arıyordu içten içe. Daha doğrusu, yeni bir kanalda, onarılmış eski hayaliyle akmak istedi, gibi bir tanımlama yapılabilir. Açıkça söylemek gerekirse, pek tutturamadı ama, gene de dişe gelir bir durumu yakalayabildi. Şöyle: Başına ve sonuna birer kısa ek, ortasına da çok az değiştirilmiş olarak, ilk yazılan ana öykü kondu. (hiç kimse bunun piri-pinçik bir öykü olduğunu söyleyemez. Hakkını yememek lazım.) (Çisenti, s.7)

Yazarın dipnotta da ifade ettiği gibi söz konusu öykü daha önce *Ahmet Adında Bir Çocuk* adlı kitapta yer almıştır. Meriç, öyküyü, bir tür öykü kahramanı biçimine dönüştürür ve yer yer onun dilinden yer yer anlatıcının dilinden, metnin yazılma sürecini anlatır. Bu durumda okuyucu da sürece ortak olacaktır. Öyküde yer alan eklerde, düşüncenin durmadığı sürekli olarak kendini ürettiği son aşamada öykünün bir tür kısa metrajlı film olmaya çalıştığı dile getiri-

lir. Yapılan bu açıklamalar, aslında eserin bir kurmaca yani; üretilen bir metin olduğunu, istenirse başka türlere de dönüşeceği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Meriç, aynı kitapta yer alan "Kimin Kimsesi Kim" öyküsünde de kendi öykü anlayışını eleştirerek, yazı yolculuğunu ve yazma edimini tartışmaya açar:

"Senin öykücülüğün çok düşündürüyor beni.

Çok bakıyorsun, çok katlıyorsun günlük yaşama.

Sonra tutup sözünü haddeden geçirmek isteyince, zorlanıyorsun; bir kişinin öyküsünü yazmaya kalktığında pek çok kişi seninle.

Hadi başla bakalım, başına neler gelecek. Nasıl toparlayacaksın bu kez. Merak ediyorum." (Çisenti, s.23)

Yazar, sık sık öykünün akışını bozarak araya girer ve benzer açıklamalara yer vermeyi sürdürür. Yapılan açıklamalar hem anlatılanların kurmaca olduğunu unutturmaz hem de yazarın metni nasıl ürettiğini okuruyla paylaşmasına imkân tanır. Meriç'in kendi öykü anlayışını sorgulaması, Italo Calvino'nun "gerçek yapıt son biçiminden değil, bu biçime ulaşmak için girilen çabalar dizisinden oluşur" (Calvino 1194: 97) tespitiyle açıklanabilir. Yazar, kurmacada karşısına çıkan sorunları, öyküde var ettiği kuramsal düzlemde tartışarak gerçek yapıta ulaşmak ister gibidir.

Postmodern anlatıdaki temel tartışma konularından biri olan gerçek ile kurmaca ayrımı, Meriç'in de öykü içinde tartışmaya açtığı bir konudur. Yazar, gerçekle kurmaca arasındaki ilişkiyi/çelişkiyi okuruyla paylaşırken; "Gerçeklerle kurguları ayırmalı mı? Bunların nerede nasıl ayrıldıklarını nasıl bileceğiz ki! Ayırmaya hem gerek yok hem de olası değil. Bir de bu gerçek, gerçek denilen nedir ki? (Çisenti, s.25) sözleriyle, işin içinden çıkamadığını da gizlemez.

Öykünün sonunda geline nokta da ilginçtir:

"Uzattın ama öykü bitti.

Bitmedi mi?

Öyküler bitmez mi?

Haydaaa!

Yazacağın öykü bu değil miydi?

Ya! Daha başlamadın öyle mi?

Peki bu yazılanlar ne?...

Dedim ya.. Senin öykücülüğün çok düşündürüyor beni..." (Çisenti, s.34)

Böylece okur, hem bitmemiş hem de tasarlanmışın dışında üretilmiş bir öyküyle karşı karşıya kalır.

Kurmaca içinde kurmaca oluşturma ve öykünün yazılış sürecinin konu edildiği bir diğer örnek Sema Kaygusuz'un *Sandık Lekesi*, kitabında yer alan "Kışlangıç" öyküsünde karşımıza çıkar:

H E C E Ö Y K Ü

[Bugün gayet iyi anladım. Kışlangıç'ı hiçbir zaman yazamayacağım. iki yıldır uğraştığım bu sözcük, gün gün çekiciliğini kaybetti. Sevimsiz bir pop şarkısı gibi takıldı dilime. Öykünün bana değil, "bize" ait olduğu duygusundan kurtulamadığımdan mı ne, bir türlü Kışlangıç'la baş başa kalamadım...]"
(Sandık Lekesi, s.77)

diyen yazar, aslında öykü ile olan bağını koparamaz ve köşeli parantezle asıl metinden ayırdığı bu bölümde, öykünün yolculuğunu, samimi bir dille okurla paylaşır.

Müge İplikçi'nin *Columbus'un Kadınlarında* yer alan "Kapı" öyküsü okura seslenen küçük bir notla başlar:

ilk ve son günleri not edelim. Bunun ne önemi var diye sorma şimdi. Kişisel tarihimi kısa anekdotlarla hatırlamak dersem buna, o zaman için rahat eder mi? Bir başlangıç günü. Akşamı ve gecesi. Kapıyı açmaktan tereddüt etmeyelim, eşikten içeri adımımızı ativerelim. (Columbus'un Kadınları, s.83)

İplikçi, "Tek Kişilik" adlı öyküde okura yeniden seslenir; "yazar bu yüzden okuru fena halde kandırıyordu." (*Columbus'un Kadınları*, s. 100) sözleriyle anlatılanların gerçekliği hakkında onu şüpheye düşürür.

Okurla konuşma, onu metnin içine çekme çabası, Nalan Barbarosoğlu'nun, *Her Ses Bir Ezgi* öykü kitabında, eserin sonuna bırakılır. Böylece yazar, bütün öykülerin ilham kaynağını da okurla paylaşmış olur:

"Sesler duyarım. Bazen çığlık çığlığa, bazen fısıltıyla bir şeyeler anlatıp dururlar. Duymamazlığa gelsem de bazıları inat eder, sesimle karışır. Sonra da bir öykü olarak karşıma çıkarlar. Tıpkı bu okuduklarınız gibi... Görüyorsunuz işte, her ses bir ezgi. (Her Ses Bir Ezgi, s.96)

Nalan Barbarosoğlu *Yol Işıkları* kitabında yer alan "Yol Eşiği" adlı öyküsünü ise okuruyla konuşur gibi kaleme alır. Duymaktan çok görülen bir öykü olur "Yol Eşiği" ve sanki okurun kulağına değil de, gözüne (fısıldanır):

"Şimdi siz beni böyle gecenin geç bir vaktinde, elinde kocaman sırt çantasıyla, aralık duran ve girişinde lamba yanan sokak kapısının önünde görünce bir yolculuğa çıktığımı düşüneceksiniz. Eşikte birini bekliyormuşçasına tedirgin, ya da sanki bir şey unutmuş hissine kapılmış da ne unuttuğunu anımsamaya çalışırcasına bir süre kararsız duruşum, içeriğini tam çıkaramadığınız bir beklenti yaratacak sizde: Bir şey olacak; ama ne?" (Yol Işıkları, s. 100)

Öyküde üstkurmacaya yer veren bir başka yazar Nazan Bekiroğlu'dur. "Cam Irmağı Taş Gemi" öyküsünün başlarında şu açıklamalara yer verilir:

"Camın özü ateş, taşın özü su değil ki. Başlayalım; benimki hayli uzun bir hikâye. içinde taş bir gemi duran ve camdan bir ırmak akan hikâyeyi yazmaya kalkışınca. Bir yandan onca cümleyle başa çıkmaya çalışan diğer yandan da taşın içinde saklı heykel gibi günbegün ortaya çıkan şeyi seyreden yazıcı için mekân olarak, her hikâyeyi bir diğerine eklemleyebileceği kadar uçsuz bucaksız bu çöl ülkesinden daha uygun neresi olabilir ki?" (Cam Irmağı Taş Gemi, s.117)

H E C E Ö Y K Ü

Cam Irmağı Taş Gemi'de yer alan öykülerde yazarın anlatıya dâhil olup, okuyucu için açıklamalar yaptığı, eserin kurmaca olduğuna dair göndermelerde bulunduğu, belirsiz, alternatif sonlara yer verdiği bölümler de bulunmaktadır. Aşağıda bu tespitin tipik örneklerine yer verilmiştir:

"haydi, bir kez de benim defterimden, benim için okuyun bütün bu olanları. (s.201)

"başka kelimelerim yok benim, aynı kelimelerle dönüşmek mecburiyetindeyim. En fazla, mürekkebin rengini değiştirmek olası. Tekrar de diyebilirsiniz zarifâne, tekrar da diyebilirsiniz arifane. Hepsi de kabulümdür efendim." (s.240)

"Her hikâyenin sonunda bir şeyler oluyor ya, muhayyilesi her bir son paragrafına Nuh'un tufanından arda kalmış bir yağmur yağırmaktan öteye geçemeyen yazıcı, bu hikâyenin sonunda da, kavrulmuş anlatıya yağmur serinliği indirmekle iktifa edebilirdi. (.) Ya da kraliçenin hiç unutmadığı kuzey yıldızının, güneyin göklerinde bir an parıldayarak hemen sonrasında hızla değil yavaş yavaş, ağır ağır, göz göre göre kaydığını yazabilirdi.

Hiçbirisi olmadı bunların. Bütün bunlar uydum akıllı, uydum gönüllü öykücünün uydurmaları, ölçüp biçmeleri sadece." (s.113)

"Zeyli kendisinden ayrı düşmüş bir hikâye, bitmiş bir romanın üzerinden geçirilen bir tekrar denemesi olmamalıydı Nihade'ninki. Ama Nihade. Gelmiş geçmiş roman kahramanlarının en tekinsizi. En güvenilmez. (s.201)

Fatma Barbarosoğlu ise, üstkurmacada karşımıza çıkan yazma ediminin okurla paylaşılmasını, metnin içerik düzlemine taşır. Bu yolla günün insanının değişen halleri, unutulmuş ve yitirilen değerler öykü evrenindeki yerlerini alırlar.

Barbarosoğlu'nun, *Senin Hikâyen* adlı öykü kitabına "hikâye" için bir ön-söz koymuş olması üzerinde durulması gereken bir ayrıntıdır. "Hikâyelerin Hikâyesi İçin Önsöz" başlıklı yazıda yazar bilimsel yazılarla öyküyü karşılaştırır ve öyküyü ilham ettirenlere, eleştirenlere, kapı aralayanlara teşekkür etmenin gerekliliği üzerinde durur. Barbarosoğlu, bu yazıda bir yandan da kendi yazı serüvenini değerlendirmektedir. "Kitap Kapakları, Tasvir, Vakit Nakit(mi)dir?" öykülerinde de, okur ve yazı ilişkisini öykünün konusu haline getirir ve yazma sürecini, metnin okurla buluşmasını öykü sıcaklığında anlatır.

"Hikâye Avcıları" adlı öyküsünde de birbirinden farklı üç öykücünün yazı yolculuğu anlatılmaktadır. Üç öykücünün, bir tek öykücüyü - belki yazarı temsil ettiği düşünülecek olursa bu öykücünün anlatıları için, sokağı, romantik aşk hikâyelerini konu edinen dizileri ya da akademik bir ortamı esas almasının ortaya çıkardığı sıkıntıları anlatıyor olması, aslında kendi yazı yolculuğunun izini sürdüğünün de bir göstergesidir.

Postmodern anlatıda öykünün yazılan, üretilen bir metin haline geldiği ve bu nedenle aslında öykülemenin hiç bitmediği, öykünün kendini sürekli olarak değiştirebileceği vurgulanmaktadır (bk. Menteşe 1996 & Ecevit 2002).

H E C E Ö Y K Ü

Öykünün tekrar tekrar yazılabilirliğinin; kişilere ve bakış açılarına göre yeni bir şekil alabileceğinin en çarpıcı örneği de yine *Senin Hikâyen*'de yer almaktadır. "Dağlar Kadar Katı" öyküsü ile "O Karanlık Kasım Sabahı" öyküsü aslında aynı olay üzerine kuruludur. Yetmiş yaşındaki dedenin bacağıının kesilecek olması durumu, ilk öyküde yaşlı adamı, ikinci öyküde de torunu merkeze alarak yeniden öykülenir. Bu öyküler, bir yandan, aslında hiç bir şeyin dışarıdan görüldüğü gibi olmadığını, insanların iç dünyalarının birbirine ne kadar kapalı olduğunu gösterirken, bir yandan da hayatımızı işgal eden değişimin, maddeyle ve tüketimle örülü dünyamızın, bizi kendi değerlerimizden ne kadar uzaklaştırdığını gözler önüne serer.

Dedesine bacağıının kesileceğini bir çırpıda söylemiş olmanın ıstırabını duyan torun, yaşadığı iç sıkıntısıyla kendini bilmez bir halde girdiği bir hamburgerciye bayılır. Bu sahnede yer alan konuşmalar, döneme ve dönemin insanına yönelik ironik bir eleştiri taşımaktadır.

"Kesinlikle bir iş var bu işin içinde. Ne demek bayan bir bacadan ne kadar çok kan çıkar? Rica ederim. Burası saygın bir müessese. Etlerimiz dondurulmuştur. Bakın ambulans çağırdık gelecek.(.)

Vallahi tuhaf. Böyle şeyler filmlerde olur zannedyordum. Nasıl boş boş bakıyor. Ayol insan kim olduğunu unuttur mu? Kendinizi unuttunuz, bari yakınınzın adını adresini filan hatırlasaydınız." (*Senin Hikâyen*, s.62)

Baudrillard'ın dile getirdiği, "iletişim yoluyla hayatımızın değişmesi, dört bir yanımızı reklamların kaplaması, kamusal alanın bir gösteri alanına dönüşmesi, ev içi alanın da sır ve mahrem olmaktan çıkma durumu" (Sarup 2010: 230) Barbarosoğlu'nun öykülerinin temel dokusunu oluşturur. Bu bağlamda yazar, öykülerinde bir yandan postmodern anlatı unsurlarından yararlanırken, bir yandan da modern ve postmodern dönemin getirdiği hayat biçimini, değerler değişimini, insanın insana, hatta kendine bile yabancılaşmasını, medyanın var ettiği sanal gerçeklik karşısında yolunu şaşırmış olan insanın hallerini anlatır.

Hikâyelerin hikâyesi için yazılan önsöz, en iyi konuyu bulup en iyi hikâyeyi yazmak için verilen mücadele, yazarın yazı macerasını okuruyla paylaşma çabası, aslında okura unuttuğu değerleri hatırlatma yollarından sadece bir kaçıdır. Yazar, günümüz toplumunda ortaya çıkan değerler yıkımına karşı, geçmişe gider ve modernitenin alt üst ettiği geleneği, adetleri, yaşama biçimini, yardımlaşma ve merhamet kavramlarını öykünün içerik düzlemine taşır.

Metinlerarasılık

Postmodern anlatının en önemli yapı unsurlarından biri de metinlerarasılıktır. *Yansıtmacı kurguda* yazarın ele aldığı konuyu geçmiş birikimlerinden yararlanarak açıklamak amacıyla yer verdiği metinlerarası ilişki, *modernist* anlatıda daha çok *anıştırma* biçiminde kullanılır. Postmodernizmde ise kur-

maca oyunun bir parçası haline gelir (bk. Sazyek 2002: 499). Yazar, kendinden önceki metinlerle çeşitli biçimlerde ilişki kurabilir. Yansıtmacı kurguda da görülen *alıntı-gönderme*, modernist metinlerde *gizli alıntı-anıştırmaya* dönüşürken, postmodern kurguda *parodi- gülünç dönüştürme ve pastiş* (Bk. Aktulum 2000) olarak karşımıza çıkar.

Julia Kristeva, "metinlerarası" kavramı belirlerken, her metnin başka söylemlerle kurduğu ilişkinin altını çizer ve her söylemin içinde başka söylemlere yer verilmesi durumunun çok sesliliği ortaya çıkardığını vurgular (Aktulum 2000: 11).

Kadın öykücüler de öykülerinde metinlerarası ilişkiden yararlanırlar. *Gönderme* ve *anıştırmanın* yanında özellikle *farklı alanlara ait gerçek metinlerin söylem formatlarını (pastiş)* ² da (Aktulum 2000: 133) kullanırlar.

Müge İplikçi, *Columbos'un Kadınlarında* metinlerarası ilişkiden yararlanır ve "Zayıf Anlar, Kaçışlar, Hatırlayışlar" öyküsünde *Kutsal Kitap* söylemini ödünçler. Bu söylemin ironik bir dille metne yerleştirildiği bölümler, bölüm başlarında italik olarak verilmiştir:

1. *Ve Tanrı: fiu Amerikalı*

Konsolosluk Yetkilisini yarattı.

2. *Ve Tanrı: Barbi Bebekleri de*

(biz geçkin kızlar oyalanalım diye)

3. *Ve Tanrı: Ben bu işte yokum artık,*

Dedi ve Odd Lots'u yarattı.

(Odd Lots ya da Tuhaf Tuhafiyeci) (Columbos'un Kadınları, s.60)

Yazar, "*Ve Tanrı: Barbi Bebekleri de (biz geçkin kızlar oyalanalım diye)*" bölümünde medya aracılığıyla üretilen imajların hayatımızı nasıl istila ettiğini, yönlendirdiğini ironik bir dille eleştirmektedir. Aşağıda yer alan alıntı, Frederic Jameson'ın işaret ettiği "öznenin parçalanmasına" (Sarup 2010:257) çarpıcı bir örnektir.

"Derken kapı çaldı. Gelen elbette bembeyaz dişleriyle gülüp duran Michael'dı. Ancak son yaptırdığı estetikten sonra Ricky Martin'e benzemişti.

"Hadi bebek, araba dışarıda," dedi.

"Barbi," dedim. "Barbi. Bin defa söyledim Michael. Benim adım Barbi."

(.)

Bu arada üzerindeki "Z" li tişörtü gördüm.

"Bu ne Allahaşkına," dedim.

"Bu mu? Bu Zorro'nun Z'si," dedi. (Columbus'un Kadınları, s.59)

İplikçi, öykü yoluyla bireyin yok oluşunu, öznenin hem herkes hem de hiç kimse oluşunu oyunsu bir dille betimler. Öyle ki, hayatın bütün akıl almaz tuhaflıkları, bireyin yitimi, öznenin parçalanmışlığı, yine akıl almaz bir sıradanlıkla öyküdeki yerlerini alırlar.

H E C E Ö Y K Ü

İplikçi, *Transit Yolcular*'da yer alan "Ren Uçağı"nda da, bu kez masal söylemini ödünçler. *Ren Uçağı* batılı bir imajın (Noel Baba Ren Geyikleri) *deforme* edilerek yeniden üretimidir. Yazar, batının politikasına, doğuda ve dünya üzerinde sürdürülen savaşların nedenlerine çeşitli göndermeler yaparak, düzeni bir masal atmosferinde ele alır ve ironik bir dille eleştirir. Buradaki ironi gerçeğin masal formuyla ortaya konmasıyla gerçekleşir, batı dünyası gerçek niyetini gizleyen büyülü bir masal dili kullanmaktadır:

"Dünyanın en dilsiz, en kekeme Arabistan'ından yazıyormuş meczup geyik. Kullanmış olduğu bu dilin harflerine iyice yabancılaşıarak, bulunduğu çöl kumuna iyice abanarak, tarihöncesi devirlere ait bir dinozor gibi - ama Spielberg'inki değil (...)

Barışın. Barışalım... Her şey naylondan ama her şey naylondan olsa da ... hayalindeki Arabistan. Bir uçta gerçek. Birleşmiş Milletler Gıda Örgütünden yapılan açıklamaya göre, dünyanın yoksul ve yoksun yanını bekleyen insani felaket öncelikle toplumun zayıf kesimleri olan yaşlı, çocuk ve kadınları vuracak... bu gerçeğin içinde daha neler varmış neler: Onlar, bunlar, duygusal- lıkları duyarlılıkları, romantizmleri, devrimleri, fantezileri bir mahalle sonrasını geçemeyen bir evrensellelikle kıtalar aşan, yeri ama yalnız yeri gösteren başparmaklarıyla güzel parfüm kokulu, ama halka da yakın ha, hümanist ve barutun patlayışı ... "(Transit Yolcular, s.82)

Nalan Barbarosoğlu da *Yol Işıkları* kitabında yer alan "Gezgin, Kuzgun, Bilici" öyküsünde masal söylemini kullanır:

"Anlatılmayan hikâyeleri, nasıl dinler bir yorgun kuzgun, diye soranlar, haklıdır. Açıklayayım: kuzgunların tüyleri tüy hafifliğini aşan bir hafiflikte olduğundan, bizim kuzgunda -ben diyeyim- gökyüzünün, -siz deyin- yeryüzünün, bütün titreşimlerini hisseder ve belleğine kaydedermiş. Bu yüzden dile gelmeyen düşüncelerin, farkına varmadan yaşandığından hissedilmeyen duyguların titreşimlerini bir bir almış bu kuzgun. Neyse.." (*Yol Işıkları, s.2*)

Modern zamanın masalında, gökten üç elma düşme bölümüne gelindiğinde yazar, masallara ait ders verme kısmını da dönüştürür, alıcısı için seçenekler sunar:

"Gökten üç elma düşme "bölümüne gelindiğinde, gezginin önündeki yol üçe ayrılmış. Birinci yol, gitmenin keyfini çıkaran gezgin ruhlular içinmiş; ikinci yol, gitme cesaretini baba evine gömenler içinmiş; üçüncü yol da nereye giderse gitsin yolu hep kendine çıkan, başkalarına açılmayanlar içinmiş. Gezgin yolunu seçmiş yürümüş." (*Yol Işıkları, s.8*)

Nazan Bekiroğlu, *Cam Irmağı Taş Gemi* adlı öykü kitabında postmodern anlatı tarzının sıklıkla başvurduğu, tarihten yararlanır. Eserinde Mısır tarihine yönelen yazar, Firavunlar döneminin coğrafyasında dolaşmaktadır. Açıkça ismi verilmemekle birlikte tek tanrılı bir dini yaymaya çalışan "Akhenaton"u hatırlatan, çöl, heykeller, taşlara kazılan ve silinen mühürler metindeki yerlerini sessizce alırlar. (bk. Kara 2006) Kitaptaki birinci öykü "Ama kül rengi kü-

çük kuşun gördüğü son şey arzın yüzünü güneyden kuzeye doğru keserek seri adımlarla ilerleyen muazzam bir ordu oldu" (Cam Irmağı Taş Gemi, s.53) cümlesiyle ikinci öyküye bağlanır. Fakat her öykü belirsiz, ucu açık bir sonla noktalanır. Post-modern anlatıda sıklıkla görülen belirsiz sonlar, öykünün zihinlerde ve belki başka metinlerde devam etmesine imkân verir niteliktedir.

Bekiroğlu, bu kitapta yer alan aşk kavramını, büyük aşk hikâyelerinin izinde yeniden var eder gibidir. Yazar, Kristeva'nın ifade ettiği gibi, *geçmişte söylenen veya yazılanların yeni bir dokumasını* (Menteşe 1996: 35) verir. Aşkın büyüğü, dünyasında yok olan aşk yolcularının hikâyeleri, okuru kolayca Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aflk*'ına ya da Âdem ile Havva kıssasına götürebilir:

Ağaç sarmıştı onları dalları ve yapraklarıyla. Yaklaşmıştı iyice. Meyvelerini onlara uzatmıştı.

O kadar güzellerdi ki Elif in bile içi titredi. Ama kendi güzelliğinin farkındaydı şimdi Be.

Yasak meyve: Şuur hali.

Farkındalık: Güzelliğin suç hikâyesi.

Bu bilmekle bir suça dönüşmüştü Benin güzelliği. (Cam Irmağı Taş Gemi, s.15)

Bu alıntıda geçen, ağaç, yapraklar, yasak meyve ve bütün bunların ortasında güzellikleri ve masumiyetleriyle duran iki âşıkla, Âdem ile Havva kıssası arasındaki benzerlik açıkça ortadadır.³

Ancak, yazarın bu metinde kurduğu metinlerarası ilişki postmodernizmde yer alan metinlerarasılıktaki *parodi* ile karşılanamaz. *Parodide* vurgulanan *örnekseme* (Aktulum 2000: 117) var olmakla birlikte, yararlanılan metni *suiisti-mal* söz konusu değildir. Yazar bir tür *anıştırma* yoluyla büyük aşk hikâyelerine gönderme yapar. "Sanatçının bütün çağların, bugün, dün, yarın ve dünde değişmez olanın tanığı ve muhatabı olmak mecburiyetinde" (Kara 2006) olduğunu düşünen Bekiroğlu, bu sebeple geçmişe yönelir ve tarihten yararlanır.

Dikkatli okur, *Cam Irmağı Taş Gemi* 'de dile gelen *camdan ırmaklarda taştan gemiler yüzdürülmesi* ile Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk*'ında *"ateş denizinde mumdan gemiler yüzdürülmesi"* arasında bağ kurabileceği gibi, "Kül Rengi Küçük Kuş ile Beyaz Mermer Şehrin Hikâyesi" adlı öyküyle de Attar'ın *Mantukut Tayr* adlı mesnevisi arasında bir ilişki kurmakta zorlanmayacaktır.

Yazar, bir tür *telmihte* bulunarak okura önceki metinleri/hikâyeleri düşündürür ve hafızalarda saklı duran hikâyeleri, kendi özgün anlatısıyla, bambaşka bir biçimde yeniden üretir. Yazarın bu tavrı, "postmodernist romancıların kendilerine ait bir anlayışı, tekniği geliştirme, kendi akımını kurma çabasıyla" (Çetin 2006: 93) ilişkilendirilebilir.

H E C E Ö Y K Ü

Kitapta yer alan "Zeyl: Nihade'nin Beşinci Defteri" yazarın daha önce kaleme aldığı *isimle Ateş Arasında* romanın, öyküsü tamamlanmamış kahramanını Nihade için yazılmış bir ektir. Yazar, öyküde iç kurmaca metnin kahramanını ve onun hikâyesini yine kendi metinleri arasında kurduğu ilişkiyle var etmiştir. Aşkın çeşitli merhalelerinden geçen Nihade'nin, aşkın cünun halinden çıkamaması, sevdiği insana bağlılığı, yaşadığı ilişkideki dramatik durum, Safiye Erol'un aşkın acı dolu evrelerinden geçen bu yolda olmadık çilelere katlanan ve böylece kemalât / bireyleşim yolculuğunu tamamlayan roman kahramanlarını akla getirmektedir.

Münire Daniş de *Uykusuz Düşlerde* kıssalara, evliya menkıbelerine gönderme yapar. Yazarın öyküde Hızır'ı ya da Yusuf'u anması ya da araması postmodern çağın algısıyla ilişkilendirilebilir.

"Sayfaların devamında Hızır vardı; kendisiyle beraber yol almaya sabredebilecek, hikmete dair sırlar öğretebileceği bir yolcu bulamamış, yalnız ve üzgündü. Hikmet, yitirilmiş, unutulmuş bir 'balık'tı. Ve balık azgın dalgalar arasında, karanlık su dehlizlerinde çürümeye terk edilmişti. Demek, diyordum, yad unutuldu; hikmeti arama heyecanı ve serüveni kayboldu; demek sırrın dert ve ıstırapıyla yol almak, aşkın, insanı coşkunun doruklarına çeken ilhamını kuşanmak yerine aceleciliğin ve unutuşun balonlarıyla havalanmak yeğleniyor...

Ve Yusuf vardı... Zindanda unutulmuş, ne bir arayıp soranı ne de ona hasretinden gözyaşı döken bir seveni vardı. Çağı yorumlayacak, zor zanları azarlayacak bir pencere bulamıyordu Yusuf. (Uykusuz Düşler, s.49)

Özellikle altı çizili cümlelerde çağın geçmiş değerleri nasıl bozduğu, aşındırdığı hatta içini boşalttığı, kendine benzetmeye uğraştığı görülmektedir. Bir diğer ifadeyle bu kıssaları anlamayan, onun özünü ve anlamını bozan yazıcısı değil, günün insanıdır.

Bütünlüğün Bozulması

Postmodern anlatılarda dikkat çeken bir diğer özellik de "olay örgüsünün hikâye etmeye değil, anlatmaya dayalı olması ve çizgisel anlatının dışına çıkılarak çok parçalı, karmaşık ve özetlenemez bir kurgunun oluşturulmasıdır" (bk. Emre2006: 282).

Romanda olduğu gibi öyküde de bütünlüğün kaybolduğu, metin-içi tutarlılığın bozulduğu söylenebilir. Bütünlüğün yerine geçen parçalı yapı, öykünün bilinen formunun bozulması demektir.

Örneğin, Nalan Barbarosoğlu'nun *Gümüş Gece* adlı öykü kitabında yer alan öykülerde öykünün bütünlüğü biçim yoluyla bozulur. İç içe geçmiş metin katmanları, birbirinden farklı yazı boyutlarıyla (punto) verilir. "Kedi Belleği" öyküsünde anlatıcı ile gecenin sesi farklı puntolarda yazılarak öykü kendi içinde parçalara ayrılır. Anlatıcının (öznenin), iç sesi, kendi kendine

H E C E Ö Y K Ü

konuşmaları, samimi itiraflar halinde ilerlerken, araya gece girer ve gecenin sesi okura yöneliktir:

(...) *Bir diyet ödenmiş, bir büyü bozulmuştu sanki. Evet, kendiliğinden. Gece—lerden bir gece.*

Gece:

(...) *Ben kendimi çoğaltamam. Neysem oyum. Doğrusu, nasıl görünüyorsam öyleyim. Ama bakıyorum da, korkularınızı koynumda üretiyorsunuz daha çok. Laf aramızda, hazlarınızı da. Korkuyla hazlarınızın ortak paydası ben miyim acaba sizin için diye bir kuşku, incecik bir esinti gibi boy gösterip geçiyor kardeşimden. Neyse canım. Hayat sizin hayatınız. Bana sadece sarıp sarmalamak düşer. (Gümüş Gece, s.34)*

Türler arasındaki etkileşim, farklılıkların giderek azalması da postmodern dönemi belirleyen unsurlar arasında saymaktadır. (Çetin 2004:95) Bu bağlamda, öykülere bakıldığında, metnin kuruluş biçiminin bozulduğu, bilinen yapının dışına çıkıldığı ve yer yer şiir, deneme, oyun, bilimsel metin vb. biçimlerle parçalı bir yapıya dönüştüğü görülür. Kesinlik ve netlik ortadan kalktığı için alışılan sonuç bölümleri de yerini belirsiz, ucu açık sonlara bırakır. *Metin sürekli düşler ve öyküler üreten bir bilinç gibi* akmaya devam eder. (Ecevit 2002: 186).

Sema Kaygusuz'un *Sandık Lekesi* kitabında yer alan "Elif'in E'si" öyküsü farklı ifadesiyle okuru öyküyü okumaya/dinlemeye davet eder. Öykü, söylem olarak varsayım dilini kullanır. "Diyelim ki gece.." (*Sandık Lekesi*, s.21) diye başlayan öykü diyelim ki ifadesiyle sürdürülür.

Müge İplikçi, *Columbus'un Kadınlarında* açık bir anlatım yerine belirsiz, uyku ile uyanıklık arasında net olmayan bir anlatıma yer verir. "Gidiyor muyum Kalıyor muyum" başlıklı öykü daha çok bir rüya haline denk düşmektedir:

"Yeşil bir kırlık alandı. Bir sürü insan çim kayağı yapıyordu, ben dahil. Ancak benim ayağımda hiçbir şey yoktu. Telesiyaj çalışmıyordu; yürüyerek tepeye ulaşmak zorunda kaldım. (Columbus'un Kadınları, s.9)

Yukarıda yer alan alıntıdan da anlaşılacağı gibi, öykü adeta bir rüya aktarır gibi kaleme alınmıştır. Net bir zaman algısının olmadığı bu öykülerde, geçmişle şimdi arasında gidip gelen anlatı, insanın parçalanmış, yalnız dünyasına vurgu yapmakta, kaybolan tamlık ve bütünlük fikri, öznenin parçalanmışlığını öne çıkarmaktadır:

"Ozneymiş. Bir varmış. Bir yokmuş. Öyle miymiş? Öyle değilmiş. Önsöz yok. Gelişme yok. Bitiş yok. Varsa da aklımızın labirentlerinde gizli. (Columbus'un Kadınları, s.27)

Yazarın ifadesiyle bu durum, (post-uyuz) dönemde öznenin hallerinden biridir. Hayata paralel giden öyküde, kurgu da dağınıktır.

İplikçi, *Columbus'un Kadınlarında* öykü içinde televizyon programlarına, filmlere, şarkı sözlerine de yer verir. "Akademisyen" adlı öyküde anlatının içinde, yaşlı bir erkekle bir kadının son mevsimlerinin aylara bölünmüş hikâyesini anlatan film, bölüm bölüm aktarılır:

H E C E Ö Y K Ü

"NİSAN:

Büyük katlı battaniyeler kalkmış, o soluk yüz gene orada. Turuncu ışık, o turuncu ışık. Evin hanımı et almış. Bir de küçük saksılara minik petunyalardan dikmiş, pencere kenarına koymuş. Sevgilim bak bahar geldi. Onu mutlaka bulacağız." (Columbus'un Kadınları s.51)

"Şubat, Nisan, Temmuz, Bir Yıl Sonra, Ekim Sonu ve Kasım" başlıkları altında aktarılan filminden sonra, öykünün sonuna bir de bir tangonun sözleri yerleştirilir.

Yine aynı kitapta yer alan "Kız Gibi Bir Aşk" öyküsünde anlatının genel akışı bozulur ve öykü diyaloglarla ilerlemeye başlar. Metnin bu bölümü adeta bir tiyatro oyunu gibi kaleme alınmıştır:

Elvan: Kes sesini be!

Ağlama sesleri.

Elvan: (Ağlarken) Bugün böyle değişik olsun istemiştin. Bir kerecik de bana iyi davransan olmaz mı?

Mehmet: (Şaşkın ve üzgün) Şunu gündüz takmak, ne bileyim.. (Columbus'un Kadınları s.115)

Anlatmaktan çok göstermeyi hedefleyen bu tür örnekler, metnin adeta bir oyun alanı gibi görüldüğünü düşündürmektedir. Sınırları ortadan kaldıran yazar için artık tek belirleyici düş gücüdür.

Sonuç

Romanda olduğu gibi, öykü türünde de post-modern anlatı biçiminden yararlanılmış olması, çok parçalı, çok sesli bir kurgunun ortaya çıkmasına ve metnin var edilen bir yapı olarak tekrar tekrar üretilebilmesine zemin hazırlamıştır. Postmodern anlatı biçiminden yararlanan kadın yazarlar da, öykülerinde bireyin yerine geçen özneye, öznenin hallerine, nesnenin hayatı kaplamasına, zaman ve mekân kavramlarının karmaşık sunumuna; kurguda bütünlüğü bozarak, hayal ile gerçeği iç içe örerek yer vermişlerdir.

Postmodernizmin en çok eleştirilen yapı bozma ve değer yıkma çabası veya hiçbir değer ve norm tanımama söylemi üzerinden kadın yazarlarımızın öykülerine bakıldığında görülür ki, öykülerin içerik düzleminde dile getirilen sorunların varlığı, bu noktada yazarı, postmodern anlatının dışına çekmiştir. Eserlerin içerik düzleminde, öykünün öznesi olarak özellikle kadının öne çıkması, dolayısıyla kadın dünyasına ait sorunların öykü yoluyla gündeme getirilmesine de imkân vermiştir.

Kadın yazarlar, öyküde yeni söylem biçimlerini, postmodern anlatı özelliklerini kullanarak özgün bir anlatım biçimi var etmeye çalışırken; kadına /insana daha özgür bir varlık alanı açılması gerekliliğini de dile getirmişlerdir. Bu öykülerde, bir yandan günün manzarası betimlenirken, bir yandan da dünyanın unutulmuş değerleri hatırlatılır.

H E C E Ö Y K Ü

Günümüz öyküsünde kadın yazarlar, klasik hikâye etme anlayışından uzaklaşıp postmodern anlatının öykü evrenine dâhil olurken; söylemin va/veya biçimin oyunsu çeperinde sıkışıp kalmadan, (çoğunlukla) öznesi kadın olan öykülerde hazin, dramatik veya trajik hayat sahnelerine yer vererek okurun dikkatini bu noktaya toplamayı da ustalıkla başarırlar.

KAYNAKLAR

- AKTULUM, Kubilay (2000), *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, Ankara.
- AYTAÇ, Gürsel (1999), Genel Edebiyat Bilimi, Papürs Yay., İstanbul.
- BARBAROSOĞLU, Fatma K. (2006), *Senin Hikâyen*, İz Yay., İstanbul.
- BARBAROSOĞLU, Fatma K. (2003), *Bahçeler Sokaklar*, Kaya Matbaacılık, İstanbul.
- BARBAROSOĞLU, Nalan (2001), *Her Ses Bir Ezgi*, Can Yay., İstanbul.
- BARBAROSOĞLU, Nalan (2004), *Gümüş Gece*, Alkım Yayınevi, İstanbul.
- BARBAROSOĞLU, Nalan (2009), *Yol Işıkları*, Everest Yay., İstanbul.
- BEKİROĞLU, Nazan (2011), *Cam Irmağı Taş Gemi*, Timaş Yay. İstanbul.
- CALVİNO, İtalo (1994), *Amerikan Dersleri*, (Çev. Kemal Atakay), Can Yay. İstanbul.
- ÇETİN, Nurullah (2004), *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara.
- DANIŞ, Münire (2002), *Uykusuz Düşler*, Timaş Yay. İstanbul.
- ECEVİT, Yıldız (2002), *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yay., İstanbul.
- EMRE, İsmet (2006), Postmodernizm ve Edebiyat, Anı Yay., Ankara.
- İPLİKÇİ, Müge (2007), *Columbus'un Kadınları*, Everest Yay., İstanbul.
- İPLİKÇİ, Müge (2009), *Transit Yolcular*, Everest Yay., İstanbul.
- KAYGUSUZ, Sema (2007), *Sandık Lekesi*, Doğan Kitap, İstanbul.
- MENTEŞE, Oya B. (1996), "Sanatta ve Edebiyatta Post-Modernizm", *Bir Düşün Yolculuğu*, Bilkamat Y., Ankara. s. 29-39.
- MERİÇ, Nezihe (2010), *Çisenti*, YKY, İstanbul.
- SARUP, Madan (2010), *Postyapısalcılık ve Postmodernizm*, (Çev. Abdülbaki Güçlü), Kırk Gece Yay., İstanbul.
- SAZYEK, Hakan (2002), *Türk Romanında Postmodernist Yöntemler ve Yönelimler*, *Hece* (Roman Özel Sayısı) S. 65-66-67, s. 493-509
- KARA, Ayşe (2006), "Cam Irmağında Taş Gemi Yüzdürülmüş", www.venisafak.com.tr [E.T. 01.03.2013]
- www.nazanbekiroglu.org [E.T. 01.03.2013]-*»

Bu yazı, "Günümüz Türk Öyküsünde Kadının Sesi Sempozyumu"nda (7-8 Mart 2013) sunulan bildiri metninden hazırlanmıştır.

Pastiş, postmodernist (anlatıda) biyografi, otobiyografi, bilimsel metin vb. söylem alanın ya da destan, masal, halk hikâyesi söylence gibi türlere özgü üslup öğelerinin söyleyiş tarzlarını metnin temel üslubu edinmek şeklinde kullanılmaktadır. (bk. Sazyek 2002:500)

Nazan Bekiroğlu'nun *Cam Irmağı Taş Gemi* adlı öykü kitabı ile ilgili olarak yapılan diğer incelemelerde de sözü edilen metinlerarası ilişkiler kurulmuştur. Bu durum yazarın, bu konuda açık ve anlaşılır bir ilişki kurduğunu göstermektedir. Bk. www.nazanbekiroglu.org

Mumdan gemiler edip hüveyda/ Kılmış nice div ü bahri me'va (Şeyh Galip , Hüsnü Aşk 132. Beyit)

H E C E Ö Y K Ü

NAİME ERKOVAN

KADIN ÖYKÜCÜLERİN ESERLERİNDE FANTASTİK UNSURLAR

Kadın öykücülerin eserlerindeki fantastik unsurları ele almaya çalışan bu yazıya, fantastiğin genel bir tanımıyla başlamak gerekir. Tanım gerekli, çünkü bu tür, sınırları zor belirlenen, evrimini hâlâ sürdürmekte olan ve masal, bilimkurgu, korku romanı arasında var olmaya çalışan bir türdür.

Tarih boyunca fantastiğin kesin çizgileri belirlenmeye çalışılmıştır. Birçok edebiyat bilimcisi onu farklı özelliklerle sınıflandırmak için uğraşmışsalar da günümüz yazını için iki ismin tanımları önemli olmuştur. Edebiyat bilimcisi olan bu iki isim Roger Caillois ve Tzvetan Todorov'dur.

Roger Caillois, 1970'li yıllarda fantastikle ilgili kapsamlı bir çalışmaya imza atmıştır. Çalışmasının edebiyat bilimine kazandırdığı en önemli terim "Gedik" olmuştur. Caillois'nın iddiasına göre, mantıklı ve bilindik tabiat kanunlarıyla işleyen dünyamızda bahsettiği gedik açılırsa fantastik türden söz edebiliriz. Yani bu dünyada hayat, alıştığımız normal şartlarda sürmektedir. Ona fantastik bir özellik katan işte bu gediktir.

Caillois'ya göre fantastik, ancak mucizeye izin vermeyen ve katı bir neden-sonuç düzenine bağlı bir dünyada var olabilir. Nitekim buna kendisi de hayret etmiş ve özellikle aklın hâkimiyetinde olan gelişmiş kültürlerde bu türün gelişmesine bir anlam verememiştir.

Diğer isim Tzvetan Todorov da yaklaşık olarak aynı dönemlerde fantastikle ilgili kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Caillois'nın teorisini bir adım daha ileri taşımış ve kesin olmamakla beraber fantastik hakkında şu karara varmıştır: Gerçek yaşamda olamayacak şeyleri anlatan ve okuyucusunda kararsızlık hissi uyandıran eserlere fantastik denir.

Peki, bu tür ne zaman ortaya çıkmıştır?

Fantastik edebiyat, yaklaşık olarak XIX. yüzyılın Batı dünyasında öne çıkmıştır. Öne çıkmış diyorum, çünkü fantastik edebiyat Batıdan çok daha önceki yüzyıllar boyunca Doğu kültüründe var olmuştur. Varlığını borçlu olduğu kişi bir kadındır ve bu türü dolaylı yoldan da olsa dünyaya tanıtan da o olmuştur. Bu kadın, "Binbir Gece Masalları"nın anlatıcısı Şehrazat'tan başkası değildir.

H E C E Ö Y K Ü

Binbir Gece Masalları asırlarca Doğu dünyasındaki varlığını koruduktan sonra, XVIII. yüzyılda ilk kez bir Batı diline, Fransızcaya çevrilmiştir. Fantastik türünün, bu çeviriden sonra Batıda ve dünyada önem kazanmasına tesadüf gözüyle bakmak doğru olmaz. Şehrazat'ın sınır tanımayan hayal gücü, bilinen dünyaya, bilinmeyen varlıkları taşımıştır. İmkânsızlığı, mantıklı bir kabulle ortadan kaldıran bu masallar, uçsuz bucaksız bir dünyanın kapılarını açmış ve birçok yazara esin kaynağı olmuştur. Binbir Gece Masalları'nın etkisi o kadar güçlüdür ki onunla tanışmamış hiçbir büyük yazar var olmamıştır.

Şehrazat'ın masallarıyla tanışan Batı edebiyat dünyası hem korku romanlarının hem de fantastiğin kapılarını aralamıştır.

Fantastik tür, bir örnekle daha iyi bir şekilde açıklanabilir. Kafka'nın Gregor Samsa'sını ele alalım. Herkesin bildiği gibi Gregor Samsa bir sabah uyandığında kendisinin bir böceğe dönüşmüş olduğunu görür. Bu, fantastik bir kurgudur. Çünkü Gregor'un böcekliği dışında hiçbir şey, bildiğimiz dünyanın kurallarına aykırı değildir. Bütün anlatıda gerçektışı olan sadece Gregor'un böcekliğidir.

Eğer Gregor gibi annesi, babası, kız kardeşi, patronu, kısacası bütün insanlar böcek veya olağandışı başka varlıklar olarak okurun karşısına çıksalardı o zaman bu bir masal olurdu. Çünkü böcek hali, şaşırtıcı bir unsur olmazdı. Masal dünyasında bu tür hadiseler günlük hayatın bir parçası olarak kabul edilir ve gerçektışı öge ne korkutucu ne de beklenmedik olur. Eğer bu olay, geleceğin bilinmeyen bir zaman ve dünyasında, bize yabancı olan kurallar dâhilinde meydana gelseydi, bilimkurgu olurdu. Bilimkurgu eserlerinin sunduğu dünya yalnızca okur için bilinmediktir. Oysa kurgunun bütün karakterleri için o dünyada şaşırtıcı veya tuhaf bir durum yoktur. Okurun yabancılığı bu normallik karşısında kırılacak ve kısa bir süre sonra o da hiçbir şeyi yadırgamayacaktır. Fakat yalnızca bir gerçektışı ögenin alışılmış ve bildiğimiz kurallarla işleyen dünyada karşımıza çıkması, onun hiçbir mantık çerçevesine oturtulamayışı ve aklın kabul edebileceği herhangi bir açıklamayla varlığını legalleştirememesi, kurguyu fantastiğe dönüştürür.

Nasıl bir türün söz konusu olduğunu gördükten sonra, bazı kadın yazarların eserlerindeki fantastik öğelere göz atabiliriz. Burada bir alt başlık ekleyip fantastik unsur olarak kadını kullanan yapıtlara da kısaca değinmek gerekir.

Kadın yazarların en bilindik fantastik eseri Mary Shelley'nin "Frankenstein" adlı yapıtıdır. Yine Alman kadın yazarlarından Marie Luise Kaschnitz bu alanda eserler kaleme almıştır. Kaschnitz'in, Giovanni Papini'nin "Havuzda İki Yansı" ve "Saçma Sapan Bir Öykü" adlı fantastik öykülerinin kurgusuna benzer bir yapıya sahip olan "Şişman Çocuk" (*Das Dicke Kind*) fantastik öykünün bir örneğidir.

H E C E Ö Y K Ü

(Konusu kısaca şöyledir: Yalnız yaşayan anlatıcı, sık sık kitaplarını ödünç almak isteyen çocuklar tarafından ziyaret edilir. On iki yaşlarında şişman bir kızın kapısını çalarak içeri girmesinde tuhaf bir durum yoktur fakat anlatıcı daha ilk anda tanıdık gelen bu çocuktan nefret ettiğini söyler. Çocuk, kitaplarla ilgilenmez. İlgilendiği tek şey çay ve yiyeceklerdir. Sorulara kısacık cevaplar verir. Yanında taşıdığı buz patenleri, anlatıcı tarafından kaymak için evden çıktığının göstergesi kabul edilir. Buz pistine gitmek için yola çıkan şişman çocuğu anlatıcı gizlice takip eder çünkü "tırtılın nasıl buz pateni yaptığını" görmek ister. Çocuğun gittiği yer buz tutmuş bir göldür ve zorlanarak kaymaya çalıştığı anda buz kırılır. Anlatıcı, onu kurtarmak için müdahale etmez. Şişman çocuğun sudan çıkmak için debelenişini izler. Öykü, eve dönen anlatıcının çekmecesinde bulduğu bir şeyle biter.)

Bu örneklerin yanı sıra fantastiğin başka bir yüzü olan gotik edebiyatı besleyen başlıca yazarların Ann Radcliffe, Clara Reeve gibi kadınlar olması da dikkat çekicidir. Fantastik edebiyatçılardan birkaç ismi daha zikredecek olursak: Bunlar yirminci yüzyıldan Selma Lagerlöf, günümüz dünyasındansa Anne Bishop, Ursula Le Guin gibi yazarlardır.

Türk edebiyatındaki durum, biraz daha yalındır. Yazarlarımızın çoğunun var olan sosyal sorunları, kimlik ve cinsiyet çatışmalarını kaleme alma eğilimleri, fantastik türün gelişimini geciktirmiştir. Yine de zaman zaman bazı çalışmalar olmuştur. Nitekim kadın yazarlarımızdan Halide Edip Adıvar fantastik türe yakın bir oyun kaleme almıştır. "Maske ve Ruh" adlı ve karmaşık yapısından dolayı sahnelenmesi neredeyse imkânsız olan oyununda, Nasreddin Hoca, Shakespeare, İbn Haldun gibi kahramanları aynı kurguda toplamıştır. Fantastik, bilimkurgu, hatta ütopayı birleştiren Halide Edip'in bu çalışmasını, geleceğin türüne bir ön hazırlık olarak kabul edebiliriz.

Çağdaş edebiyatçılarımızdan Nazlı Eray'sa fantastik türünü yetkin kullanan yazarlarımızdandır. Hikâyelerinde, fantastik edebiyatın okuru kararsız bırakması kuralını, Nazlı Eray'ın kendinde de hissetmek mümkündür. Bazen fantastik havayı, uyanılan bir rüyayla kırar (*Düş insanları: Sen ve Ben*), bazen fantastik unsurun karşısında kahramanını soğukkanlılıkla donatır (*Sahipsiz insan'dan*).

Günümüzdeyse fantastik edebiyat daha çok çocuk ve gençlik edebiyatının önemli bir unsuru haline gelmiştir. Kadın yazarların kaleminden çıkmış olan Harry Potter ve Twilight (*Alacakaranlık*) serisi bunun en iyi kanıtlarındandır.

Fantastik edebiyatın yaygınlaşmasıyla birlikte bazı unsurlar, bu yapıtların ortak unsurları haline geldi. Başta şeytan (Jacques Cazotte'ta) olmak üzere, ayna ve labirent (özellikle Borges'te), maske (Poe'da), portre (Oscar Wilde'da) gibi öğelere sıkça rastlanır oldu bu eserlerde.

H E C E Ö Y K Ü

Fantastik unsur olarak kadından da birkaç örnek verecek olursak:

Fransız yazar Jacques Cazotte'un, 1772 yılında kaleme aldığı "Âşık Şeytan" adlı eseriyle fantastik edebiyatın Batı'da başladığı kabul edilir. Onun şeytanı bir kadındır. Fantastik türün Alman edebiyatındaki ilk örneği kabul edilen Ludwig Tieck'in *Der Blonde Eckbert* adlı eserindeki esrarengiz karakter, yaşlı bir kadındır. E. T. A. Hoffmann'ın "Kum Adam" adlı yapıtının karakterlerinden olan robot, Olimpia isimli bir kadındır. Kafka'nın "Mutsuz Olmak" adlı hikâyesinde ortaya çıkan hayaleti, küçük bir kızdır. Aynı şekilde Lewis Carroll'un kahramanı Alice da bir kızdır.

Bu kadar renkli ve heyecan verici görünen fantastik edebiyatın seçkin okurları kimlerdir, sorusunun cevabıyla konumu bitirmek istiyorum.

Fantastik edebiyatın en iyi takipçilerinden biri Sigmund Freud olmuştur. Çünkü Freud fantastiği, edebiyatta bastırılmış duyguların bir dışa vurumu olarak kabul etmiştir. Örneğin psikanaliz çalışmalarında severek irdelediği E. T. A. Hoffmann'ın "Kum Adam" adlı eserini inceledikten sonra, burada işlenen konunun altında bir travmanın yattığını ileri sürmüştür. Çünkü Hoffmann, üç yaşındayken babası tarafından terk edilmiş, mutsuz bir evlilikten olma bir çocuğu. Freud'a göre bu eserdeki kahramanı deliliğe götüren sebebin tetikleyicisi de aynı travmadır.

Yazıldığı dönemlerde geniş bir hayal gücünün ürünleri olarak kabul edilen fantastik eserler, Freud'un çalışmalarından sonra başka açılardan da incelenmeye başlanmıştır.

Örneğin Mary Shelley'nin "Frankenstein" adlı yapıtı. Eserde Dr. Frankenstein isimli bilim adamının canavarına, sonraki yüzyılların uzmanları, bambaşka bir gözle bakmışlardır. Yaptıkları tespitlere göre Dr. Frankenstein şizoid bir kişilik bölünmesinin veya borderline'in kurbanıdır. Paranoid fikirlerle ve halüsinasyonlara meyillidir. Aynı araştırmacılar onun yaratıldığını, Dr. Frankenstein'in kişiliğinin bir parçası olarak kabul ederler.

Sonuç olarak: Poe, "İnsan ruhu, gerçekten olmamış hiçbir şeyi hayal edemez," demiştir. Bu nedenle hayal ürünü olarak kabul edilen fantastik eserleri gelecek yüzyılların yepyeni bir ışık altında göreceğine ve yazarlarının şifrelerini birer birer çözeceklerine inanıyorum. &

KAYNAKÇA

- Christian W. Thomsen/Jens Malte Fischer, *Phantastik in Literatur und Kunst*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1980, Darmstadt.
- Tzvetan Todorov, *Fantastik*, Metis Yayınları, 2004, İstanbul.
- Prof. Dr. Monika Schmitz-Emans, *Phantastische Literatur: Theorien und Texte* adlı üniversite sunumları, 2007, Ruhr Üniversitesi.

H. HÜMEYRA ŞAHİN

KADIN ÖYKÜCÜLERİN BESLENME KAYNAKLARI
VE KONU SEÇİMLERİ

Günümüz *Türk Öyküsünde Kadının Sesi* başlıklı sempozyum için hazırlanan bu tebliğde *'kadın öykücülerin beslenme kaynakları ve konu seçimleri'* üzerinde duracağız. Bu genel başlığı dindar ve muhafazakar çevrelerde edebiyat alanındaki çalışmaları ile öncü kabul edilen ve hayli etkin olan dört yazarın 2000 yılından sonra yayınlanmış öykü kitapları ile sınırladık. Bu çerçevede seçilen edebiyatçılar, Cihan Aktaş, Fatma Barbarosoğlu, Sibel Eraslan ve Yıldız Ramazanoğlu.¹ Yalnızca öyküleri ile değil genel edebi kimlikleri ile etkili olduklarını düşündüğümüz bu yazarların öykü kitaplarından² bazı kesitler sunmaya çalışacağız. Kuşkusuz birbirinden çok farklı tarz, üslup ve konu çeşitliliğine sahip bu yazarların kitapları her biri başlı başına bir tez çalışması olabilecek genişlikte ve derinliktedir. Burada bir tebliğ hacminde ancak bazı ortak konulara değinecek ve genelleme yapmaksızın yalnızca kesitler sunmaya çalışacağız.

Öte yandan böyle bir çerçeve çizmenin bizim için bir başka anlamı da aynı yıllarda eser veren yazarların ortak temalarından hareketle panoramik bir öykü gündemi ortaya çıkarabilir miyiz? denemesidir. Buna bir dönemi birbirini teyit eden ya da belki etmeyen dört farklı yazarın eserleri üzerinden anlamaya denemesi denilebilir. Zira son yıllarda tarihçiler arasında önemli bir tartışma konusu var; edebi eserlerin bir dönemin gerçeğini anlamak için ne derece sahih 'tarih kaynağı' olup olmayacağı meselesi. Bu problematik, belki edebiyatçılar arasında çok tartışılır bir konu değil. Hatta pek çok edebiyat araştırmacısı sözgelimi, 19.yy. Fransasını anlamak konusunda Balzac romanlarına çok şey borçlu olduğumuz konusunda müttetik olabilir. Fakat tarihçiler kendi disiplinleri açısından edebi eserleri, kendilerini tarihin hakikatine ulaştıracak bir kaynak olarak nereye yerleştirecekleri konusunda farklı fikirlerle sahipler. Özellikle 1950'lerden sonra 'Tarihin de aslında bir kurgu olduğu' teorisi ortaya atıldığından beri süzgeçleri hayli sıkı olan tarihçiler için Edebiyat ile Tarih arasındaki bu yakınlaşma rahatsızlık vericidir. İşte bu nedenle biz de bu çalışma vesilesiyle, tarihle yakından ilgilenen birisi olarak, hem bugünün gerçeğine, hem de edebi eserlerine aynı anda şahit olan insanlar olduğumuzdan bu öykü gündeminin gelecekte tarihçilere neler söylediği-

H E C E Ö Y K Ü

ne bakmak istedik. Şimdi bu derin metodolojik tartışmayı bir tarafa bırakarak asıl konumuza dönerek, eserlerini okuduğumuz yazarların ortak olarak değindikleri konular çevresinde bazı örnekler verelim;

Çocukluk Ya da Geçmiş

İlk olarak ele alacağımız konu, 'çocukluk ya da geçmiş' olgusunun eserlerde ne şekilde konu edildiği meselesi;

'Elimde sımsıkı tuttuğum çocukluğumu tezgaha bırakıyorum; kırmızı akide şekerleri. Hacı Muhiddin Şekercisinden. Ağzınızda erirken eski bayram sabahlarını hatırlatan hafif bir tarçın ateşi dağlar ya dilinizi, işte onlardan... Kızıl akideler, sabırsız bir arife böceğinin parlayan gözleriyle bakıyorlar mutfağıma... Allahım yarın kapım çok çalsın ne olur, tanımadığım bir sürü çocuk gelsin, sarılıp öpeyim doya doya...' Sibel Eraslan'ın *Sümbül ile Isma-il* adlı hikayesindeki bu cümleler çocukluğunu avuçları içinde sımsıkı tutan bir hikaye kahramanının geçmişle kurduğu bağı anlatıyor.

Yazarın *Hoşçakal, Madam Ju-ju* adlı hikayesinde de çocukluğuyla sıkı bağlar kuran bir başka kahraman çıkıyor karşımıza;

'Yakın bir zamanda ölebileceğimi söyleyen doktor arkadaşım ile konuştuğumdan sonra, her an ve her saniye çarçabuk bir şekilde tüm alışkanlıklarımı apar topar çıkarırken üstümden, bir tek çocukluğuma gelince sıra, duraksayabildim. Sanırım çocukluğum, çıkarmaya kıyamadığım en alttaki giysim olarak, beni Madam Ju-juya göre ölüm karşısında hep daha fazla korkak ve acemi kılacak...' Hikayenin sonunda *'İşte çocukluğuma koştum geldim. Ab-ı Hayat'ı arayan bir yolcu gibi'* diyerek saati çocukluğunda durmuş olan bir kahramanla karşılaşıyoruz.

Çocukluk, Fatma Barbarosoğlu'nun *Çuha Renkli Çocukluğum* adlı öyküsünde ise şu şekilde çıkıyor karşımıza; *'Her insanın çocukluğu bir masaldır. Ne ki bazıları masal olarak kalabilmek için saklandıkları hafızanın artistik becerisine ihtiyaç duyar. Benim çocukluğumun semti artistik bir hafızayı umursamayacak kadar zengindi'* diyor mahallenin tek kız çocuğu olan öykü kahramanı.

Barbarosoğlu'nın, kahramanları tutkulu bir şekilde maziden yana olan *Mazi Rüyaları* öyküsünde de; *'dostlukları taşıyan'ın mazi olduğu'*⁶ ifade ediyor. Bir başka öyküde ise, *'Hatıralar hayattır. Ama her hayat, hatraya dönüşecek kimyayı bulamaz'*⁷ diyerek bir incir ağacının gölgesinde hayat bulan çocukluk hafızasına yolculuk yapıyor.

Yazarların öykülerinde 'çocukluk ve geçmiş' başlığı altında toplanabilecek benzer temalar bazan üniversite öğrenci evinde, bazan mahallede, bazan da aile içi ilişkilerin konu edildiği öykü ve hikayelerin zeminini oluşturuyor.

H E C E Ö Y K Ü

Kadın ya da Kadınlık Halleri

Genel olarak adı geçen yazarların hikayelerde kadın ya da kadınlık olgusu pekçok yerde karşımıza çıkıyor; 'anne-kız, anne-baba, karı-koca, gelin-kayın-valide' gibi hayli zengin ilişkiler ağı içinde bazan bir aile bireyi olarak bazan da tek başına bir kimlik olarak. Konuya 'genç kızlık'a dair atıflardan girecek olursak ilginç kahramanlarla karşılaşırız; Sibel Eraslan'ın hikayelerinde *'Korunmuşluğun, önce unutulmuşluğa, ardından da ıskalanmışlığa dönüştüğü bir yerden... Kız okulundan'* gelen kızlar yer alıyor. *'Siz kızsınız kızım, oturup kalkmanıza dikkat edin, derli toplu olun biraz'* tenbihleri ile yetiştirilip, *'sınırları zorlamamak'* şeklinde bir davranış koduyla öğütleniyorlar. Fakat mazbutluklarının bedelini ağır ödüyorlar. Çünkü erkekler tarafından *'Çok iyisin ama...'* diye başlayan ayrılık cümlelerinin muhatabı olmaktan kurtulamıyorlar. Bu nedenle yazarın kadın kahramanları adeta gurbetteki muhacirler olarak karşımıza çıkıyor hep. Evli bile olsalar muhakkak dönebilecekleri bir yer arayışı *Hoşkakal Madam Ju-ju* hikayesinde olduğu gibi bu muhacirlik duygusunu *'gidebilecek bir ev hayali'* içinde hep hissettiriyorlar okura'.

Hosça kal, Madam Ju-ju adlı hikayede şöyle diyor kahraman;

*'Aslında kadınların ekseriyeti de böyledir. Muhakkak, dönebileceğimiz bir yer isteriz hayattan. Dönecek yeri olmayanların, kadınlığından birşeyleri eksilecekmiş gibi sanki. 'Kadınlar ve çiftçiler.. Onlar da bizler gibi toprak burcundan... Akşamları uyuruz. Ve ateşe karşı, hep temkinli ve mesafeli duruşumuz da bundan. Geceler omuzlarımızın üstüne mühürlenir... Kaçmayız, kaçamayız. Kadın omuzları bu yüzden yuvarlaktır. Bizler, gidebileceği bir evi olmanın hayalini sürekli kurup kurup sayıklayanlar...'*⁶

Yine Eraslan'ın kitabına adını veren *Balık ve Tango* adlı hikayesinde, kadın ayrılığın, terkedilmenin öznesi olarak iyice pekişiyor zihnimizde; şöyle ki;

*'Tango biraz da böyle birşey zaten; çift kişilik bir aşk oyununu, sanki tek başınızaymış gibi sürüklemek... Biraz vatansız ve biraz sevgilinin terk ettiği... Biraz yurtsuz ve elbette biraz asabi... Kendine hayranlığın ve gururun, aşkta kaybetmiş olmayı örtbas etmesi için verilen hırpalayıcı bir dövüşe benziyor. Acıklı bir nara... Rap...rap...rappa...rap... Kızıl bir lale kadar aşktan titrerken, birden karar değiştirip; histerik, sert ama tutkulu bir dönüşle kafanızı geri çeviriyorsunuz... Bu kadar çok istediğim halde, aynı zamanda bu kadar çok reddedebilirim seni dercesine! Tango belki de bu: 'Cesur ol kızım...' / 'Peki büyükanne.'*⁹

Yıldız Ramazanoğlu'nun hikayelerinde ise, annelerin kızlarının nasıl tek başına ayakta duracağına dair temrinlerin öznesi oluyor genç kızlar; *Ayla ile Zeliha* adlı hikayede *'bir an önce kendi macerasına atılmak isteyen'* bir genç kızın lise ikinci sınıfta ilk defa yalnız yaptığı bir tren yolculuğunda annesinin

H E C E Ö Y K Ü

ona karşı korumacı olmakla artık serbest bırakmak arasındaki gel-gitleri anlatılıyor.¹⁷⁰

Bir başka hikayede ise, kadın olmanın ne anlama geldiğini çözemeyen kahramanları var Ramazanoğlu'nun; *'Kadın olmanın ne olduğunu çözemiştim tam olarak. Kitaplarla fazla haşır neşir olurken gerçek kadınlardan, kadınlık hallerinden uzak kalmış, birşeyler kaçırmıştım haliyle. Cinsiyetimin gereğini tam olarak bilemiyor olabilirdim. Yaşadığım kim bilir belki de cinsiyeti olmayan bir hayattı... Hep kitap okuyarak nereye kadar. Yaşadığım hayat kimin hayatıydı ve de benim istediğim neydi tam olarak. Bunu bilebilmek için sonsuza kadar bekleyebilirdim. Birgün zil çalacak ve bana en uygun düşen hayat başlayacak mıydı?'*¹⁷¹

Gece Kuşu adlı bu hikayede Ramazanoğlu'nun kahramanı birgün zili çalacak eş adayını bekleye dursun, evlilikle kadın bu sefer başka ikilemlerin içinde buluyor kendini Fatma Barbarosoğlu'nun *Eksik Kalan* adlı öyküsünde. Bir kayınvalidenin gelinine öğütlerini şu satırlardan okuyoruz; *'Kızım beni yanlış anlama ama... Yani demem o ki... Kocanın etrafında bir sürü genç, güzel kadın var. Şöyle çeki düzen ver kendine biraz. Saçlarına boya attır. Yüzüne gözüne azıcık sürüştür. Evin içinde örtme şu başındakini. 'ihtilal oldu' diyorlar. Post-modern ihtilal olmuş bu! Karısının başı kapalı olanlara neler neler yapıyorlarmış... Hak ver kocanın sıkıntılarına. Hadi aç başını. Günahın benim olsun evladım. Bak fiadiye Hanım'ın kızı açmış başını. Kocasını üniversitedeydi biliyorsun. Devir fedakarlık devri. Sedat bu kadar yükün altından kalkamaz.'*¹⁷²

İşte belki tam da bu nedenlerle, istenildiği gibi şekil verilebilen, uyumlu ideal gelin adayları aranıyor Yıldız Ramazanoğlu'nun hikayesine tekrar döndüğümüzde;

*'Kız meslek liselerinin dikiş ya da yemek bölümünü bitiren kızlar pek uygun oluyorlar evlilik için. Anneler kızlarını gönül rahatlığıyla bu okullara yazdırmışlar yıllar boyu. Şimdilerde iş değişmiş. Oğlanlar üniversite tozu yutmuş kız istiyor. Anneler başlayıp bırakmış olsun bari diye diyorlar. Ders grubunun en itibarlı kadınlarından birinin gelini tıp fakültesi dördüncü sınıftan ayrılmış.'*¹⁷³

Fakat ev işlerinden iyi anlamak da yetmiyor. Cihan Aktaş'ın *Kusursuz Piknik* adlı hikayesinde gördüğümüz tablo bunu doğrular nitelikte. Aktaş'ın öyküsünde Vali Muavini, Hakim Bey gibi şehrin birkaç üst düzey memurunun ağırlandığı bir piknikte ev sahibi Başkatip, topluma kendini kadınlar için sosyal projeler üreten birisi olarak tanıtsa da, herkesin önünde karısını *'çirozları, okey tahtalarını, salıncak için kullanılacak sicimleri ve daha nice önemli malzemeyi evde unuttuğu için salak ve beceriksiz olmakla suçlamak'* tan çekinmiyor.¹⁷⁴

H E C E Ö Y K Ü

Fatma Barbarosoğlu'nun başörtüsü nedeniyle okula alınmayan bir genç kızın anlatıldığı *Dazlak* adlı öyküsü kadının hayatına müdahiller listesine bir dekanı da yerleştiriyor; Şöyle ki;

'Okulun kapısında başörtüsünü başından çıkardı kız. Kapıdaki görevli dondu kaldı dazlak kafayı görünce. Kız kapıdan geçip giderken, geçtiği her yere donup kalmış insan figürleri dikip giderken kapıdaki görevli heyecanla Dekan Sekreterini aradı...' Kahraman dekan odasına geldiğinde ise ilk kazıtma eyleminin kendi üniversitesinden çıkmasından rahatsız olan dekanın şu sözlerine muhatap oluyor öyküde; *'şapka giymek zorundasınız'. 'Yanımda şapka yok' dedi dazlak kız.Örtün başınızı'* dedi Dekan elleri titreyerek. *Örtün!!! Başörtülü olmanız dazlak olmanızdan daha az tehlikeli değil bizim için. Mazallah dazlaklar eylemi yayılırsa ilk örneğin bizim fakültemizden çıkmış olması bizi zora sokar. Dara sokar. Teamüller, evet teamüller. Hadi örtün başınızı. Örtün!!!'*¹⁵

Kadınlık konusu yazarların her birinde ağırlıklı olarak yer alan bir tema. Fakat öykülerdeki kadınlığa dair tek perspektif burada örneklenenler değil kuşkusuz. Toplumda kadının yetiştirilmesiyle ilgili eğilime bağlı olarak gelişen beklentiler ve buradan ortaya çıkan sonuçlara dair yalnızca bir kesit. Kadın mevzusunun bir diğer tarafında da erkek var elbette. Öykülerdeki erkek bahsine Değişim başlığı altında değinmeye çalışacağız.

Kadın konusunu bitirmeden önce hayli dikkat çekici bir kadın figürden söz edelim; Özellikle Cihan Aktaş ve Sibel Eraslan'ın öykülerinde çok sıklıkla rastlanan 'Hala' figüründen. Bir kitabın adı olmayı hakedecek kadar güçlü bir figür Hala; *Halama Benzediğim için*. Cihan Aktaş aynı adlı öyküde, *'halasıyla yer yer özdeşim kuran, yer yer uzaklaşmak isteyen'* bir kahraman çıkarıyor karşımıza. Keza, Sibel Eraslan'ın hikayelerinde de sıklıkla karşımıza çıkıyor Hala. Yeri geliyor kimselerle paylaşılmaz oluyor, nişanlıdan bile kıskanılıyor; *'Cevdet Ağabey'e bunca zamandır yaptığım bütün eziyetler geçiyor gözümün önünden, Halamla sözlendiği günden beri onu nasıl da kıskanmıştım, 'Halanı çok mu seviyorsun' der bana el ense çeker, saçlarımı karıştırırdı, 'Halamı kimseye vermem ben' derdim ona... Sürekli aralarına oturur, bir yere çıkacak olsak, kendime bir sürü dondurma gazoz ısmarlatırdım. Halamın ondan gelen mektupları köşe bucak nasıl gizlediğine, o kilitli hatıra defterine beni uyuttuktan sonra neler yazdığına az mı şahit olmuştum... Ruhum Cevdet! Hah, ruhummuş, ne demekse...'*¹⁶

Hala figürü belki de toplumsal yapı içinde çoğunlukla kadın olmanın dezavantajlarından azade, gücünü muhtemelen Baba'nın, yani bir erkeğin yakını olmaktan alan ya da birlikte daha çok yaşanan geniş aile bireylerinden birisi olarak karşımıza çıkıyor. Bu yönleriyle 'Hala' figürünün Türk toplumun-

H E C E Ö Y K Ü

daki aile yapısının edebiyata izdüşümüne dair analiz edilmeye değer bir husus olduğunu ifade ederek bir başka konuya geçelim.

Değişim

Eserlerinde toplumsal olayların arkasındaki bilinç ve zihniyete odaklanan Fatma Barbarosoğlu'nun pek çok öyküsünün konusu olarak karşımıza çıkıyor değişim;

*'Yere bakan Ahmet! Temiz yüzlü Ahmet! Konuşurken bile kadınların yüzüne gözünü deydirmeyen Ahmet! En küçük çocuğunun resmini gösterirken yüzünde yanıp sönen ışığı gördüm diye dost bildiğim kardeş bildiğim Ahmet! Dün şantiyeye sevgilisiyle geldi. Karının yüzüne nasıl bakacaksın diye bağırdım. Çocuklarına doğruluk dürüstlük adına neler sunacaksın kendi hayatından diye bağırdım. Neye inanıyorsun Ahmeet! Hani Ramazan karşılama uğruna tuttuğun oruçlar... Cemaatle teravih namazı kılamıyorum diye sızlanışların nerede?'*¹¹

Barbarosoğlu'nun *Yalan Makinası* adlı öyküsünde ise bir başka profille karşılaşılıyor; *'Azizim siyaset artık hatunsuz olmuyor. Ille koluna takıp gideceksin. Mümkünse çocuklar da yanınızda. Fakat nereye gidilir bu kadınla? Gittiğimiz yerde bir iki insan konuşmasın, bizimkisi lavaboların önüne park ediyor. İğrenç bir durum anlayacağın. Çok utanıyorum yahu çok. Kendi kendime diyorum ki 'Kadın hastalık hastası numarası yapacaksan daha şık birşey bulsan olmaz mıydı? Bu kadar iğrenç olmak zorunda mısın? Mesela zarif bir şekilde bayılabilir ille de ilgiyi kendi üzerine çekmek istiyorsa... Benim için kusmak köylüce birşey anlıyor musun?...'* diyor erkek kahraman çevresindeki insanların samimiyetsizliklerini görünce psikolojik olarak kusma refleksi gösteren karısı hakkında. Ve devam ediyor; *'Benim siyasi kariyerim bitti. Bu kadınla evli kalırsam bitti. Anlıyor musun bitti! Boşanırsam... Seçimlere kadar halk boşandığımı çoktan unuttur. Bak asildir bizim hatun. Medyanın diline falan düşürmez kendini. O bakımdan çok eminim de... Problem başka. Anlarsın ya. Boşanır boşanmaz 'benimle evlen' diye tutturur. Şey canım! Telefonda herşeyi söyleyemem. Tele kulak tele ayak meseleleri canım. Anla işte...'*¹⁸ Barbarosoğlu'nun bu satırları, asalet abidesi bir karısı olan erkeğin gönlü değişiklik istediğinde az önce Sibel Eraslan'ın öyküsünde *'çok iyisin ama...'* diye başlayan cümlelerin muhatabı olan kadınlara dair bir örnek teşkil ediyor sanki.

Değişimin öznesi yalnızca erkekler değil kuşkusuz Barbarosoğlu'nun öykülerinde. Eşi *'Resim yapmayı bilseydin sana resim sergisi açardık ne havalı olurdu deyince resim kursuna başlayan kadınlar'ın*¹⁹ traji-komik yaşamları, Belediye Başkanı Avni Bey'in eşi olmaktan kendine bir kimlik inşa eden Mü-

H E C E Ö Y K Ü

berra hanım'ın ironik halleri de yeni toplumsal yapıların getirdiği değişim olarak karşımıza çıkıyor. 'Görünme ve gösterme' üzerine imaj takıntısıyla kurulmuş hayatlar, herkesin birbirinin ihtiyaçlarına karşı duyarsızlaştığı hayat tasavvurları, jenerasyon farklılıkları, vitrini geniş ama içi boş adamların düştükleri durumlar, geleceğe tarih düşme merakıyla çok konuşan, çok yorumlayan zihinlerin eleştirisi, kullanma tarihi geçen dostluklar ve popüler olmak uğruna plan üstüne plan yapan kahramanların yer aldığı geniş bir toplum kesimi de değişimin öznesi olarak karşımıza çıkıyor Barbarosoğlu'nun öykülerinde.

Değişim Cihan Aktaş'ın bir hikayesinde ise tatil anlayışı üzerinden şu şekilde ele alınıyor;

*'Köyde dedemden kalma evde, farklı bir tatil geçirmeyi deneyebilirler. Sorunları olacaktı tabii. En az birkaç günü elektriksiz geçirmeleri gerekecekti. Ne olurdu sanki, Yemekleri ocak ateşinde pişirerek geçiremezler miydi bir ayı bile olsun... Fakat yüzmek istiyorlardı kızı ve oğlu, göbeklenmeye yatkın kocası da yüzerek formunu koruyabildiğini öne sürüyordu. Kızının internet kanalıyla iletişimini sürdürdüğü arkadaşları vardı buralarda sonra.'*²⁰ Aktaş'ın öyküsünde köy evinde bir tatil hayali, aile demokrasisinin kurallarına yenik düşerek, sıradan bir devremülk tatiline dönüşüyor.

Elbette değişim çağında bu rüzgarın hiç uğramadıkları da var. Yıldız Ramazanoğlu'nun *Milenyum Acısı* adlı öyküsündeki İfakat Hanım bunun en güzel örneklerinden birisi. Dünya, borsaların göçüp, bilgisayarların çökeceği, kahinlerin pekçok şifreyi çözeceği üçüncü milenyuma hazırlanırken;

*'İfakat Hanım bulaşıkları yıkamış süzölmeye bırakmıştı. Soğuyan yemekleri dolaba koydu. Fayansı silindi. Yerdeki kırıntıları ıslak parmağıyla topladı. Öldürmeye kıyamadığı bir iki karıncayı itinayla alıp pencereden attı. İki bin yılına mutfaktan yatak odasına her zamanki gibi yorgun adımlarıyla geçip gitti.'*²¹

Toplumsal değişim başlığı altında yer verilebilecek pekçok örnek olmakla beraber bir sempozyum tebliği hacminde bu kadarla yetinerek bir başka konuya geçmek istiyoruz.

İslam Dünyasına Atıflar

Yıldız Ramazanoğlu'nun *Angelika* adlı kitabında Afrika'da kurban eti dağıtmak üzere Afirka ülkesine giden bir kahramanın gözünden sınırların dışına uzanıyor hikayeler;

'Kadından sorumlu bakan gülümsüyor. Duvarda katıldığı üst düzey toplantılara ait, bütün dişlerinin görüldüğü fotoğraflar asılı. Takribi de olsa ülkede kaç hivli var, bir rakam veremem diyor kahyesini yudumlarken... Uyuşturucu etkisi bilindiği halde gat denilen otu çiğnemenin neden yasaklanma-

H E C E Ö Y K Ü

dığını sorduğumuzda da bir kahkaha atmıştı. Yasaklanırsa ailelerin düzeni bozulur, adamlar kadınlardan hesap sormaya, çocuklara baskı yapmaya başlarmış, müdafaası o yönde. Erkeklerin güzel hayaller içinde herşeyi iki saat de olsa unutmalarına yarayan bu ot, aileleri kurtarıyor, kadınlara öz—gürlük bahşediyormuş. 'Sömürgecilere de madenleri ve iktidarı sunuyor' diyecek değil ya. Çocuklar azar işitmiyor, kadınlar dışarı çıkmak için kolay izin alıyor, muktedir olmayan babalarla mutlu müreffeh bir yaşam sürüp gidiyor dedi espri yeteneğini kanıtladığından emin gülmemizi beklerken.²²

Sınırların ötesine Cihan Aktaş hikayelerinde de uzanıldığını görüyoruz. Biberon adlı öyküde bir anne kahraman şunları söylüyor;

'O gün işten ayrılmaya karar verdim, ne kadar zor da gelse, bu bakımdan, hakkı olan sütü ona veremediysem bile, ilk birkaç yılda gerekli ilgiyi fazla—sıyla verebildiğimi rahatlıkla söyleyebiliyorum bugün... Ince düşünceli, özve—rili, eli açık bir çocuk olsun, sofrası başında Afrika'da açlıktan ölen çocukları her zaman hatırlasın da israftan kaçınsın diye, mesela 'Fakircilik oyunu' veya 'Eritre'li Çocukların Akşam Sofrası' gibi isimleri olan oyunlar icat ederdim. Yediğim içtiğim her lokmada başka çocukların da hakkı olduğunu unutmam; Etiyopyalı çocukları düşün kızım...'²³

Çocuklara bu duyarlılık öyle sirayet ediyor ki Aktaş'ın bir başka öyküsünde sıkıntı içinde bir İslam dünyası varken tebessüm bile gereksiz oluyor; 'Ak—rabalarımızın ifadesiyle dine düştüğüm yıllarda ilk öğrendiğim hususlardan biri, istediğim gibi gülemeyeceğim oldu. Yüzümde bir tebessümle dolaşma—malıydım ortalıkta, güler yüz fitne kaynağı olabilirdi. Zaten gülünecek ne vardı ki Filistin'in öz yurdunda paryalaştırılan müslümanlarını düşünecek olursak ya da Afganistan'ı veya Moro direnişçilerini.... Yeryüzünün en uzak bir köşesinde acı çeken bir müslüman veya herhangi bir insan varken nasıl gülebilirdim ben?'²⁴

Bütün bu konu başlıkları yanında nişanlılarına Seyyid Kutub yerine, Gazali'nin Kimya-yı Saadet'ini okumayı öğütleyen erkek kahramanlar, hayatlarını ailelerinin güvenini sarsmama dikkatiyle yaşayan mazbut kızlar, ama layık olmadıkları ilişkiler, okudukları kitaplar nedeniyle göz altına alınan erkekler, 'kadere razı olmak ama nasıl?' diyen kadınlar, Mabel Ciklet, Kızıl Maske, Altın Damla Kolonyası, Gülden Karaböcek'li anılarla yaşayanlar, kendine sunak arayan aşklar, gündelikçiler, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü gündeminden bitap düşen kadınlar, tamir isteyen, kullanma tarihi geçmiş dostluklar, Rus kadınların revaçta olduğu dönemlik modalar ve daha nice konu başlığı değişime ve bazan da değişmeye atıfla ele alınıyor yazarların eserlerinde.

Sonuç olarak, girişte ifade ettiğimiz tarih metodolojisine dair problematik ile konuya baktığımızda yazarların öykü ya da hikaye konusu olarak seçtik—

leri temaların yaşadığımız zamanların meseleleri ile de birbiriyle ne kadar örtüştüğünü ortaya koyuyor. Buradan hareketle edebi eserlerin birbirini teyit eden ya da etmeyen boyutlarıyla iyi bir analizle okunmak ve tarihinin asıl görevi olan 'gerçeğe en yakın olanı tespit etme' vazifesine halel getirmemek kaydıyla tarihi kaynakların dolduramadığı boşluklar konusunda tarihçiye esaslı bir ufuk sunabileceğini ifade etmek mümkündür.*»

Cihan Aktaş'ın, baskısına ulaşamadığımız *Duyarsız Odalar* adlı kitabı dışında, *Kusursuz Piknik*, *Halama Benzediğim İçin ve Ağzı Var Dili Yok fiehrizat* adlı kitaplarından, Fatma Barbarosoğlu'nun, baskısına ulaşamadığımız *Bahçeler Sokaklar* adlı öykü seçkisi dışında, *Gün Akşamsızdır*, *Senin Hikayen*, *Ahir Zaman Gülüşleri*, *iki Kişilik Rüyalar* ve *Rüzgar Avı* adlı kitaplarından, Sibel Eraslan'ın *Balık ve Tango* adlı kitabı ve Yıldız Ramazanoğlu'nun *Kırmızı*, *Derin Siyah*, *Zilha Günü*, *Angelika* adlı kitaplarından istifade edilmiştir.

- ² Fatma Barbarosoğlu adı geçen kitaplarını 'öykü' kitabı olarak yayınlarken, diğer yazarlar 'hikaye' kitabı şeklinde yayınlamıştır. Metin içinde biz de bu tercihlere dikkat etmeye çalışacağız.
- Sibel Eraslan, *Balık ve Tango*, İstanbul 2010, s.38-39.
- ⁴ Eraslan, *Balık ve Tango*, s.116.
- ⁵ Fatma Barbarosoğlu, *Gün Akşamsızdır*, İstanbul 2012, s. 7.
- ⁶ Fatma Barbarosoğlu, *Senin Hikayen*, İstanbul 2011, s. 23.
- ⁷ Fatma Barbarosoğlu, *Ahir Zaman Gülüşleri*, İstanbul 2012, s. 9.
- ⁸ Eraslan, *Balık ve Tango*, s. 117.
- ⁹ Eraslan, *Balık ve Tango*, s.96.
- ¹⁰ Yıldız Ramazanoğlu, *Kırmızı*, İstanbul 2006, s.13.
- ¹¹ Yıldız Ramazanoğlu, *Zilha Günü*, İstanbul 2008, s. 18.
- ¹² Fatma Barbarosoğlu, *İki Kişilik Rüyalar*, İstanbul 2011, s.49.
- ¹³ Yıldız Ramazanoğlu, *Derin Siyah*, İstanbul 2007, s.49
- ¹⁴ Cihan Aktaş, *Kusursuz Piknik*, İstanbul 2011, s.26-27
- ¹⁵ Barbarosoğlu, *İki Kişilik Rüyalar*, s.73-74
- ¹⁶ Eraslan, *Balık ve Tango*, s. 12.
- ¹⁷ Barbarosoğlu, *Gün Akşamsızdır*, s.71.
- ¹⁸ Barbarosoğlu, *Senin Hikayen*, s.79.
- ¹⁹ Barbarosoğlu, *İki Kişilik Rüyalar*, s.96.
- ²⁰ Cihan Aktaş, *Kusursuz Piknik*, İstanbul 2011, s.48.
- ²¹ Ramazanoğlu, *Derin Siyah*, s.44.
- ²² Yıldız Ramazanoğlu, *Angelika*, İstanbul 2010, s. 97-98.
- ²³ Cihan Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, İstanbul 2003, s. 16.
- ²⁴ Halama Benzediğim İçin, s. 26-27.

H E C E Ö Y K Ü

BEYHAN KANTER

MİHRİBAN İNAN KARATEPE'NİN HİKÂYELERİNDE KADIN KİMLİĞİ

Giriş

Mihriban İnan Karatepe, hikâye türündeki eserlerinde kendi çağına ilişkin sorunları gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla ve sıradan insanın yaşam duruşu ekseninde betimler. Yazar, yaşamlarından kesitler sunduğu kadınları, genellikle aynı sosyal çevre içinden seçer. Zira Karatepe, "tüm hikâyelerde Müslüman çocuk olmanın, Müslüman genç kız olmanın; Müslüman kadın olmanın hem devlet/otorite hem de toplum nezdindeki konumunu hikâyeleştirir." (Tosun 2012:115). Hikâye kahramanlarını özellikle başörtülü kadınlardan seçen Karatepe, başörtülü kadınların sosyal yaşamda kimliklerinden ödün vermeden var olma mücadelelerini iç monolog tekniğiyle gözler önüne sererken ayrıntılı mekân betimlemelerinden ziyade kahramanların yaşantılarına odaklanır. Başörtülü kadınların "ötekileştirilmeleri" ve "dışlanmaları" üzerinden bir bakış açısı geliştiren yazar, kendi inanç tarzını yansıtan bir öykülemeyi benimser. Bununla birlikte yazar, sıradan ayrıntıları kadın öznelrinin iç dünyasını açığa vuracak şekilde nakleder. Karatepe'nin hikâyelerindeki kadınlar, sosyal yaşamla bağ kurmaya çalışan ve yaşamla kavgaya eden bireylerdir.

Mütedeyyin Kadının Toplumsal Yaşamda Görünürlüğü

Mihriban İnan Karatepe'nin hikâyelerindeki kadınların genel karakteristiği, sosyal yaşam içinde aktif bir yer edinme mücadelesi veriyor olmalarıdır. Yazar, çalışan kadınları sadece iş yaşamlarıyla değil aynı zamanda aile yaşantılarıyla da betimleyerek, kadın kimliğini iş yaşamıyla sınırlamaz. Çalışan kadın kimliğini kararlı ve ne istediğini bilen öznelerin yaşam algısıyla betimleyen Karatepe'nin kadın özneleri genellikle mütedeyyin bir yaşamı benimsemiş çabasında olan "başörtülü kadınlar"dır. Bu bağlamda, kadınların toplumsal yaşamdaki görünürlüklerini, iç çelişkileri, çatışmaları ve inanç evrenleri ekseninde hikâyeleştiren yazar, özellikle eğitilmiş başörtülü kadınların yaşamsal alandaki duruşlarını, mücadelelerini "mütedeyyin kadın kimliğine" yaptığı vurguyla belirginleştirir. Zira Karatepe'nin hikâyelerinde "genelde kadın (daha genelde de insan), özelde Müslüman kadın, verili bir dünyanın,

H E C E Ö Y K Ü

dayatılan bir dünyanın kıskacında, darmadağınık, allak bullak olmuş bir hayatı yaşamak zorundadır." (Su 2000:110). Yaşamsal daire içinde devinen kadınların sosyolojik sorunlarının psikolojik zemine yansımaları öyküleyen Karatepe, kadın öznelerin ruh durumlarını toplumsal ve iktidarların verili kabulleri/dayatmaları çerçevesinde betimler.

Mihriban İnan Karatepe, "başörtülü kadın kimliğinin" kamusal alanda kabullenmeyişişinin sorgulanmasını hikâyelerinin satır aralarında sunduğu eleştirilerle dile getirir. Nitekim Hacıyatmaz kitabındaki "İş ve İş" hikâyesinde, başörtülü genç bir edebiyat öğretmenin mesleğini "devlet okullarında" yapamaması, mekâna yansıtılan eşitsizlik üzerinden vurgulanır. Özel bir okulda iş görüşmesi için bulunanların başörtülü kadınlardan oluşması da başörtülü kadın kimliğinin ötekileştirilmediği hatta özellikle benimsendikleri bir alanda bulunduklarına işaret etmektedir. Anlatıcı öznenin kendisine sorulan "edebiyat nedir?" sorusunu beğenmemesi ise görüşme yapan kişilerin kendisini ciddiye almamalarının eleştirisi olarak sunulur. Yazarın eleştirilerinden birisi de özel okulda görev yapan başörtülü öğretmenin aldığı maaştan daha fazla uğraş gerektirecek şekilde çalıştırılmasıdır. İlişki düzeyinin muhtemelen İslami referanslarla kurulmasına rağmen kadın öznenin ötekileştirilmediği bu zorunluluk mekânına aidiyet hissetmemesi de bir sorunsal olarak yansıtılır. Bu bağlamda yazar "ötekiliği", kamusal alanının sınırlarına dâhil edilmek istenmeyen kadınlar aracılığıyla gözler önüne serer.

"Sırada" hikâyesinin kadın kahramanı, geçmişindeki kimliğinden, idealleştirdiği yaşam biçiminden ve davasından uzaklaşmış olmanın varoluşsal sancılarını çeker. Üniversiteye başlamasıyla birlikte yaşadığı değişimi giyim tarzının farklılaşmasıyla özdeşleştiren anlatıcı özne, idealleştirdiği davasından uzaklaşmasını ve yaşamının savruklaşmasını, çarşaf giyinmeyi bırakıp pardösü giymesine bağlar. Bu bağlamda yazar, pardösüyü bir değişim ve yabancılaşma imgesine dönüştürür. Kadın özneyi geçmişinde aidiyet kurduğu sosyal çevreden ayıran özelliklerden birisi de evlilik konusunda aldığı kararın "âşık olma" eylemine dayanması ve sosyal bir değişimi yaşamasıdır. Bu farklılık, kadın öznenin kendi olma yollarını aramasına işaret ettiği gibi geçmişiyile yüzleşmesine/hesaplaşmasına ve kendisini sorgulamasına yol açar. Sosyal çevresi tarafından kendisine gösterilen talipleri beğenmeyen ve hepsine farklı bahneler üreten anlatıcı öznenin geçmişiyile ve yitirdiği değerleriyle yüzleşmesi, Kur'an kursu hocasını hatırlamasıyla belirginlik kazanır. Kur'an kursu hoca-sı, kadın anlatıcının geçmişinin aynasıdır. Hikâyede, dindarlığın farklı çevreler tarafından yorumlanışının giyim tarzıyla belirginlik kazanmasına yönelik vurgu, kimlik bunalımı üzerinden dillendirilir. Bununla birlikte kadın anlatıcının "senin terk ettiğin kaleleri birilerinin hala tutuyor oluşundan ne kadar şa-

H E C E Ö Y K Ü

şırsan da hoşnutsun" şeklindeki itirafı, yitirdiği dava bilincini başkalarının devam ettirmesinden duyduğu hoşnutluğun ifadesidir.

"Aramızda" hikâyesinin başkişisi, İslami bir çevrede yetişen ve okuduğu İslami kitaplarla yaşamı algılayan, özgür ve aksiyoner Müslüman kadın tipolojisini örneklendirir. Seyyid Kutup, Mevdudi, Hasan El Benna gibi siyasal İslamcı mütefekkirlerin kitaplarını okuduğunu geçmişine vurgu yaparak iç konuşmalarında dile getiren başkişi, *"eşarbımı pırlıtlı bir şalla süslemişim"* (s.9) ifadeleriyle inanç algısı ve dış görünüşü arasındaki uyumu açığa vurur. Nitekim başkişinin, *"etrafta derin dekoliteli hanımların gittikçe çoğalmasına bakılırsa gerçekten yanlış nikâhta olduğum kesindi"* (s.9) şeklindeki yorumu ve nikâhta çalınan müziğin enstrümantal sufi olması, onun sosyal bağ kurduğu çevrenin de kendi düşünüş tarzını benimseyen insanlardan oluştuğunu gösterir.

Başörtülü kadının kamusal alanda değiştirilmek istenen dış görünüşünün yol açtığı tedirginlik, "Köpek Uçmak İstemiş" başlıklı hikâyede genç bir stajyer öğretmenin bakış açısıyla dillendirilir. Hikâyenin başkişisi, çalışma hayatında "örtülü" kimliğinin yasaklanmasının yol açtığı rahatsızlığı "ayna" karışısındaki huzursuzluğu aracılığıyla dile getirir. Okul Müdürünün *"öğretmenler odasına kadar başörtülü girmeyin. Küçük çocukların dimağında yanlış bir görüntü bırakmamak lazım"* (s.22) şeklindeki ifadeleri, ötekileştirilen başörtülü öğretmenin sınırları başkası tarafından tayin edilen yaşamsal kaygılarının gösterge birimleridir. Nitekim başkişi, kendisine gösterilen bekçi kulübesinde kamusal alanın verili kabullerine/dayatmalarına uygun bir şekle dönüşmek için aynanın karşısına geçer. *"Ayna beni gördü, ben aynayı gördüm, aynada gözlerimi gördüm, bekçi aynadaki beni gördü..."* (s.22) ifadeleri, başkişinin yaşadığı huzursuzluğun aynadaki yansımaları ve sarsıcı etkileridir. Kamusal alandaki eşitsizliğin başörtülü öğretmenin dışlanması üzerinden yansıtıldığı hikâyede, Karatepe psikolojik gerilimi hissettirecek unsurları kadının öznenin sadece kendi iç dünyasıyla bağlantılı olarak değil aynı zamanda gözlemleri üzerinden de betimler. Bu bağlamda yazar, öykü kişilerinin davranışlarını ve içsel gerilimlerini nedensellik bağı çerçevesinde okura duyurur.

Toplumsal Beklenti: Evlilik

Kadınların toplumsal yaşamda evlilikle kazandıkları statü, toplumsal beklentiye yönelik "onaylanmış bir davranış"ın sonucudur. Nitekim evliliğin kazandırdığı statü, evlenmeyen kadınlarla evli kadınlar arasında da ötekileştirmeye dayalı bir ayrıştırmaya yol açar.

"Görüşme" hikâyesinin anlatıcısı, mutluluk ve mutsuzluk arasında kendisini anlamlandırma çabasında olan, yaşamı sorgulayan, yalnız, tedirgin ve huzursuz bir kadındır. *"Çorba oldu. Kafam, evim, dünyam. İnsan ne için ya-*

şar? Rüyalar ne içindir?" ifadeleriyle kendisini ve yaşamı anlamlandırmaya çalışan kadın anlatıcı, özellikle yaşam ve çizgiler arasında bir paralellik kurma çabasıdadır. *"Önce yuvarlaklar çiziyorum çünkü mutlu ve kendimle barışığım"* diyen kadın özne, iç monologunda çizgilerin dünyasıyla insanların dünyası arasında "varoluşsal sancıları"nı sorgulayan ruhsal gidiş gelişler yaşadığını okura duyurur. Dış dünya ile kurduğu ilişkilerinde sağlıklı bir iletişimden ziyade karşıdakini anlıyor görünen ve sürekli onaylama gereksinimi duyan kadın özne, sınırlarını kendisinin tayin ettiği bir çemberin içindedir. Zira nesnelere anlamlar yükleyen ve nesnelerin de ruhu olduğunu düşünen kadın anlatıcı, *"bu yalnızlık bana çok şey öğretti, içimden konuşmayı ve susmayı öğretti"* ifadeleriyle yaşamsal duruşunu ve toplumla kurduğu ilişkinin sınırlarını tanımlar. Evlilik konusunda da çevrenin sembolik baskısını hissetmeden ancak kendi yaşamsal tavrının sınırları dışına çık(a)mayan kadın özne, başkaldırmak yerine onaylıyor görünmeyi seçer. Görücü usulüyle tanıştığı gence karşı *"kayıtsız ve gevşek"* olan kadın özne, *"herkesten çok kendime yalnız kendime acıyorum"* diyerek yaşam karşısındaki anlamlandıramadığı tedirginliğini ve "varoluşsal sancısı"nı yansıtır. Toplumsalın evlilik yönündeki beklentisi, görücü gelen kadınlar tarafından *"artık zamanı gelince çiftleşmek lazım"* (s.15) ifadesiyle vurgulanırken yaşam karşısında kendince bilinçli bir yönelim geliştiren kadın öznenin bu cümle karşısındaki tavrı olumsuz ve alaycı bir bakış açısını içerir.

Mihriban İnan Karatepe'nin üçleme tarzında kaleme aldığı, "Aramızda", "Loş" ve "Ayna" başlıklı hikâyeleri zamanında evlenmeyen bir kadının yıllar sonra tesadüf ettiği eski aşkıyla "karşılaşması"nın anlatılmasıyla kurgulanmıştır. Zira "Bir zamanlar özellikle ideolojinin, inancın giderek bir sevginin birbirine yaklaştırdığı kadın ve erkek yıllar sonra karşılaşır" (Tosun 2012:115). Bu üç hikâye, evlenmeyen kadın, başkasıyla evlenen eski âşık ve eski âşığın karısının psikolojik gerilimlerinin şekillendirdiği bakış açılarıyla anlatılmıştır. Üçlemenin ilk hikâyesi olan "Aramızda" toplumsalın beklentisine karşı evlenmeyen kadın öznenin eski âşığıyla karşılaştığı sırada yaşadığı iç çelişkilerin betimlenmesi üzerine temellendirilmiştir. Hikâyenin anlatıcısı durumundaki kadın özneyi önerenlere karşı *"erkek Fatma gibidir o"* (s.1) diyerek cevap veren erkek öznenin bu sözlerini hatırlayan kadın, geçmişle yüzleşir. Bu yüzleşme, ruhsal çelişkilerle beraber kadın öznenin bulunduğu ortamdaki davranışlarına da yansır. Nitekim *"Parmaklarımı kıtlatıyorum, boğazımda acı bir tat.."* (s.1) ifadeleri ruhsal huzursuzluğun bedene yansımalarının göstergesi olarak sunulur. Bununla birlikte evlenemediği bireyin karısını gözlemleyen başkişi, "seçilmiş" bu kadının davranışlarına da eleştirel bir gözle bakar. *"Çocuklar tuvalete gidince karısı beş kişilik yer ayırmışmış."*

H E C E Ö Y K Ü

Koltuklardan birine kendisi oturmuş, birine çantası, bir diğerine montu, ötekine büyük çocuğun hırkası... En baştakine ufaklığın oyuncağını oturtmuş" (s.1) cümleleriyle gözlemlediği kadının davranışlarını yansıtan başkişi, "seçilmiş kadın"ın bakışlarındaki sorgulayıcı tavrın farkındadır. Zira "evli misiniz, diyor karısı. Gözlerinden gözlerime iki yılan yürüyor" (s.8) şeklindeki yorumuyla, sorunun altında yatan gerçekliğin hüznünü duyumsar. Nitekim "hayır, diyorum. Canım acıyor. Kısmet, diyor" (s.8) ifadelerine yüklenen anlamsallık, toplumsalın beklentisine cevap verememenin ironisini içerir. Başkişinin bu sorudan duyduğu rahatsızlık, hem eski âşığının karısı tarafından sorulmasının hem de bekârlığın yüzüne vurulmasının kaygısını yansıtır. "Boynumu içeri çekiyorum, ellerim dizlerimi kavramış tahiyatta oturur gibi susuyorum bir an... Her gece ıpıssız yatağında büzülüp yatar gibi varlığım gittikçe küçülüyor karşısında. Hacım sanki daralıyor" (s.8) söylemleriyle ruhsal boşluğunu bedenine yansıyan biçimiyle betimleyen başkişi, yaşamsal eğretiliğini evli olmamasıyla ilintilendirir. Evli kadına karşı öfkesini, "akrabaydınız sanırım, diye sorsam. Evet amca çocuklarıyız, dese. Çok aramış o zaman seni, desem, yüzüne yüzüne..."(s.8) cümleleriyle dışavuran başkişinin öfkesi, toplumsalın beklentisine cevap verememesine yönelik bir tutumu barındırır. Bununla birlikte evli kadının kıskançlık hissi ve toplumsal beklentiye uygunluğu, "tepeden tırnağa süzüyor beni ilk önce karısı. Bana yarım ağız, merhaba, demesinden belliydi. Biliyor, olup biteni... Seçilen kadının olmanın gururu ışıldıyor gözlerinde. Kadınlığı, doğurganlığı, gelip oturuyor aramıza. Konuşurken elini çenesine dokunduruyor kocasının, omuzlarındaki tozları süpürüyor. Çocuklar babanız ne diyor bakın, yaramazlığa meylettiklerinde, esasında babanın bir şey dediği de yok, diyeceği de... Çocuklar da bunu biliyor ki hiç aldırıyorlar. Kala kala bana bu çocukların bir babası olduğunu iyi belleme kalıyor" (s.10) ifadeleriyle dile getirilir. Hikâyeye "Aramızda" adının verilmesi ise 'aramızda' kelimesinin göndergesel anlamlarına yönelik bir vurguya işaret eder. Zira başkişiyle, geçmişte evlilik düşleri kurduğu kişinin arasına "yabancı" bir kadın girmiş ve başkişi böylelikle dışarıda bırakılan/seçilmeyen konumuna itilmiştir. Başkişinin "niye yaptın ki bunu diyesim geliyor. Yıllar sonra karşıma koca bir aile olup çıkıyorsun. Göbek bağlamış, güzel sakalların kazınmış, sanki ardında ne varsa yanmış, yıkılmış" (s.10) şeklindeki düşünceleri, "kaptırılmış bir gelecek", "kaptırılmış bir yaşam" üzerindeki yorumlarıdır. Başkişinin üşüme hissi de geçmişin şimdiye yansıyan hüznünü içerir.

Mihriban İnan Karatepe, kadının toplumsal yaşam içindeki kimliğini evli-bekâr ayrımı üzerinden yansıttığı "üçlemesi"nin ikinci hikâyesini Aramızda hikâyesinin başkişisiyle değil başkasıyla evlenen erkek öznenin bakış açısıyla ka-

H E C E Ö Y K Ü

leme alır. Üçlemenin ana izleği, "kaptırılan gelecek" ve idealize edilmiş erkek öznenin başkasıyla evlenmesinden duyulan üzüntü olmasına rağmen, evlilik beklentisi gerçekleşmeyen kadın öznenin ezikliği de satır aralarına yansıyan iç konuşmalarıyla sunulur. Bununla birlikte "Ayna" hikâyesinde, erkek öznenin anılarında saklı kalan bir kadınla "karşılaşma"sı da iç konuşmalar ve çelişkiler ekseninde betimlenir. Bu çelişkiler bağlamında kendisini karısı ve geçmişinde kalan kadın öznenin ortasında hayal eden ve *"hiç fena da olmazdı"* şeklinde düşünen hikâye başkışisi, geçmişi fragmanlar halinde hatırlar.

"Loş" hikâyesinde, bekâr kadına bakış açısı, "seçilmiş" ve toplumsal beklentiye cevap vermiş olmanın hazzını yaşayan evli kadın üzerinden yansıtılır. *"Benim, dedi içinden kadın, kocasına dönüp yüzünü, tapulu arazisine bakar gibi... Bana ait"*(s.15) ifadeleri, evlenmiş olmanın gururunu yaşayan kadının kocasına ilişkin aidiyetini içselleştirmesinin dışavurumudur. Evli olmayı ayrıcalıklı kılmanın getirdiği ontolojik güven zaman zaman ruha sinen "kıs-kançlık"la zedelenir. Nitekim kocasının ders verdiği kızların gözlerinin koca-sında olup olmayacağını endişesini taşıyan kadın öznenin kendisini rahatlat-ması ise *"eve gider unuttur"* söyleminde anlamını bulur. Hikâyenin kadın öz-nesinin "Aramızda" hikâyesinin başkışisine yönelik düşünceleri de aynı kıs-kançlık duygusu etrafında şekillenir. Zira *"neden evlenmemişti ki? Kocasının burnuna kadar girip neyi sorguluyordu?"* (s.16) şeklindeki sorular, öteki ka-dının "kim"liğini anlamaya yönelik bir sorgulamayı içerdiği gibi aynı zaman-da evlenmemiş kadına bakıştaki müphemiyet de eleştirel bir yaklaşımın gös-tergesidir. *"Güzeldi ama yaşı geçkinceydi. Cami yıkılmış ama mihrap yerin-de", "ne koca görmüş ne çocuk doğurmuş tabii... Ne fazlası olabilirdi ki? Eksikliği vardı. Kendini varlıklı ve güçlü hissetti sıra sıra oturan çocuklarına bakınca... Kalabalık ve güçlü"* (s.16) ifadeleri, evli ve çocuklu olmanın ge-tirdiği ontik güvenin yansımalarıdır. Bununla birlikte yaşı geçkin bekâr kıza bakarken *"ne oluyorsa bu ve bunun gibiler yüzünden oluyordu. Evli adamlar-ra kancayı takıyorlardı. Yok, kocasını bunların eline bırakacak değildi. Kız kurusu, dedi, dişlerini sıkarak"* (s.19) söylemleriyle anlatıcı özne kendisini farklılaştıra ve ayrıcalıklı kılar.

Kadının Ev İçindeki Yaşamı

Mihriban İnan Karatepe'nin hikâyelerindeki kadın özneler ev içinde akıp giden yaşamlarının sorgulamasını "tekdüzelik" üzerinden yansıtırlar. Zira Karatepe'nin hikâyelerinde "mutsuz bir şekilde hayata yenilmiş insanlar bir patlama anı sonrası dönüp hayatlarına bakarlar" (Tosun 2012:114). Nitekim "Resim" hikâyesinde ressam olan kadın özne de "Görüşme" hikâyesinin an-latıcı öznesi gibi nesneler ve yaşam arasında "duygusal patlamalar" sonucu

H E C E Ö Y K Ü

bir bağ kurar. Özellikle renkleri anlamlandırma çabasında olan kadın özne, sınırlarını kendisinin tayin ettiği bir mesafeyle dış dünyaya yaklaşır. Çevre-siyle kurduğu ilişkilerinde de kendi sınırlarıyla hareket eder. *"Kafam karışık. Bu sahne bir yerlerden bilinçaltıma yerleşmiş olmalı. Selim ve Ceren diye bi-rilerini tanımıyorum"* (H. s.25) ifadeleriyle ruhsal psikozlarını yansıtan kadın öznenin ev içindeki yaşamı, resim yapmak ve gündelik işlerle sınırlıdır. Ger-çek ve düş arasındaki sanrılarla "kim"liğini sorgulayan kadın anlatıcı, ger-çekliğini reddedici bir tavrı benimser.

"Loş" hikâyesinin anlatıcı öznesi, akşama kadar ev işleriyle ve çocuklar-la didişmeyle geçen günlerinin sıradanlığından şikâyetçidir. Kocasına eve gel-diğinde sürekli mutfakta olan, kocası için süslenmeye bile vakit bulamayan kadın özne bu tekdüzelik içinde akşamları sessiz bir görüntü çizen kocasının mutsuz olup olmadığını sorgular. Bu sorgulama, tekdüzeleşen yaşamın kıs-kacına takılan kadın öznenin belirsizliği içselleştirmesinde de etkindir.

Kadının Eşitlik Beklentisi

"Aramızda" hikâyesinin başkişisinin sosyal yaşamdaki eşitlik arzusu ev-lilik yaşamıyla ilgili düşüncelerine de yansır. Nitekim "Ayna" hikâyesinin başkişisinin iç konuşmalarıyla da açığa vurulan bu düşünceler, güçlü kadın olma ve evlilik yaşamında eşit haklara sahip olma arzularını içerir. "Ayna" hikâyesinin başkişisi tarafından "asi ve hoyrat" olarak tanımlanan kadın öz-ne, *"ben eşimin pantolonlarını neden ütölemek zorundayım ki diyordu, o be-nim eteklerimi ütöleyecek mi?"* (s.13) söylemleriyle eşitlikçi ve özgür tavrı-nı gözler önüne serer.

Mihriban İnan Karatepe, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği ve erkeğin güç odağı olarak aile içindeki hegemonik tavrını "Su Bidonları" hikâyesinde, mü-tedeyyin bir kadının eşinden gördüğü eziyetler aracılığıyla eleştirir. Yazar, di-ni inançlarını yaşamak isteyen kadının içine düştüğü dramatik durumu, aile içi ilişkileri üzerinden betimler. Nitekim evinde sohbetler veren ve yaşamını gü-nah duygusuna göre şekillendiren Hafize Hanım'ın dinsel amaçlar taşıyan sos-yal yaşantısı, eşi tarafından kesintiye uğratıldığı gibi şiddet gören Hafize Ha-nım, kaderine rıza göstermek zorunda kalır. Mihriban İnan Karatepe, kadının eşinden şiddet görmesini karı-kocanın farklı yaşam algılarını benimsemelerine bağlayarak eleştirel tavrını gözler önüne sererken kahramanın ruh durumundan ziyade olay anlatımına dayalı bir kurgulamayı seçmiştir.

Sonuç

İlk kitabı, Kadife Durağı'nı 2001 yılında yayınlayan Mihriban İnan Kara-tepe, gündelik yaşam içinde varoluş mücadelesi veren kadınların modernleş-

H E C E Ö Y K Ü

me sürecindeki sancılarını hikâyeleştirirken özellikle mütedeyyin kadın kimliğine odaklanır. Bu bağlamda yazar, kadın meseleleriyle ilgilenirken özellikle çalışan başörtülü kadınların yaşamsal dairelerinin sınırlandırılmasına karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirir. Hikâyelerinde merkeze genellikle kadınları alan Karatepe, kadın özneleri yaşamsal koşulların çevrelediği bir çemberin içinden betimler. Dış dünyanın gözlemlenmesiyle kurguladığı hikâyelerinde yazar, İslami yaşam biçimini benimsemiş bir çevrenin gündelik yaşam pratiklerinden kesitler sunar. Yazarın toplumun belli bir kesiminin betimlenmesiyle oluşturduğu hikâyelerindeki kadınlar aidiyetlerini İslami bilinçle şekillendirirler. &

KAYNAKLAR

- Karatepe, Mihriban İnan (2001) *Kadife Durağı*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul.
Karatepe, Mihriban İnan (2008) *Hacıyatmaz*, Hece Yayınları, Ankara
Karatepe, Mihriban İnan (2012) *Aramızda* Hece Yayınları, Ankara
Su, Hüseyin (2000) *Öykümüzün Hikâyesi*, Hece Yayınları, Ankara
Tosun, Necip (2012) *"Mihriban İnan Karatepe Öyküleri"* Hece Öykü, Yıl:9, S.51, s.112-116

H E C E Ö Y K Ü

MEHMET KAHRAMAN

IŞIKLAR AÇIK KALSIN

Soğuk odada yorganı başıma çekmiş annemin uyandırmasını bekliyordum. Babam çoktan gitmiş olmalıydı. Korkunç bir rüya görmüştüm, gerçek gibiydi. Pencere önünde oturan bir kadın, upuzun karanlık yollar, köpek seslerinde uzayan bir gece, sonra her şeyin içinde kaybolup gittiği koyu bir sis. Babam bu gece de gelmezse diye korkuyordum. Geç geliyordu, biz yattıktan sonra. Annem ve üç kardeşimle sessiz sessiz akşam yemeğini yiyor, yine aynı sessizlikte oynuyor, oynarken de uyuyup kalıyorduk. Annem babamı bekliyordu. Tuvalete kalktığımda, kapıya bakan pencerede uyuyor buluyordum çoğunlukla onu. Saat kaçtı, babam kaçta geliyordu?

Annem terliyordu. Terler alnından yanaklarına damla damla kayıyor, gözlerine giriyordu. Elleri de çok sıcaktı. Mutfığa doğru yürürken güçlkle atıyordu adımını. Nefesi hırıltılıydı. Soğuk şehriye çorbasının nokta gibi kaldığı sinide gönülsüz yedik yemeklerimizi. Hiç ses etmedik yerken. Yemekten sonra herkes kendi halinde bir oyuna daldı. Ben göz ucuyla anneme bakıyordum ödevden başımı kaldırıp. Küçük kardeşim ağlamaya başladı. Annemin yanına gitti. Emir almış gibi hepimiz başında topluştık. En küçüğümüz kucağına yattı. Ben ıslak bez getirip alnına koydum. Diğer kardeşim ise bir şeyler yemesi için yalvardı. Annemin dudaklarından küçük inlemeler duyuluyordu. Bu inilti sırasında elleri titriyor, boyun kasları geriliyordu; dudaklarını ısıırıyor, gözlerini yumuyordu. Biz görmeyelim diye ağlamıyordu. Biliyordum. Ufaklık ağlamaya başlamıştı çünkü. Anne aç gözlerini. Burnundan sümükler akıyordu ağzının kenarına. O dudaklarla öpüyordu annemin yüzünü. Daha fazla canını acıtmasın diye üstünden aldım. Sert bir şekilde susmasını söyledim.

Babamın bir an önce gelmesi için dua ediyordum dışarıya bakarken, karanlık ürkütücüydü. Ay yoktu. Annem uyumuş muydu yoksa bayılmış mı, bir saate yakın hiç sesi çıkmadı. Kardeşlerim de ayrı köşelerde uyuyup kaldılar. Annem uyanırsa diye başucunda bekledim. Su falan isterse... Sofrayı topladım. Işıkları söndürdüm. Yatakları yaptım. Saat daha ona bile gelmemişti. Zaman hiç geçmiyordu. Gözüm hep kapıdaydı. Evin önünden bir karaltı geçtiğinde hemen kapıya koşuyordum. Sevinçle. Zile basacak diye bekliyordum. Aralık yerlerden giren rüzgârın ince çığlığını duyuyordum yalnızca.

Uyuyabilseydim bir.

H E C E Ö Y K Ü

Ben uyumadan annem uyandı. Karnını tutarak doğruldu. Koştum. Yatmadın mı, dedi. Su ister misin, diye sordum. Başıyla işaret etti. Uzattım. İçtikten sonra başımı okşadı, baban gelmedi mi, diye sordu. Sustum. Ayağa kalkmaya çalıştı, ama kalkamadı. Duvara tutundu. Sonra tekrar uzandı. Perdeyi aralayıp dışarıya baktı. Çok karanlık, dedi. Onu hiç bu halde görmemiştim. Hastalandığı olmuştu, fakat bu denli kötü olmamıştı. Biz hastalandığımızda sabaha dek başımızda bekleyen annemizdi bu kadın. Beklemek çok zordu. Onunla birlikte ben de hastaydım sanki. Keşke doktor olsaydım ve onu hemen iyileştirseydim. Ya da ilacını alıp koşup getirseydim. O gece doktor oldum, eczacı oldum, ambulans şoförü, taksici, yoldan geçen yardım etmeye gönüllü bir. Hiçbiri annemin acısını dindirmeye yetmedi. Bir an önce hastaneye gitmesi gerekiyordu. Kim götürecekti? Ben hastanenin yerini bile bilmiyordum. En şey... Babamı çağırabilirdim, biliyordum, fakat bu karanlıkta gidemezdim. Kendi kendime bir sürü plan yapmıştım. Anneme anlatmadım onları. Gene de ona bakıyordum göz ucuyla. Zorlarsa belki giderdim, ya da yapılacak başka ne varsa...

Yüzü cama dönük bir şeyler anlatmaya başladı annem. Masaldı. Ama anlatırken sahiden olmuş gibi anlatıyordu. Küçük yaştaki bir kahramandan bahsediyordu. O da böyle karanlık bir gecede, üstelik karlı ve çok rüzgârlı, uzun bir yol yürüyerek köyün yukarısındaki ebenin evine gitmiş ve yardım getirmişti. Babası şehre çalışmaya gitmişti çocuğun. Kardeşlerinden büyük olduğu için annesi bu görevi ona vermişti. Hayır, gidemem, korkarım, dememişti hiç. Gitmişti. Kar yağıyordu, boyun atkısını burnunu da örterek dolamıştı. Hiçbir korku belirtisi yoktu yüzünde. Soğuk gözlerini yakıyordu. Eldivenli elleriyle gözlerini korumaya çalışıyordu. Daha hızlı yürümeliydi, attığı her adımda annesinin feryatlarını işitiyordu. Hadi, diyordu ayakları gerildikçe. Haydi. Ne cesur bir çocuktu öyle. Annesinin ve kardeşinin hayatı kurtulmuştu.

Senin de cesur olmanı isterim.

Öylesine naif söyledi ki bu sözü, konuşamadım bile. Belli belirsiz bir tamam kelimesi döküldü dudaklarımdan o kadar.

Sıkıca giyinip çıktım evden. Çıkarken annemle göz göze geldik. Bir şey söyledi ama anlamadım. Korkuyordum. Vakit gece yarısıydı. Sokak lambalarının cıvıllı ışıkları yolu yarım yamalak aydınlatıyordu. Ne kadar aydınlatsa da bir çocuk için tekin saatler değildi. Hiçbir şey olmasa bile köpek havlamaları korkutmaya yetiyordu. Ya saldırırlarsa. Ya da anneannemin anlattığı çocuk kaçırcılar... Hırsızlar, yol kesenler sonra... Bunları düşündükçe ayaklarım geri geri gidiyordu. Hadi, diyordum kendi kendime. Haydi. İkide bir arkama bakıp duruyordum. Sanki biri beni takip ediyordu. Yakalarım umuduyla birden dönüveriyordum ara ara. Kimse yoktu. Yakalasam ne yapabilirdim? Annemin anlattığı çocuğu düşün-

düm. Hayır, ben de bir kahramandım. Annem bana güvenmişti. Onun hayatı benim ellerimdeydi. Korkamazdım böyle bir durumda, korkmuyordum.

Kutsal bir görevdi benimki, annemin duası vardı arkamda. Böyle böyle korkumu yenmeye çalıştım. İyice hayallerimin arasına gömüldüğüm bir sırada sis bulutu gibi kopkoyu bir dumanın içine girdim. Hiçbir yer görünmüyordu ama yolun olduğu kısım tastamam belliydi. Koridor gibiydi. Yürüdükçe ayak seslerimi duyuyordum yalnızca. Susmuştu her şey. Ne rüzgar vardı, ne de köpek sesleri. Kendime güvenim gelmişti. Belim doğrulmuş, kaslarım gevşemişti. Adımlarım canlandıkça sis dağılmaya başladı, ardı ardına açılan kapılar misali. Öyle oldu; en son kapı ben daha elimi uzatmadan, kendiliğinden açılmıştı.

İçeride sigara dumanından göz gözü görmüyordu. Öksürüğe tutulmuştum. Kafamı kaldırınca bakışların bana çevrildiğini gördüm. Vay! Yolunu şaşıran biri, diyerek güldü birisi. Sonra herkes güldü. Kapının önünde bir süre dikildim. Konuşamadım. Neredeyse düşüp bayılacaktım. Hızlı hızlı nefes alıp veriyordum. Kahveci yanıma geldi neden sonra. Babamı çağırmaya geldim, dedim. Baban kim senin, diye sordu. Babamı söyledim. Şükrüüü, diye seslendi arkaya dönerek. Anında, hooooop diye bir ses duydum. Hemen o tarafa koştum. Babamı görünce çok sevindim. Ama onun en son bekleyeceği kişi bendim. Doğal olarak şaşırdı. Konuşmadı ilkin. Kızacak gibi oldu, kızmadı. Gözleri kocaman açılmıştı. Eee, der gibi yüzüme baktı. Biraz soluklanmak için durdum. Annem çok hasta, dedim kesik kesik. Nesi varmış, diye sordu masadan taş alırken. Anlatmaya çalıştım ama öksürmekten doğru düzgün anlatamadım. Tamam gideriz, dedi, az kaldı. Yan masadan bir sandalye çekti. Diğer üçü ben orada değilmişim gibi önlerine bakıyorlardı. Birinin ağzında külü uzamış sigara vardı, döküldü dökülecek. Kül tablası ağzına kadar doluydu.

Oturmadım tabi çekilen sandalyeye. Annem çok hasta, dedim tekrar. Kapı kara gözlerini gördüm bana bakınca. Ellerimi yumruk yapmış sıkıyordum. Annemin sıırıslıklam yatan görüntüsünü hatırladım, babam onun o halini bilmiyordu, daha çok yükselttim sesimi. Yaklaşan tehlikeyi haber vermeye çalışan bir köpeğin çaresizliği vardı cümlelerimde. Yerimde duramıyordum. Koluna yapıştım kaldırmak için. Ağlayacaktım.

Israrlarıma daha fazla dayanamayıp kalktı. Gecenin bu vakti korkmadan nasıl geldiğimi sordu yolda. Cesaretime övgüler yağdırdı. İşte benim oğlum, dedi eliyle omzuma vurdu. Annem yatıyor, diyordum ikide bir. Merak etme iyileşir. Çocuk aklıma başka başka şeyler geliyordu. Atamıyordum aklımdan. Hastalananlar ölüyordu hep: Dedem, anneannem, Hüseyin Amcam. Babamın, annemin ölmeyeceğini söylemesi beni hiç teselli etmemişti. Daha hızlı yürümeliydik. Annemin acıları dinmeliydi. Ama yol bitmiyordu bir türlü. Uzuyor-du. Az önce geldiğim yol değildi sanki. Şimdiye çoktan evde olmalıydık.

H E C E Ö Y K Ü

Eve vardığımızda annem uyuyordu. Elini annemin alnına koydu, Hacer, diye seslendi yumuşak. Hacer! Gözlerini açmadı annem. Ne kadar seslendiysen duyuramadık sesimizi. Kapının önünde, başparmağımı dişlerimin arasında ezmekten acıttığım birkaç dakika içinde, sessizliğin kışkırtıcılığıyla yandığımı iyi hatırlıyorum. Babam iki üç kere dışarı çıktı. İçeri girdi. Elini kapının sövesine koydu, durdu, diğer eliyle burnunu karıştırdı. Ne zamandır böyle, diye sordu. Sonra hızla çıktı evden. Ben geliyorum, dedi giderken. On-on beş dakika sonra eski model, sarı bir taksiyle geri geldi. Annemi kucakladığı gibi taksiye bindirdi. Kapıyı ben açtım. Arka koltuğa yatırdı. Kapıyı kilitlememi ve kardeşlerime göz kulak olmamı tembih etti. Sabaha geliriz, merak etme, deyip taksiye bindi. Onlar sokağı dönene kadar elim havadaydı.

Annem uyandıracak diye bekliyordum. Korkunç bir rüyaydı. ANNE diye bir ses duyuyordum, ama ses çok uzaktan geliyordu. İçli içli. Anneee!.. Sesi duymamak için yorganı başıma çektim. Ayaklarım açıkta kaldı. Annesiz çocukları üşüten bir soğuk vardı dışarıda. Büzüştüm. Ellerimi apış arama sokup nefessiz tuttum kendimi. Oysa bağıra bağıra ağlamak istiyordum. Taksiye el sallarken de. Eve girince de. Annem gibi oturdum pencerenin önüne, gökyüzüne baktım. Yıldızları saydım. En parlak olanlarını. Annem inanmamamı söylediği halde inanmış gibi yapıp dilek tuttum. Ne çok yıldız kaydı o gece; parlak, beyaz, büyük, uzun saçlı, güler yüzlü, gözleri hüznü. Saklanacak ve ağlanacak en iyi yer yorganın altıydı. Ellerini aradım başıma koysun diye. Sesini bir daha duymak, bir daha, bir daha uyanmak için; okula gitmek, karnımı doyurmak, pantolonumu ütölemek, önlüğümü simsiyah, bembeyaz yakalığımı; unutmak, unutmak yokluğu, yurtları, kardeşleri, ağabeyliği, büyüklüğü, ba-ba-yı, anne...

Uyudum. Uyandım. Tekrar. Uyudum. Uyandım. Soğuk ranzalarda. Uyudum. Uyandım.

Bir çocuk sesi, hâlâ ağlıyor anne diyerek. Parmak uçları üşüyor çocuğun. Buz gibi ayakları. Ağlama kardeşim, ne olur ağlama diyen başka bir çocuk. Gelecek şimdi. Ağlama.*»

H E C E Ö Y K Ü

MURAT ÇELİK

GİDİŞLERDEN BİR GÜN

Erken uyumalarındaki sebep elektriklerin kesilmesi idi. Böyle olduğunu sanıyorlardı. "Saat kaç?" dedi kadın, "Dokuz," dedi erkek fosforlu saatine bakıp, "tam dokuz." Birbirlerine teklif etmediler bile, yapılacak tek şeydi yatağa girip kışlarını birbirlerine dönerek uyumak. Önce kadın davrandı. Yatak odasının yolunu tuttu. Erkek bekledi, perdeyi çekip dışarı baktı, "Dolunay olsaydı," diye iç geçirdi. "Belki bir şey yapardık..."

Yapılacak şeylerin listesi uzamadan o da yatak odasının yolunu tuttu. Kadının yorgana sarılmış uyumaya hazır oluşunu karanlıkta bile hissedebiliyordu. Yaz-kış fark etmez, böyle kalın bir yorgana sarılarak uyurdu kadın, hem sarılacak başka bir şey mi vardı?

Erkek üzerini değiştirirken pijamalarını bulamadı, yeri değişmişti. "Pijamalarım nerde, bulamıyorum?" dedi. "Yıkamıştım, kurutucudadır," dedi kadının yerinden kımıldamadan. Erkek söylenerek banyoya gitti, pijamalarını giyip tekrar yatak odasına döndü. Yatağa girmeye hazırlanıyordu ki, kadın, "Işığa basar mısın," dedi, "gece filan elektrik gelirse kalkıp çalışacağım." "Hep çalış zaten," dedi erkek söylenerek, "abajurunu yak, beni uyandırma mümkünse." "Haklısın," dedi kadın. Ne için haklı olduğunu soracaktı ki soramadı. Hep çalıştığı, hatta hep çalıştığı ve yine çalıştığı için haklı olan kadındı. Ayrıca abajur konusunda da mantıklı olanı söyleyen yine kendisiydi. Söyleyip tartışma çıkarmanın anlamı yoktu.

Son sözcük aralarında, çarşafın tam ortasında kurumaya bırakılmıştı ki, "Dün gece bir rüya gördüm," dedi kadın. Erkek bir şey söylemedi, rüyayı mı merak etmemişti yoksa konuşmak mı istemiyordu, emin değildi. Ama susmak illa bu anlamlara yorumlanamazdı. "Eee, anlat bakalım," da demek olabilirdi. Bu esnada kadın anlatmaya başladı, daha doğrusu ilk cümleyi fısıldadı: "Bir çocuğumuz olmuştu!"

Evet, bu fısıltı erkeğin kulağına yayıldığında mutluluk hormonu küçük bir kıvılcımı harekete geçirmiş ve o büyük ateşi yakmıştı. Önce hayâl etti, sonra gülümsedi, sonra kadına dönerek güldü. Kadın ondan evvel davranmıştı ve gülmeye birbirlerinin gözlerinde devam ettiler. Elektrikler yoktu, dolunay yoktu, karanlık içerisinde parlayan iki çift göz.

Kadın anlatmaya başlamıştı: "Elleri yumuk yumuk bir kızdı, saçları kapkara idi ve bir adı vardı. Belki de adıyla geldiği için çok gerçekçi buldum bu rü-

H E C E Ö Y K Ü

yayı, biliyorsun ben rüyayla gelene inanırım." "Evet, biliyorum," dedi erkek, "adı neydi?" "Mahra," dedi kadın. Bir büyümlü ses işittiler sanki odadaki eşyaların üzerine yayılan; ikisi de bu ismi ilk kez duyuyordu. Erkek, kadının yanğıını okşadı sevgiyle, "Karnın acıkmadı mı?" dedi. "Henüz aş ermiyorum." dedi kadın, güldüler. "Şu aşağı sokaktaki köfteciye gidelim mi?" dedi erkek. "Olur," dedi kadın, ikiletmedi, itiraz yoktu. Üzerlerine hırkalarını alıp çıktılar.

Birkaç dakika bayır aşağı yürüdüler hızlı hızlı, sonra soluklanıp düz bir caddeye çıktılar. Erkek elini tuttu kadının, kadın gülümsedi, yüzüne baktı erkeğin; yüzler her gün değişen duyguların sergilendiğı bir camekândı. Şu caddede boyu gördüğü dükkânlardan bir farkı vardıysa da çok az insan hissettirir olmuştı artık bu sahiciliğı.

Köfteciye vardıklarında birkaç çift daha pijamalarıyla dışarı çıkmış köfte ekmek alıyordu. "Elektrikler iyi ki gitmiş," dedi erkek. "Evet," dedi kadın, "yoksa hep çalışacak kadınlar hep çalışırdı." "Evet," dedi erkek, "biz erkekler de televizyon karşısında uyuklardık." Göz kırparak güldü kadın, erkek de onayladı bu gülüşü yine aynı göz işaretiyle. Köftelerini aldılar, taburelere oturup yemeye başladılar. Erkek, kadını inceliyordu, ekmeğı kavrayışına, bileklerine, ağzına götürüşüne ve ağzına bakıyordu hayranlıkla. Kadınsa göz ucuyla diğer çiftleri izliyor ve onların konuşmalarını duymaya çalışıyordu. "Bak," dedi kadın "şu kırmızı pijamalı adam senin şirkette işe girmiş." Nereden biliyorsun, der gibi baktı erkek kadına, sonra bakışlarını istemeden de olsa kırmızı pijamalı adama dikti. "Belki de senin yerine almışlardır, kim bilir," dedi kadın; bile isteye acıtarak. Erkek, ekmeğı yanındaki boş tabureye bıraktı, ellerini dizlerine koydu; ne dese olmayacaktı. Kadının söylemesi gereken bir söz, fırlatması gereken bir bakış bekledi çaresizce. Sonra sessizliğı kendisi bozdu, "Haklısın," dedi, "benim gibi bir yeteneksizin yerine." Sonunu getiremedi, öfkeyle yerinden kalkıp köftelerin parasını ödedi ve sahil yoluna doğru yürümeye başladı. Kadın, erkeğı incittiğinin farkına ancak varabilmişti, peşi sıra koşturdu. "Özür dilerim," dedi "özür, özür, özür..." Defalarca tekrarladı. Koluna girdi sonra, başını omzuna sürttü erkeğın. "Affettim," dedi erkek, "Mahra'ya dua et." Güldüler, sahile inip gökyüzüne karışmış karanlık bir canlı gibi nefes alıp veren denizin sesini dinlediler.

Eve döndüklerinde ikisi de yorgundu, birbirlerine sarılıp uykunun gelmesini beklediler. O gelmedikçe yeni hayâller çoğalıyordu ve erkek daha fazla dayanamayıp sordu: "Bu bir provaydı değil mi?" dedi. "Ne provası?" dedi kadın. "Yani şey, işte çocuğumuz olacak değil mi?" dedi erkek şaşkın şaşkın. "Yani yarın söyleyecektin, sürpriz yapacaktın belki de, ama ben bozдум değil mi?" dedi üstelerek. "Hayır," dedi kadın, "öyle bir durum yok, sadece rüyaydı." "Sadece rüya demek..." dedi erkek. Hevesi kırılmış bir çocuktu o

şimdi karısının kollarında, "Sadece rüya..." diyerek uyudu. Kadın da bir süre onu izledikten sonra dalıp gitti.

Sabahleyin kadın işe geç kaldığını haykırarak sıçradı erkeğin kollarından. Büyük bir trajediydi işe geç kalmak, yeni bir panik hali, yeni kalp atışları ve son olarak yeni bir yalan. *Kimse size bir plazanın bilmem kaçınıc katına geç kalasınız diye maaş ödemiyor, sayın bayan! Kocanızın kolları sıcak olabilir, kocanızı bırakmak zordur belki, akşam güzel şeyler yaşamışsınızdır, anlarsınız ya! Ama iş iş iş sayın!* Banyoya koştu, saç kurutma makinesine yapıştı ama nafile! Elektrikler yoktu hâlâ! Aceleyle çıktı evden, otobüse bindi, saatin sekiz on beş olduğunu öğrendi bir beyden, yani on beş dakika geç kalacaktı, halledilebilir bir gecikmeydi, vardığında ayaküstü uydurabileceği bir mazeret kâfiydi.

Cam kaplı o büyük plazaya, şirkete, geldi. Kapıdan girerken kocasının ufak bir kaza geçirdiğini söylemeyi düşünüyordu, çay hazırlarken sıcak su dökülmüştü koluna. Asansöre bindiğinde elektriklerin kesik olmasını sebep gösterebilirdi, telefonunun da şarjı bitmişti üstelik, doğrulamak için hemen telefonunu kapattı. Ofise geldiğinde müdürün onu görmek istediğini söyledi arkadaşları, sürprizmiş, hepsinin gözleri ışıldıyordu. Endişelendi, müdürün odasına girdi. "Günaydın müdür bey, beni istemişsiniz," dedi. "Günaydın," dedi müdür, "sana müjdeli bir haber: terfi ettin!" İnanamıyordu, gözleri ışıldadı, tıpkı ofistekilerin gözleri gibi oldu gözleri... (Akşamki ışıldama mı? O şimdilik yok.) "Yalnız bir durum var... Yani belki istemezsin..." dedi müdür peşi sıra, "Nedir?" dedi, ne olabilirdi, onu artık ne engelleyebilirdi... "Yarın başlaman gerekiyor," dedi müdür, uçak biletini uzattı. "Artık orada yaşayacaksın, tabii kabul edersen..." Şaşırdı, başka bir şehirde olmayı düşlememişti hiç, kararsız kaldı, gardı düşmüştü ama çaktırmadı müdüre; teşekkür edip kabul ettiğini, bu iş için yıllardır beklediğini, bu fırsatı kaçıramayacağını söyledi. Odadan çıkıp eşyalarını topladı. Plaza arkadaşlarıyla, ofis arkadaşlarıyla vedalaştı; eve erken gidiyordu bugün.

Eve döndüğünde erkek hâlâ uyuyordu. Ona nasıl söylerim, diye düşündü önce, fakat bunda kızacak ne vardı, zaten bitecekti bir gün, biliyorlardı. Mantıklı olan şimdiydi, iyi ki beklemişlerdi. Uyandırmadı erkeği, heyecan içinde eşyalarını topladı, elbiselerinin bir bölümünü büyük valize yerleştirdi. Diğerlerini sonra aldırırdı. Evin içindeki diğer eşyaları gözden geçirdi: Koltuk takımını nişanlandıklarının ertesi günü almışlardı, o heyecanla. Halılar doğu ülkelerinin birinden hediye olarak getirilmişti, onun hiç sevemediği doktor arkadaşı tarafından. Televizyona baktı, bu ikinci televizyondur, taşınırken düştürmüştü erkek ilkini, hatırladı, "Sakarım benim" dedi, gülümsedi. Televizyon masasının çekmecelerini karıştırırken beraber çekilmiş bir fotoğraflarına değdi gözü: parktaydılar, ikisi de kollarını bağlamış ve bacak bacak üzerine

H E C E Ö Y K Ü

atmıştı; güzel bir gündü, yoksa ilk o gün mü el ele tutuşmuşlardı; hatırlayamadı. Böyle özel bir günü nasıl olur da unuturum, diye şaşırmadı, artık şaşırmıyordu; fotoğrafı ters çevirip yerine koydu. Tekrar göz attı eşyalara, hiçbir şey almayacaktı elbiseleri ve birkaç küçük şey dışında; sıfırdan düzecekti, sil baştan yapıp... Perdeleri seviyordu ama, belki onları rica edebilirdi. Kitaplarını aldı, not defterlerini topladı. Makyaj malzemelerini, banyodaki ıvır zıvırı ayrı bir valize koydu. Saat on iki buçuktu, uçak ise beşteydi. Yanına alması gerekenler şimdilik tamam gibi görünüyordu. Mutfağa gitti, sandalyeyi çekip oturdu. Bir sigara yaktı, öksürdü, epeydir içmemişti, "Senede iki tane içiyorum," demişti erkeğe evlenmeden önce; bu ilkiydi daha. Bitiremeden ikincisini yaktı, yine öksürdü, bu kez daha şiddetliydi öksürük. "İki tane içtin! Yakaladım seni, yakaladım!" diyerek koştu erkek mutfağa, sağ yanağından makas aldı, arkasından dolanıp sol yanağına bir öpücük kondurdu. "Yapma!" dedi kadın, "Konuşmamız gerek...", "Neyin var?" dedi erkek. "Ben, sadece, şey..." Sustu sonra, kadın uçak biletini uzattı ve bu her şeyi açıklamış oldu. "Gidiyorsun demek." diyebildi erkek. "Gidiyorum," diyebildi kadın. Evdeki eşyalardan hiçbirini istemediğini söyledi. Her şeyin yenisini almak istiyormuş, perdeleri belki rica edebilirmiş; kalan elbiselerini oradaki iş durumuna göre ayarlayınca gelip alacakmış, bir mahsuru var mıymış... Kadının bu kadar teknik konuşması canını sıkıyordu erkeğin. Bu konuşmayı planlayıp planlamadığını sormak istedi, "kim bilir kaç aydır kuruyordu," dedi içinden, ama bir şey söylemedi. Sustular. Bir müddet sonra, "Gitsem iyi olacak," dedi kadın, "bir taksi çağırır mısın?" "Ben bırakayım." dedi erkek isteksizce, "Teşekkürler, ama gerek yok," dedi kadın. Erkek taksi çağırdı, üzerine bir hırka giyip valizleri yükledi. Asansörü beklediler. Asansör hiç bu kadar geç gelmezdi. Sahi elektrikler yoktu! Çaresiz valizleri sırtlayıp beş kat aşağı indirdi erkek, kapıda kapıcıyla hırıştı, hıncını ondan çıkarttı "Elektrik yoksa jeneratör de mi yok"tu; yoktu işte, insan vardı da sevgi var mıydı hep, ya da insan vardı da bu durgunluk, bu küskünlük niye vardı. Sonlu yaşamak...

Taksi gelmişti, korna çaldı. Valizleri taksinin bagajına yüklediler taksicinin yardımıyla. Göz göze geldiler. "En çok neyi özleyeceksin?" dedi erkek. "Didişmemizi," dedi kadın. "Evet," dedi erkek, "ben de en çok onu özleyeceğim." Güldüler yarım ağız; ne sarılabildiler ne de el sıkışabildiler. Başka türlü gidişlerden biriydi bu da..

H E C E Ö Y K Ü

ALİ IŞIK

GİZLİ ÖZNE

^Günlerce bir fısıltı bekledim.

Bir söz, bir karaltı, bir kıpırdayış, ne bileyim bir ısıklık mesela.

Ne zaman işlerim yoluna girse bu sancıyı yaşarım. Ama pes etmem, yazılmış onca hikâyemin gölgesine sığınır, tükenmemiş kalemden umudumu kesmem, tekrar yazabilmeyi beklerim. Bu bekleyişin bana huzur veren bir tadı da olur. Asıla asıla gelen cümleler, çevremdeki en ufak bir kıpırtıya dahi dikkat kesilmeler beni ayıltır ve zenginleştirir. Bazen duyacağım küçücük bir tını sayesinde önüme yeni yollar açılır ve bana sadece yazması kalır. Bittiğin—de kendimi yenilenmiş, bir bakıma temizlenmiş hissederim.

Bu kez içinde bulunduğum durum keyifsiz bir hal almaya başladı. Kuru—muş bir çeşme gibi geç saatlere kadar oturduğum sokağı gözlerken mürekke—bimin tükendiğini düşünmekten kendimi alamaz oldum. Saatlerce yürüyor, karşımdan gelen yüzlerde bir işaret arıyordum. Eskiden, çoğu ağgözlü, baya—ğı, gelişigüzel, yorgun, etrafına nefretle bakan; bazıları da meraklı, etrafına umut dağıtan o yüzler beni yeni yaşamlara taşırlardı. Son zamanlarda onları bile donmuş, taşlaşmış ve yürüyen mermer heykeller haline gelmiş olarak görmeye başladım.

Günleri arayarak geçiriyor, akşam olunca vapurda miskin miskin etrafıma bakarak, eve eli boş dönüyordum. Martılar önümde çılgınca bir dansa tutuşuyorlar, karşıdan vapur öksürerek geliyor, köprü renkten renge bürünüyor ama nafile. O günlerde o olağanüstü görüntüler bile dikkatimi çekmeyi başaramıyor, hiçbir şey bendeki miskinliğe, tükenmişliğe çare olmuyordu. Ilık bir paz—zar günü, ikindi sonrası vapurdan inince eve gitmekten vazgeçip son bir umutla sahil boyu yürümeye karar verdim.

Banka oturup oltanın başında nasibini bekleyen bir balıkçıyı seyretmeye koyuldum. Oldukça zarıfbir adama benziyor, oltayı tutuşundan işin erbabı olduğu anlaşılıyordu. Katlanır metal sandalyesine oturmuş, oltasını atmış avını bekliyordu. Tuttuğu balıkların yetip yetmeyeceğini kontrol eder gibi arada bir kovanın içine bakıyordu. O avını, ben onu uzun süre sabırla bekledik. Misina kıpırdayınca yüzüne bir sevinç yayıldı. İğne, avın ağzına iyice batsın diye misinayı kendisine doğru çekip biraz bekledi. Sonra keyifle sarmaya başladı. Gözlerimi oltanın ucunda çırpınan balığa dikince hikâyenin kokusunu almış—

H E C E Ö Y K Ü

tım. Kendimi elle örülmüş bir kazağın kenarından, ipin ucundan tutmuş gibi hissedince yakaladım diyerek zıpladım. Bir iki cümle yeterdi bana. Gerisi masasına başına kalabilirdi. Asıldıkça kazak sökülmeğe başlamıştı. İp elimde çoğalıyor, yanıma almak için yumak yapıyordum. Adamı tepeden tırnağa süzdüm. Yüzüne bir doygunluk gelip yerleşmişti. Oltasını, sandalyesini toplayıp kovanın sapından sıkıca tuttu. İkimizde de benzer bir sevinç. Senin şimdi balığı seven sakat bir kızın vardır, dedim. Pencereye yaslanmış yolunu gözlüyordur. Sakat kaldığından bu yana gözleri karşı binanın üçüncü kat balkonunda asılı kalmış olabilir mesela. Takip mesafesini koruyarak peşine takıldım.

Ağır aksak adımlarından dökülenleri toplamaya çoktan başlamıştım. Yüzündeki gizemli ve dingin hava beni kamçılamış, her hareketi zihnimde usta ressamların elinden çıkmış tablolara benzer bir hale bürünmeye başlamıştı. Bu hikâyeye ait zihnime düşen her sözcüğü, tadını çıkararak tekrar etmeye başlamıştım. Üzerindeki sarı, balıkçı montu ışıltıyordu. Sarı değil de sarıyı aşan daha diri bir renkti bu. Yürüdükçe etrafına renk veriyor, önündeki gri atmosfer rengine kavuşmak için onu bekliyordu. Sokağın kalabalığından sıyrılmak hızlandı. Binanın dirseğini dönüp kayboldu. Adımlarımı hızlandırdım. Sokağı döndüğümde yoktu.

Sevincim uzun sürmedi. Hikayeyi günlerce zihnimde gezdirdim. Evirip çevirdim. Defalarca masaya oturup elimde kalem bekledim. Yazmaya başlar başlamaz kalemim engebeli, pürüzlü bir kağıda sürtünmeye başlıyor ve beni yazmaktan uzaklaştırıyordu. Bir kez oldukça ilerlemiştim. Bir iki cümlelik ilaveyle nihayete erecekti; fakat o anda balıkçı cümlelerin arasından devrilip düştü ve sayfanın bir kenarından kaçtı. Elimde kuru, cansız bir olay örgüsü kaldı. Yazdığım bütün sayfaları çöpe attım. Yazmaktan vazgeçtim; ama bu rahatlatmama yetmedi. Balıkçı benden bir adım öne geçip zihnimde kontrolsüzce dolaşmaya başladı. Bütün gayreti küçümsediğim, buruşturup bir kenara fırlattığım türden sorularla beni bir karmaşanın içine çekmekti. Yavaş yavaş, her şey doğallığını kaybetmeye, başkalaşmaya ve bağlamından kopmaya başladı. Sanki balıkçı beynimdeki kepenkleri kaldırıp perdeleri açınca, bütün düşüncelerim zihnime sataşmaya, üstüme yürümeye, bana saldırmaya başlamışlardı. Kendimden ayrılmış gibiydim. Ayaklarım, kollarım, kulaklarım pusuda bekliyorlarmış meğer. Birbirleriyle yarışarcasına açıklamalar bekliyorlardı benden. Kendimi savunamayacak bir halde ters yüz olmuştum.

Çevremdeki her şey bir çırpıda katlanılmaz oluverdi. Artık etrafıma bakamaz olmuştum. Gördüğüm her nesnenin batıcılığından dolayı gözlerimi yumuyor olabildiğince az şey algılamaya çalışıyordum. Gözlerimi kapattığımdaysa zihnimde nesnelerin biçimleri sönüyor fakat isimleri belirip daha beter batıyordu. İçimdeki kat kat olmuş sessizlikte debeleniyordum. Sokakta yürürken kendi ayak sesimden dahi ürperir olmuştum.

H E C E Ö Y K Ü

Oraya ben gitmiş, onu ben bulmuştum.

Orada oltasını atmış beni mi bekliyordu?

Onu takip etmiştim.

Beni çağırmış mıydı?

Kulaklarım o kadar duyarlaşmıştı ki radyoda müzik çalmıyor, zangır zangır ötüyordu. Sokaktaki insanlar yürümüyor yanımdan paldır küldür geçiyorlardı. Daha önce hiç almadığım tatlar, kokular almaya başladım. Baktığım yerlerden perdeler iniyor renkler ortaya çıkıyordu. Sesime yeni sesler ekleniyor, sesimin tınısı aslından uzaklaşıyordu. Ana caddede yürürken cadde daralıyor, yolun sonuna doğru patikaya dönüşüyordu. Yazılmış bir metnin satırları arasında dolaşıyordum adeta. İki nokta merakımı arttırıyor, virgölde soluk alıyordum. Yüklemlerde çok yoruluyordum. Esas devrik cümleler çok yoruyordu beni. Üzerim çizilirken kemiklerim çatırdıyordu. Noktada durup dinleniyordum. Tekrar kulağıma fısıldanıyor ve ben yeni bir cümleye dinlenerek, büyük harfle giriyordum.

O gün siyah beyaz bir kartpostalın üzerinde yürüyor gibiydim. Binaların ilk katlarındaki camlarda kalabalıklar birikmişti. Cama yansıyan görüntülerde, bomboş olarak gördüğüm sokaktan kalabalık akıyordu. Bir ben eksiktim. Gördüğüm ya da işittiğim şeylerin içinde artık kendimi bulamaz olmuştum. Uzaktan giriş katı camla kaplı bir binaya bakıyordum. Sağ tarafımdaki karanlık sokaktan suratı balıkçıyı andıran bir adam gelip yanımda durdu. 'Böyle davranırsan kimse sana inanmaz' dedi. 'Hakiki olmalısın. Oysa sen fotoğrafa sonradan eklenmiş gibi sahte duruyorsun. Bu halinle sana inanmayacaklardır. Ne senin sen olduğuna, ne yürüyüşüne, ne de üzerindeki elbiselerin bu renkte olduğuna.' Bir taraftan konuşuyor diğer taraftan üstümü başımı düzeltiyordu. 'Onları gördüm, koşarak şu binaya girdiler. Bir daha da çıkmadılar' dedi. 'Sen de onlara benziyorsun. Senin de yerin orası. Acele kütüphaneye gitmen gerekiyor. Kitapların oraya. Duvarlar boyunca küçük tabutlar halinde raflara yerleştirilenlerin yanında sana ait yeri bulmalısın. Acele etmelisin' deyip hızla geldiği karanlık sokağa daldı. Binaya yaklaştıkça merakım artıyordu. Camın iç kısmına birbirlerinin neredeyse benzeri insan silüetleri birikmişti. Yaklaşıp sordum. Beni anlamaları için birkaç kez tekrar ettim. Cevap vermek istemiyorlardı. Yalvar yakar birini konuşturabildim. 'Biz bu kütüphanede bulunan romanların kahramanlarıyız.' diyebildi sadece. Yan taraftaki koridora açılan kapının aralığından içeri baktım. Garip garip aletler, çeşit çeşit makineler, kırık dökük bir halde yerlere savrulmuşlardı. Kahramanlardan bir diğeri koşup geldi, kapının eşiğinde durdu ve yerdekileri işaret ederek; 'Bunlar da raflardaki kitaplardan döküldüler' dedi. Duvarda yağlıboya bir balıkçı kayığı tablosu vardı. Onu işaret ettim. Yeni fark etmiş gibi, haberi olmadığını söyledi. Koşarak kartpostalıdan çıkmayı başardığımda kan ter içerisinden

H E C E Ö Y K Ü

de kalmıştım. Gidip bir banka oturdum. Zihnimi toparlayıp düşüncelerime çekidüzen vermem gerektiğinin farkındaydım. Ama bunu başarabilme gücünden yoksundum. İradem beni çoktan terk etmişti. Kendimden mahrumdum. Fısıltılar beni tekrar sarmaya başladı. Her şey önceden dile getirilmiş gibi aklımdaydı. Kelimeler belleğime düşüyor, gözümün önünde canlanıyor ve arkası geliyordu. Bana, zihnime düşenleri sıralamak ve aralarından kendimi bulmak kalıyordu. Pastanenin ismini unutturum diye birkaç kez tekrar ettim. Gri Kapısı zihnimde canlanan o pastaneye gireceğimi, hangi masanın ne tarafına oturacağımı, garson kız önüme bir bardak süt getirene kadar camdan dışarı bakacağımı bir sıraya koydum. Pastanenin kapısından girdiğimde etrafıma bakmadan arka taraftaki masaya yöneldim. Masada bir kadının oturduğunu yaklaşıncaya fark ettim. Ama masanın boş olması gerekiyordu. Yine de gidip karşısına oturdum. Resimli bir kitaptan kaçmış gibiydi. Tam konuşmaya başlayacakken kadın lafı ağzımdan kaptı.

- Sizi beklemiyordum, dedi.

O, ağzından çıkacak ilk cümlemin bu olacağını düşünmemiş gibiydi. Ben de burada oluşuma bir gerekçe göstermek zorunda kalacağımı düşünmemiştim.

-Beni tanıyor musunuz? dedim.

-Hatırlar gibiyim, dedi.

Yorgun, pürüzlü bir sesi vardı. Aynı kalemde çıkmış gibiydik. Ama galiba serüvenlerimiz farklıydı.

-Siz kimi bekliyordunuz? dedim.

-Balıkçıyı, dedi. Her yıl bugün burada buluşuruz. Eski bir alışkanlığımız.

O an camda balıkçıyı görür gibi oldum. Tebessüm ederek elindeki deftere notlar alıyordu. Tedirginlikle seyrettim onu. O yazdıkcaya zihnim karışıyor, söyleyeceklerimi unutuyor, masadan kalkıp kalkmama konusunda karar veremiyordum. Kadın bir virgül koyar gibi yüzüme baktı. 'Olur bazen böyle' dedi sakince. 'Bazen aradığında kaybolabilir insan' Söylediği cümle yeni uykudan uyanmış gibiydi. Kelimelerin gözleri yumuktu daha. Söylediklerini düşünür gibi durdu. Daha vurucu bir hale getirmek için kelimeleri dişlerinin arasında evirip çevirdi. Birkaç kere, söylemekte olduğu cümlemin gerisini düşünürken dili dolaştı. Ritmini ölçer gibi kelimeleri tek tek söyleyip dinledi. Yüksek bir tonda son halini söyler gibi 'Arayanlar için, aradıklarının bir parçası olma ihtimali her zaman mevcuttur.' dedi. Ödevini yapmış gibi rahatlamıştı. Kadının özene bezene söylediğine bir cümle de ben ekleyecektim ki vazgeçtim. Çünkü söylemeye niyetlendiğimin bilinen bir şey olduğu yargısına varmıştım. İçimde kalmasın diye tekrar söylesem mi diye düşündüm. Sırf bunun için ağzımı açacaksam o zamanda söyleyeceğim şey tabilikten uzaklaşacaktı. Zihnim iyice karışmıştı. Tanıyamadığım bir sesle sütü istemediğimi söyleyince garson kız çok şaşırdı. Mola vermiş işçiler gibi, 'Şöyle demli

H E C E Ö Y K Ü

bir çay ver bana' dedim. Oturup uzun süre dinlendim. Zihnime düşünle olacak olan arasında bağ kurdukça içinde bulunduğum durumdan keyif almaya başladığımı düşündüm. Ama emin olamadım.

Tekrar nereye gidebileceğimi merak ederek pastaneden çıktım. Yürüme-ye başlamadan önce gözlerim ne tarafa yürüyeceğimi haber verir olmuştı. Bineceğim trenin rengi çoktan zihnime düşmüştü. Gara gittim. Tren geliyor, binecek miyim, bindim. Elimi cebime attım, evet evet, bilet cebimdeydi. Otuz üç numara olmalı. Cam kenarı. Birileri o daracık pencerelerden sarkıp sevdiklerinin ellerine son bir kez daha dokunmanın derdindeyken ben oturduğum koltukta etrafıma bile bakmıyor, varacağım yeri merak ediyor, bir an önce trenin kalkmasını bekliyordum. Verilen molaların hiç birinde ayağa dahi kalkmadım. Trenin gölgesi ekilmiş tarlaların üstünden koşuyor, yılan gibi kıvrılarak eğimli araziye yalayıp geçiyor, ağaçların gövdelerinde dalgalanı-yordu. Kompartımandaki diğer yolcuların varlığı bakışlarıma takılmıyordu artık. İlk durakta bir paragraftan atlar gibi atladım trenden.

Vardığım yerde gördüklerimi yeni görmüyor, geçmiş şeyler gibi hatırlıyordum. Karşıma çıkan her şey bugüne kadar geçtiğim yollara ait gibiydi. Bir sakinlik bir dinginlik almış başını gidiyordu burada. Karşılaştığım insanların yüzlerinde belirgin bir tebessüm vardı. Eskiden, bu insanlarla karşılaşmış hatta oturup sohbet etmiş gibiydim. Berberin önünden geçerken elimi kaldırarak selam verdim. Yadırganmadan selamıma karşılık aldım. Avlulardan çocuk sesleri geliyordu. Oynadıkları oyunlar ne kadar da tanıdık. Çocukluğumu buralarda bir evde geçirmişim sanki. Bu yakınlarda bir kahve olmalıydı. Sahibi sarı bıyıklı babacan biriydi. Kelimeler belleğime düşmeye, gözümün önünde canlanmaya başlamıştı. Şimdi bana zihnime düşenleri sıraya koymak kalıyordu.

Kahveye girmek üzereyken, beni görünce elindeki bardağı düşüreceğini hissetmiştim. Otururken gözlerim bardağa değil, bardağın düşeceği yere, ardından köşedeki deliğe bakıyor ve oraya kayacak cam parçasını bekliyordu. Kulaklarımsa bardağın içinde barındırdığı şangırtı sesini duymaya hazır. Kahveci cam kırıklarını süpürdükten sonra bir bardak çay getirip önüme bıraktı ve 'Göletin oradadır' dedi. 'Bu saatlerde balığa çıkar.' Gölete gidebileceğim yolu ayrıntılı olarak tarif etti. Çayımı içip kalktım. Tarif edilen yoldan eksile eksile ilerledim.

Uzaktan tanıdım onu. Banka oturmuş, gölete oltasını sallamış bekliyordu. Güneş vurmuş montundan, sarımtırak bir yaz akşamı akıyordu. Elindeki deftere bir şeyler yazdığını yaklaşıncaya fark ettim. Noktayı koyup defteri kapattı. Burnunun dibine kadar girdim ama beni fark etmedi. Kovadaki balıklardan biri çırpınarak kenarları zorluyordu. Az sonra bir tamlamaya dönüşecek iki kelime gibi yan yana oturmaya başlamıştık.&

H E C E Ö Y K Ü

İSMAİL İSPARTA

ALİ VE ALİCE

A.

Ali, o gece gördüğü rüyadan hiç uyanmak istemiyordu.

Kardeşiyle parkta oturuyorlardı. Hava çok güzeldi. Bir bahar günüydü galiba. O sırada pembe gözlü, tombiş bir tavşan yanlarından hızla geçti. Hikâyedeki tavşandı bu. Evet, oydu! Ali de peşine takıldı onun. O sırada tavşan, yelek cebinden çıkarıp saatine baktı ve daha da hızlandı. İleride, çalıların arasında bir delik vardı. Tavşan oraya girdi. Ali de peşinden... Aşağı doğru düşmeye başladılar. Her tarafı çizilmiş, yara bere içinde kalmıştı. Bir tuhafılık vardı bu işte. Hâlbuki Ali'nin okuduğu hikâyede, acı yoktu. Üzüntüler, gölge gibi bir anda belirip kayboluyordu. Kuşlar, ağaçlar, çiçekler... Her şey mutluluk bahşediyordu insana. Alice'in yüzme yarışı yaptığı kartal yavrusu, kuğu, ördek MUTLUYDU. Peşinden koştuğu tavşan MUTLUYDU. Alice'e mutlu masallar anlatan Fare Dodo MUTLUYDU. Yaprığın üzerinde nargile içen tırtıl MUTLUYDU. Kurbağa uşak ve evin düşesi MUTLUYDU. Sürekli sırttan kedi Cheshire MUTLUYDU. Kraliçe, kral, yürek oğlan.

B.

On üç yaşındaydı Ali. Rüyalarına mutlu tavşanlar, kuğular, ördekler uğramıyordu. Bombalar düşüyordu bazen rüyalarına. Paramparça oluyordu uykuları. Kan ter içinde, korkuyla uyanıyordu. Yüreğinde ürkek güvercin çırpınışları. Bombalanan rüya enkazları üzerinde tekrar uykuya dalıyordu.

Sabahları babası, tatlı bir öpücükle uyandırıyordu Ali'yi. Sakalları hafifçe batıyordu yüzüne. Sonra babasıyla birlikte ayakkabı tamirhanesine gidiyorlardı. Küçük, derme çatma bir dükkândı burası.

Okulları son bombardımanda yıkıldığı için okula gidemiyordu. Bu yüzden dükkânda babasına yardım ediyordu. Doktor olmak istiyordu. Belki bir gün, okulları yeniden açılır diye kitaplarını yatağının altında saklıyor; arada bir, unutmamak için derste tuttuğu notları okuyordu.

Babasını çok seviyordu Ali. Bazen babasıyla tünelden sınırın öteki tarafına geçip yiyecek, içecek, öteberi getiriyorlardı. Taşımaları çok zor oluyordu. Üstleri, toz toprak içinde kalıyordu.

Her şey karaborsada satılıyordu burada; ilaçlar bile... Karaborsa ise ateş pahasıydı. "Farz et ki bu bir rüya; bir gün her şey bitecek!" diyordu babası.

Ali de her şeyi, bir rüyaymış gibi düşünüyordu. Daha bir hafta önce arkadaşısı Mustafa'yı görmüştü gömülürken. Anlında kocaman bir kurşun deliği vardı. Gerçek olamazdı bütün bunlar. Bir gün uyanacaktı. Mutlu bir sabaha uyanacaktı.

A.

Düştüğü yerden kalktı Ali. Etrafa göz gezdirdi. Burası hiç de hikâyede anlatılan yere benzemiyordu. Yıkılmış, üzerinde dumanlar tüten binalar vardı etrafta. Galiba bombardımana uğramıştı. Yıkıntıların arasında insan cesetleri... İlerideki yıkık bina okuluydu galiba. Az ötede yine o tavşanı gördü. Koştı peşinden. Şatoya benzer, devasa bir binaya girdi tavşan. Ali de onu takip etti.

B.

Babası askerler tarafından kelepçelenip götürülmüştü. Daha önce yaşamadığı bir acı... Kaskatı kesilmişti. Gökyüzüne bakmıştı. Allah, bir meleğini gönderir de babasını askerlerin elinden kurtarır mı diye. Yüreğine bir bıçak saplanmıştı sanki. Ağlayamamıştı öfkesinden.

A.

Şatonun kapısı ürkütücü bir gıcırtyla açıldı. İçeride küfe benzer, ağır bir koku vardı. Duvarlarda birbirini boğazlayan insan ve korkunç yaratık resimleri. Resimler canlıydı sanki. Ali'nin nefesi daraldı. Terlediğini hissetti. Artık bu rüyadan uyanmak istiyordu. Ama her hamlesinde, rüyanın görünmeyen duvarlarına çarpıyordu başı. Yoksa bu kâbusun içinde hapis mi kalmıştı?

Gerçek olan neydi; rüya hangisiydi?

Eline bir çimdik attı; acıdı eli. Kafası iyice karıştı. Tekrar yürümeye devam etti.

B.

Babası bir gün, kitapçıdan hikâye kitabı almıştı Ali'ye. O zamanlar okulları daha yıkılmamıştı. Alice Harikalar Diyarındaydı kitabın adı. Ali, kitabı çok beğenmişti. O kadar beğenmişti ki tekrar tekrar okumuştı. Her okuyuşunda hayallerini kapatan örtüler iplik iplik çözülmüştü. Çözülmüştü zihnindeki buzlar; onun yerini bahar esintileri almıştı. Kitap, babasının bazı zamanlar anlattığı ve özlemini çektiği cenneti anımsatıyordu. Cennet de gerçekten böyle bir yer miydi?

O gece yine bunları düşünüyordu yatağa girdiğinde. Gerçekten öyle bir harikalar diyarı var mıydı; Alice yaşamış mıydı?

A.

İleride bir kapı vardı. Arkasından tuhaf sesler geliyordu. Ali ürperdi; yavaş adımlarla kapıdan içeri girdi. Göz gezdirdi etrafa. Hayvanlar görünüyordu az ötede. Ama bunlar harikalar diyarındaki hayvanlara hiç benzemiyordu. İki ayaklı, kurtlar, çakallar... Yüzlerinde şeytansı bir gülüş...

H E C E Ö Y K Ü

Ali geri dönüp kaçmak istedi. Ama ayakları sanki yere çivilenmişti. Bir karabasandı sanki. Hayır, artık uyanmalıydı.

Bir adam vardı, hayvana benzeyen yaratıkların ortasında. Ellerini ayaklarını bağlayıp yere yatırmışlardı. Dikkatli bakınca, adamın babası olduğunu fark etti. Bağırmaq istedi. Sesi çıkmıyordu. Bir şey yapamıyordu. Hepsi de kahkahalarla gülüyordu ona. İğrenç sesleri kulaklarında çınılıyordu.

Bir anda her şey yok oldu. Paldır küldür sesler... Toz duman... Üzerinde kat kat ağırlıklar. Nefesi.

Atmak istediği çığlık boğazına düğümlendi kaldı.

Ali, o rüyadan bir daha hiç uyanamadı.-*»

Y A Y I N L A R I

YENtf öykü

H E C E Ö Y K Ü

NUMAN ALTUĞ ÖKSÜZ

ANNEMİN SAĞ ELİNDEYİM

Çok çekti annem benim. On dokuzunda öğretmen çıkmış, sonra memleketinden çıkmış. Kars. Abimle ben sağ elinde, bidonlar diğer elinde. Çeşme 154 adım ötede. Üşenmeden sayardım her seferinde. Bazen bir eksik çıkardı bazen de bir adım fazla. Hava bozuk, yağmur atıyor, koşturuyoruz. Yüzümüzde gülücükler... Elektrik yok, kerpiç ev soğuk. Yemek hazırlığı, sofraya yafet. Anne eli değişiyor tabi.

Tayin zamanları başka olurdu ev. Annem, babam oturur saatlerce muhasebe yaparlardı. "Trabzon'a mı Bursa'ya mı gidelim?" diye bize de sorarlardı. Abim Trabzon derdi, ben Bursa derdim. Konuşurduk, derdik; ama ikisine de gitmek nasip olmadı. Tayin Ordu'ya çıktı. Anlamadık. Ordu'nun Fatsa ilçesinin, Göller köyünün, Kaynar mahallesi. Annemin sağ elindeyim, diğer elinde yine bidonlar var. Abim önde, çeşme 116 adım ileride. Kar yağıyor, bidonlar bırakılıyor, kartopu savaşı, kahkahalar atıyoruz... Elektrikler kesik, beton ev soğuk...

Fatsa güzel şehir. Deniz kenarı, sakin. Annemin sağ elindeyim, o babamla konuşuyor: "Buraya yerleşelim, çocuklar büyüyor." Tez elden şehre inmek için sıraya giriliyor. Sıraya giriyorsun, bekliyorsun, merkeze öyle iniyorsun. Tayin isteyen öğretmenler arasında, sıramız 101. Hep mi üç haneli sayılar çıkacak karşımıza?

Sırtımda çantam, yanımda abim. "Okul yolu düz gider, çocuklar bayram eder." Andımız'ı okuyoruz, abim babamın sınıfında, ben ise annemin. Sınıf kalabalık. Tahta üçe bölünmüş, annem ise kırk parçaya. "Öğretmenim tuvalete gidebilir miyim?" Tuvalet dışarıda. Kuyruk var kapıda. Coşkun sırasını veriyor bana.

Sıramız 80. Yaşasın! Sonunda iki haneli sayılar. 23 Nisan. Şiir okumak için megafonu alıyorum babamdan. "Kutlu bir Cuma günü, çocukların düğünü, geldi 23 Nisan..." Sonra çuval yarışları, yoğurt içine atılan bozuk parayı bulma çabaları, şarkılar, türküler. Merasimin ardından istikamet Kale Yanı. Piknik yapılıyor, fotoğraflar çektiriliyor. Dönüyoruz eve, annemi göndermiyorum çeşmeye. Abim okulun önünde top peşinde, babam Milli Eğitim'e uğramak için ilçede. Çeşmeye varıyorum; gidiş 116 adım, geliş daha uzun sayamadım. Ellerimde plastik bidonlar. "Aslan oğlum" diyen müşfik ses, mutluluk...

Merkeze ineceğiz, sıramız 80'den 90'a çıktı. Nasıl oluyor bu? Soruşturuyoruz ama bir şey çıkmıyor. Torpil kokusu benim küçük burnuma bile deği-

yor. Daire satın alıyoruz; Samsun'da. Hani Bursa'ya gidecektik baba? Kızıyor babam. Tayin isteniyor, istikamet Samsun, Bafra. Zor ayrılıyorum Kaynar'dan, dostum Coşkun'dan.

Bafra. Annemin sağ elindeyim. Mustafa Kemal İlköğretim Okulu'na kaydım yapıldı. Hemen yarın başlayacağım. Evimiz okula yakın. Elektrik var, çeşme yok. Köyde kalmayacağız bu sefer. Gidiş geliş yapacak bizimkiler. Sabah 5. Annem kalkıyor, kahvaltı hazırlıyor. Sonra çıkıyorlar, düşüyorlar okul yoluna. Annemin okuluna birkaç kez gittim. Evden bir buçuk saat uzaklıkta. Yine birleştirilmiş sınıf, annem kırk parça... Akşam 5. Annem, babam yeni giriyorlar eve.

Annemin dizinin dibindeyim, gidemedik Bursa'ya. Abim evlendi, babam emekli, ben üniversiteli. Annem merkeze indi, hala çalışıyor; Mustafa Kemal İlköğretim Okulu'nda.-

H E C E Ö Y K Ü

RABİA BORAN

ÇOCUK MEZARI

Onunla aramızda 1300 kilometre vardı. Yüz bin iki yüz elli iki saat telefon konuşmasından, iki milyar üç yüz seksen beş mesajdan sonra bir bebeğimiz oldu. Kız. Adını Ayşe koyduk. Doğduğu gün nasıl da mutluyduk. İkimiz ayrı şehirlerde, bebeğe dönüşümlü bakmaya başladık. Sabahları sakin olan iş yerime götürüyordum kızı. İşler yoğunlaşınca babasına gönderiyordum. İş yerinde odadan odaya koşturarak, iş arkadaşlarımla oynarak, bir düşüp bir kalkarak büyüdü. Çok yorulunca mutfaktaki kanepede uyuyakalıyordu. Babasının iş yerini daha çok seviyordu ama. Orada bilgisayar vardı, boyama kitapları, hem benim iş yeri kadar da kalabalık değildi... Babasıyla her anını birbirimize telefonla haber veriyorduk: Ayşe öğleyin şunu yedi, gece uyumadı, karnı ağrıyor bugün, çok huzursuz görünüyor... Bazen babasının masasını işgal ediyor, ona iş bile yaptırmıyordu. Zamanla ikimiz de kızımızın nele-re nasıl tepkiler verdiğini öğrendik. En çok hangi yemeği sever, uyku vakti kaçtadır, en sevdiği elbise hangisi, en sevdiği toka nedir, onu en çok ne üzer... Hepsini öğrenmiştik. Saçları omuzlarından beline dökülüyordu; ince ama sağlıklı, imrenilesi saçlar. Geceleri kızımın saçlarını yüzüme gömerek, o ipeksi dokuya kendimi bırakarak uyuyordum. Her sabah güne ıslıl ıslıl gülen bir kızla başlıyordum...

Onunla aramızda sekiz il, yirmi iki ilçe, iki bin doksan altı köy, beş bin yedi yüz elli altı otobüs durağı, dört hava alanı, yüz yirmi bir bin üç yüz altı elektrik direği, iki yüz elli altı bin süper market vardı. Ayşe, üç yıl, dört bin beş yüz on iki saat, bir milyar yedi yüz yirmi sekiz bin salise boyunca aramızda gidip geldi. Kızımızla ip atladık, top oynadık, alış veriştikten yeni elbiseler ve ayakkabılar aldık. Evimizi temizledik, camdan dışarıya bakıp oyun oynayan çocukları izledik. Konuşmaya başladığında ağzından çıkan harfleri sevdik. Koridorlarda kovaladık onu, yorulup düştüğünde güldürdük gıdıklayarak... Uykumuzu, yemeğimizi, işimizi kısaca hayatımızın her ayrıntısını bu kıza göre ayarladık yıllar boyunca. Gözleri babasına benziyordu ama bütün huyları bana çekmişti. Yaptığı her yeni harekete anlamlar yükleyerek yılları geçirdik sevgilimle. Ayşe'den başka bir şey konuşamaz olduğumuzda, ilişkimiz Ayşe'den ibaret olup taşlaştığımızda, tam üç yaşındaydı Ayşe. Konuşmalar azaldıkça, mesajlar yazılmadıkça, birbirimize 'Nasılsın?' diye sormadan başladığımız günler birbirine eklenerek geçen aylardan sonra... Birbiri-

H E C E Ö Y K Ü

mize daha az ihtiyaç duyunca... İkimiz de gelen felaketin farkına geç vardık. Ne onda ne de bende sevgiden, şefkatten eser kalmıştı. Bütün enerjimizi Ayşe'ye harcamıştık. Birbirimize yabancılaşmıştık. Birbirimizden çaldıklarımızdan, umduklarımızdandı bu kız. Bir sarmaşık gibi bizi ele geçirmişti. Hayatlarımızla aramıza, onunla aramıza bir kız çocuğu girmişti.

Babasının yine, bana kızımı emanet edip telefonu kapadığı gece, kızım la sarılıp uyuduk. Sabah uyandığımda, yatakta yoktu. Doğrulup evde onu aramak istedim. Ayağa kalkınca içimden süzülen ılık kanı hissettim. Anladım ki, sevgilimle aramızdaki her şey bitmişti. Ayşe, ne kadar direndiyse de daha fazla dayanamamıştı. Belki o içimizde doğmasa çoktan ayrılacaktık. Biz olmayınca, o da var olmak istememişti. İçimdeki kız çocuğu intihar etmişti. O günden sonra yıllarımı verdiğim o adamla bir daha görüşmedim. İçimde o günlerden kalma, hayatla arama giren bir çocuk mezarı var, anlıyor musunuz? Derinliğini ben bile bilmiyorum... Bazan o mezara kapanıp ağlıyorum.*»

H E C E Ö Y K Ü

TAHSİN GÖRMÜŞ

FAKİRLİK ÖZENTİSİ

Her gelen geçene taktığım günlerdi. Her sakallıyı Marx sanıyordum. Sokakta yürürken yaprakları bilhassa hışırdatmazdım. Kibrit kutularını bileşenlerine ayırır, tekrar bantlardım. Kalemdeki uç bitsin diye bir şeyler yazardım. Hatta bir gün biraz silgim, biraz ucum kalmıştı. Bir sayfa E, bir sayfa L, bir sayfa İ, bir sayfa da F yazdım, sonra hepsini sildim. Sonunda silgi de uç da bitti.

Makasın köşesindeki mürekkep lekesi kafamı bozuyordu. Beş banyo tipi tıraş bıçağına karşılık üç tane normal bıçağın olmasına da takmıştım. Her şeyde bir denge olmalıydı bana göre. Hem zaten banyo tipi daha az kullanılırdı. Diş ipini ise bilerek diş fırçasının yakınına koymuştum. Dolapta boş olan onca yere rağmen, benzer iş yapanlar, daha doğrusu aynı kategoride olanlar birbirlerine yakın olmalıydı.

Ders kitaplarım bir köşede, diğer kitaplar bir köşedeydi. Bütün bu kitaplar renklerine veya konularına göre tasnif edilirdi. Burada önemli olan bir blokta aynı tasnif yöntemini kullanmaktı. Yani ders kitapları ya renk ya da konu esasına göre tasnif edilirdi. Bu yer yer değişmezdi, bütün ders kitaplarında aynı yöntem uygulanmalıydı. Hele bu ders kitaplarının, eski ders kitaplarını koyduğum kutunun üstünde duruyor oluşu da ayrıca mest ederdi beni.

Daha çok anlatabilirim böyle aslında. Ama uzun lafın kısası, acayip günlerdi o günler. Nazi Almanyası gibiydim. Allaktan kendime hep şans veren, yani bir şey istediğim gibi olmadığında dünyaları yıkan bir insan değildim de, sağ salim atlattık o acayip günleri. Yine de o zamanlarki bir halim vardı ki o halden bugün bile kurtulamadım. Bunu da önemli ve üzerinde düşünülmesi gereken bir şey olarak görüyorum. Şöyle ki fakirlere hep özendim ben. Fakirliklerine özendim. Şimdi hemen beni yargısız infaz edenler çıkacak, biliyorum. Fakirlik çekmediğimden bu hali böyle hafife alabildiğimi ve hayatı kurabildiğimi söyleyecekler. Aslında haklılar. Fakirlik yaşamadım hiç. Param hep oldu. Kıyafet, ısınma, barınma, yeme-içme, onca kitap, gezmeler, hepsini de fütursuzca aldım, giydim, yedim, yaşadım vs. Ama kimse düşünmesin ki her harcadığım şeyde onun nasıl elde edildiğini düşünmedim. Sürekli felaket senaryoları ürettim ben. Şimdi bütün para kaynaklarım kesilseydi ne yapardım? Mesela bu kahveyi içemezdim şimdi. Nasıl iş bulacaktım? Ne iş gelirdi ki elimden? Besbelli okumak ve yazmak iş değildi. Bir bulutu

izlemek veya birini hasretle anmak, hiç iş değildi. Hatta olacak iş miydi? Dolayısıyla bu ve benzeri birçok işi baştan ellediğimizde hiçbir becerim olmadığı sonucuna ulaşıyorduk. Tam burada tıkanıyordum işte. Hem harcıyor hem de bu harcamanın hesabını kendime veremiyor, arada kalıyordum. Bundan da sürekli bir rahatsızlık duyuyordum.

Fakirlik özentim de böyle başladı herhalde. Fakir olmak birçok şeyi çözecekti, her sorunuma bahane olacaktı bir kere. Bu anlamda fakirlerin işi hem kolay hem de zordu. Bir de şu vardı ki bu devirde herkes zenginliğe özenirdi; sadece bu devirde değil, insanlık tarihi boyunca mal ve mülke özenilmişti. Bir kişinin de fakirliğe özenmesi kayda değer bir şeydi bence.

Çöpçüler mesela. "Ah çöpçüler!" derdim. Nasıl da merakımı celbediyorlardı. Bunlar maddi fakirliklerini pislikle uğraşmalarıyla da pekiştirdiklerinden önemliydim benim için. Ne zaman bir çöpçü görsem, durur ve yürürken üzerine basmaktan kaçındığım kuru yaprakları nasıl da süpürdüğünü izlerdim. Ne yediğini, nasıl alışveriş ettiğini düşünürdüm. Her halde her şeyi hesap ederdi. Çocuğu bir şey istediğinde maaşından kalacak parayı düşünürdü kafasında. Kahvede arkadaşlarıyla otururlarken her şeyin nasıl da ateş pahası olduğundan konuşurlardı. Hayallerimdeki sığığın farkında olmama karşın bu hayalleri daha da ilerletirdim.

Ama çöpçüler veya asgari ücretle geçinen bir sürü aile, fakirlik müessese-sinin üst kademeli elemanları sayılmazlardı. Bu işte uzmanlaşmış insanlar vardı. Sokak insanları vardı. "Evsizler, ki şehrimizin koruyucuları!" derdim. En çok da onlara özenirdim. Ancak burada bir sorunla karşı karşıya kalıyordum. Parasızlığı bir yere kadar anlayabilmeme karşın, evsiz oluşu, insanın bir yerinin yurdunun olmayışını bir türlü çözümleyememiştım kafamda. Demek istediğim, böyle bir insanı anlayabileceğimi sanmıyordum. Tabii ki onlar hakkında kötü şeyler söylemek istemiyordum. İnsan imrendiğine kötü şeyler söyler mi? Belki. Ama ben istemiyordum, hayır. Hatta yazacağım olası bir yazıda, tam tersine haklarında güzel kelimeler etmek istiyordum. Onları hayatın nasıl da sokaklara sürüklediğini anlatmak, açlıklarından anlamsız derecede soyut ama romantik bir dille bahsetmek istiyordum, elbette. Ama başaramıyordum bunu. Başaramazdım da çünkü başıma gelmeden onları anlamam mümkün olmayacaktı. Ancak bir 'Allah düşürmesin' diyecektim, o kadar. Onun da ne kadarı içten olacaktı ki? Yazamazdım, bir de şu yüzden yazamazdım. Çünkü yazdıktan sonra kalkıp da pahalı makinemde kendime bir kahve yapamazdım. Çünkü o zaman sokakta onlardan birini gördüğüm her seferinde eşitsizliğimiz hakkında bir şeyler yapmam gerekecekti. Rastlaşmayı da bekleyemezdım hatta, hemen kendim bulmalıydım onları.

Lakin bir gün Samatya'da yürürken bunu bir şekilde başardım. Aslında günlerdir böyle bir olayla karşılaşmak için bilhassa geliyordum buraya. Ta-

nık olduğum bu olay, hem onları biraz olsun anlamama yardım etti, hem de hayalimdeki öyküyü yazmış kadar hissettirdi bana. Bir öyküyü ha yaşamışsınız, ha yazmışsınız, ne fark eder? Değil mi?

Kışın iyice bastırdığı bir zamandı, akşam vaktiydi. Arka sokaklardaki bir köşede içi yanan bir tenekenin başında ısınmaya çalışan yaşlıca birini gördüm. Sakalları orantısızca uzamış, elbiseleri yırtık yırtıktı. Büyük ihtimalle bu deliklerden rüzgar giriyor, o da her seferinde bu delikleri elleriyle kapatmaya uğraşıyordu. Üşüdüğünü, ama bu üşümeye alışmış olduğunu anlamıştım. Anlamıştım, çünkü bakmak yeterliydi. Yanında gençten bir çocuk vardı. Bu çocuk ihtiyara göre daha fazla hareket ediyordu. Demek ki daha çok üşüyor, en azından daha şiddetli hissediyordu soğuğu. Gündüzleri kapkaç yapıyordur, diye düşündüm. Geceleri de bir sürü yaşıtıyla bir odaya doluşup uyuyordur. Yaşı da dolmak üzereydi, onu da fark ettim. Bir zaman sonra büyümüş olacak, kapkaçta işe yaramaz olacaktı.

Bunları düşünürken dalıp az daha kaçıracaktım. Yaşlı adam, çocuğa bir şeyler vermişti. Çocuk etrafını kolağan edip aldığı şeyi cebine sokmuş ve uzaklaşmıştı. Sonra yaşlı adam uzaktaki birine başıyla işaret vermiş, uzakta ki bu adam da gözden kaybolmuştu. Ben çocuğu takip edecektim. İşte fırsat, dedim kendi kendime. İşte bir öykü. Yalnız çocuğa hissettirmemeliydim onu takip ettiğimi. Allahtan başardım bunu.

Ufaklık ara sokaklardan birine girdi. Ben de girdim arkasından. Eli sürekli cebindeydi. İhtiyarın verdiği, herhalde önemli olan şeyi sıkıca tutuyordu besbelli. İyi de ne oluyordu, neyi nereye götürüyordu, ne yapacaktı? Polisiye filmleri hatırladım. Heyecanım daha da artmıştı. Bu arada yolun karşısından bir adam geliyordu. Üzerinde modası geçmiş gri bir trençkot olan bu adam, büyük ihtimalle işten dönüyordu. Orta yaşlıydı. Ona bakınca evde bekleyen küçük çocuğunu görür gibi oldum bir an. Ufaklıktan biraz ürkmüştü anlaşılan. Gözleri büyük büyük açılmış ve kaçamak bakışlarla bakmıştı çocuğa. Ufaklık da az değildi hani, o da ters ters, hem sırtarak bakıyordu adamcağıza. Adam sıklaştırdı adımlarını, gözden kayboldu. Biraz daha yürüdük, sanırım iki sokak daha indik. Ufaklık bu kez de köşedeki büfeye dikti gözlerini. Herhalde bir şeyler yemek istiyor, ama malum sebeplerden dolayı yiyemeyeceğini biliyordu. Büfeciye de ters ters bakarak köşeyi döndü.

Yürümeye devam ediyorduk. Kendimi romantik bir Sherlock gibi hissediyordum. Daha ne kadar uzaktaydı gideceğimiz yer acaba? Ama ne olursa olsun, sonuna kadar gidecek ve neler döndüğünü anlayacaktım. Neyse ki bir vakit sonra yıkık dökük bir evin karşısında durdu ufaklık. Biraz gerisinde, ben de durdum. Eve baktım. Anlaşılıyordu ki bir zamanlar görkemliydi, lükstü. Mesele zengin bir Rum aile kalıyordu, sonra sürülmüşlerdi. Şimdiyse sanki her ya-

H E C E Ö Y K Ü

nı ayrı bir özenle mahvedilmiş gibiydi, herhalde o da eski günlerini özliyordu. Bu arada ufaklık dikkatlice eve bakıyordu, bir şeyler planlıyor gibiydi.

Derken içeri girdi. Ben de girse miydim? Korkmuştum açıkçası ama bu evde kimsenin olmadığı belliydi. Aksi halde, zayıf da olsa bir ışık gözükmeliydi. Zaten pencereler de yoktu ki. Ufaklığın içeride ne yapmak istediğini düşündüm. Acaba bir köşede çekecek miydi? Bu ihtimal iştahımı kaçırdı, aynı zamanda cesaretimi artırdı. Tiner çeken biri ne yapabilirdi ki bana? Amma da cahilmişim. Bu cesaretle eve girdim. Etrafa baktım. Ufaklığı bir türlü bulamıyordum. İlk kattaki odaları bir bir taradım, hiçbirinde yoktu. Şimdi düşünüyorum da karşılaşsaydık ne diyecektim ki? Üst kata çıktım. Tam koridordan geçerken yukarıdan müthiş bir patlama sesi geldi. Aniden soğuk bir korku dalgası yayıldı vücuduma. O halde evden nasıl çıktım, inanın ki hatırlamıyorum. Ama eve girmeden önce durduğum köşede durup eve baktığımı hatırlıyorum. Yanıyordu. "Ne yani, evi mi yaktı?" diye düşünmüştüm. Sokak ana baba gününü olmuştü, herkes koşuşturuyordu. Yalnızca eve yakın bir yerde toplaşmış evsizler hareketsizce izliyorlardı yangını. Yanan bir şeyi izlemenin de ayrı bir zevki vardı. İlginçtir, itfaiye çağırmak da aklıma gelmemişti. Herhalde birileri çağırmıştır; ben yangını biraz daha izleyip, oradan ayrıldım.

* * *

Sonra ne mi olmuştu? Eve dönmüştüm. Yağmur başlamıştı. Terasa çıkıp bir sigara yakmıştım. Yıldızları aramış, yüklü bulutlara özenmişim. Evsizler mi? Nihayet ısınmışlardı.

H E C E Ö Y K Ü

ÖZLEM GÜRHAN

HER ŞEYE RAĞMEN

Şenay, o sabah her zamankinden daha erken kalktı. Tellerle çevrili gece—
kondu bahçesinin arasındaki toprak yolda ilerleyip her daim kaynanasının
oturduğu üzerinde çullar yığılı yere oturdu. Çulları düzeltmeye lüzum bile
görmedi. Sabah güneşi sırtına vuruyor, yakıcı bir günün geleceğini şimdiden
haber veriyordu.

Az sonra evden küçük kızı elini yüzünü ovalayarak kedi yavrularının peşin—
den koşturmaya hevesli, bahçeye çıktı. Üstünün başının perişanlığı yetmezmiş
gibi gün boyu topraklarda yuvarlanıyordu. Şenay içini çekti. İlkokulda öğret—
meni, fakir olmak bizim suçumuz değildir, ancak kirli ve tertipsiz olmak bizim
suçumuzdur, derdi. Bunu hep hatırında tuttu, geceleri yatırırken kızının elini,
yüzünü, ayaklarını yıkar, elinden geldiğince tertibe sokardı. Ertesi gün kocaka—
rının ve kocasının hiç ilgilenmediği çocuk güneşten tozdan harap vaziyette kı—
sa bir öğle uykusu uyur, bahçede debelenmeye kaldığı yerden devam ederdi.

Keşke okuyabilseydim, dedi. Büyük apartmanların arasında, çatısı yarı
eğik gecekondularına bakarak söylediği bu anlamsız dilek gözlerini yaşart—
maktan başka ne işe yarardı? Şenay, kocası ve kayınvalidesi buraya taşındık—
larında civarda bir iki evden başka hiçbir şey yoktu. Kendilerinin de anlama—
dıkları bir hızla etrafları devasa apartmanlarla doluvermişti. Yakında kendi
evlerinin başına geleceği kaçınılmaz olan yıkım, diğer gecekonduları çabu—
cak silip süpürmüştü. Etrafa şöyle bir göz gezdirdi. Şimdi şu beyaz arabanın
sahibi avukat bayan apartmandan çıkar, zarif hareketlerle arabasına yönelir
etrafa şöyle bir göz atıp yaz kış çıkarmadığı güneş gözlüğünü kafasından gö—
züne indirir, evrak çantalarını arka koltuklara yerleştirip yola koyulurdu. Ak—
şam eve eli kolu dolu gelecekti, şüphesiz. Yine içini çekti.

"Hiç mi düşünmezsiniz, akşama ne yiyeceğiz diye?" Dışına sızan bu mı—
rılta, kocası ve kaynanasınaydı. Sabri işsizdi işsiz olmasına ama bundan kay—
gı duyduğu da yoktu. Anasının onu çalışmaya teşvik ettiğini Şenay hiç gör—
memişti. İnsanlar nasıl bu kadar umursamazdılar, Şenay bunu anlayamıyor—
du. Güya Sabri evin en küçüğüydü de şımarık büyümüştü. Çalışmamaya alış—
mıştı. Ağabeyleri onu koruyup gözetirlerdi. Şenay; "Elle gelen öğün olmaz o
da vaktinde bulunmaz." dedi. Sonra aklına bayramları büyük kayınlarından
aldığı harçlıklar geldi. Boğazı düğümlendi. Gözlerine hücum eden yaşları ka—
zağının koluna sildi. Bayramları sevmiyordu. Ne zaman bayram gelse akra—

H E C E Ö Y K Ü

balarına ilk öğünden gidiliyor akşama kadar onlarda kalınıyordu. Ağabeyin - Şenay iki kaynına da ağabey derdi- evine gitmek onun için zulümdü. Köşede adamın ayağa bile kalkmaya tenezzül etmeden elini uzatışı, cebinden çıkardığı parayı eline tutuşturuşu, Şenay için dayanılır şey değildi. Hele parayı alırken elini kolunu nereye koyacağını bilemez oluyordu. Sanki elleri, kolları uzuyor, büyüyor ya da herkesin ortasında dikiliyor da millet ona bakıyor gibi eziliyordu. Onu en çok tüketen yengesinin ona dudağının bir tarafını hafif yamultarak küçümseyici bir gülüşle bakmasıydı. Üstüne üstlük kocasının pis ve yapışkan bir tavırla parayı alıp cebine atması, Şenay'a yer yarılrsa da içine girsem, dedirten bir durumdu. Sonra sanki aldığı parayı hak etmek için akşama kadar koşuşturması gerektiği hissine kapılıyor, mutfaktan sadece getir götür işleri için çıkıyor, gelen her tabağı çatalı hiç bekletmeden yıkayıp kaldırıyordu. İnsanların ezici bakışları altında başka ne yapacaktı ki? Sonra gecenin bir yarısı, biz artık gitsek, demeye başlıyor, karşıdakilerin ısrar etmediğini, gitmelerini dört gözle beklediklerini anlamayan ana oğul Şenay'a hor-murdanarak yerlerinden kalkıyor ve yola koyuluyorlardı.

Niye böyle beni kahrederek yardım ederler ki vermeseler bundan iyi, dedi. Şenay biliyordu; onlar da Sabri'den onun yüzüzlüğünden, tembelliğinden bıkmışlardı. Kaç kere işe sokmuşlardı, kaç kere. Hiçbirine iki günden fazla gitmemişti. Bir tek ona baksalar iyi, bir de evlenmiş karısı ve de çocuğu da eklenmişti. Şenay sadece "haklılar" dedi. Ama kendisi de haklı değil miydi? "Köyden gelmeseydik bari." dedi. Hiç olmazsa orda koyunlara bakan, çobanlık yapan, köyde çekindiği adamlar olan bir kocaydı Sabri. Ağabeyim işe yerleştirecek diye köyden ailesini çıkarmış şehirde iyiden iyiye postu eve sermişti. Yine, köyden gelmeseydik keşke, dedi. Orda hiç olmazsa kendilerine yetecek kadar ekip diktikleri yerleri vardı. Yazın ırgatlık vardı. Lokmalar boğazına dizilmeden aldığı ırgat parası vardı.

Sonra kendi ailesini düşündü. Rahat yaşayan iki ağabeyini. Babası kızları okutmamıştı. Gelen öğretmen ve muhtara ben oğullarımı okutmadım, kaldı ki kızlar, demişti. Şenay: "Sanki okumaya hevesliyidiler de." dedi. Sonra o da ablası gibi evlensin de nasıl olursa olsun diye evlendirildi. Burada tekrar gözleri doldu. İki iri damla yuvarlandı gözlerinden. Ailesi Sabri'yi istememişti. Şenay "Adam çoktu da sanki." dedi. Ailesi bağı bahçesi olan, hancının Memed'e vermek istediklerinde direnmişti. İstemem, demişti, ölürüm daha iyi. Dayak yemiş, azar işitmiş ama razı olmamıştı. Önceki karısını döve döve öldürdüğü söyleniyordu, Şenay adamdan korkuyordu. Elbette Sabri çok daha iyi değildi. Ama hiç olmazsa içkisi kumarı, kötü huyu yoktu. Hoş onunla ayrı sefil olmuştu ama hiç olmazsa iki seçenek arasından iyisini seçmişti. Daha sonra Memedin aldığı kadını anasının evine yolladığını duymuş, buna da şükür, demişti. Sonra yine "ne yapacaktım?" dedi.

İlerde koşuşturan kızına baktı. Bulduğu yavru kediye canından bezdirmekle meşguldü. Kedinin kuyruğunu çekiyor, kedi saksıların dibine saklanmakla elinden kurtulamıyordu. Emine! Yazık, günah, yapma hayvana! dedi. Çocuk oralı bile olmadı. Eski pijamalarına, yıpranmış dirseklerinden artık görünmeye başlamış kollarına baktı.

Bu çocuk daha şimdiden gördüğünü istiyor, yarın okula başlayınca ya da başka ihtiyaçları olunca ne yapacaktı? Aklına ablası geldi, onun dediği her şeyi Şenay kafasına âdeta kazırdı. Ablası, anasından daha anaç ablası, adı gibi hayatı olmayan dert ortağı Şengül ablası. Şenay iyi ki adlarımızı düşünme düşünme, mutlu mesut isimlerden seçmiş yoksa halimiz ne olurdu, iç geçirdi. Gözlerini kısıtı, anamın vereceği öğütleri ablam veriyor, anam sade doğurmuş, dedi. Ablası Sabri'nin durumuna bakıp ilk gün notunu vermemiş miydi? Şenay, çalış kızım çaren yok, demişti. Zira kendisi de çalışıyordu. Hoş onun kocası ne iş olsa yapan cinstendi. Bir gün simit bir gün su satar gününü boş geçirmezdi. Ama onların da durumu iyi değildi. Ablası hafta içi günler yufka açmaya, hafta sonları ev temizliğine girdi. Şenay'a da yufkacı da iş bulmuş ama evdekiler tat vermemişti. Kız ağlasa diye telefon vermiş, araya araya işini rahat yapmasına fırsat tanımamışlardı. Şenay ana oğul hiç mi düşünmüyorsunuz? Akşama ne yiyeceğiz diye kavgaya yeltenmiş, gelin el işine gitmez, ağalarım bize ekmek aş getirir, diye üstüne yürümüşlerdi. Şenay hatırlayınca öfkeyle: "Fikirsizler..." dedi. Adamlar artık arayıp sormayı da seyretiler bakalım nereye kadar, dedi. Karşı apartmanlara baktı. Temizliğe gittiği Mihriban Hanım daha kalkmamış olsa gerekti. Perdeler sıkı sıkı örtüktü. Bütün gün temizliğe gidemem, bunlar rahat vermez. Ne yapsam? diye düşündü. Kadına rica etsem, yalvarsam, diye düşündü. Kızı öğle uykusuna yatırınca, geleyim iki günde temizlerim, diyeyim. Hem dinlene dinlene temizlik daha iyi olur, derim. Ayağa kalktı, mümkünü yok çalışmalıydı. Kadın merhametliydi, beni kırmaz, diye düşünüyordu. Herkese yarım gün gitse parasız kalmazdı. Ah, çocuğa ses etmeseler ama daha durdan, sustan anlamayan kızını hiçbirisi istemiyordu. "Laftan anlayacak çağa gelse." dedi. Kadınla konuşmaya karar verdi.

Bu sırada kaynanası uyanmış, kapıdan bakıyordu. Her gün haşlanmış yumurtayla yeşil soğanı yarım ekmeğe katık edip bahçede çulların üstünde yiyen kaynanası, sabah güneşiyle sırtını ısıtır öğle sıcak iyice yakmadan kayısının gölgesine geçerdi.

Şenay: "Yumurta da kalmadı, bakalım bu gün ne yiyeceksin?" diye söylendi. Sonra olmasa ne olur, siz dilenmeye alışkınsınız, gider komşudan ister yarını düşünmezsiniz, dedi.

Kaynanasına hiçbir şey demeden eve girdi. Kafasından kurmaya devam etti. Yarım gün, yarım gün geleyim iş bırakmam, temiz yaparım, diyordu.

Ah! Şu kız bir laftan anlayacak çağa gelse, diye söyleniyordu.^

H E C E Ö Y K Ü

EKREM SAKAR

İSTANBUL'U KOKLAMAK

Sıkıntılı ve gergin göz kapaklarını kaldırarak güne başladı. Böyle bunalımlı bir hâlin, kötü bir günün alâmeti olup olmadığına dair bir zamanlar baya kafa yormasına rağmen bir neticeye varamamıştı. Fakat başına kötü bir şey gelen her günün sabahı neşesiz kalkmasını, en azından o günün iyi geçmeyeceğine dair bir işaret olarak kabul ederdi.

Yataktan homurdanarak doğruldu. İçindeki sıkıntı yetmezmiş gibi, kötü bir gün geçireceği endişesi onu daha ayaklanmadan buhrana sürüklüyordu. Nitekim ayaklandığı vakit endişelenmekte hiç de haksız olmadığı ortaya çıktı. Ayağı, kıvrılan halıya takılmış ve yere düşmüştü. Halı sık sık kıvrılırdı aslında. Bu, halının kalın veya kapının altının halıya yakın oluşundan kaynaklanırdı. Gene de çoğu kez düşmezdi. Zaten sık sık düşse, buna karşı bir tedbir alırdı.

Olaçaklar bununla bitseydi, 'belki de kötü bir gün değildir' diyerek günü—nü umut dolu geçirebilirdi. Ancak sakarlıkları bitmek bilmiyordu. Ekmeği dilimlenirken kazara parmağına ufak bir kesik attı. Mutfak dolabının üst rafından çay bardağı çekerken koluyla birkaç tanesini devirdi. Ona göre bunlar sakarlık falan değildi. Halı tarafından düşürüldüğüne, bıçak tarafından kesildiğine ve bardakların başına iş çıkarmak için intihar ettiğine inanıyordu. Diğer günler bundan çok daha fazla kaza yaşadığı, buna karşın kendisini suçladığı olmuştu; ama bugün kötü bir gündü ve bütün bunlar kötü günün marifetiydi.

Onu en çok rahatlatan şey dışarıya çıkıp hava almaktı. Sisli de olsa, dumanlı da olsa havayı koklamak. Esasında hava almak, onu rahatlatan tek şeydi. Zira evinde seyretmek için bir televizyon veya kullanmak için bir bilgisayar yoktu. Bu yüzden vakit kaybetmeden dışarıya çıkmak istedi. Üstüne başına alelacele bir şeyler alıp kapının eşiğine çıktı. Ayaklarını arkası sert olan ayakkabılarına yerleştirmeye uğraşırken birden kapanan kapının sesiyle irkildi. Doğrusu kapı yavaşça kapanmıştı, o kadar ki yanından biri geçse o sesi işitmeyebilirdi. İrkilmesine sebep olan şey kapının kapanmış olmasıydı. Avuçlarını ceketinin ceplerinin dış tarafında yapıştırdı. Gözlerini kapatması hiçbir şey değiştirmeyecekti; ama parmaklarında anahtara benzer bir cisme yoğunlaşmak için gözlerini sımsıkı yumdu. Anahtarını her zamanki gibi evden çıkmadan evvel cebine koyduğuna sevindi. 'O kadar da kötü bir gün değilmiş' diye geçirdi içinden.

Bazısı dar, bazısı bayır, bazısı çıkmaz, ekseriyetle kıvrılan sokaklar arasında yürümeye başladı. Her zaman yaptığı şeyleri yapmakla, selâm faslıyla başladı gezisine. Önce evinin karşısında bulunan mahalle berberine, sonra onu görüp de seslenenlere selâm verdi. Kimseyi selâmsız bırakmak istemedi.

H E C E Ö Y K Ü

Bizans surlarının altından tek yönlü geçiş yapan arabalara bahşiş karşılığı trafik polisliği yapan topal adama dahi selâm verdi. Aslında olduğu yerde diki-len bu adamın topal olduğunu bilmiyordu, bir gün kahvedeyken işitmişti.

Sadece dirilere selâm vermezdi. Oradan karşıya, Kozlu mezarlığının girişinde yatan merhum eşine üç İhlas ve bir Fatiha ile selâmını vermeyi unutmadı. Mezara dikili olan çiçeklerin kokusunu da içine çekti. İşte müteahhitlerin satın almak istediği gecekonduyu satmamasının sebebi, yaşadığı semt olan Mevlânakapının, eşinin mezarına olan yakınlığıydı.

Az önce korkuyla karşısına geçtiği caddenin tekrar diğer yakasına geçmeye çabaladı. Onun en büyük kâbusu hızla geçen arabalardı. Hele ki kötü bir günde daha fazla ürkütücülerdi. Her sokak ve cadde farklı adlandırılrsa da, ona göre temelde ikiye ayrılıyorlardı: Güvenli olanlar ve güvensiz olanlar. Güvenli olanlar, araba bulunmayan تنها yollardı. Tenha ve kalabalık cadde-lerin iç içe olduğu Fatih ilçesinde, arabasız sokakları ezberlemiş ve mecbur kalmadıkça kalabalık olanları kullanmamayı âdet edinmişti.

Sadece eşine dua okumazdı. Şehreminine doğru çıkarken İnadiye Baba türbesi önünde durup ona da Fatiha okudu. Oturduğu semtin hemen hemen her camiisinde yatır bulunuyordu. Mübareklerin kalbine huzur verdiğine inanırdı. Müteahhitlere verdiği red cevabının bir sebebi de bu olabilir miydi?

O gün, sokaklarda top oynayan çocuk sesi işitmedi. Onları rahatsız etmeyeceği için sevindi bu duruma. Çünkü o, yoldan geçerken, çocuklar oyunlarını durdurur, onun geçmesini beklerlerdi. Gerçi can düşmanı olan arabalar çocukları da rahatsız ediyordu. Gerçi sokaktan geçen araba sayısı arttıkça, çocuklar da oyunlarını sürekli durdurmaya alışmışlardı; ama yine de onlara engel olmak istemiyordu. Zira hayatta kendisine engel olan birçok şey vardı, hatta "engel" kelimesinden bile nefret ediyordu.

Yeraltı geçidini kullanıp tramvaya bindi. Çoğu zamanki gibi kalabalık olduğundan, çoğu zamanki gibi içeridekileri mümkün mertebe içeriye itirdi. Eminönü'ne gitmeyi planlamıştı. Fakat pestil misali yaptığı yolculuğunu yürüyerek devam ettirmek isteyince Aksaray'da indi. Burayı fazlasıyla kozmopolit bulurdu. Lâleli tarafına yürüdüğünde Rusça, Fatih tarafına yürüdüğünde Farsça konuşanları duyardı. Beyazıt'a geçtiğinde de benzer bir his oluşurdu. Tahtakale tarafına yürüdüğünde Kürtçe, Sultanahmet tarafına yürüdüğünde ise birçok yabancı dili birlikte işitirdi.

Edebiyat Fakültesinin önünden geçtiğini, neşe içerisinde konuşan genç seslerin çokluğundan anladı. Derken aklına üniversite yılları geldi. En güzel yıllarını bu fakültede geçirmişti. Dışarısına nazaran çok daha güvenilirildi, üstelik hocaları ona karşı son derece anlayışlıydılar. Tek kötü yanı, hocaların ders anlatırken bazen düşüncesizce konuşması oluyordu. Bilhassa onlar İstanbul'u anlatan şiirleri tahlil ederken, o, ağlamak isterdi.

Sadece dinlemezdi. Güzel kokan bir yerden geçerken, burnu kokuya alışana dek teneffüs ederdi. İnsanlar Eminönü'ne; boğazı, gemileri, martıları,

H E C E Ö Y K Ü

tabiatın içinde çabucak eriyen her nesnenin uyumlu görüntüsünü seyretmek için giderken; o, yalnızca koklamak için gidiyordu. Çoğu insanın fazla ehemmiyet vermediği burnunu çok iyi kullanırdı.

Eminönü'ne inmeyi kazasız belâsız başarmıştı. Yolculuk süresince kötü bir gün yaşadığı aklına dahi gelmemişti. Evden çıkmadan yaşadıklarını "sabaha mahsus talihsizlikler" olarak vasıflandırıp eşsiz kokunun tadını çıkartmaya karar verdi. Balıkçılardan gelen kızarmış balık kokusu, acıktığından olacak, çok nefis gelmişti. Lâkin evvelâ boğazın kokusunu teneffüs etmek maksadıyla kayıklardan uzaklaştı. Şimdi hem havayı ve denizi kokluyor, hem martı çığlıkları ve vapur seslerini dinliyor, hem de balık ekmeğini tadıyordu.

Sadece duyumlarını kullanmazdı. Aynı zamanda düşünüyordu da. Kız Kulesini, iskeleden uzaklaşan gemiyi, mavi denizi, martıları vs. düşünüyordu, çünkü İstanbul ile ilgili şiir tahlili yaparken hep bunlardan bahsederlerdi. Şairler hep bunları anlatmışlardı, yani gördüklerini. Duyduklarını anlatanlar yok muydu? Elbette vardı. Peki, ya kokladıklarını anlatanlar? Niçin Eminönü'ndeki balık kokusu üzerine şiir yazıldığını işitmemişti? Sanki her balık satan Eminönü'ndeki gibi kokuyordu! Her mekânın kendisine has kokusu vardı: Mısır çarşısı baharat, Çarşamba hacı yağı, Zeytinburnu deri, Cevizlibağ çikolata, Tophane nargile, Sahaflar Çarşısı kitap...

Yaşamış bütün insanların ve medeniyetlerin buraya kokusunu bıraktığına inanıyordu. Başka şehirlerin asla İstanbul'a benzer kokusu yoktu. Bunu bizzat kendisi tecrübe etmişti. İstanbul'a kokusunu veren sadece boğaz olamazdı. Başka ülkelerde de boğaz, vapur, martı, ağaç vs. vardı. Bu kokuyu oluşturan birçok unsur olmalıydı. Ayrıca yaşayan insanların da bir koku ambiyansı yarattığına inanırdı. Aynı otobüse binen parfümlü bir kadınla terli bir adam; aynı kafede içilen Türk kahvesi ve cappuccino; aynı müzede bulunan Çinli bir turistin çantası ile İrlandalı bir turistin şapkası... Bu *aynılık* telâkkisi, coğrafi olarak birbirine çok uzak şeyleri de ihtiva ediyordu. Meselâ Topkapı'da bir matbaacının kâğıdından çıkan kokuyla, Beykoz'da bir öğrencinin kaleminden çıkan mürekkep kokusu birisinin elinde bir şekilde neden birleşmesindi?

Sadece düşünmüyor, aynı zamanda yürüyordu. Her sıkıldığında geldiği Eminönü'nde her seferinde yaptığı gibi kokular üzerine düşünmüş ve her zamanki gibi rahatlamaya muvaffak olmuştu. Şimdi eve dönüp çayını yudumlamak istiyordu. Çay içmek arzusu o kadar kuvvetlendi ki, acaba eve gitmeden bir çaycıya uğrasam mı diye kararsızca yolunu değiştirdi. O esnada hissettiği şeyler sırasıyla; şiddetli bir sarsıntı, kısa bir boşluk, bir önceki sarsıntıdan çok daha şiddetli bir sarsıntı oldu. 'Bugünün kötü bir gün olduğunu unutmamalıydım' diye kendi kendisine hayıflanırken, etrafına toplananların arasından iki kadının da kendisi hakkında konuştuğunu anlayacak kadar şuuru yerindeydi:

- Aa, gördün mü ayol? Nasıl çarptı araba adama!

- Vah vah, kırık siyah gözlüğü görüyor musun? Yazık adamcağıza, körmüş baksana! &

H E C E Ö Y K Ü

DİDEM ESEN

MENEMEN

Mutfığa giriyorsun. İçinde tanımlayamadığın bir duygu. Tezgahın üzerinde yan yana dizili kirli bardaklar, akşam geç getirdikleri ve yemekten sonra yorgunluktan sızdığın için eşinin aldığı su damacanası karşılıyor seni. Yerine konulmamış. Köşeye sıkışmış gibi hissediyorsun. Bu evde seni bekleyen ne çok şey var. Gözün saate kayıyor, hızlanmalısın. Zorlanarak damacanayı dolaptaki yerine kaldırıyorsun. Dün akşam açıldığı için bir kısmı yere dökülüyor. Kağıt peçeteyle yeri siliyorsun.

İçerisi iyice karanlık oldu. Önce ışığı sonra televizyonu açıp, mutfağında ki sessiz varlığını aydınlatıp sese boğmak istiyorsun. Kanal aramana gerek yok, istediğin sadece birazcık ses.

Üstünü değiştirmek için ikinci kata çıkmalısın. Elin elektrik düğmesine gidiyor ama bozulmuş olduğunu, tamirciyi aramadığını hatırlayıp eşine söylemediğin için kendine söyleniyorsun. Basamakları neredeyse hiçbir şey görmeden çıkıyorsun. Bildiğin merdivenler olmasa kaç basamak kaldığını göremeyecek kadar belirsiz her şey. Karanlık korkutur seni. Yine de yarı yolda vaz geçmek gelmiyor içinden. Düşmemek için tırabzanlara tutunup hızlanıyorsun.

Şimdi odandasın. Her şey birbiriyle uyumlu ve pastel tonlarında. Eskiden beğendiğin şeyler artık içini sıkıyor. Aynanın önünde durup kendini inceliyorsun. Üstündekiler, sıkı takipçisi olduğun moda dergilerinde gördüğün kadınların giydiklerine hiç benzemiyor. Elbise ve ceketini çıkarıp, her zaman şık, risk almayacak kadar klasik ve eşinin beğenisine uygun kıyafetlerle dolu dolabına yerleştiriyorsun. Kot pantolonunu ve eski bir penyeyi üzerine geçirerek ev haline bürünüyorsun.

Mutfığa girip hiç düşünmeden otomatiğe bağlanmış gibi buzdolabını açıp üç tane domates, dört adet sivri biber ve iki yumurtayı tezgahın üzerine koyup buzdolabının kapısı kapanmasın diye bir yandan da ayağıyla kapıyı tutuyorsun. Tereyağı kabını çıkarıp kapağı kapatıyorsun. Soğan var mıydı acaba? Sepette kalmış iki soğanı sevinçle alıp sepetin içindeki torbayı çöpe atıyorsun. Sevinmen için artık bu tür şeyler yeterli.

Menemen yapacaksın. Hiç sevmezsin menemeni ama bu kadar iş arasında kolayı seçmeye öyle alıştın ki. Sevdiklerinin ne olduğunu düşünmüyorsun bile.

Domatesleri, biberi yıkayıp, tavayı çıkarıp içine tereyağını koyuyorsun. Çıkardığın kasenin içine domateslerin kabuğunu soyarak küp küp doğruyor-

sun. Gözlerin kızarıyor. Rimelinle bulaşmış göz yaşın sağ yanağından aşağı kirli bir su gibi akıyor.

Tavayı ocağa koyup yağı eritiyor, doğradığın soğanları boşaltıyorsun. Tereyağı ile karışan kavrulmuş soğan kokusu mutfığa yayılıyor. Açken ne de güzel gelir bu koku. Evliliğinin başlangıcında pek fazla yemek yapmayı bilmezdin. Eşin menemen yapmayı öğretirken, bu kokuyu duyduğunda menemeni seveceğini ve muhteşem bir yemek yiyeceğini sanmıştın. Oysa yemek tamamlandığında seni hayal kırıklığına uğratan, bildiğin güzel kokunun, apartmanın içini dolduran ağır kokuya dönüşmesi gibi pişmekten kendi varlıklarını yitirip içiçe geçmiş domatesin, biberin ve soğanın yumurtayla karışık tadı mideni döndürmüştü.

Soğan iyice kavrulduktan sonra küp domatesleri ve çekirdeklerini alıp ince ince doğradığın biberleri boşaltıyorsun. Tavanın altını kısıp yavaş yavaş, farkına varmadan birbirlerinin içine öz sularını bırakıp diriliklerini kaybetmeleri için tavanın kapağını kapıyorsun. Birazdan ağırlaşacak kokuyu duymamak için balkon kapısını açıyorsun. Koku çıksın diye bekliyorsun. Mutfığında balkonun olması ne güzel. Yoksa mutfakta menemen pişirirken kalamayacağını düşünüyorsun. Birden karşıdaki mimoza ağacı dikkatini çekiyor. Çiçek açmış. Oysa hava çok soğuk. Belli ki soğuk kış günlerinin aldatan güneşine kapılmış. Üzülüyorsun.

Bulaşık makinesini açıp yıkanmış tabakları, bardakları yeniden kullanılabilecekleri yerlerine koyup kirli olanları makineye yerleştiriyorsun. Parmak izleriyle kirlenmiş bardakları arı sili gibi parlayan bardaklara dönüştüren makineyi çok seviyorsun. Eşin doğum gününde almıştı.

Gözün ocakta pişen menemene sonra da yaşlı mimoza ağacına gidiyor. Balkon çıkıyorsun. Hatırladın işte, mimoza ağacı geçen kış da, ondan önceki kış da açmıştı. Sarı umutları açtıran şeyin ne güneşle ne de aldanmakla ilgisi yoktu. Bekleyeceği bir şey yoktu ki. Kendi öz suyu. Sadece kendisiydi nedeni.

Balkondan mutfığa dönüyorsun. Tavanın kapağını açıp içine yumurtaları kırıp tuzunu ekleyerek karıştırıyorsun. Yüzünde uzun zamandır görülmeyen haylaz bir gülümseme.

Bekliyorsun, bekliyorsun. İşte şimdi hazır. Ateşten alıp kapağını bulaşık makinesinin üst çekmecesine, tavayı ise alt çekmeceye içindikiler dökülmesin diye dikkatlice yerleştiriyor, bulaşık makinasını kapatıyorsun.

Önce kararsızlıkla bulaşık makinasının önünde ne yapacağını bilmez bir şekilde oturup düğmeleri inceliyorsun. Daha önce pişmiş bir yemeği hiç arımadığın için en az kullandığın yetmiş derece düğmesinde karar kılıyorsun. Düğmeye basmanla bulaşık makinesinin ışığı göz kırpar gibi yanıyor. Hazır-sın artık, sen de arınabilirsin.&

H E C E Ö Y K Ü

ŞENİZ BAYIR

ASİMETRİK

Simetrisi bozulmuş bir kadını şimdi.

Eksilmiş... Kadın(sı)lığı azalmış...

Küçük bir kızken de mahallenin erkek Fatması olduğumdan, komşumuz anneme *"saçları kısacık, bari küpe tak da kız olduğu belli olsun"* demişti. Doğruca, mahalleden Kamile teyzenin evinin yolunu tutmuştuk. Dul kadınlara özgü şen kahkahası ve bastırılmış şehvetiyle katı bu kadın, dizine yatırmıştı beni. Pazen eteğinin kadifemsi yumuşaklığı, burnunun ucuna indirdiği gözlüğü, aklıma ilk gelenler ve tabi o acı. Önce çakmak ateşinde iğnenin ucunu yakmış sonra kolonyalı pamukla silmişlerdi. İşaret ve başparmağıyla kulak memelerimi ovalamış, uyuşur gibi olduğunda iğnenin ucunu geçirmişti. Sonrası. İğne deliğindeki ipe düğüm attılar, bir süreliğine kulağımın süsü bu ip olacaktı. Ben bir taraftan ağlayıp bir taraftan kaçarken kurtulduğumu sanmıştım. Ama vücudumun salgıladığı kan ve sarı su ipe yapıştıkça ip kulağıma tutunmuş, benden bir parça olmuştu. Haftada bir, banyoda yumuşadıkça annem oynatmıştı. Ağrıdan ağladıkça ve sızlandıkça *"alın küpeler alacağım kızıma"* demişti. Küpeleri umursamadığımı bilmeden...

Bugünkü aklım olsa *"sünnet olmuş gibi hissediyorum kendimi"* derdim. Henüz kadınlığa ve erkekliğe adım attırtan acılardan habersizdim. Tek diyebildiğim *"ah kulak memelerim"* olmuştu. Bağıra bağıra *"Ah kulak memelerim!"*

Küpelerle yeterince kız gibi görünmüş müydüm? Bilmiyorum. Zaman geçip vücudum kendi süslerini çıkarmaya başladığında, yeni acılar çıkmıştı ortaya. O gün göğsüme değen salıncak çok fena yakmıştı canımı. Ağlayarak parktan döndüğümde annem, parka gitmeme yasak getirdi. Sebebi hazırды *"Artık genç kız oluyorsun."* Ablam da göğsünü doğrultup alaycı alaycı *"çiçek açacaksın"* demişti.

Göğsümde iki yumru ağrıyla büyüyorlardı. Kambur duruşum da o günlerden kalma. Zayıf vücudumda göğüslerim daha bir göze batıyorlar diye ben elimden geldiğince eğik duruyordum. Çok sonra öğrendim onları gururla taşımayı. Baş dik, göğüs önde! Kalçalar sıkı... Kadın olduğumu göstermek içindi bütün disiplin.

H E C E Ö Y K Ü

Peki ya o -uğursuz, talihsiz, kara, kötü- sabah nasıl elim gitti oraya? Pembe kurdelelerin takıldığı hafta mıydı? Televizyonda çokça program yapıldı, konuşuldu diye mi elim kaydı? Aynı haftayı müteakip ince bir sızı mı vardı? Bir bakayım merakı mı?

Söylenildiği gibi soyundum, aynanın karşısına geçtim. Vücudumda rahat kayması için elimi kremledim. Sol taraftan başladım. Yukarı aşağı, parmak uçlarımla gezindim. Sertlik, fazlalık namına hiçbir şey yoktu. Sonra sağ taraf.. Bütün dikkatim parmak uçlarımda, milim milim dokundum sağ çiçeğime. İşte! Var mı? Bilmiyorum. Tekrar dokundum, biraz daha bastırdım. Elim titredi, emin olmak istemedim. Parmak uçlarıım miyop olmalı, yanılmışlardır...

— Saat on yönünde, sağ göğsünüzde bir kitle...

— Korkmayın hemen, tetkikler yapılmadan telaşa kapılmayın.

Sol kulak memem boş, küpe takmıyorum. Sağ kulağıma takıyorum, abartılı koca koca küpeler. Sağ çiçeğim gitti. Kendimce dengeliyorum. Ağıt yakmak isterdim arkasından, tıpkı bir anne gibi. Ölen yavrusuna ağlayan "*ah evladım, yavrum!*" deyip bağırarak. Küçükülüğümde kulak memelerim için nasıl ağladıysam bağıra çağıra, şimdi de öyle bağırarak isterim. Olmuyor.

Elimden gelen, sessizce "*ah memelerim*" diyebilmek. &

H E C E Ö Y K Ü

NECİP MAHFUZ

Türkçesi: M. Mücahit ASUTAY

MUCİZE

Sıcaklık tüm vücuduna yayıldı. Kafası bir hoş oldu. Venedik'te hiç boş yer kalmamıştı. Müşterilerin solukları ve sigara dumanı yüzünden içerisi çok boğucu bir hal almıştı. Birçok aynada kendi yüzü göründü. Kadın ve erkek yüzleri, kebaplar, kırmızı ve beyaz şarap şişeleri, çiçek saksıları, bol yeşilli salatalar peş peşe gözünün önünden geçti. Tek başına oturuyordu, belki de masa başında yalnız oturan tek müşteriydi. Sıkıntısı gitmiş ruhuna bir canlılık gelmişti. Gittikçe artan bir canlılıkla, tadını çıkararak bir şarkı mırıldanmaya başladı.

Bir işaretinden sonra yanında bitiveren garsona, sordu:

— Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî beyi tanıyor musun?

Garson bir süre hafızasını yokladıktan sonra cevap verdi:

— Hayır, tanımıyorum efendim.

— Venedik'in müdavimlerinden midir?

— Fakat ben daha önce ismini hiç duymadım.

— Tuhaf!

— Onunla bir randevunuz mu vardı beyefendi?

— Hayır, ama onu önemli bir iş için arıyordum.

— Sizin için araştıracağım.

Garson bir müddet ortadan kaybolduktan sonra döndü. Mekânın görevlilerinden ve işçilerinden hiç kimsenin onu tanımadığını ve ismini daha önce duymadığını kesin bir dille adama söyledi. Garsona teşekkür edip kendini kırmızı şaraba verdi. Oradaki yüzleri inceleyerek gizlice yapılan hoş oynamaları belli etmeden izleyerek oyalanıp gülümsemeye başladı.

Birden; Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî diye çağıran bir ses yükseldi!.. Bir sürpriz karşısında şaşırıp durakalmış bir kişi gibi sesin geldiği tarafa döndü. Elinde telefon ahizesi, çağrısını tekrarlayan, mekânın işletmecisini gördü. Müdürün gözleri sağa sola dönüp duruyordu. Çağrısına cevap veren olmayınca, telefonda—ki şahsa Muhammed el-Mâverdî'nin burada olmadığını söyleyip ahizeyi bıraktı.

Garson ona doğru bakıp gülümseyerek şöyle dedi:

— Aynı anda ikinci kişi aynı adamı soruyor.

Adamın başı döndü. Bu kez içki yüzünden değildi. Beklemediği bir ses yüzünden, Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî ismini duyduğu için başı döndü.

H E C E Ö Y K Ü

O, gerçekte bu isme sahip birisini tanımıyordu. Birisinin böyle isme sahip olabileceğini de düşünmüyordu. Şunu da kesin bir şekilde biliyordu ki iddia ettiği gibi onunla görüşmeyi de istememişti. Evet, onu garsona sormuştu. Fakat bunu yalnızlığına bir teselli bulmak için yapmıştı. Masum bir oyun oynamak, manası olmayan zararsız bir şey yapmak içindi sadece. Garsona herhangi bir kişiyi sormaya karar vermişti, zihnine öylesine gelen isimde birini. Bu tuhaf gerçekten tuhaf bir isimdi. Özellikle bu kadar tuhaf bir ismin seçilmesiyse oyunun tamamlanması için yapılmıştı. Başka bir isim uydurması da mümkündü Zeyd Zeydân Zeydûn mesela. Bu yüzden garsonun onu tanımasına şaşırmadı. Fakat bu ismi çağıran sesi duyduğunda hayrete düştü. Çünkü daha önce onu hiç duymamış olan bu meyhanede birisi onu soruyordu. Bu nasıl oldu ve bunun açıklaması nasıl olabilir!

Düşünceli bir şekilde bir kadeh daha içti. Garsonla dalga geçmek çok da saçma bir şey değildi ve bir zararı da yoktu. Bu, yalnızlığı kendisini bunaltmış veya sıkıntısını taşıyamaz hale gelmiş bir kişi için önemsiz bir eğlencedir. Fakat Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî ismi nasıl şekillenmişti. Muhammedi Akla kolaylıkla gelebilecek yaygın bir isimdi. Ama Şeyhûn: Ne kadar acayip bir isim, nerde ve ne zaman duymuştu? Acaba eski bir ders kitabında mı okumuştum? Fakat nasıl aklına birden geliverdi... Neden? Şeyhûn hakkındaki söylenebileceklerin hepsi el-Mâverdî için de söylenebilir. İki ismin bir araya gelmesiyle de -Şeyhûn el-Mâverdî- uydurma terkinin zorluğu, zirveye ulaşıyordu, hatta mucize olma seviyesine çıkıyordu. Peki, daha sonra bunun gerçek bir şahsın ismi olduğu nasıl ortaya çıkmıştı. Muhtemelen bugün ilk kez bu meyhaneye uğramış olan bir adam. Sonra, aynı anda başka biri onu telefona istiyordu. Bu durum hayret ve düşünmeye sebep olmaz mı?

Beşinci kadehini de içti. Geride şaşkınlık ve düşünceler bırakarak sarhoşluğu biraz dağıldı. Şu andan itibaren ona düşen, kendine hak ettiği saygıyı göstermek, şaşırmak, sorgulamak ve bu hikâyeyi yediden yetmişe herkese anlatarak bir açıklama aramaktır. Evet, kesinlikle bir mucize meydana gelmiştir. Bir meyhanenin duvarları arasında kadın ve erkek sarhoşların, belalı berduşların içinde basit bir şekilde gerçekleşmiştir. Fakat maalesef bu mucizenin amacını onlara anlatmanın ya da tasdik etmelerini istemenin bir yolu yoktur. Çünkü onlar meyhaneye bir mucizeye şahit olmak veya onun manasını düşünmek için gelmiyorlar. Onlara mucizeyi söylediği zaman, önce garipseyip sonrada memnuniyetsiz bakışlarla onu süzecekler ve çok geçmeden eğlencelerine geri döneceklerdir. Yahut onunla alay edip dalga geçeceklerdir: Bu adam ne istiyor yahu? Herhalde yiyip içtiklerinin parasını ödeyemiyor. Belki de yalancı veya delidir. Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî! Yeni mucizeyi duyduunuz mu?.. O ölüleri diriltemiyor, Mescid-i Aksa'ya doğru bir İsrâ hadisesi de ya-

H E C E Ö Y K Ü

şamamış ama inanılmaz bir ilhamla Muhammed Şeyhûn el-Mâverdînin bir isim olduğunu biliyor. Ayrıca bu isim Venedik'in müdavimlerinden bir sarhoşun ismi. Gördünüz mü? Şimdi hangi asırda yaşadığını anladınız mı?

Onlar bu konuda ne düşünürlerse düşünsünler bu durum mucize değerine ulaşmayacaktır. Birinin aklına bu durumun bir tesadüf olduğu gelse, o zaman bütün mucizelerin tesadüfe indirilmesi mümkün olur, bütün mahlûkatı anlamsız tesadüfler olarak açıklamamız meşru olur. Fakat bu mucize ne tür bir mucize olabilir? Bir çeşit geleceği okumak mı?... Yeni bir yetenek kendini göstermeye mi başladı?... Gerçek yeteneğinin farkına varmadan kırkına ulaştı. Hesap kâtibi olarak uzun bir ömre kanaat etti. Derinliklerinde eşsiz bir mücevher dururken, mali talimatlar, stoklar, satın alınan malların listesi, bu listelerle ilgili yapılması gerekenler, hesapların defter-i kebire nakli, yeniden gözden geçirilmesi, bütçe ve nihai hesaplarla ilgili olan işiyle yetindi. Kalbinde paha biçilmez bir cevher gizlenirken, bir ailenin yükünü taşımaya, kıt kanaat geçinmeye, zahit gibi yaşamaya razı oldu. Sarhoşları bir tarafa, başka insanlar da var. Onlar gerçekten hayrete düşecekler. Bu mucizeyi hakkıyla takdir edecekler. Evet, her şeyden önce eşi, sonra bazı iyi arkadaşları ve zaman zaman içinde namaz kıldığı zâviyenin şeyhi var. Şişenin dibini son kadehe boşalttı. Garson onun yeni bir şişe emrine hazır bir şekilde beklemek için yaklaştı. Garsonu görür görmez tedbirsizce:

- Zeyd Zeydân Zeydûn'u tanıyor musun?
- Garson, onu hayretle süzerek cevap verdi:
- Hayır, beyefendi, o da mı bu meyhanenin müdavimlerinden?
- Tabi.
- Zatı âlinizin onunla bir randevusu mu vardı?
- Hayır, fakat önemli bir iş için onu arıyordum.

Garson bir süre ortadan kayboldu. Döndüğünde meyhane çalışanlarının ve işçilerinin onu tanımadığını ve ismini daha önce duymadıklarını yine kesin bir dille söyledi. Biraz zaman geçtikten sonra düşüncesizce acele ettiğini hissetti. Yeni ortaya çıkmış bu yeteneğine bu şekilde meydan okumamalıydı. Kim aynı saatte aynı meyhanede iki mucizenin meydana gelebileceğini tasavvur edebilir ki?.. Beklendiği üzere ikinci tecrübenin başarısız olması birinci tecrübenin de amacının başarısızlığı anlamına gelir mi?.. Hayır, ne olursa olsun buna müsaade etmeyecekti.

Garsonun kendisine doğru geldiğini gördü. Yanına geldiği zaman ona şöyle dedi:

- Telefondaki bey sizinle görüşmek istiyor.

Hayret içinde sordu:

- Burada kimse beni tanımaz, hatta sen bile, aranan kişinin ben olduğumu nereden anladın.

H E C E Ö Y K Ü

- Zatı âlinizin arkadaşı müdür beyi aramış ve...
- Hangi arkadaşı kast ediyorsun? diyerek garsonun sözünü kesti.
- Zeyd Zeydân Zeydûn!

Şiddetli bir şekilde sarsıldı. Gözlerini garsondan gizlemek için kapattı.

Garson devam etti:

- Müdürü aramış, kendisini tanıtmış ve meyhanede kendisini soran kimse olup olmadığını öğrenmek istemiş.

Adam ciddi bir bocalama ve şaşkınlık içindeydi, telefona gitmekten başka bir çare bulamadı.

- Alo.
- Ben Zeyd Zeydân Zeydûn. Siz kimsiniz?
- Ben hemen size geleceğim, teşekkür ederim.

Konuşmada ne olup bittiğini kimse anlamadan, işte böyle ustaca görüşmeyi bitirdi. Durumun daha kötüye gitmesinden sakındığı için mekânı hemen terk etmeye karar verdi. Şaşkınlık, korku ve sevincin etkisiyle yalpalayarak orayı terk etti. Takip eden günlerde konuştuğu tek şey Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî ve Zeyd Zeydân Zeydûn'du.

Bazıları bunun tesadüf olduğunu söylediler. Ardında başka bir şey aranmaması gereken harika bir tesadüf. Dünyamızda böyle muhteşem tesadüfler ne kadar çok meydana geliyor, hatırlamıyor musun kalem şefi nasıl evlenmişti? Komşun bayram gecesi nasıl öldürülmüştü? Yine, adalet bakanının, bakanlık için ismi geçen kişiyle sadece isim benzerliği yüzünden bakanlığa nasıl atandığını hatırlamıyor musun?.. Diğer bazıları bunun gerçekten tuhaf bir olgu olduğunu ama bir açıklanmasının mümkün olabileceğini söylediler. Bu tuhaf isimler tozlanmış hatıralardan alınmış olabilir ve meyhanede bu isimlerde iki kişinin sana yakın oturması da imkânsız değildir. Uzun süredir şarap şişesiyle hemhâl olmana rağmen, bu iki isim senin bilinçaltını hareket geçirmiş olabilir. İsim uydurarak eğlenmek istediğin zaman bu isimler su yüzüne çıktı yahut kulağına takıldı. Bundan sonrasında şaşılacak bir şey yok, çünkü birilerinin telefona çağırılması kahvelerde ve meyhanelerde her gün meydana gelen durumlardır.

Öyleyse bu durum ya harika bir tesadüftür ya da hakikaten normal bir olgudur.

Bu iki seçenek de onu tatmin etmedi.

O doğaüstü bir yerlerde uçup duran içindeki coşkuya eşlik edecek yeni bir açıklama istiyordu. Kendi deracâtını yükseltmeye uygun, hayatının yönünü değiştirecek, kendisini hayatın dertlerinden, musibetlerinden koruyacak bir açıklama arıyordu. Şanslıydı ki zâviyenin şeyhinin başka bir görüşü vardı. Sadece Şeyh hikâyeyi tekrar tekrar anlattırdı. Sonra, adamın gözlerinin derinliklerine bakarak yüzünü yaklaştırdı ve dedi ki:

— Gerçekten görüşümü bilmek istiyor musun?..

— Sende Allah tarafından gelen bir şeyler var.

Sözünün adam üzerindeki etkisini yoklamak için yüzüne baktı ve söze devam etti.

— Buna şaşırmıyorum sen iyi bir insansın Cuma namazlarını hiç kaçırmazsın.

Şeyh bir süre düşündü, sonra şöyle dedi:

— Fakat bu yeteneğini nerde keşfettin? Meyhanede!

— Bunun ne anlama geldiğini görmüyor musun?

— Akşam yemeğini yiyordum, sadece...

— Meyhanede gerçekleşmiş olsa bile, bu, kesin bir imtihan veya uyarıdır.

Şeyh, adamın düşüncelerinin yönü değişmesin diye onun bu görüşüne razı oldu ve şöyle devam etti:

— Fakat bu işte sana da gizli kalmaması gereken bir mana var.

— O nedir acaba.

— Kendisine bir hazine bahşedilen kişinin bunu kendisi ve insanlar için işletip artırması gerekir.

Şeyh onu kendi haline bıraktı. Ona bazı evliyaların ahlakından bahsetti ve birkaç kitabı överek ona tavsiye etti. Adam, öncelikle bilgi edinmesi gerektiğine karar verdi ve konuyla ilgili rivayet edilen kitapları okumaya koyuldu. Bu kitapları satın almak bütün parasına mal olmuş, ona ayrıca bir yük daha yüklemişti. Çünkü zor okumalara alışkın değildi. İlk başlarda eşinden bir teşvik görmedi. Söyledikleri "Bu olay gerçekten tuhaf" demekten öteye geçmiyordu, daha fazlasıyla ilgilenmedi. Buna benzer tuhaf şeyler, Dünya üzerinde her gün meydana gelen durumlardır. Bunu, her mecliste anlatılacak nadir olaylardan biriymiş gibi görmemesi gerekirmiş, sonunda o meclislerde anlatılacak kişinin kendisi olacağından korkmalıymış. Kişinin zihnini, tamamıyla bu işle meşgul edip asıl görevlerini ihmal ederek odaya kapanıp sürekli okuması da uygun değilmiş. Adam ellerini birbirine vurup şöyle dedi: İşte kadın mantığı! Kadından daha iyi bir görüş beklenebilir mi? Bunlar bir yana geçim sıkıntısı, kadının düşüncelerini bozmuş ve dünyanın bütün değersiz şeylerini ona yamamıştır.

Fakat artık yolunu bulmuştu ve onu hiçbir güç durduramayacaktı. Artık ufukta bir ümidi vardı. Değersiz, çorak, silik hayatının ardında ona güç ve ayırtıcılık vadeden bir umut. Miskin adam, nurani bir kişiye ve ortaya göz alıcı mucizeler çıkaran bir adama dönüşecek. Uzun bir hayattan sonra da mübarek bir türbede yatacak.

Gün geçtikçe bilgileri arttı. Fakat meselenin özünün bilgi olmadığını idrak ediyordu. Mesele adım adım, makam makam, hal hal uzun bir yolu kat etmek-

H E C E Ö Y K Ü

ti. Nasıl sabredecekti? Zamanın süratle dönen çarkları ona yardım edecek miydi? Bunun için gerekli olan azmi ve kuvveti nereden bulacaktı? Ama bu mucizenin Venedik meyhanesinden bir ön hazırlık yapmadan, bilgisiz ve kültürsüz bir haldeyken; yol ve bu yolun zorlukları hakkında en ufak bir fikri yokken meydana geldiğini unutacak mıydı? Uyuşukluk ve ümitsizlik dolu uzun bir hayattan sonra oldu bu olay. Bir meyhanede kırmızı şarap içerken aniden ortaya çıktı bu yeteneği!.. Öyleyse ona düşen okumaya ve düşünmeye devam etmesi, bundan sonra ortaya çıkacak olan mucizeleri beklemesidir. Şüphesiz gerçekleşecekler. Karısının sesinin yeniden yükselmesi tuhaftı ve iş zamanlarının dışında ek gelir elde etmek için kullandığı daktiloyu sattığı için yakınıyordu. İşte kadın şu hayatta gerçekten önemli olan şeylerin farkında olmadan, ciddi gerçeklerin farkına varmadan, daktiloyu ve onun getirdiği birkaç kuruşu düşünüyor. Köşesine çekilip düşüncelere dalmasına, ailesini ve görünüşünü ihmal edişine, kadere teslimiyetine, kendilerini kırıp geçiren fakirliğin artmasına aldırmayışından yakınıyor. Fakat hükmü sadece zaman bırakıp, eşinin bu serzenişlerini sabır ve suskunlukla karşıladı ki buna değer. Kadın bir gün bir de bakacak ki Allah'ın salih evliyalarından bir velinin karısı olmuş, Rahman'ın rahmeti kapılarını çalmış ve insanların kat kat üstündeki derecelere çıkmışlar. Artık, okuma ve düşünme için yeterince zaman ayırdığına, yeteneğini tecrübe etme zamanının geldiğine kâni oldu. Allah'a tevekkül ederek evine en yakın olan kahveye yollandı. Garsona, o anda diline gelen, uydurma bir kişinin ismini sordu. Beklediği üzere garson adamı tanımadığını söyledi. Telefonun, yardımına koşması için bekleyerek oturdu. Hesapların görüldüğü kapanma vakti gelene kadar bekledi ama bir sonuç alamadı.

Bir kahvehaneden diğerine girip çıktı. Sonra aklına şu düşünce geldi. Belki de mucize sadece bir meyhanede gerçekleşmek istiyordu. Meyhaneleri dolaşmaya başladı fakat onlardan da bir sonuç elde etmedi. Tecrübelerinde başarısız olmuş, perişanlık kalbinde bir çatlak meydana getirmiş bile olsa umutsuzluğa kapılmadı. Sonunda ayakları onu Venedik meyhanesine götürdü. Bir süre meyhanenin etrafında dolanıp durdu, yeteneğini tecrübe etmek için oraya yaklaşmaya korkuyordu. Çünkü Venedik meyhanesinde başarısız olmanın, kendisi için umut kapılarını kapatacak olan son başarısızlık anlamına geleceğini düşünüyordu. Bir şişe kırmızı şarap istedi. Bunu sarhoş olmak için değil, meyhane—deki ortama ayak uydurmak için yaptı. Ne yapmasının daha iyi olacağını kendine sormaya başladı. O kendi şaşkınlığı içindeyken birden aklına, müşterilerinden birinin oturduğu yerden ölü olarak yere düşeceği gibi bir düşünce geldi! Yoksa beklenen mucize bu mu olacaktı?!.. Bu düşünce kendi kendine aklına gelmişti. Evet, bu durum hoş ya da hayırlı bir şey değildi fakat şüphesiz bir mucize olarak değerlendirilecekti. Belki de bu mucize içinde, görülmeyen

H E C E Ö Y K Ü

ve hissedilmeyen bir hayır barındırıyordu. Gözlerini gülen yüzler arasında gezdirmeye başladı. Allah'ın bir veli kulu olduğunu ispatlayacak olan yüzü arıyordu. Yandaki boş masaya geçmek için bir berduş grubundan ayrılan birisi gözüne ilişti. Davranışları dikkatini çekti. Ölecek kişinin bu olacağına kanaat getirdi. Ona baktı ve bu şahsın kendisine gülümseyen gözlerle baktığını fark etti. Gerçek bir gülümseme. Sarhoşların yaptığı gibi kendisiyle şakalaşmasını bekledi. Onun tarafına her baktığında sarhoşun cüretkâr gülümsemesi onu karşıladı ve hemen yüzünü çevirdi. Buna ek olarak sarhoş arkadaşlarının ona -aslında ikisine- gizli bakışlar attıklarını fark etti. Sanki etkileyici bir sahneye bakıyorlardı yahut şamatalarına malzeme olacak bir olay bekliyorlardı. Biraz endselenmeye başladı. Onu görmezden gelmeye karar verdi ve bakışlarını yüzler arasında dolaştırmaya başladı. Birden ötekinin fısıldadığını duydu:

— Neden içmiyorsun?

İşte oyununa başlıyordu. Sarhoşa karşı dikkatli olmalıydı. Onu tamamen görmezden geldi. Fakat sarhoş tekrar konuştu:

— Uzun zamandan beri arkadaş olmamız lazım!

Kendisi üzerinden şamata yapmak için yavaş yavaş onu oyunun içine çekiyordu, görmezden gelmekte ısrar etmeliydi.

— Ben seni iyi hatırlıyorum tam da bu yerde oturuyordun.

Bu sarhoş neden bahsediyordu? Eğer meyhanede boş bir yer olsaydı, kalıp oraya geçecekti.

— O gece içiyordun ve gülümsüyordun. Yalnızdın. Zaten sürekli yalnızsın. Yeniden sarhoşu önemseye başlamıştı.

— Birkaç arkadaşımınla beraber sana yakın bir yerde oturuyorduk acaba mucize gecesine mi şahit olduk?

Ne zaman susacak? Ne zaman gidecek? Ne zaman ölecek?

Garsona ismi şey olan bir adamı sorduğunu duydum, ismi... şey?

Adam istem dışı ani bir hareketle sarhoşa döndü, gözleri konuyu son derece önemsedini ortaya koyuyordu.

— Sanki cahiliye devrinden kalma komik tuhaf bir isimdi!

Artık kendini tutmadı. Sessizliğini bozup sordu:

— Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî mi?

— Ha evet, nur ol. Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî.

Daha fazla konuşmasını umarak itinayla gözlerini sarhoşa dikti. Fakat öteki bacaklarını uzatıp çenesini kapadı.

Dayanamayıp sordu:

— Ne demek istiyorsun?

— Hiçbir şey...

Önemseymiş gibi yaparak yüzünü adamdan başka bir yöne çevirdi. Sarhoş ise birkaç dakika suskun kaldıktan sonra şöyle dedi:

H E C E Ö Y K Ü

— Önemsemyormuş gibi yapma.

— Aksine, bilmek istersin, telefon hususunu mesela.

Kalbi şiddetli bir şekilde çarptı ve sormaktan kendini alamadı.

— Ne olmuş telefona?

Kısa bir kahkaha atıp şöyle devam etti:

— Senin garsona Muhammed Şeyhûn el-Mâverdîyi sorduğunu duydum. Garson özür dileyerek tanımadığını söylüyordu. Ben ve arkadaşlarım bu isim kulağıma çarptığında hayretten dona kaldık. Bildiğin gibi bir sarhoş takımımız, evet... Bu Şeyhûn da kim oluyor? Acaba ismi ve kendisi arasında bir uyum var mı? Sarhoşların hallerini az çok bilirsin. Onu araştırmaya karar verdik ve neye mal olursa olsun bu tuhaf ismin sahibini görmek istedik.

Anlatmaya devam etmesi için teşvik ederek başını salladı. Diğer şöyle dedi:

— Ne yapmalı?

— Zararsız bir fikri gerçekleştirmek istedim. Meyhanenin yanındaki kahveye doğru sıvıştım. Orada Venedik'in numarasını çevirdim ve Müdürden Muhammed Şeyhûn el-Mâverdî'yi telefona çağırmasını rica ettim

— Hayır!

— Bu söz, ses tellerini, yerinden söküp atan bir kükreme gibi çıkmıştı.

Öteki sersemledi. Hemen sordu:

— Sana ne oluyor?

— Sen!

Bu durumdan o kadar etkilenmişti ki, sesi boğuklaşarak kesildi.

— Üstad, yanlış mı yaptım? Ne oldu sana?

Ona bir bakış attı. Kızgın, vahşi, pür dikkat ümitsizlikten kapkara olmuş bir bakış. Yüzü şişip simsiyah kanla doldu. Alnındaki damarlar kabarıp belirginleşti. Alnında mavi çürükleri andıran izler oluştu. Konuşmak, tüm gücüyle bağırarak istedi. Fakat dudakları sanki yapıştırıcıyla yapıştırılmış gibi birbirinden ayrılmadı. Gizli bir güçle mücadele ediyordu. Görünmeyen acımasız darbelere karşı koymaya çalışıyor, sürünerek umutsuzca direniyordu. İnanılmaz bir hızla şarap şişesini kapıp, tüm gücüyle sarhoşa fırlattı, şişe alnının ortasına isabet etti ve paramparça oldu. Şarap ve kan birbirine karışarak adamın boynundan aşağı doğru akmaya başladı. Sarhoş kızgınlık ve acıyla bir çığlık attı, sersemlemiş bir halde onun üzerine çullandı, adamın boğazını sıkmak istiyordu. Diğer ümitsizliğin verdiği güçle eline geçirdiği bir çatalı sarhoşun boynuna geçirdi. Sarhoş bağırarak masanın üzerine yıkıldı sonra da yere çöktü. «

ALİ ULVİ TEMEL'LE *BİLDİRİ ÖYKÜLER* ÜZERİNE SÖYLEŞİ: "SÖZ YOĞUNLAŞTIRILARAK AZALTILABİLİR"

Konuşan: Necip TOSUN

— İlk kitap Uzun Yürüyüşte 1978'de Edebiyat Dergisi Yayınları arasından çıkıyor. İkinci kitap Bildiri Öyküler ise 2013'te. İlk soru bu mesafe olmalı. 35 yıllık bir ara? Nasıl ve niçin?

— 35 yıl olmuş mu? Dışımızda akan zamanla içimizde akan, zihnimizde akan zaman farklı galiba. Ne kadar oldu? Öyküyle arama mesafe girdi mi? Yazmayla arama mesafe girdiği kesin. Bir dönem bilinçli olarak bile isteye yazmadım. Kenara çekilip düşünmem, değerlendirme yapmam gerekiyordu. Önce yazmamın gerekliliğine inanmam gerekiyordu, ikiyüzlü olmamaya çalışıyordum. Yazmam neyi değiştirdi? Değiştirebilir miydi? Değiştirmek ya da değiştirmeye teşebbüs gerekir miydi? "Tarihe tanıklık etmek" yazmanın gerekçesi olmaya yeterli mi? Bütün bunlardan azade sere serpe yazsam, içimden böyle geliyor diye yazsam, yayınlatsam olur muydu? Bu sorular hep vardı. Yazmayı, yayınlatmayı sürdürsem de hep olacak. "Kalemimi yonttum, öptüm, öptüm, yazmazsam deli olacaktım" ruh halini her yazarın duyması, aynı yoğunlukta duyumsaması zor.

— Özellikle ilk dönem öyküleriniz Edebiyat dergisi duyarlılığını yansıtıyor. Edebiyat dergisi ortak duyarlılığı, mesajları, jargonu bu metinler aracılığıyla sergileniyor. Eylem, emek, kitap, doğa, kalem, dostluk, sorumluluk, direnç gibi dergi ve çevresinin kodlarını içeriyor. Buradan baktığınızda değişen şey ne? Bugün bu kelimeler sizin için ne anlam ifade ediyor?

— Toplumsal koşullardan, toplumdan, çevreden soyutlanarak yaşamak da yazmak da pek olası değil. Adı "Edebiyat dergisi duyarlılığı" ya da başka bir tanım, bu kavramlarla düşünmek, bu kavramların içeriğine ilişkin kaygılarla yaşamak o günler yazıya, öyküye geçerek kendisini dışa vurmuş bugün de yarın da bu kavramları, bu kavramların içini dolduran anlamları, kaygıları hep taşımak isterim.

— Son dönem öyküleriniz ağırlıklı olarak minimal öyküler, küçürek öyküler dediğimiz bir biçimi yansıtıyor? Özellikle Bildiri Öyküler bölümü tümüyle küçük anlara, aforizmalara, enstantanelere yaslanan minimal öykülerden oluşuyor. Sözü azaltmak sizin için ne anlam ifade ediyor?

Ali Ulvi TEMEL

— 1970-1980 aralığını Türkiye, Türkiye'deki insanlar, özellikle de büyük kentlerdeki insanlar yoğun bildiriler arasında yaşadılar. Sokaklarda bildiriler uçuşuyordu. Sert, hoyrat, haşın yıllardı. Sözü uzatmanın anlamı yoktu. Doğrudan sonuca giden sözler, cümleler önemliydi. Her yerde slogan vardı. Dağ taş slogan doluydu. Sokaklarda dolaşarak okuma sökülebilirdi okuma bilmeyen için. "Bildiri Öyküler" o günlerde yaşanan hayatın içinden çıkan, kendini âdeta dayatan bir başlıktı. Sonraları hayat parçalandı, değerler ufalandı, insanların önündeki hayatlar daraldı, küçüldü, idealler, öyküler gerilerde kaldı, belki yok sayıldı, küçük, minimal, paralaks hayatlar çıkardı hayat karşımıza. Minimal / küçürek öykülerin içi, içeriği değişti.

Şimdi olan bu. Sözü azaltmak iki şekilde mümkün. Sözü yoğunlaştırarak azaltırsınız ya da söyleyecek fazla sözünüz yoktur. Bazen öyle, bazen böyle.

— Ali Ulvi Temel tahkiyeye yaslı hikâyeler anlatmak yerine, imgesel öyküler anlatır. Çok temel bir insani sorun, küçük bir fotoğraf, bir anekdot etrafında örer öyküsünü. Âdeta anlatacaklarını keser, kırpar, arındırır ve bir fotoğrafın üzerine yerleştirir. Bu anlatımı tercih etmenizin nedeni nedir?

— Bu öyküler biraz da arayışın öyküleri. Arayan insanlar öykülerin üslûbunu da arıyor aynı zamanda. Bir dönem, özellikle öykülerin yazıldığı dönemde Ankara sinemalarında oynayan önemli filmlerin seyircisiydim. Ayrıca Fransız Kültür Merkezi'nde gösterilen filmleri de izlerdim. Sinemanın görsel etkisi öykülerime kesme, kırpa ve fotoğrafik özellikler biçiminde yansımış olabilir. Yanılmıyorsam "İçine Doğru Bir Koşu" öyküsü *Edebiyat* dergisinde yayınlandığında, bir dergide bir yazar dönemin kült filmi "Tommy" çağrışımları bulmuştu öyküde.

— Bir öykünüzde "Çok çoraklaştı insan, sıksan bir damla gözyaşı çıkmaz." diyor anlatıcı. Gerçekten böyle mi?

— Öykü kişisi öyle görmüş, öyle söylemiş. Öykünün yazarı olarak daha iyimser bakmaya, olmaya çalışmam gerekir diye düşünüyorum. Yaşla birlikte merhamet duygusu biraz daha ağır basıyor galiba. Acılar da sertlikleri, köşeleri yumuşatıyor. Zihninizi, yüreğinizi daha orta yerlere doğru çekiyorsunuz zamanla.

— Günümüz öyküsünü nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizi heyecanlandıran isimler, ürünler oluyor mu?

— Günümüz öyküsünü bu tanıma uyacak genişlikte okuduğumu, izlediğimi söyleyemem. O yüzden isim anarak, okumadıklarımı haksızlık etmek istemem.

— Bu kitabı öykü geleceğiniz için yeni bir başlangıç olarak alabilir miyiz?

— Nasip, kısmet diyelim. ^

H E C E Ö Y K Ü

AHMET SARI'YLA *MERHAMET DİLERCESİNE*
GÖKYÜZÜNE BAKMAK ADLI ÖYKÜ KİTABI
ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşan: Cemile SÜMEYRA

— *Öykü serüveninizi ve dünyanızı tanımadan önce yazmaya hangi edebi türle başladığınızı sorayım?*

— Yazmaya edebi tür olarak öykü ile başladım. 1990'lı yıllarda, üniversite yıllarımda yani, Erzurum Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü okuduğum sıralarda *Yedi İklim* dergisine Dolunay, Kurtlar ve Akbaba adlı bir öykü gönderdim. Ali Haydar Haksal'la başlayan mektuplaşma süreciyle birlikte ilk öyküm o yıllarda yayınlandı. Sonra *Yedi İklim*'de ve *Dergah* dergisinde öykü ve şiir yayınlamaya devam ettim. Son birkaç yılda ise *Hece*'de yayınladım öykülerimi. Yani öykü edebi tür olarak öncelik sırasını almıştır bende.

— *Merhamet Dilercesine Gökyüzüne Bakmak sizin ilk öykü kitabınız. Öykü kitabından önce akademik incelemeler, çeviriler, hatta şiir kitaplarınız yayınlandı. Yirmi yılı aşkın bir öykü yazarlığınız var. Ben öncelikle kitabınızın ismini sor- mak istiyorum. Öyküler birbiriyle bu denli anlamlı ve uyumlu. Neden böyle bir isim tercih ettiniz? Nasıl bir bakış, duygu, felsefe ve tasavvur imliyor bu isim? Kim merhamet diliyor, neden gökyüzüne bakıyor ve artık neredeyse toplum hayatının telaffuz etmekten uzak kaldığı bir kavramı vurguluyor: Merhamet?*

— Kitabımın isminin garip bir hikayesi var. Bu hikaye anlatıldığında kitabın başlığının belki derinliğini yitireceğinden korkuyorum. Ama olsun. National Geographic kanalda mirketleri izlediğim bir belgeselde, mirketlerin o kadim korkusu beni büyüledi. Bir tepede birikmiş mirket sürüsünün, başları peribacalarını andıran mirket sürüsünün her lahza ve anlarının korkuyla dolu olması durumuna hayran oldum. Başlarını bir sağa, bir sola, bir aşağı, bir yukarı çevirmeleri, her taraftan gelebilecek bir düşman tahayyülü ve korkusuyla başlarını göğe çevirmeleri, bende bunların merhamet dilercesine gökyüzüne baktıkları çağrışımını uyandırmış olmalı. İnsan da zaten bir anlamda, mirketlerin bu saplantılı korkuları kadar olmasa da, elbette bir korku (Angst) durumu halindedir. Ama öykü kitabımın sadece bu durumu vurguladığını söylemek de haksızlık olur. Mirketlerin korkusunu modern insanın korkularıyla özdeşleştirecek olursak, modern insanın inanç boşluğuna, metafizik eksikliğine, her zamandan

çok gereksinim duyduğu bu hızlı dönemde kendisine merhamet edecek bir Allah düşüncesine merhem olacak ve bu ihtiyacı giderecek bir Allah kavrayışına ihtiyacımızın olmadığını kim söyleyebilir? Yüksek binalardan ve yapılardan artık göğü ve yıldızları bile göremediğimiz bir dönemde, insanın merhamet dilercesine gökyüzüne bakarak sadece dua makamında elini göğre doğru açmasıyla değil başıyla, kollarıyla, tüm bedeni ve varoluşuyla onları göğre doğru çevirmesi kurtuluşumuz gibi durmaktadır. Bu çağda bizim için çok çok gerekli olan bağışlama ve merhameti umabileceğimiz kalbimizle göğre yönelerek ancak varlığımızı teskin edebiliriz. İnsanların kutu evlere ve gökdelenlere sıkıştıkça kadim dostluk duygusunu yitirdiklerini, ancak cesetlerinin kokmasıyla modern insan bedenlerinin hakettiği defin törenine kavuştuğu düşünülecek olursa, bundan önce hiçbir çağda insanın bu çağın insanı kadar merhametsiz olmadığı tezi de öne sürülebilir. 20. yüzyıl insanı ve o çağın bir uzantısı ve devamı olan 21. yüzyıl yani milenyum çağı artık özü ve aurası ve yaşam biçimi olarak kendine ait bir dünya görüşünü de içinde barındırdığından sanki o kadim merhamet duygusuna hiç erişemeyecekmişiz gibi bir karamsarlık bazan bedenimi yoklayıp duruyor. Bağışlamak, affetmek, hele hele kalbin yumuşaması, sıkletlerinden uzaklaşması ve Allah tarafından da aslında öyle emredilen ve öyle olması da istenen bu kadim duygu durumu merhametten başka bir şey olamaz.

— *Merhamet Dilercesine Gökyüzüne Bakmak* adlı öykü kitabınızda yer alan öykülerinize bakıldığında dehşet unsurunun ön plana çıktığı dikkat çekiyor. Dehşet ve korku unsurunu, gündelik hayata dair anormallikleri, kişiler bazında normal dışı olanı ön plana çıkarıyor öyküleriniz denilebilir mi? Öykülerinizin ayrıkçı tiplerin üzerine yoğunlaştığı da dikkat çekiyor. Toplumun içinde yaşayan, ama toplumdan bir şekilde uzaklaştırılmış, ayrıştırılmış insanların yalnızlığı, garibanlığı, topluma ürkek bakışı ve toplumun bu insanlara farkında olmadan korkak, çekinceli bakması ince bir ayar ile anlatılmış. Siyam ikizleri, deliler/mecsuplar, takma bacaklılar, cinsiyet ikilemi yaşayanların öyküleri... Neden bu tipleri anlatıyorsunuz? Bunları anlatırken ne hissediyor ve düşünüyorsunuz? Normallik ile anormallik arasındaki ilişkiyi, kurguyu, bu ilişkinin toplumsal izdüşümünü nasıl yorumlarken insan olarak yorumluyor musunuz, incinmiyor musunuz?

— Evet, hayatta hemen hemen her şeyin öykü konusu olduğu göz önüne alınacak olursa, beni normal egemen toplumun uzantısı olan normal yaşantılardan çok normal dışı ve anormal olan çekiyor. Bir şeylerin yolunda gitmesi ve hem maddi anlamda hem de manevi anlamda rutini bozacak o rutin dışı parmaklarımı kaşındırıyor. Thomas Bernhard, Franz Kafka, Georg Büchner, Yusuf Atılgan gibi yazarların eserlerinde öne çıkardıkları dünya benim için çekici bir dünya haline geliveriyor. Fransız filmlerinde, hele de Claude

H E C E Ö Y K Ü

Chabrol ve Francois Ozon filmlerinde her şeyin yolunda gittiği bir anda, hele de filmin sonunda karakterlerin tanıyamayacağınız bir kimliğe bürünmeleri, dehşet unsurunun devreye girmesi ve yönetmen tarafından figürlerin içine yapılan ve korkunç karakterlerinin kazısının izler çevreye korku saçması gibi rutini bozacak rutin dışılığı ön plana çıkarmayı seviyorum. Rengarenk dünyada bir albino nasıl karanlıkta dolunay gibi ortaya çıkıyor ve farkediliyorsa, o korkunç rutinde rutindsiz olan, normal egemen yaşantıda anormal olan bende öncelik arzuluyor. Ben de öykülerimde bu önceliği onlara veriyorum.

Ahmet SARI
(Fotograf: Oğuz Gürdal UTKU)

— *İnsanın farklı zamanlardaki farklı farklı halleri okunabiliyor” öykülerinizde. Mütlaka belli bir zamanda, belli yerlerde yaşayan insanlar okuduklarımız ama o insanların hayatlarında sanki gerçek katman insanlığının hikayesi, sancısı, kederi, arzusu. Çatışmalar, gel gitler, çelişkiler, uzlaşılar, duygular... İnsanın hikayesi ile toplumun hikayesi arasında nasıl bir bağ görüyorsunuz? Bir insanın hikayesi, bize, bütün insanların hikayesi hakkında pek çok şey söyleyebilir mi?*

— İnsan tekinin toplumsal bir varlık olduğu sosyolojik bir gerçektir. İnsan elbette bir insan topluluğu içinde doğar, insan topluluğu içinde yaşar, bazan insanlarla arası iyi olur, sosyal, extrovert bir tipoloji kategorisine girer; bazansa insanların arasında kendini huzurlu hissetmez ve yalnızlığını kurmak ve şekillendirmek, büyütme ister, bu haliyle de asosyal ve introvert olur. İnsanın "Ben bir cemaatin, bir topluluğun ve toplumun dışına çıkacağım!" demesi kolaydır, ama yaşadığı çağ onu diğer insanlarla temasa, etkileşime zorlar. Hemen hemen her insanın bir öyküsü vardır ve iyi anlatılırsa her insanın kaderi bir anlamda onun öyküsünü de dikkate alan, ilginç ve çekici kılar. Beni çeken öyküler ve insan tipolojileri bir önceki soruda cevapladığım gibi elbette normal egemen bir dünyada, vasat bir yaşantıya ve akla sahip ve bu yaşantısından memnun olan tipler değildir. Kendi durumu ve varoluşu ile birlikte trajik olan, toplumun belki de acıma duygusu ile baktığı, ama ilginç olan da şu ki kendilerinin bu yaralı yaşam duygusuna itildikleri, aksayan bir yaşantıyı kendi bedenlerinde üstelik seçmeden ve kendilerine belki de yapışmış bir halde bulmaları duygusudur. Joe Bosque "Yaram, ben yokken vardı" dediğinde insan, hayatta tutuna-

·1-1
W
O
C3

H E C E Ö Y K Ü

mayan, eksik doğan, yarasını doldurmak için doğan bu insanları biraz daha sevmeye ve onlara saygı duymaya başlıyor. Hepimiz aslında kendi yaralarımızı doldurmak için doğmuşuz, ve birbirimize üstünlüğümüz de yok.

— *Dil ve anlatım bakımından son derece başarılı bir kitap. Kendine özgü bir üslup, yoğun ve çoşkulu bir anlatım, sorunsuz dil kullanımı. Okuru yakalayıp öykü dünyasının içine girmesine dolayısıyla yorum yapmasını olanaklı kılan bir anlatımınız var. Ben doğrusu biraz halk hikayesi damarı gördüm, yanılıyor muyum? Sormak istiyorum, etkilendiğiniz, beslendiğiniz, kendinizi rahatlıkla içinde gördüğünüz bir anlatım geleneği var mı? Hem modern öykü dünyası hem de geleneksel anlatı dünyasından kendinize yakın bulduğunuz isimler, çizgiler, yapılar var mı? Örneğin, köklü bir anlatı geleneğine sahip olan Erzurum'un etkisi var mı?*

— Önceki sorulardan birinde de cevapladığım gibi gündelik hayatta dehşet unsuru içeren her şey dikkatimi çekiyor. Üçüncü sayfa haberleri, bize insanın nasıl da çığırından çıktığında hiçbir sınır tanımadığı, kendinden geçtiğinde önünün alınamayacağını gösteriyor. Dostoyevski'nin, Tolstoy'un psikanalize de konu olmuş o insanın kökenine ve derinliğine bakışı, içgörüsü, bir karakter anomali sondajı beni hep çekmiştir. Kafkaesk olan, insanı bir anlamda büyülemektedir. Büyüsellğin, fantazmagoriyanın insanın gündelik hayatına dokunması, gerçeküstü durumlarla yaşamaya alışık öykü karakterleri, acıyı ve dehşeti yaşayan bireyler ve bunların içsel yolculukları ve çileleri benim ilgi alanım. Bu ilgi alanına elbette bahsettiğiniz halk hikayesi damarı da eklenebilir. Geleneğin reddedilmesi, görmezden gelinmesi ve üzerinin örtülmesi, yok sayılması gereken bir kültür bütünü olduğunu düşünenlerden değilim. Geçmişimle barışığım ve köklü tarihinden ne bulsam okuyorum. Sühreverdilerden, Hafızlara; Divan edebiyatı şairlerinden tekke tasavvuf şairlerine; kendini gelenekten uzak tutan ve gelenekle bir illiyet bağı istemeyen solcu yazarlardan, modern Türk şairleri ve öykücülerine kadar benim okuma ve yazma değirmenim hepsini öğütüyor. Yazı dünyamın böyle şekillenmesinde elbette Türkiye'nin çatısı olarak da değerlendirilen Erzurum'un yeri ve etkisi var. Erzurum'un bu soğuğu, kışının sert ve haşin geçmesi, Palandöken baskısının bilinçatımda ve de yazdıklarımda yer etmediğini kabul etmek zor.

— *Yakın zamanda Salkımsöğüt Yayınları tarafından yayımlanan Seherde Serçenin Gördüğüdür adlı şiir kitabınızla şiir kitaplarınız, üçüncüsüne ulaştı, yanılıyor muyum?*

— Evet doğru söylüyorsunuz. 1995 yılında akademik kimliğe bürününce somut dil soyut dili önceledi. Artık öykü ve şiir yazmaktan çok kartezyen gelenek ve pozitif bilim dili olan geniş yapı, mekli-maklı, dipnotlu dil geliştirdi. Çalışmalarınız esnasında gelen imgeler boynu bükük kaleme alınma sıraları-

H E C E Ö Y K Ü

ni beklediler. Demek ki bir on beş yıl kadar içimde o soyut dil dağarcığımda ve kumbaramda birikmiş olmalı. Bir yarılma ve taşma durumuyla ilk dizeler ve arka arkaya üç şiir kitabını hem de kısa süre içinde yazma imkanım oldu. İlk *Allah Ağrısı* sonra *Ahmed'e Konmaya Çalışan Bir Sineğin Arzusu*, sonra da *Seherde Serçenin Gördüğüdür* adlı şiir kitaplarım neşredildi.

— *Bu onbeş yıllık kartezyen ve pozitif dil sizlere akademik çalışmalar da yazdırdı değil mi? En azından alanınızla ilgili tezler, akademik çalışmalar, bilimsel dille yazılan kitaplar ortaya çıktı. Biraz da bize o çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?*

— Onbeş sene Almanya'da kaldığımdan 1984 yılında Erzurum'a kesin dönüş yaptığımızda, lisede üniversiteyi kazanmaya ilişkin önümde pek fazla seçenek gözüküyordu. Almanca bilgimle birlikte Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü kazanıp bu alanda akademik kariyeri uygun gördüm. İşler de bir anlamda rast gitti. İlk 1995 yılında *Thomas Bernhard'ın Hikayelerinde Normal Dışılık* adlı tezle Yüksek Lisansımı daha sonra da *Türk ve Alman Poetikasının Kitabı* adlı tezle doktoramı tamamladım. Akademik dille birlikte *Psikanaliz ve Edebiyat*, *Masalların Psikanalizi*, *Thomas Bernhard'ın Şiir Dünyası*, *Kafkaesk Anorexia* adlı kitaplar yazdım. Bu kitapların çoğu akademik çalışmalarım esnasında gelişen ve serpilen merak ve ilgiler sonucu oluştu.

— *Küçürek öykü yani minimal öykü denemeleriniz de dikkat çekiyor kitabınızda.*

— Evet, fazla da uzun olmayan öykülerimin arasına okur nefes alsın diye küçürek öykü de yerleştirdim. Yine dehşet olgularını damıtılmış bir şekilde bir solukluk öykülere sığdırabilme, majör bir haiku yapabilme arayışındır bu. Çarpıcı, damıtılmış olay ve betimlemeleri kısa ve vurucu bir şekilde verebilme durumu da sevdiğim anlatı durumları arasında yer alır.

— *Öykü yazarı başkalarının öyküleriyle beslenir. Günümüz öykücülüğü üzerine ne düşünüyorsunuz?*

— Akademiye girmeden önce bir kitap okuma susuzluğu ile elime geçen her kitabı ama blumia nervosa hastasının abur cubur tıkinması edasıyla okudum. Roman, şiir, öykü, roman kuramı, öykü kuramı herşey hafızamın kumbarasında bir kitap çöplüğü gibi birikirdi. Sonra akademik yaşantı çoğu okumayı, en azından bu dağınık okumayı tasnif ve disiplinize etti. Seçtiğim konu neyse o eksende okuma ve kaynak biriktirme, sistematik çalışma ve disiplinli olmayı akademik norm bana kazandırdı. Bu dönemlerimde bizatihi uzmanlaştığım yazarlardan Thomas Bernhard, Franz Kafka gibi yazarlarla yoğun çeviri faaliyetleriyle felsefe susuzluğumu giderebildiğim Hermann Broch, Immanuel Kant, Jacques Derrida, Peter Sloterdijk, Peter Bichsel, Jurek Becker, Hans Georg Gadamer, Novalis, Adolf Muschg gibi yazar ve fi-

H E C E Ö Y K Ü

lozoflann felsefi ya da poetik metinlerini çevirdiğimden bu filozofların dışına çıkma ve başka şeyler okuma imkanım olmadı. Yapılan her çeviri faaliyeti o yazarın ve filozofun aurasına girme eylemi olduğundan, onun dilini sökümlleme edimi olduğundan disiplinli bir şekilde o yazarın dünyasına gömülme ediminden başka şansınız olmuyor. Elbette öyküyle ilgilendiğinizde Türkiye'de takip ettiğiniz öykücüler de oluyor. Klasik öykü geleneğinin önümüze koyduğu Sait Faik, Sabahattin Ali, Memduh Şevket Esendal, Vüs'at O. Bener, Mustafa Kutlu, Ferit Edgü, Hüseyin Su, Şevket Bulut gibi öykücüler elbette okuma edimleri sürerken yenilerde Birgül Oğuz, Köksal Alver, Ramazan Dikmen, Necip Tosun, Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Sibel Eraslan, Melek Paşalı severek okuduğum öykücülerden.

— *Almancadan Türkçeye çeviriye çok değer verdiğinizi biliyorum. Hatta Almancadan Türkçeye yirminin üzerinde edebiyat kuramı ve felsefe metin çeviriniz var. Biraz da bu çeviri süreciyle ilgili konuşmak isterim. Neden edebiyat kuramı ve felsefi metin çevirisi?*

— 2000'li yıllarda edebiyat kuramı okuduğum dönemlerde Frankfurt Üniversitesinde elli yıldan beri poetik okumaların gelenek haline getirildiği, yazarların ya kendi ya da başka yazarların poetikaları üzerine dersler verdiği yaklaşık elliye yakın çok önemli kitapları Türkçeye kazandırma projesine girdim. Bir atölye çalışması olacaktı bu iş. Jurek Becker'in *Dikkat Yazar Var* adlı poetik dersiyle işe başladık. Peter Bichsel'in *Okuyucu, Anlatı* adlı kitabıyla, daha sonra Adolf Muschg'un *Edebiyat Terapi Olabilir mi?* adlı kitabı ve en son olarak da Peter Sloterdijk'in *Dünyaya Gelmek, Dile Gelmek* adlı kitabını bu seriden çevirdik. Dört poetik okumayı dostlarla ancak çevirebildik. Bazan elliye yakın bu edebiyat kuramlarıyla ilgili Alman yazarların dersleri bana "Bizi Türkçeye çevir!" diye yalvarsa da çeviri faaliyetinde bu kadar kitaba ömrüm vefa eder mi bilmiyorum. Uzun soluklu bir çalışma bunlar. Sabır gerektiriyor. Bunlar haricinde Thomas Bernhard'ın *Ses Taklitçisi*'sini; Thomas Bernhard'ın *Olaylar*'ını; Jacques Derrida'nın *Şiir Nedir?*'ini; Hans Georg Gadamer-Friedrich Nietzsche-Helmut Kuhn'nun *Edebiyat Nedir?*'ini; Peter Handke'nin *izleyiciye Sövgü-Kendini Karalama*'sını; Novalis'in *Poetika*'sını; Immanuel Kant'ın *Yaşamın Anlamı* 'nı; Lewis Carroll'un *Küçük Kızlara Mektuplar* 'ını; Wilhelm Vogelpohl'un *Alman Edebiyatı Tarihi*'ni, Klaus Schulz'un *Alman Kültür Tarihi*'ni, Hermann Broch'un *Edebiyat ve Felsefe*'sini; Thomas Bernhard'ın *Dünya Düzeltilicisi*'ni; Thomas Bernhard'ın *Immanuel Kant*'ını; Peter Handke'nin *Kaspar*'ını da çevirme imkanı buldum. Şimdi de bir dostla birlikte Barbara Frischmuth'un *Rüya Edebiyatı, Edebiyat Rüyası* adlı Münih poetik okumalarını çeviriyoruz.

H E C E Ö Y K Ü

— Ahmet bey son olarak yine yakında Hece Yayınlarından çıkacak *Başlangıcı Olmayan Bir Şeyin Sonu* adlı ikinci öykü kitabımız hakkında bizlere bilgi verebilir misiniz?

— Evet, *Başlangıcı Olmayan Bir Şeyin Sonu* adlı bu öykü kitabımın bir konusu olacak. 28 Şubat sürecinde ve sonrasında Türkiye'de ve ondan bağımsız bir şekilde de Avusturya'da yaşayan müslümanların modernizmle nasıl yüzleştiklerine dair küçürek öyküler, minimal öyküler yer alacak bu kitapta. Milenyumda müslümanların modernizmle, modern yaşantıyla imtihanı temasını işliyor kitap. Bir dönemin mağduru kitlenin şimdi belki de muktedir gücün, sermaye sahibi olunca kendi bireysel yaşantısında nelerin değiştiğini, İslam ve moda sektörünün yani kısacası aşırı modern yaşantının müslüman bilinci nasıl incittiğini, onu değiştirdiğini küçürek öykülerle anlattım. Umarım çıktığında hoşunuza gider.

— Teşekkür ederim.

— Ben teşekkür ederim. &

Y A Y I N L A R I

YENİ/sözlük

SÖYLEŞİ

TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNÜN KÜLTÜREL DOKUSU

Bir ülkenin, bir halkın edebiyatının, sanatının *kültürel dokusu* söz konusu olduğunda, o ülkenin ve halkın bütünüyle hayatından, bu hayatı yaşanılır hâle getiren maddî ve manevî etkenlerden, giderek de bütün dinamikleriyle birlikte uygarlık birikiminden ve bu birikimin kültüre, sanata ve hayata nasıl sırayet ettiğinden söz ettiğimiz bilincinde olmamız gerekir. Bu anlamda bir öykü, bir şiir, bir roman, bir masal, bir destan, bir tiyatro... yalnızca elimizdeki birkaç sayfalık metinden ibaret değildir. Elimizdeki bu birkaç sayfalık metin, iç içe katmanlar hâlinde, ait olduğu toprakların derinliklerine, muhayyilesinden doğduğu halkın hayatına, tarihine ve uygarlığına açılır. Bu açılımlara dikkatle baktığımızda, o halkın bütünüyle hayat ve insanlık anlayışına, sanat, estetik ve edebiyat duyarlıklarına, geçmiş ve gelecek tasavvurlarına, yeryüzü kurgusuna ulaşırız; tarih ve uygarlık okumaları da böylesine bir yaklaşımla yapılır.

Edebiyat ve sanat metinlerinin aslî unsuru olan dil, ait olduğu halkın yüzlerce, binlerce yıllık hayat deneyiminin ve estetiğinin imbiğinden geçirilip damıtılarak oluşmuş natıkasıdır. Biz bu natıkanın yalnızca sözcüklerden, dilbilgisi ve imlâ kurallarından ibaret olmadığını biliriz. Bu nedenle adına *dil* dediğimiz oluşum yalnızca edebiyatı değil, bir halkın hayatı, bütünüyle varlığı, yaratılışı algılayışını ve hissedişini de belirler; ya da bu hissedişin, algılayışın sözcükler hâlinde ete kemiğe bürünmesinden, yazı ve söz olarak somut hâle gelmesinden, sanat hâlinde tezahüründen ibarettir. Bunun için de sanatta ve edebiyatta, *dil ve duyarlık*, her zaman en belirleyici ve en çok gözetilen unsur ve özellik olmuştur. İşte bu bağlamda, bir ülkeye ve halka ait sanatın, edebiyatın dilinin ve duyarlığının gücü, yine o ülkenin ve halkın *kültürel dokusuna* ne denli yakındığı ve bu dokudan sağlıklı bir biçimde ne denli beslenip beslenemediğiyle doğrudan ilişkilidir. Ülkelerin ve halkların hem tarihlerinde hem de yaşadıkları uygarlık krizlerinde bu *doğrudan ilişki* durumunu açık seçik görmemiz hemen her zaman mümkündür. Böylesine tarihsel dönemlerde yaşanan kültür yabancılaştırmalarının, doğrudan sanata, edebiyata, dile ve duyarlığa da yabancılaştırma olarak yansımaları kaçınılmazdır. Sonuç olarak tarihin kanadığı bu dönemlerde kültür, edebiyat ve sanat tarihinde sağlıklı bir eklemlenme göremeyiz; tam tersine çalkantılar ve kopukluklar tarih, kültür ve düşünce açısından iletişimsizliğe, sığ düşmanlıklara ve kör sevgilere yol açar.

H E C E Ö Y K Ü

Kısaca güçlü, etkin ve topluma yön veren edebiyat, düşünce ve sanat hareketlerinin, ait oldukları *kültürel dokuları*yla bağlarının da son derece güçlü ve sağlıklı olduğunu dünya edebiyatına bakarak görebiliriz. *Ilyada* ve *Odise*'de, Balzac'ın isabetle *insanlık Komedyası* üst başlığıyla tanımlanan eserlerinin toplamında, Dostoyevski'nin, Tostoy'un eserlerini ölümsüzleştiren duyarlık ve dokuda, Türk destanlarını, Halk Hikâyelerini, Karagöz ve Orta Oyunları'nı vareden *mayada*, *Hüsn ü Aflk'ta* ve hem dünya edebiyatından hem de Türk edebiyatından sayabileceğimiz daha birçok örnek eserde söz konusu bu özelliği görmemek mümkün değildir.

Genel olarak Türk edebiyatının, özel olarak da Türk öyküsünün bir bütün olarak kendisini kurduğu sözlü ve yazılı tarihsel süreçte dilini, duyarlığını, kısaca *tahkiye* mantığını ve zevkini, yani *hikâye etme* doğasını, dokusunu ve özelliğini oluşturan asıl etkenlerden birinin de *dil* ve *kültür* tarihinden süzülüp gelen binlerce yıllık *kültürel dokusu* olduğunun ve bu dokunun gücünün ve geleceğe etkisinin çok iyi anlaşılması gerekir.

Klâsik tahkiye metinlerinden itibaren Türk öykü tarihine bu bağlamda genel olarak ve ana hatlarıyla baktığımızda, öykümüzü hem tematik hem de teknik olarak evrensel düzeye taşıyacak ve evrensel değerlerle buluşturabilecek bir *kültürel dokuya* sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz; yaklaşık yüz elli yıldan beri yaşadığımız siyasal, düşünsel ve kültürel yabancılaşma nedeniyle bu imkânı gereği kadar göremeyip değerlendirememiş olsak da...

Bir ülkenin ve milletin edebiyatının, sanatının asıl ve bitmez tükenmez kültür kaynağı kuşkusuz ki bütünüyle yaşadığı hayatıdır; Türk edebiyatı ve Türk öykücülüğü için de böyle elbette. Gerek sözlü, gerekse yazılı dönemlerden başlayarak eski Türk edebiyatındaki savaşlar, düğünler ve ölüm (yuğ) törenleri, Sagular ve Türk destanları öykümüzün kültürel dokusuna zemin olma açısından son derece önemlidir. Türklerin müslüman oluşuyla birlikte hem Kur'an'ın hem de Hadislerin içerdiği hikâye etme (*tahkiye*) dili ve özelliği, daha sonra yüzyıllar boyunca gerek dinî metinlerin gerekse edebiyat metinlerinin üzerinde son derece etkili olmuştur. Bu düzlemde verilen sayısız eser, zengin bir kültür dokusu imkânı olarak edebiyatımız için hâlâ önemini ve yönlendirici özelliğini korumaktadır. Ayrıca imparatorluk coğrafyasının ve hayatının çeşitlilik açısından sağladığı zenginlik, birikim ve evrensel ufuk, söz konusu imkânı daha da uzun ömürlü ve etkin kılmıştır. Hat sanatından halı nakışına, bakır işlemesinden mimariye, şehircilikten yaşama kültürüne kadar hayatın bütünlüğü içinde kurgulanan estetik algı; atasözlerindeki, deyimlerdeki, halk dilindeki yalın söyleyişe içerilmiş olan hikmet ve nükte... bizim için bugün de hâlâ edebiyat, sanat ve öykü açısından son derece zengin bir kültürel dokudur. Evlerimizde kış geceleri boyunca anlatılan hikâye-

H E C E Ö Y K Ü

ler, dedikodular, uydurulan cin, peri, dev ve koca karı masalları. bir halkın hikâye muhayyilesinin ve hikâye dünyasının asıl kurucu unsurudur. Eski edebiyatımızdaki mensur hikâyeler, manzum mesnevîler, âdeta bir gelenek de oluşturan sayısız Mevritler, başta Hz. Ali Cenklere olmak üzere bütün Cenk Hikâyeleri, Kербela Mersiyeleri, Halk Hikâyeleri, türküler, ağıtlar ve bunların dilden dile anlatılarak yaşatılan hikâyeleri... hepsi bize, hikâye etme dili ve duyarlılığı açısından kaynaklık etmektedir. Elbette bu metinlerin her zaman yaşatılıp yayımlanmasının, her kuşağı tanıtılmasının önemine inanmakla birlikte, yeniden üretilmesinden, çoğaltılmasından, bunlar gibi hikâyeler yazmaktan söz etmediğimizi ayrıca belirtmeye bile gerek görmüyorum.

Bu metinlerle Tanzimat edebiyatı dönemindeki hikâye metinlerinin arasında âdeta köprü görevi gören üç önemli eser daha var: *Dede Korkut Hikâyeleri*, *Muhayyelât-ı Aziz Efendi*, *Müsameretnâme* (Gece Hikâyeleri-Emin Nihat). Bu üç eser, klâsik tahkiye metinlerinin önce hikâyeye, sonra da öyküye evrilme sürecinde hem dil hem kurgu hem de anlatma üslûbu açısından önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Yine bu dönemde Ahmet Mithat'ın, hikâyemizin kendisini bulması açısından eğitici ve zenginleştirici bir özelliğinin ve katkısının olduğunu da unutmamak gerekir.

Edebiyatın ve sanatın siyasal içeriğinin olup olamayacağı gibi bir tartışmayı elbette edebiyat dışı bir tartışma ve yaklaşım olarak görüyorum. Bununla birlikte Tanzimat ve Batılaşma hareketleriyle başlayan süreçte Türk edebiyatında siyasal yaklaşımların, okumaların ve tanımlamaların, edebiyatın ve sanatın doğasında son derece belirleyici olduğunu, hatta edebiyatın ve sanatın bizzat kendisini ikinci plâna ittiğini ve doğrudan doğruya araçsallaştırdığını görürüz. Artık edebiyat, özellikle de romanı ve hikâyesiyle Batılı hayatların Türk halkına tanıtılması ve taşınması için en etkin yol olarak görülmüştür. İşte bu yaklaşım, Cumhuriyet döneminde de bir sahte *inkılâp edebiyatının* doğmasına ve el üstünde tutulmasına yol açmıştır. Edebiyat ve sanat üzerindeki bu siyasal etki, bir yığın niteliksiz eserin, asıl edebiyat değeri taşıyan eserleri geri plâna itmesine neden olmuş ve hâlâ süren resmî devlet sanatçılığı anlayışını yaratmıştır. Bu dönemlerde doğal olarak Türk edebiyatı (Türk öyküsü) hem kültürel dokusuna hem de sanatsal dokusuna uzak düşmüş ve araçsallaşmıştır.

Edebiyat Tarihi sürecinde Türk öykücülüğünün Batılı anlamda *modern öykü* olarak ayrıştırılan kavramsallaştırma bağlamındaki ilk örneklerini Samipaşazade Sezai'nin ve daha sonra da Halit Ziya Uşaklıgil'in yazdığı öykülerde görürüz; elbette aradaki kimi yazarların bu düzlemdeki çabalarını da unutmamak kaydıyla.

1900'lü yıllardan itibaren de öykü türü her anlamda, teknik ve tematik açıdan en yetkin örneklerini vermeye başlar. Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali,

H E C E Ö Y K Ü

Memduh Şevket ve Sait Faik'in, öykü birikimleriyle 1950'li yıllara kadar Türk öyküsünün sınırlarını belirleyen köşe taşları olduğunu bir kez daha belirtmek gerekir. Kanaatimce Türk öykücülüğü hâlâ, bugüne kadar çok değerli eserler veren öykü yazarları yetiştirmesine karşın, bu köşe taşlarının belirlediği sınırlar içinde hem yatay hem de dikey olarak büyümeye devam ediyor.

Ayrıca kırklı yıllarda toplumcu edebiyat, ardından Köy Enstitüleriyle başlayan köy edebiyatı, yetmişli yıllarda siyasal devrimci edebiyat, ellili yıllarda İkinci Yeni şiirine koşut olarak öyküde ve romanda, varoluşçu, yer yer nihilist anlamda bunalım edebiyatı ve altmışlı yıllardan itibaren de İslamî duyarlılıkla kurulan edebiyat anlayışlarının oluşturduğu kültürel doku, hem genel olarak edebiyatımızda hem de öykümüzde etkileri bugün de devam eden çizgilerdir.

Bu süreçte, zaman zaman Türk öyküsünün kültürel dokusuna uzak düşen, hatta yabancılaşan, *Gregor Samsa* ve *Bulantıyı* yazma hevesleri gibi örneklerin egemen bir edebiyat anlayışı hâline geldiğini görmüş olsak da genel anlamda öykümüz, kültürel dokusunun önemini kavramış bir bilinçle ve çıplak ayakla toprağına basıyor. Bir inancın, düşüncenin, dünya görüşünün izleğinde yazılan öykülerden söz etmiyorum elbette. Ayrıca bu bağlamda öykülerin yazılmasında bir sakınca da görmüyorum. En genel anlamda bir *ülkenin kendi* edebiyatından, öyküsünden söz ediyorum. Bu anlamda genç yazarlardan sayısız örnekler verebiliriz. Sayısız yazar adları sıralamanın sakıncalarına ve doğacak haksızlıklara yol açmamak için hem düşünce hem de edebiyat açısından ne söylemek istediğime denk düşen örnekler olmaları itibarıyla yalnızca Ayfer Tunç (*Mağara Arkadaşları*, *Aziz Bey Hadisesi*, *Mikail'in Kalbi Durdu...*) ve Hatice Meryem'in (*Siftah*, *Sinek Kadar Kocam Olsun Başımda Bulunsun*, *insan Kısım Kısım Yer Damar Damar*) öykülerini ve öykü kaynaklarını, yani öykülerinin *kültürel dokusunu* anmakla yetiniyorum.*»

ÖYKÜ VESİLESİYLE KENDİNİ GÖSTERMEK

Bireyin, bir'le, yalın ve yalnız olmakla bir ilgisi olmalı. Aydınlanmanın armağanı olan bireyin, Tanrıya ve efendiye karşı özerk olmayı ifade ettiği açık. Özne ise öz'le, benlik ve kendilik ile alakalı. Bireyin, Tanrı ve efendi karşısında özerkliğini ilan etmesiyle yalınlaşması, yalnızlaşması aynı zaman—da değerlerden soyunduğunu da mündemiçtir. Bir yandan Tanrının düzenle—diği kozmos kaosa dönüşünce diğer yandan da gelenekten kopup değerlerden soyununca, insan çaresizce ilke ve değerlerin kaynağı olarak kendini gördü.

Birey ve özne arasında şöyle bir spekülasyon yapmak mümkündür herhal—de: Birey kaostan kozmosa, değersizlikten değerliliğe, özüne dönerek, oradan değerler üretmek için çıkmayı denedi. Buna bireyin özneleşme süreci diyebiliriz. Birey 'sessiz yığın'lar içindeki insan tekini gösterirken, özne daha çok öteki'ne göre bir anlam kazanıyordu. Birey, sessiz yığınların içine çekilip yutulurken; özne bu yığınlardan kopup kendini bir merkez olarak konumlandırdı. Ötekine karşı ilişkilerini belirlerken öz'ünü referans noktası olarak alan özne, buradan kimi etik kodlar üretti. Ancak dikkat edilmesi gereken yan, öznenin kendi dışındakiyle ilişkisini belirlerken onu nesneleştirdiğidir. Yoksa hareket noktası bir insanlık durumu, insanlık gibi kimi büyük anlatılara bağlanmak değildi.

Özne-öteki, birey-yığın ilişkileri karmaşık ve çok boyutlu bir süreç içinde günümüze kadar sürdü ve sürmektedir. Değişen toplumsal yapıyla birlikte, bu ilişkilere yeni boyutlar eklenmekte, insanın emeği olarak edebiyat da doğal olarak yaşanan değişimlerden ve dönüşümlerden payını almaktadır.

Bireyin edebiyatımızda ilk görünmesi, daha doğrusu edebiyatımızın birey etrafında kurulmaya başlanması 1950'li yıllara tekabül etmektedir. Edebiyatın birey ve bireyin öz'ü etrafında kurulmasıyla birlikte edebiyatımız da iç'e döndü. İlk kez 50 kuşağında görülen bu eğilim, öykümüzde hep bir damar olarak süregeldi, ama bazı farklarla: 50 kuşağında ithal, yapay bir varoluş bunalmı; 80'lerde darbe karşısında yenilmiş, ezilmiş, dolayısıyla dağılmış, kaybetmiş bir kuşağın yeni hayat karşısında tutunamaması ve muhasebe yapması, ayrıca kendini ontolojik olanla ilişkilendirmeye çalışması; 2000'lerden sonraysa özne olmak şeklinde tebarüz etti.

Ancak özne olmak, hayat karşısında kimi haksızlıklara karşı durmak, hayatı yeniden evrensel ilkeler etrafında kurup yaşanılabilir bir yer yapmak anlamında değil. Fail bir özne değil, daha çok kendini anlatmak, kendini göstermek ve

H E C E Ö Y K Ü

dolayısıyla hayatı kendi etrafında kurmak ve anlamlandırmak çabasındaki bir özne. Ekonomik olarak belli bir yaşam standardı yakalamış; dolayısıyla bu standardı sürdürmek kararlığında olan bir özne. Böylesi bir tutum tipik küçük burjuva nitelikleridir. Genellikle; "böyle gelmiş, böyle gider", "sonunda benim dediğim yere geleceksiniz", "bırakın insanlar dilediği gibi yaşasın", "ben, tek tek her insanın yaşam hakkını savunuyorum" gibi iddialarla ortaya çıkar. Kahvesini içtiği fincanı, mekanı önemseyecek kadar incelmış zevk sahibi olan bu öznenin yakalandığı hastalık maalesef sâridir; toplumda hızla yayılır.

Bu sâri hastalıktan edebiyatımızın etkilenmemesi zaten düşünülemezdi. Özellikle öykü bağlamında baktığımızda, hastalığı teşhis etmenin birkaç yolu vardır: Bakış açısı, dil, seçilen temalar...

Öykünün merkezini kendi etrafında dönen bir özne oluşturunca, dil ister istemez ben'i anlatacak şekilde kurulmakta, özne durmadan kendinden söz etmektedir. Çünkü dünya onun gözünden anlamlı bir hale gelmektedir. Her şey ona göredir. Bu durum 'ben anlatıcı'yı zorunlu kılar. Tıpkı bir meddah gibi; özne, karşısında bir dinleyici varsayar ve durmadan "mır mır" anlatır. Bu bir anlamda sözlü kültürün uzantısıdır. Oysa öykü özellikle 1950lerden sonra yazılı kültürün etkisine girmiştir ve yazılı kültürde anlamın verilebilmesi, dilin düzenlenişine bağlıdır. Anlam bağlamda belirir; sözlü kültürde ise o an, dinleyicilerle kurulan sıcak ilişkide belirir. Öykü bu tarihe kadar hep söylenegeldiği gibi anlatmaktan çıkıp, göstermeye dönüşmüş ve biçim önem kazanmıştır.

Öznenin etrafında kurulan dilin, onun hayat tecrübelerinden öteye uzanamamasından dolayı; yaşanan, gözlemlenen olaylar resmedilirken, kişinin olaylar karşısındaki ruh halleri, duygulanımlar da, tıpkı sözlü kültürde olduğu gibi kahramanla empati kurularak anlatılır. Sözlü kültürde konuşan kişi - anlatıcı- anlattığının, dinleyicide bir etki uyandırabilmesi için beden dilini yardıma çağırır. Bu sıcak bir anlatımdır. Dinleyiciyle arasındaki mesafeyi kaldırarak özdeşlik kurar. Çünkü anlatıcının başvurduğu referans sadece günlük hayattır ve sözün gücü, günlük hayatla kurduğu mütakabiliyetten doğar. İşte bu yakınlaşma anlatıcıyla dinleyici arasındaki ortak paydayı oluşturur.

Ancak anlatıcı-dinleyici özdeşliği aynı zamanda öykünün zaafıdır. Kendini özdeşlik üzerine kurduğu için, anlam bulduğu bağlam da bu özdeşliğe oturur ve yazarın sözünü daha öteye taşımasına izin vermez. Öykünün yarısı diyebileceğimiz biçime, bir anlamda öykünün plastik yanına hizmet etmez. Öykünün doğduğu vasat aynı zamanda icra ettiği eyleme sıkı sıkıya bağlıdır. Zaten bu tür öyküler bir üst-dil kurmaktansa, olaylar karşısında öznenin yaşadığı ruh hallerini canlıca vermenin derdindedir: Olaylardan ve hislerden kendini soyutlayamazlar. Dolayısıyla da eşya ve insan, anlatımın sıcaklığına denk düşecek biçimde, daha çok o anki halleriyle birlikte anılır ve her hal için

H E C E Ö Y K Ü

mümkünse yeni bir kelime kullanımı tercih edilir. Örneğin canı sıkılan birini anlatmak için, can sıkıntısını anlatan birçok kelime devreye sokulur. Ama mesela neşeli birine hiç ihtiyaç duyulmaz. Dolayısıyla bu tür öyküler monolojiktir; heterojen değil, homojendir; tek seslidir. Anlatıcının deneyimi tek referans çerçevesi olduğu için, anlatıcı, gündelik hayatla sıcak bir temas kurmanın derdindedir. Eşyaya bakışı işlevseldir; eşya sadece anlatılan hikayeye yaradığı oranda vardır. Mesela oturduğu koltuk tıpkı öykü kişisi gibi yorgundur. Öykü kişisi durmadan kendini anlatmak ve göstermek derdindedir; zaman ve mekan onun için vardır. Öykünün monolojik ve homojen yapısına uygun olarak, öznenin halleri belirli dilsel kalıplar üzerinden anlatılır. Örneğin hızlıca merdiven çıkan öykü kişisiyle, güneşin altında mayışmış kişi aynı dilsel ifadelerle anlatılır, durağan, tekdüze bir dille. Dolayısıyla öyküde uygun bir atmosfer oluşmadığı için okur ne nefes nefese kalır ne de mayışır.

Elbette böylesi bir dil dünyası sözlü kültürün sonucudur. Ama bugün öykülerini anlatan-dinleyen ikiliği üzerine kuran öykücüler; sözlü kültürdeki anlatının yaslandığı bütün, parçalanmamış dünyaya sahip olmadıkları için, kendilerine, iç dünyalarına yaslanmak zorunda kaldılar. İnsanın içine bu kadar gömülünce güzeli ve iyiyi de ister istemez orada aramaya yöneldiler. Sanatçının içinde bulduğu güzellik, zorunlu olarak kişinin psikik halleriyle sarılıp sarmalanmış olduğu için ortaya konan güzel ve iyi hem kişisel hem de alabildiğine soyuttur. Oysa güzel nesneldir, somuttur ve biz güzeli bu yanıyla biliriz; o zaten âlemde vardır.

Zaman ve mekan arasındaki ilişkinin kımıklaştığı, merkezin yıkıldığı, hayatın parçalandığı ve çokça hızlandığı bir dünyayı, sözünü ettiğimiz dille anlatmak mümkün değildir. Tıpkı bugün heceyle ya da aruzla şiir yazılamadığı gibi. Çünkü bunlar birer kalıptır ve geleneksel toplumların yüzyıllar içinde ürettiği geleneklere bire bir tekabül eder. Oysa bugün yaşadığımız modern hayat, zaten bu kalıpları kırıp atmıştır. Sürekli olarak öznenin ya da öykü kişinin etrafında dönen dil, hayatın ritmini yakalayamaz. Sözlü kültürdeki beden dili, sesin tonlanması gibi imkanlar yazı dilinde olmadığı için, anlatan-dinleyen ilişkisi üzerine kurulan öykülerdeki dil, ne olayın sıcaklığını ne de hayatın ritmini yansıtır.

Ben'i anlatmak üzere kendi öz'üne dönük öyküler tematik olarak da alabildiğine dar ve sığdır. Sadece ben'in halleri anlatılmaya değer bulunur; dış dünyaya bile sadece ben'i ilgilendirdiği kadarıyla yer alır. Genellikle dünyaya sırt dönmüştür ya da dünya, ben'in anlatımı için tezahür yeridir. Bazen de dünyaya araçsallaştırılır, özne karşısında zaten nesneleşmiş olan eşya, bir gösteren olarak ben'in hallerine gönderme yapar. Kapalı bir dünyadır bu tür öykülerin anlattığı; öteki vasıtasıyla öznenin kendini kurduğu, kendini gerçekleştirdiği, kendini ifade edebildiği, kendine yeter bir dünya. Böylesi bir kapalı dünyada,

H E C E Ö Y K Ü

Aydınlanmayla birlikte ortaya çıktığını söylediğimiz özne ve öteki ilişkisine de bu ilişkinin belirlediği etik kodlara da yer yoktur. Çünkü günümüz postmodern öznesi için, sadece kendi öz'ü ve nesneleştirdiği her şey vardır.

Seçilen anlatıcı öykünün dünyasını, atmosferini belirler. Bireyin kendi öz'ünü anlatırken, genellikle birinci tekil anlatımı seçtiğini söylemiştik. Elbette bu doğru bir tutumdur. Çünkü bireyi üçüncü tekille anlatmak zordur, dahası öznenin kuruluşuna hizmet etmez. Özne merkeze kendini koyarak, dünyayı kendine göre kurgular demiştik. Buradaki bakış açısı birinci tekildir. Zira üçüncü tekil, Tanrısal bakıştır ve bu bakışta esas olan eşyayı kendi kozmik düzeninde görmek ve insanı böylesi bir düzen içinde anlatmaktır. Seçilen bakış açıları ve yine seçilen anlatıcılar, öykünün dünyasını, ufkunu ve atmosferini belirler. Eğer bir çocuğu seçmişseniz, öykünün dünyası da anlatıcının ki kadardır. Birey/özne merkezli öykülerde seçilen anlatıcılar genellikle üniversite mezunu, kitap okuyan küçük burjuvalardır ve öykülerin dünyası bu anlatıcının etrafında şekillenir. Birinci tekilin anlatım rahatlığına kanaarak, yazarın kendine çok yakın olarak seçtiği anlatıcılar yüzünden, öykülerde yazar ve anlatıcı arasında ister istemez bir özdeşlik kurulur. Tabii ki bu özdeşliğin bile isteye tercih edildiğine değinmiştik.

Yazarla anlatıcının özdeşleştiği, özne vasıtasıyla her şeyin nesneleştiği, belirli dilsel kalıplarla anlatılan özne merkezli öyküler, belki de seçilen anlatıcılar nedeniyle insana dair geniş anlam dünyasından yeterince nasiplenememektedir. Çünkü bu tür öykülerin kendine, kendi öz'üne dair anlatacağı o kadar çok şey vardır ki, şimdilik başka şeylere sıra gelememektedir. Edebiyat teorilerinde, tartışmalarında ortaya konan birçok iddia, öznenin her şeyi yutan, kendi'leştiren dünyasında buharlaşıp gitmektedir.

Şimdilik tek hakikat öznedir; aman dikkat! Postmodernler öznenin de öldüğünü ilan edeli çok oldu; hatta onlara göre, yazar bile gramatikal bir kurgudan ibarettir.&

H E C E Ö Y K Ü

HATİCE BİLDİRİCİ

COŞKUyla ÖLMEK¹

*... en açgözlü hayvan olan ve de hep aç olan kurt gibi değil de
sabit duran ama üzerine rahmet yağan,
hem de elleri en yükseğe uzanan bir ağaca özenir,
ona benzemek isterim, onun yolunu,
yani yola çıkmadan yolda oluşunu yol bilirim.*
Şule Gürbüz

Coşkuyla Ölmek, Şule Gürbüz'ün dört öyküden oluşan, dört dertli adamı anlatan kitabının adı. Biz de yazarın uğraşlarından dört tanesini hatırlatarak yazımıza başlamak istiyoruz: Konservatuvarda müzik eğitimi, sanat tarihi eğitimi, felsefe eğitimi ve saray saati tamirciliği. Bunca eğitimden sonra saat tamirciliğinde ve yazmakta sükûn bulan Şule Gürbüz'ün eski bir saatin önünde saygıyla eğilişi gibi, bu sefer ne yazmış diyerek biz de yeni kitabına eğiliyoruz. Kitabı okumaya başlıyoruz. Sonra tıkr tıkr tıkırdayan bir kutuya benzeyen bu kitapla, eğildiğimiz yerden yavaşça yuvarlanıyormuşçasına ilerlerken kimi zaman gülüyor kimi zaman koyu bir hüzne teslim olmuş buluyoruz kendimizi. Böylece bir kez daha bu dört uğraşın mütevazı bir elde edebî metne neler katabileceğine şahit oluyoruz.

Biraz Sait Faik tabiiliği, biraz Oğuz Atay ironisi, bazen Abdülhak Şinasi ayrıntıcılığı, bir meddah anlatıcılığı biraz da Düccane Cündioğlu bakışı mı seziyoruz derken, "Bende başkasını arama, ben kendi şahsına münhasır usta bir kalemim." deyiveriyor yazarımız.

Birinci kişili anlatıma sahip bu öykülerde kahramanlar, sürekli kendi yaşama biçimlerini, etraflarında olup bitenleri, akıp giden hayatı sorguluyorlar. Bunu yaparken sırrını aradıkları bu hayatın başta kendileri olmak üzere sıradan olan her şeyiyle alay etmekten de geri durmuyorlar. Kitaptaki sürükleyicilikte bu alaycı kabullenişin, dilin akıcılığı kadar payı bulunuyor. Böylece bize de ironinin dayanılmaz hafifliğine teslim olmak düşüyor.

Öykülerdeki kahramanların yaşam biçimleri, eğitimleri, yaşları her şeyden önce cinsiyetleri itibarıyla yazardan farklı insanlar olmaları dikkatimizi çekiyor. Yazarın bu farklılıkla, son dönem öykücülerinin yaygın bir davranışı olan kendi hatıralarını öyküleştirmek yerine daha zor bir yolu tercih ederek kendinden farklı dört yalnız adam üzerinden bizi insan olmanın mesele-

lerini düşünmeye, onu tanımaya, bu dünyadaki yerini ve değerini sessizce tartışmaya çağırdığını anlıyoruz.

Hayatın anlamını sorgulayıp duran bu tutunamamış dört adam, üstünde yaşadığımız bu topraklara ait insanlar. Derinde felsefi bir problemi bir yandan alıp öbür yana öbür yandan alıp öte yana aktarırlarken, bu düşüncelerle rıza lokmasını yiyebilmenin derdinde, pasif bir biçimde hayatı izliyorlar. Kendilerine has tuhaflıkları ile bizim yaşadığımız evlerde yaşayıp bizim gezindiğimiz caddelerde dolanıyorlar. Onların, dolayısıyla onların arkasında duran yazarımızın düşünce dünyasına daldıkça kitabın felsefi bir okumaya da müsait dört metin içerdiğini anlıyoruz.

Günlük hayata dair ayrıntılar verilirken yukarıda bahsettiğimiz tıkrıtı olarak nitelendirdiğimiz çok da farkında olmadığımız arka sesleri öykülerde adeta duyuyoruz. Üç sayfalık paragraflar, zaman zaman yarım sayfalık cümlelerle kurulmuş. Bu cümleler ise aslında upuzun sıralı cümleler olarak birçok aynı kip ve kişi eki almış yüklemlemlerle sıralanmışlar. Yazar kelimelerden çok bu eklerin tekrarı ile ritmin oluşmasını sağlamış. Dolayısıyla da günlük hayattaki bir saatin tıkrıtılarına benzeyen arka sesleri vermeyi başarmış. Aslında öykülerdeki sürükleyicilikte bu sesin peşine takılma isteği de rol sahibi. (Şule Gürbüz'ün saatlerle ilişkisini burada göz önünde bulundurmakta fayda var.)

Öykülerdeki ritmin, kip ve kişi ekleri kadar listeleme sistemi ile de sağlandığını görüyoruz. Hatta bu ikisinin birbirini desteklediğini de söyleyebiliriz. Bu listeleme kitaba o kadar egemen ki Umberto Eco'nun listelemeyi edebî eserin olmazsa olmazlarından biri olarak gösteren tezini hatırlıyoruz. Eco, kutsal kitaplardan Ulysses'e, İlyada'dan Foucault Sarkacı'na, müzelerden kütüphanelere kadar her şeyin bir listeleme işi olduğunu açıklar. Ve der ki: *iyi bir listenin tek gerçek amacı sonsuzluk fikrini ve vesairenin baş döndürücülüğünü iletmesidir.*² İşte biz de Şule Gürbüz'ün bu öykülerinde ki listelemelerinin amacının ritmi sağlarken bizi sonsuzluk fikrine ulaştırmak olduğunu da fark ediyoruz. Kitaptaki dört adamın listelenmesi ile başlayan bu iş *Rüya imiş* adlı öykünün kahramanı Hikmet'in evlendirilme gerekçelerinin pek bilmiş (!) teyzesi tarafından bir tirat biçiminde listelenmesine, ilk öykü *Ruhuna* Fatiha'nın kahramanının okuduğu Fatiha'nın gönderildiği Edison'dan Bestekar Küçük Mehmet Ağa'ya, oradan Hz. Âdem'e uzanan ruhların uzun listesine ya da *Akılsız Adam*'ın küçümseyip ve hürmet ettiklerinin oğlu Sadullah Efendi tarafından şöyle listelemesine kadar sürüyor: *Dünyayı küçümsüyordu, okulları küçümsüyordu, öğretileri ve ders kitaplarını küçümsüyordu, üniversite eğitimi çok, hakkında konuşulmayacak kadar çok küçümsüyordu. Sokak köpeğine, kör dilenciye, kalaycıya, yoğurtçuya, galetacıya, akasya ağacına... Sonsuz hürmeti vardı. Müezzine, hattata, saatçiye hayrandı.* (s.112) Hatta kitabın en hoş liste-

H E C E Ö Y K Ü

lerinden birini arka kapağa yerleştirerek okuyucu saat sesini andıran şiirsel ritme davet edilmiş: ... *en pürüzsüz çakıl taşına, kum olmuş zavallıya, sağdan sağdan yürüyen eşeğin inadına, yol kenarlarındaki ısınmış dikenlere, kozalağın içindeki fıstığa, duvara yapışmış yosuna yazık, bu topu binyıllardır çevirip duran sema-i muğlâka, titreyen kanatlara, açılan göğe ve onun katmanlarına, havanın, suyun olduğu, olmadığı yerlere...*

Tıkırdamakla kalmayıp fokurdadığını da duyduğumuz anlatımın belli bir derinlikte kaynamakta olduğunu anlıyoruz. Buna varmamızı sağlayan ise düşünmelerin hiç kopmadan hep birbirini doğuran bir sebep sonuç ilgisi ile derinlere bağlanması. Yazarın bir beyanında da belirttiği gibi geleneğimizin tek sesliliğine anlatım yoluyla eklenme isteğini görüyoruz öykülerde. Kahramanlar tek başlarındalar ve sesli düşünüyorlar. Kederli ve alaycı bir şekilde etraflarına bakınıp içlerinden konuşuyorlar. Biz de sadece onları dinliyoruz. Girift bir olay örgüsü veya kahraman diyalogları yok öykülerde. Kahramanların iç konuşmaları var sadece. Onların durduğu yerden biz de dalıp çıkıyoruz düşünmelerin derinliklerine. Bakın, *Akılsız Adam*'ın kahramanı baba, yani akılsız adam neler diyor: *Tırmanamadım da büsbütün aşağı yuvarlanamadım da. Anlatılan, görünen, gösterilen şeylerin yol oluşu bana inandırıcı gelmedi. inandırıcı gelmemek bir yana varlığı bana yokluk geldi, varlığı yokluğa kaptırdı diye yokluğunu ikrar etmek varlığına tanık tutulurum diye bana hepten perişanlık geldi. Buna sebep, yok demedim. Keşfede keşfede bunu keşfettim... Yerçekimini fark etmek gibi bir keşif değil, fark eden bağırıyor, büsbütün sesi kısılıyor.* (s.65) İçinden konuştuklarını duyduğumuz bu akılsız adamın aklına ve keşfine hayran kalıyor ve insan bir gün niye susup kalıverir sorusuna alternatif bir cevap alıyoruz.

Sokağın dilinden tasavvufun diline, felsefenin dilinden dinin diline, geniş bir yelpaze gibi bir uçtan bir uca uzanan dilin doğal salınımı, ritmi, yuvarlanmaya benzeyen akışı/akıcılığı, Gürbüz'ün öykülerinin karakteristik üslup özelliklerinden birini oluşturuyor. Öykülerin dili ile ilgili söylenmesi gereken bir diğer husus da Osmanlı Türkçesine ait olduğunu söyleyebileceğimiz "muhkem, merdümگیرiz" gibi birçok kelimenin sanki hiç uzaklarda kalmamış sanki hep buralardaymış gibi rahatça yerli yerini buluvermiş olması. Bu öyküler bize gösteriyor ki Şule Gürbüz gelenekle bağını koparmamış ve bu toprakların çocuğu olduğunun bilincinde; dinî hayatına, müziğine, yemeğine, edebiyatına, sanatına karşı ilgili ve bu konularda oldukça da bilgili. Geçmişin bilgiyle beslenmek elbette öykülerin hem diline hem de olay örgüsüne sızmış durumda. Ayet, hadis, kıssa ve menkıbelere telmihler okuyucunun bunlara aşinalığı nispetinde metinlerden alınacak edebî zevki artıyor. Özellikle tekke ve buna bağlı tasavvuf bilgisi ile bunların kahramanların hayatlarında, kuralcı bir

H E C E Ö Y K Ü

dinî yaşayıştan bağımsız olarak uzak yakın, bir şekilde yer alması, öykülerin karakteristik özelliklerinden birisi. Mistisizm öykülerin arka planında kendini sürekli hissettiriyor. Belki de Türk entelektüelinin ve onun şahsında Türk yazarının en çok ihtiyaç duyduğu şey, bağlı bulunduğu, içine doğduğu geleneğe yüzünü dönmek ve oradan beslenmekse, Şule Gürbüz hem bunun bilincinde hem de bunun için emek vermiş bir yazar. Her türlü klasik esere yüzleşmek—ten ve bedel ödemekten korkmadan bakabildiğini hissediyoruz. Kanaatimizce yazarın çağdaşı birçok öykücüden ayrılan bir yanı da bu.

Öykülerde bir *boşluk* fikri ile karşılaşırız. Hatta *boşluk*, bir metafora dönüşüp kendine alenen yer bile buluyor: *Tenimde boşluk kokusu ve tadı vardı.*(s. 120), *O gece annem yanımdan ayrıldıktan sonra önümdeki boşlukla bir müddet oturdum.* (s. 170) *Ben babamla aramızda açılan boşluğa düşmemek için durduğum kenarın çevresinde yürümeyi tercih ettim.* (s.114) Kahramanların hep daha doğru bir anlamı aradığından yola çıkarsak içinde bulundukları durumu bir *boşluk* fikriyle tanımlamaları doğal görünüyor. Bu noktada *boşluk*, bir fikrin metaforu hâline geliyor. Bu kitap ya da yazarın bütün eserlerine felsefeyle bakıldığında *boşluk* daha geniş bir değerlendirme içinde kendine yer bulacaktır.

Kahramanları coşkuyla ölmeye meyilli *Ruhuna Fatiha*, *Akılsız Adam*, *Akılsız Adamın Oğlu Sadullah Efendi* ve *Rüya imiş* isimli öykülerin edebiyat tarihimizde yer bulacağını sezdiğimizizi edebî zevk sahibi her okura duyurmak isteriz ki, bu kederli coşkuya onlar da dâhil olsunlar. &

BİLDİRİ ÖYKÜLER**Ali Ulvi TEMEL****Hece Yayınları****Çağdaş İnsanın Kaybettikleri**

Ali Ulvi Temel (1956) *Bildiri Öyküler'de*, ideal insan, ideal toplum ekseninde insanın önündeki engelleri ve bunu nasıl aşacağını önerir. Ölümüne duyarsız toplumun açmazları ve modernizmin fitratla çatışması gündeme getirilirken, insanların duyarsızlığına, suskunluğuna, sürüp giden yanlışlığa müdahale etmemesine eleştiriler getirilir. Tüm öykülerde doğal hayata, aya, göğe, yıldızlara övgü, modern hayatın insanı boğan görünümüne yergiler vardır. İnsanlar modern hayat ve mimari ile birlikte ne güneşi güneş, ne ayı ay olarak görebilmekteyken, çağdaş seçimlerle kendi kendilerine hayatı yaşanmaz kılmışlardır.

Öyküler bölüm bölüm *Edebiyat* dergisi duyarlılığını yansıtır. Edebiyat dergisi ortak duyarlılığı, mesajları, jargonu bu metinler aracılığıyla sergilenir. Eylem, emek, kitap, doğa, kalem, dostluk, sorumluluk, direnç gibi dergi ve çevresinin kodlarını içerir. Kitap, daha önce 1978'de Edebiyat dergisi yayınlarından çıkan *Uzun Yürüyüşte* kitabıyla, "Bildiri Öyküler" başlıklı bir başka bölümden oluşur. Bu anlamda kitap daha önce yayınlanan *Uzun Yürüyüşte*'yi de içine alan *Bildiri Öyküler*'in basımı olarak da değerlendirilebilir. Bu iki bölüm arasında tematik anlamda örtüşmüştük bulunsada biçimsel anlamda farklılık vardır. "Bildiri Öyküler" ağırlıklı olarak kısa kısa öykülerden oluşur.

"Uzun Yürüyüşte" bölümünün ilk öyküsü "İbrahim'le", Edebiyat dergisi duyarlılığı ile ey-

lem, insan, doğa, dostluk, ateşi harlamak kavramlarına yaslanıp dava arkadaşlığı ile iç içe geçen dostluğu gündeme getirir. Öykü, dostluk ve eylem etrafında hayatı yorumlar. "Bir Adım Daha"da, ilk kez geldiği otele yerleşip, insanları, kenti, hayatı sorgulayan kahraman, insanların yalnızlığını keşfeder. "İlişki"de, insanın doğadan, fitrattan kopuşu işlenir.

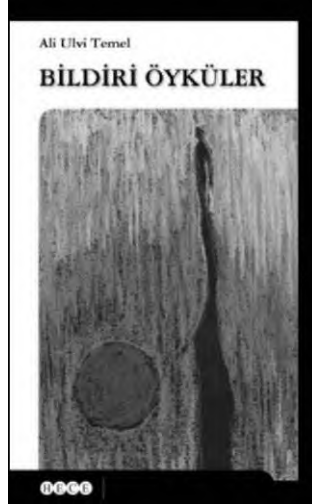
"Suç"ta, evdeki eşya yığından bunalan kahraman, koltuktan kalkar, halıdan, masadan, radyodan, televizyondan, buzdolabından, büfedenden, kapıdan geçip zor atar kendini dışarı. Bütün görkemiyle güneş karşılar onu. Güneş, insana bu haliyle bir armağandır. Bu evden çıkış bir düşünme mi gerçek mi tam verilmez. Sonra sokak fotoğrafları devreye girer, yol üzerinde avını bekleyen bir kadın ve elinde dizginler arabayı koşturan bir arabacı. Aralarında bir mücadele

başlar. Bu sembolik anlatımla nefis olgusu hikâye edilir. "Yapı" öyküsünde çöken insanlığa ilişkin ipuçları verilir. Dışarıda kötülük vardır: "Fareler kemiriyor şu dipteki tahtayı, dışarıda daha çok fareler. Girip çıkarken kapıları iyi kapayın çocuklarım." Öykülerde hep çökmekte olan evler hikâye edilir.

Bir şeylerini değiştirip duran insan, bir türlü kendisini ortaya çıkaramamaktadır. "Duvarın Öte Yakası"nda sokakta arabaların arasında hayatla yüzleşen

kahraman sonunda ölümüne yakalanır. Böylece duvarın öte yakasına geçmiştir. Tüm öykülerde ölümüne duyarsız, ilgisiz, unutkan insan gündeme getirilerek ölümün tek insan gerçeği olduğu vurgulanır. "İçine Doğru Bir Koşu"da yine ölüm olgusu gündeme getirilir.

Ali Ulvi Temel tahkiyeye yasal hikâyeler anlatmak yerine, imgesel öyküler anlatır. Çok temel bir insani sorun, küçük bir fotoğraf, bir anekdot etrafında örür öyküsünü. Âdeta anlatacaklarını keser, kırpar, arındırır

ve bir fotoğrafın üzerine yerleştirir. O fotoğrafı canlandırmak, çoğaltmak, zenginleştirmek okura bırakılır. Sonuçta imgesel, soyut bir öykü dünyası yaratır. Bu imge yardımcıla, düşüncelerini, duygularını kurgular.

Ali Ulvi Temel'in öyküleri, büyük olaylara, entrikalara, hikâyelere yaslanmaz. Daha çok iç monologlarla oluşturulan enstantanelere, küçük anıştırmalara, çağrışımlara dayalıdır. Bir mekândaki izlenimden, küçük bir anıdan, bir duygudan yola çıkarak metnini oluşturur. Tümüyle ben anlatıma yaslanan öyküler, hem biçimsel hem de tematik anlamda birbirine yakındır. Olayın, tahkiyenin, kurmacanın iyiden iyiye azaldığı anlarda metinler, deneme diline yaklaşır. Öykülerde yazar (anlatıcı), yansıttığı dünyada anlatımın içindedir. Pek çok öyküsünde yorumlar yapar, bir temanın peşinde onu açıklamaya çalışır.

"Bildiri Öyküler", tümüyle küçük anlara, aforizmalara, enstantanelere yaslanan minimal öykülerden oluşur. Ali Ulvi Temel bu bölümde kısa kısa öykünün ilginç örneklerini verir. Bu metinlere baktığımızda kısa kısa öykünün kısalık, netlik, vuruculuk, çarpıcılık özelliklerinin tam olarak gerçekleştirildiğini görürüz. Ama bunları yaparken dilde olabildiğince rafinedir ve sözcüğü azaltma yoluna gider. Konuyu kestirmeden anlatır. Dolambaçlı yollara sapmadan olabildiğince yalın olmaya çalışır. Pek çoğu da yaşamdan süzülen aforizmalar gibidir. Kimi birkaç cümle, kimi bir paragraf kimi de bir sayfa olan metinler minimal öykülerin bütün özelliklerini yansıtır. Bu yaklaşımdaki temel özelliğin "azaltma", "silme" eğilimi olduğunu görürüz. Olabildiğince sözcük azaltma, sezdirme ve öz'lük başat anlayıştır. Öykünün gücü anlatılan şeye değil, anlatılmayan, gizlenen şeye yüklenmiştir. Damıtılmış bir anlam gücüne dayanır. Belirsizlik ve müphemlik, daha doğru bir ifadeyle, "susuş" en büyük gücüdür. Bu öykülerin ne başı ne de sonu vardır. Öykünün tam orta noktasına odaklanmış öyküler, başını ve sonunu okura bırakır. Yazarın tespit ettiği izlenimler, duygular, ruhsal durumlar mi-

nimal anlayışla öykü katına yükselir. "Bilgece" öyküsü şöyle biter: "Bilge, bak! Nasıl yükseliyor balon göğe bilgece." "Dağda Tak Tak" öyküsünden sadece ses gelir: "Dağda tak tak, suda şıp şıp. Bir ses." "Bilmece" öyküsü bir cümledir: "Karşıda bir toy oturur biri kalkar biri oturur: eylem kalem." "Görevli"de insanların okumadığı kitap hatırlatılır: "İnsan yalnız Tanrı önünde eğilir." "Ali" öyküsü ise neredeyse deneysel bir öyküdür.

Ali Ulvi Temel, çok az yazmasına, öyküye uzun aralar vermesine karşın, öykünün parlak örneklerini vermiştir. İmgesel yaklaşımlar, yarım bırakılmış cümleler ve örtük anıştırmalarla metne gizem, merak unsuru ve devamlılık katarak tutarlı bir öykü evreni yaratmıştır. Öykülerde, bir dünya görüşünün, bir duyuş, bir bilinç aktarma hedefi elbette vardır. Ne var ki pek çok öyküsünde amaç, temel bir insani durumun, duygunun, düşüncenin aktarımıdır. Öykülerde günümüz insanına neyi kaybettiğini hatırlatır. Tüm kitabı özetleyen cümle tam da budur: "Çok çoraklaştı insan, sıksan bir damla gözyaşı çıkmaz." Kitabı da bir uyarıyla bitirir: "Ses gelsin baylar!"^

NECİP TOSUN

MERHAMED DİLERCESİNE GÖKYÜZÜNE BAKMAK

Ahmet SARI

Hece Yayınları

Merhamet Dilercesine Gök Yüzüne Bakmak, Ahmet Sarı'nın ilk öykü kitabı. Uzun yıllardır öykü yazan Sarı, ilk kitabında merhamet bekleyen insanların hikâyelerini anlatıyor. Merhamet, kitabın özenle işlediği bir tema. Yazar böylece merhametin insan ve toplum hayatındaki önemine işaret etmek istemektedir. İnsanın insanla, insanın Allah'la ilişkisinde merhamet ve rahmet önemli bir yeri işgal etmektedir. İnsan rahmete ve merhamete muh-

taçtır, sanki insanı kurtaracak olan da budur. Çünkü insan muhtaçtır, eksiktir, âcizdir. Modern insan tipolojisinin öne çıkardığı bireyci ve güçlü insan algısı bile insanın bu temel özelliğini örtememekte; nihayet insanın mutlak sırrette bir ele ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. İnsan çözümsüzdür, cahildir, özürdür, yaralıdır. Çare rahmet ve merhamettir.

Öykü adları da hayatın ortasındaki sorunlu halleri, bu hallerde muhtaç olunan, beklenen çareyi, merhameti hatırlatmaktadır. Boşluk, deri dökülmesi, yalnızlık, dipsizlik, takma bacak, uyku, ölüm, korku, uluma, kambur, kan... gibi kelimeler öykü adlarında yer almaktadır. Elbette bu kelimelerin uzantısında daha derin anlamlar taşıyan hayatlar öykülerde anlatılmaktadır. Öykülerde hayat bulan bütün insanlar acı duyan, kederli, hüznü, yalnız, korkulu, endişeli, suskun, öfkeli. Hepsi yalnız, hepsi yaralıdır. Toplumun içinde, her an her yerde görebileceğimiz, ayrık saydığımız, acılarına tanık olduğumuz ancak anlayıp anlamadığımız tartışmalı olan, çoklukla da toplumun aynıklaştırarak baktığı insanlardır onlar. Belki bütün edebiyat böylesi tipleri anlatmaktadır. Ancak Sarı, meseleyi kendi doğallığında ve gerçekliğinde sunmakta, gereksiz abartılardan uzak durmaktadır. İnsanı ve toplumu değişmeyen sorunlar etrafında yargılamaksızın ele alan yazar, sorunların nedenlerine yönelerek kendini yargılayıcı dilden uzak tutmaktadır. Bu tavır karakterlerin tanıtımında da geçerlidir. Bütün insanî sorunlar, bir geniş zaman çizgisi etrafında işlenmektedir. Şu ya da bu zamanın sorunları değildir bu sorunlar. Hemen her zaman, nasıl yaşanırsa yaşansın insanda aynı tip yıkıcı etkiler bırakmaktadır. İnsan fert olarak bunu ancak ötekînin yerine kendini koyarak algılayabilmektedir. Neredeyse hepsi için de tek bir çıkış nok-

tası vardır: Merhamet, yani merhamet dilemek, dua etmek, gökyüzüne bakmak, yardım istemek. Aksi takdirde kısır döngü içinde yaşamak, sakatlanmak, aciz kalmak insanı yıkıp atacaktır. Tek çıkış merhamet; insanın insana merhamet etmesi, mutlak yaratıcının insana acıması ve insandan rahmetini esirgememesi.

Boşlukla Bir, erkek çocuk sahibi olmak isteyip de olamayan ailenin dördüncü kızı olan Aliye'nin, kendisine hep Ali diye hitap edilmesi, erkek gibi büyütülmesi, ailenin erkek evlat isteğini karşılamasından ötürü bir cinsel kimlik sorunu ile baş başa kalmasının ilginç hikayesini anlatıyor. Ergenlik çağına kadar bir sorun yaşamayan Aliye, ergenlikle birlikte kız kimliği-

ni, kız bedenini gizleme hatta yok etme yolunu seçecektir. Kendini bir boşluğa bırakıp sıfır bedene ulaşmayı ve böylece Aliye'de Ali'yi var etmeyi, yaşatmayı isteyecektir. Ailede simgelenen toplumun kız ve erkek evlada bakışı, kız çocukların erkeksi dünyada düştükleri acziyet ve bunun insan psikolojisinde açtığı onulmaz yaralar.

Deri Dökülmesi, bir huzursuzluk öyküsü. Bir susuzluk, tarif edilemez bir susuzluk hali. Deri kaşımak için tırnak uzatmak. Bir kaşıntı ve

bunda insanın köken sorunlarının görülmesi. Kaşındıkça daha derinlere inilmesi ve iskeletin ortaya çıkması. Kaşıntının bir hazza dönüşmesi aynı zamanda, ilginç bir insanî problem olarak okunabilir. Sarı, diğer öykülerinde olduğu gibi bu öyküsünde de insan eylemlerinin değişik boyutlarını gösterme arzusunda. Absürd olanın ortaya çıkışı ve normal hayatın içinde absürdün yer alışı.

Bedenleri birbirine yapışık ikizlerin öyküsü, İçte Bastırılmamış Bir Yalnızlık Sevgisi, ilginç bir şekilde insanın insana olan ilgisini, katkısını, yükünü ve bağımlılığını irdeliyor. İnsanın insana dayanmasının gerekliliği anlatılmak-

H E C E Ö Y K Ü

tadır. Tabi bu dayanak zamanla ortadan kalkabilir ve bir yalnızlık kişiyi sarabilir. Bu yüzden anlatıcı-ikiz ayrılmak istemez kardeşinden ama diğeri ayrılmak gereğini sürekli söyler durur. Bedeninden ayrılırsam öleceğimi biliyorum diyen anlatıcı-ikiz, sanki insanın yalın korkusuna cevap veriyor: ayrılığın acısı ve korkusu.

Takma Bacak Tıkırtısı, sakat ayağına takma bacak taktırmış bir üniversite öğrencisinin utanma duygusu etrafında oluşan bir öykü. Bacanın takma olduğunu saklayan öğrenci, hep arka sıralarda oturur ve her defasında herkesten sonra sınıfı terk eder. Müthiş bir baskı altındadır genç. Toplumun, okulun, öğrencilerin, arkadaşlarının baskısı onu farklı ruh hallerine sokup çıkarır. Acınma, korku, terk edilme, kendini etkisiz ve özürli görme ilişkilerini doğrudan etkilemektedir. İnsan ilişkilerinin hangi eksenler üzerinden yürüdüğünü yahut yürütüldüğünü göstermesi bakımından öykü kayda değerdir. İnsanın büyük acı diğer öykülerin olduğu gibi bu öykünün de vurgularındandır.

Oğuz'un Oku, Türk öyküsünde fazlaca işlenen birkaç öğeyi bir arada barındıran bir öykü. Tipleştirme, siyasal vurgular, şiirsel ve trajik bir hayat. Bir tipin ortaya çıkışında olağan ve olağanüstü unsurlar. 12 Eylül öncesinin siyasal atmosferinde bir kişinin dava adamı olarak belirmesi, o dava söyleminin içinde nice zamanlarını geçirmesi ve sonunda darbeyle hayatının baştan sona değişmesi. Karakollarda yediği dayaklardan, hapiste gördüğü işkencelerden ötürü akıl sağlığını yitiren gencin bir deli olarak memleketine dönmesi. Yorgun kamburunda koca bir tarih taşıyan bir Tarih öğrencisinin dava, aşk ve darbe üçlüsünün ortasında yeni benliklere girmesi. Hayatların erimesi, yeni hayatların o eriyen hayatlarda yeşermesi.

Öykü kahramanlarından biri âşık olmak için kendi kendine bahaneler uydurduğunu söyler. Ahmet Sarı, öykü bulmak, var olan olayları etkili birer öyküye dönüştürmek için bahaneler arar ve bulur. Öykünün hayatın her yanına içkin olduğunu, keşfedilmeyi beklediğini bilen yazar, hayatın zıtlıklarını, uzlaşılarını, çatışmalarını, başarılarını ve özürlerini

öyküleştirmede usta görünüyor. Öykü atmosferi açısından da hayli başarılı ve etkili olan yazar, okurun ilgisini çeken öyküler yazmada bir kalem ustalığına sahip. ^

CEMİLE SÜMEYRA

YAĞMUR KESİĞİ

Uğur YÜCEL

Can Yayınları

Yazar değilim, yazar biriyim... diyor Uğur Yücel ve belirtiyor öykülere başlamadan önce *bir sinemacının kitabıdır* diye. Biz de bu bilgimizi öykülerle hemhal olurken aklımızdan çıkmamızın istendiğini hissediyoruz. Biraz da filmcikler izler gibi okuyoruz bu kısa öyküleri. Nitekim kitabın sonunda Yücel söylüyor: *Bütün yazılanlar, çekilecek filmlere fragman...*

Yücel'in ilk kitabı olan *Yağmur Kesigi*, onun 1980'den bu yana yazdığı öykülerin bir araya getirilmesiyle oluşmuş. Adından da anlaşılacağı gibi öyküler hüznün ve yoksunluk üzerine kurulmuş.

Kitabın son derece sade ve ilginç bir kapak tasarımı var. Siyah üst kapağı çıkardığımızda aynı sadelikte beyaz iç kapakla karşılaşıyoruz. Bu zıtlık bize hayatın dolayısıyla kitapta anlatılanların uç noktalara giden taraflarını hatırlatırken görünen ve görünmeyenlerin birbirinin tam aksi olabileceğini de düşündürüyor.

Türk sinema tarihinde yerini almış başarılı bir oyuncu, senarist ve yönetmen olan Uğur Yücel, bu öykülerle hayal ve düşünce dünyasının farklı bir odasına çağırıyor sevenlerini. Ancak bu odada gözlerimizin önüne ona ait yeni bir dünya seriliyor. Kuzguncuk'ta doğup büyüyen Yücel'in öyküleri, Kuzguncuk'un hatta İstanbul'un sınırlarını aşacak bir hayal dünyasına sahip.

Öykülerin ilk önce mekân sonra da kahramanlar üzerine kurulduğunu söyleyebiliriz. Mekân o kadar dikkat çekici ele alınmış ki ki-

tabı bitirip kenara koyduğumuzda ilk önce birbirine benzeyen köyler, tepeler, koylar ve deniz sonra da bu mekânların yoksul meskûnları kalıyor aklımızda. Adını duymadığımız, İstanbul'un yakınlarında, Uğur Yücel'in hayalinde olduğunu anladığımız bu mekân isimlerinden bazıları şöyle: Prostia Köyü, Poliochori Yarımadası, Alania Tepesi, Maşatlık Koyu... Bu mekanlardaki yağmur, fırtına ya da aşırı sıcak; yalnızlığın, hüznün ve isyanın tabii temsilcileri olmuş gibiler. Şu cümleler Yücel'in hayalindeki bu Boğaz köylülerinin ortak özelliklerinden bazılarını anlamamız için işaret niteliğinde: *"Canım Prostia'nin garip köylüleri... Hayatın verdiği göre yasharlar. Korkarlar köylerinden çıkmaya. Başlarını dalgalı burunlardan uzatmaya.*

Mum ışığında uyurlar. Mışıl mışıl rutubetli. Çürümüş yosun kokusuyla gömülürler..." (s. 63)

Zaman ise hissedilmez bir unsur olarak bu hayal dünyasının olmasa da olurkarından. Öyküler bazen günümüzü, bazen yüzyıl öncesini anlatıyor gibi. Daha çok uzak geçmişe ait olayların anlatıldığını belirtmek mümkün. Yücel'in hayal dünyasının zaman tanımazlığı öykülerde zaman unsurunun diğer unsurlara göre daha az yer kaplamasını doğurmuş. Bu zayıflayan yerin mekân tasvirlerinin gücü ile doldurulduğunu söyleyebiliriz. Yani okuyucu zaman hakkında fikir yürütemezken mekânı farklı hatta esrarengiz bir biçimde gözlerinin önüne getirebilir. Şu cümlelerde olduğu gibi: *Prostia'ya sonbaharın geldiği sadece sessizlikten anlaşılır. Dağlar morarır. Zeytinlikler birbirini suskunluğa davet eder.* (s.61) *Gece... Şimşekler. Gökyüzü köşkün üstünde. Bulutlar simsiyah... Köpekler at kışnemeleri duyuluyor.*(s.147)

İnsanlar aynı mekâna bakıp farklı şeyler görebilirler; birbirlerinden farklı hislere kapıla-

bilirler ve aynı yeri birbirlerinden çok farklı tasvir edebilirler. İşte Yücel de anlattığı mekân ve insanları duygusal hatta biraz da romantik bir bakışla bilhassa hoyrat yönlerini öne geçirerek kaleme almış. Cinsellik öykülerin birçokunda hoyratlığıyla kendine yer buluyor. Belki de arzunun hoyratlığına çok planlanmadan dikkat çekmiş Yücel. Ancak aklımıza gelmiyor ki cinsellik çok az yazarın elinde bu kadar sık ve bu kadar kaba bir biçimde ifade edilir.

Öykülerde Yahudiler, Ermeniler, Rumlar, Türkler bir arada yaşıyorlar. Hatta Türklerin sayıları yok denecek kadar az. Kahramanlar başka başka olsa da insanın, zaafı ve zayıflığının hemen yanı başında gücü ve sabrı ile hep aynı

kederli dengede kendi doğallığıyla ayakta durduğunu gözlüyoruz. Kadın, erkek, yaşlı genç, suçlu, âşık, sarhoş her cinsten insanın yer aldığı öykülerde kahramanlar genellikle denize yakın, cesur, mütevazı kişiler. Anaya, Mavra, Lefteri birçok güçlü kahramandan birkaçı.

"Yazmak benim için hobi. Sinema arıyorum yazarken"" diyen Yücelin şiirsel bir dili olduğunu söyleyebiliriz. *"Koyu renkli bir rüzgar esiyordu sokağın üstünde."*

(s.29) *Biteviye ve yanında uyuyana sarılacak kadar serin bir korku"* (s.80) gibi imgeler ve devrik cümlelerle oluşturulmuş duygulu anlatım kitabın her tarafına sinmiş durumda. Bu duygusal anlatımla argo el ele vermiş, İstanbul'un köylerinde yaşayan Rum, Ermeni, Türk insanların dilini aktarıyor bize. Kitabın argo ile arası iyi olmayanları zorlayacak bir anlatıma sahip olduğunu belirtmek gerekir.

Bizi sıkça karşılaşamayacağımız mekânlara ve hayatlara götüren Yücel'in hayal dünyası farklı bir renk arayanlar için, son dönem öykü kitaplarının yanında, dikkat çekici olacaktır. ^

HATİCE BİLDİRİCİ

UĞUR YÜCEL YAĞMUR KESİĞİ